

**UNVERZITET U NIŠU
EKONOMSKI FAKULTET**

Mirjana M. Ilić

**UTICAJ PRIMENE DIREKTIVE EVROPSKE
UNIJE “SOLVENTNOST II” NA SEKTOR
OSIGURANJA U SRBIJI**

Doktorska disertacija

Niš, 2014

UNVERZITET U NIŠU
EKONOMSKI FAKULTET

**UTICAJ PRIMENE DIREKTIVE EVROPSKE
UNIJE “SOLVENTNOST II” NA SEKTOR
OSIGURANJA U SRBIJI**

Doktorska disertacija

Mentor
Prof. dr Veselin Avdalović

Kandidat
dr Mirjana M. Ilić

Niš, 2014

*Najiskrenije se zahvaljujem mentoru Prof. dr
Veselinu Avdaloviću, kao i mojoj porodici za
svesrdnu podršku i pomoć prilikom izrade ovog
rada*

Komisija za ocenu i odbranu doktorske disertacije

Mentor

Dr Veselin Avdalović, vanredni profesor Ekonomskog fakulteta u Nišu

---

Članovi komisije:

1. _____

2. _____

_____

Datum odbrane: _____

Glavni doprinos doktorske disertacije

Rad je svojom sadržinom doprineo sagledavanju svih relevantnih aspekata vezanih za usvajanje režima Solventnost II u Srbiji. Pošto afirmacija ove teme u srpskoj teoriji i praksi još uvek nije na zadovoljavajućem nivou, smatra se da je rad nesumnjivo doprineo boljem razumevanju materije.

Ovim istraživanjem je objašnjena regulativa Solventnost II, razlozi za njeno usvajanje, kao i uticaj njenog usvajanja na sektor osiguranja i finansijsko tržište u Srbiji. U tu svrhu analizirali su se poslovne performanse osiguravajućih društava, njihova sposobnost modelovanja i upravljanja rizicima koji potiču iz same delatnosti osiguranja tako i rizicima koji potiču iz poslovanja osiguravajućeg društva, sposobnost osiguravajućeg društva da usvoji efektivne procedure za brzo prilagođavanje poslovanja promenljivim tržišnim uslovima, kao i sposobnost zakonodavstva da na najbezbolniji način izvrši reforme i postavi snažne zakonske regulative i superviziju osiguranja koja upotpunjuje i podržava operacije tržišne discipline.

Polazeći od cilja doktorske disertacije, merenja uspešnosti transformacije sektora osiguranja, urađena je detaljna analiza, koja je objasnila proces transformacije, i dala pravce budućeg razvoja sektora osiguranja i finansijskog sektora Srbije.

The main contribution of the doctoral dissertation

The work with its contents has contributed to the perception of all relevant aspects related to the adoption of Solvency II regime in Serbia. As an affirmation of this theme in Serbian theory and practice is still not on satisfactory level, it is considered that the work has undoubtedly contributed to a better understanding of this matter.

This research has explained Solvency II regulations, the reasons for its adoption, and the impact of its adoption in the insurance sector and financial market in Serbia. For this purpose the analysis of business performance of insurance companies has been done, their ability of modeling and managing risks arising from the insurance business and the risks arising from operating an insurance company, insurance companies ability to adopt effective procedures for rapid adaptation to changing market environment as well as the ability of legislation to the most painless way to reform and set a strong legal framework and supervision of insurance that complements and supports the operation of market discipline.

Starting with the goal of a dissertation, measurement of successful transformation of the insurance sector, a detailed analysis has been conducted, which has explained the transformation process and gave directions for the future development of the insurance sector and financial sector in Serbia.

**IZJAVA MENTORA O SAGLASNOSTI ZA PREDAJU
URAĐENE DOKTORSKE DISERTACIJE**

Ovim izjavljujem da sam saglasan da kandidat **Mirjana Ilić** može da preda Referatu za posle diplomsko obrazovanje Fakulteta urađenu doktorsku disertaciju pod nazivom **Uticaj primene direktive Evropske Unije “Solventnost II” na sektor osiguranja u Srbiji**, radi organizacije njene ocene i odbrane.

Prof. dr Veselin Avdalović

**STATEMENT OF MENTOR’S CONSENT FOR SUBMISSION OF COMPLETED
DOCTORAL DISSERTATION**

Hereby, I declare that I agree that the candidate **Mirjana Ilić**, can submit completed doctoral dissertation to the officer for postgraduate education of the Faculty under the name of: **Influence of EU Directive “Solvency II” on Insurance Sector in Serbia** for the purpose of its evaluation and defense.

Prof.dr Veselin Avdalović

IZJAVA

Pod punom materijalnom i moralnom odgovornošću izjavljujem da je priložena doktorska disertacija rezultat sopstvenog naučnog istraživanja i da je korišćena literatura na adekvatan način citirana, bez preuzimanja ideja, rezultata i teksta drugih autora na način kojim se prikriva originalnost izvora. U potpunosti preuzimam odgovornost za sprovedeno istraživanje, analizu, interpretaciju podataka i zaključke.

Svojeručni potpis:

U Nišu, dana _____ godine

S T A T E M E N T

With due material and moral responsibility, hereby I declare that the doctoral dissertation is the result of personal scientific research and that the references used are cited adequately without use of ideas, results and texts of other authors in the way that hides the source's originality. I take the full responsibility for conducted research, analysis, data interpretation and conclusions.

Signature:

Niš, _____

Uticaj primene direktive Evropske Unije “Solventnost II” na sektor osiguranja u Srbiji

Sažetak:

Prema mnogim istraživanjima koje su sprovele svetske revizorske kuće, ustanovljeno je da mnoge kompanije koje posluju u sektoru osiguranja u EU nisu u potpunosti spremne za ispunjenje zahteva regulative Evropske unije. Činjenica da je sektor osiguranja u Srbiji na daleko nižem stepenu razvijenosti od sektora osiguranja u EU, dovodi do zaključka da će se i prihvatanje evropskih regulativa sprovesti na teži način imajući u vidu veličinu i obim poslovanja domaćih osiguravajućih društava, kao i nespornost supervizije osiguranja u usvajanju novog načina rada. S obzirom da će se sredstva i obaveze meriti prema tržišnim načelima, a da će se tržište odražavati u bilansu stanja, ispunjavanje zahteva regulative Solventnost II iziskuje duži vremenski period, ali i veći novac, koji većina društava u Srbiji nije spremna da izdvoji.

Kao posledica usvajanja evropske regulative Solventnost II očekuje se potpuna reorganizacija sektora osiguranja u Srbiji, koja nije dovoljno ili uopšte ispitana na takav način. U radu je sprovedeno detaljno istraživanje, kojim se obuhvatio i analizirao uticaj usvajanja regulative Solventnost II na poslovanje pojedinačnih osiguravajućih društava koje posluju na tržištu Srbije, na strukturu sektora osiguranja u Srbiji, kao i na efikasnost i ekonomičnost sprovođenja supervizije osiguranja. Cilj ovog rada je da ukaže na mogući stepen uspešnosti sektora osiguranja u Srbiji u usvajanju evropskih regulativa, kao i implikacije koje ovaj režim može imati na stanje finansijskog sektora i privredu Srbije, imajući u vidu činjenicu da osiguravajuća društva predstavljaju institucionalne investitore na finansijskom tržištu.

Influence of EU Directive “Solvency II” on Insurance Sector in Serbia

Summary:

According to many surveys conducted by global audit firms, it was found that many companies operating in the insurance sector in the EU are not fully prepared to meet the EU Solvency II requirements. The fact that the insurance sector in Serbia is at a much lower level of development than the insurance sector in the EU, leads to the conclusion that the adoption of European legislation will implement the hard way, given the size and scope of operations of domestic insurance companies, as well as the unwillingness of insurance supervision in the adoption new ways of working. Given that the assets and liabilities will measure according to market principles, and that the market will be reflected in the balance sheet, meeting the requirements of Solvency II regulation requires a longer period of time, and the larger amount of money, which the majority of companies in Serbia is not ready to pay.

As a result of the adoption of European legislation Solvency II complete reorganization of the insurance sector in Serbia is expected, and that reorganisation is not enough or even at all tested in this way. In this paper has been conducted detailed research, which included and analyzed the impact of the adoption of the Solvency II regulations on the operations of individual insurance companies doing business in Serbia, on the structure of the insurance sector in Serbia, as well as the efficiency and effectiveness of the implementation of insurance supervision. The aim of this paper is to highlight the possible level of performance of the insurance sector in Serbia in the adoption of European legislation, and the implications that this regime may have on the state of the financial sector and the economy of Serbia, bearing in mind the fact that insurance companies are institutional investors in the financial market.

Spisak skraćenica:

GIMAR - Global Insurance Market Report

NBS – Narodna banka Srbije

SCR – Zahtevani solventni kapital (eng. Solvency Capital Requirement)

IECR – Unutrašnji zahtevani ekonomski kapital (eng. Internal Economic Capital Requirement)

ORSA – Samoprocena rizika i solventnosti (eng. Own Risk and Solvency Assessment)

SFCR – Izveštaj o solventnosti i finansijskim uslovima (eng. Solvency and Financial Condition Report)

RTS – Izveštaj Superviziji (eng. Report to Supervisors)

CIO – Glavni investicioni direktor (eng. chief investment officer)

CIC – Komplementarni identifikacioni kod (eng. complementary identification code)

MCR – Minimalni zahtevani kapital (eng. Minimum Capital Requirements)

IFRS – Međunarodno finansijsko izveštavanje (eng. International Financial Reporting)

IAS – Međunarodni računovodstveni standardi (eng. Accounting Standards)

EBS – Ekonomski bilans (eng. Economic Balance Sheet)

AOF – Pomoćna sopstvena sredstva (eng. Ancillary Own Funds)

BOF – Osnovna sopstvena sredstva (eng. Basic Own Funds)

QIS – Kvalitativna studija uticaja (eng. Qualitative Impact Studies)

BSCR – Osnovni zahtevani solventnog kapitala (eng. Basic Solvency Capital Requirement)

SRP – Proces pregleda supervizije (eng. Supervisory Review Process)

ALM – Upravljanje aktivom i pasivom (eng. Asset-Liability Management)

RSR – Regulatorni izveštaj supervizije (eng. Regulatory Supervisory Report)

QRT – Kvantitativni okvir izveštavanja (eng. Quantitative Reporting Template)

IAIS – Međunarodno udruženje supervizora osiguranja (eng. International Association of Insurance Supervisors)

SADRŽAJ

1. UVODNA RAZMATRANJA	2
2. EKONOMSKI POTENCIJALI OSIGURANJA U EVROPSKOJ UNIJI I SRBIJI.....	11
2.1. STANJE I PERSPEKTIVE OSIGURANJA U EVROPSKOJ UNIJI	11
2.2. STANJE I PERSPEKTIVE OSIGURANJA U SRBIJI	18
3. REGULATIVE U EVROPSKOJ UNIJI.....	25
3.1. OSNOVI ZA REGULISANJE I NADZOR OSIGURANJA.....	25
3.2. DIREKTIVA SOLVENTNOST I.....	26
3.3. SVRHA MARGINE SOLVENTNOSTI.....	29
4. DIREKTIVA SOLVENTNOST II.....	33
4.1. RAZLOZI ZA USVAJANJE DIREKTIVE SOLVENTNOST II.....	34
4.2. ALOKACIJA KAPITALA ZASNOVANOG NA RIZIKU	40
4.3. SVEOBUH VATAN OKVIR UPRAVLJANJA RIZIKOM	43
4.4. CILJEVI DIREKTIVE SOLVENTNOST II	48
4.5. RAZVOJ DIREKTIVE SOLVENTNOST II	55
4.6. SOLVENTNOST II – PRISTUP III STUBA	59
4.6.1. <i>Solventnost II – Stub 1</i>	62
4.6.1.1. Procena vrednosti sredstava, obaveza i tehničkih provizija	65
4.6.1.2. Izračunavanje zahtevanog solventnog kapitala	72
4.6.1.3. Minimalni zahtevani kapital - MCR.....	82
4.6.2. <i>Solventnost II – Stub 2</i>	84
4.6.3. <i>Solventnost II – Stub 3</i>	91
5. MOGUĆNOST PRIMENE REŽIMA SOLVENTNOST II NA OSIGURANJE U SRBIJI	97
6. MODEL PROGNOZE UTICAJA PRIMENE SOLVENTNOST II NA OSIGURANJE U SRBIJI.....	104
6.1. OPIS MODELA ISTRAŽIVANJA.....	104
6.2. UPITNIK O SPREMNOSTI SEKTORA OSIGURANJA U SRBIJI ZA IMPLEMENTACIJU EVROPSKE REGULATIVE SOLVENTNOST II SA REZULTATIMA I KOMENTARIMA	109
6.3. SAŽETAK ISTRAŽIVANJA.....	137
7. UTICAJ USVAJANJA EVROPSKE REGULATIVE SOLVENTNOST II NA FINANSIJSKU STABILNOST ZEMLJE	143
7.1. FINANSIJSKA STABILNOST I OSIGURANJE KAO VAŽAN FAKTOR.....	143
7.2. DOPRINOS USVAJANJA REŽIMA SOLVENTNOST II U POBOLJŠANJU FINANSIJSKE STABILNOSTI ZEMLJE	146
8. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....	153
9. LITERATURA	165
10. PRILOZI	176

1. Uvodna razmatranja

Dinamičan razvoj svetske privrede u proteklih više od pola veka imao je za rezultat, pored ostalog i intenzivan razvoj osiguranja kao privredne delatnosti i prosperitet osiguravajućih kompanija kao privrednih subjekata. U moderno doba osiguranje je postalo veoma značajno. Postalo je značajna ekonomska aktivnost i neizbežan deo našeg života. Možemo reći da ništa nije tako sigurno da ne mora da se osigura. Aktivnost osiguranja se tokom vremena nije smanjila već se naprotiv i povećala, što se može pripisati i tehnološkom razvoju.

Osiguranje je ekonomska kategorija, koja potiče od potrebe da imovina, dobra, životi i zdravlje ljudi budu osigurani. Sve je uvek u stalnoj opasnosti da bude oštećeno ili uništeno. Osiguravajuća društva koja funkcionišu na bazi solidarnosti imaju široki spektar aktivnosti i mogu se organizovati prema različitim kriterijumima. Osiguranje se može definisati kao stvaranje ekonomske sigurnosti u kombinaciji sa opasnim objektima radi balansiranja opasnosti.

Osiguranje je institucija koja za cilj ima obeštećenje lica koja su žrtve štetnih događaja nastalih pod dejstvom različitih prirodnih sila ili nesrećnih slučajeva. Kreiranjem osiguravajuće delatnosti omogućeno je pružanje ekonomske zaštite svim pojedincima koji su štetu pretrpeli. Na taj način je formirana zajednica potencijalno ugroženih pojedinaca koji plaćanjem premija obrazuju imovinu kojom raspolaže osiguravač čija je obaveza da u slučaju nastanka štete isplati naknade ugovorene osiguranjem.

Udruživanjem premija i rizika različitih vlasnika polisa i diversifikacijom rizika na različite tipove rizika i lokacije, osiguravači izgladuju i šire finansijske efekte osiguranog događaja. Takođe, osiguravači mogu dalje transferisati rizik, preko reosiguranja i hedžing instrumenata na tržište kapitala. Konačno, akcionari osiguravajućih kompanija nose teret nediversifikovanih i netransferisanih rizika, ali zato dobijaju kompenzaciju preko povraćaja na njihove investicije.

Osiguranje je multidisciplinarna nauka, te je gotovo nemoguće dovoljno ukazati na njegovo značenje i sveobuhvatnost u najširem smislu. Osiguravajuće tehnike čine veoma složeni i sofisticirani skup elemenata pravne, ekonomske i tehničke prirode, koji se u jednoj reči može identifikovati sa pojmovima: sigurnost, poverenje, zaštita.

U uslovima u kojima savremeno društvo posluje neizvesnost je postala neizbežna pojava u svim životnim procesima. Zbog toga je delatnost osiguranja značajno premašila svoje elementarne zahteve i postala jedna vrsta javne službe.

Vrste i oblici osiguranja danas su izuzetno razgranati pokrivajući gotova sva područja čovekovog delovanja. Osiguranje podrazumeva ne samo zaštitu života i imovine, već zaštitu zdravlja, interesa, odgovornosti za obavljanje određenih delatnosti, itd. Zahvaljujući osiguravajućoj delatnosti čovek ne mora da se bespomoćno prepusti događajima kao što su poplava, požar, grad i mnoge druge opasnosti koje mogu uništiti njegovu imovinu, oštetiti njegovo zdravlje, ili odneti ljudske živote. Osiguranjem se može obezbediti egzistencija najbližih u slučaju smrti, kao i u slučaju gubitka opšte i radne sposobnosti. Zaštita i sigurnost koju pruža osiguranje danas nema alternativu.

Zbog osnovne specifičnosti ove delatnosti koja podrazumeva prikupljanje novčanih sredstava unapred, osiguranje je postalo jedna od bitnih determinanti ukupnog društvenog razvoja. Osiguravajuće društvo je ekonomski operator koji prikuplja finansijska sredstva preko premija. Ova sredstva se akumuliraju iz godine u godinu. Naime, akumulirana finansijska sredstva koja primarno služe za isplatu budućih šteta, imaju karakter specifičnog kapitala. Deo ovih sredstava koristi se za investiranje, deponovanje kod banaka, kupovinu hartija od vrednosti, itd., i na taj način određuje opšti privredni razvoj jedne zemlje. Osiguravajući fondovi su postali sastavni deo bankarskog sistema i neophodni element moderne ekonomije. Osiguravajuća društva kao institucionalni investitori zauzimaju sve veće učešće u procesima transfera štednje i gotovo da prestižu banke kao vodeće depozitne finansijske institucije. Kao osnovne prednosti kojima se koriste osiguravači vodeći konkurentsku utakmicu sa bankama i drugim institucionalnim investitorima jesu tehničke rezerve, odnosno matematičko-statističke osnove čime se obezbeđuje smanjenje premije u tehničkom delu, ali i garantnih rezervi osiguravajućih kompanija na tržištu kapitala.

Sektor osiguranja doprinosi ekonomskom rastu jedne privrede i nacionalnom prosperitetu na razne načine. Na makro nivou sektor osiguranja pomaže u jačanju efikasnosti i elastičnosti ekonomije omogućavanjem prenosa rizika. Na mikro nivou, donosi koristi u svim oblastima svakodnevnog nivoa. Osiguranje pomaže pojedincima da minimiziraju finansijski uticaj

neočekivanih i neželjenih budućih događaja i pomaže im da organizuju svoje poslovanje i svoj život sa većom sigurnošću.

Osiguravajuće kompanije se svakodnevno suočavaju sa brojnim rizicima koji nastaju iz same delatnosti osiguranja kao i rizicima koji nastaju po osnovu poslovanja osiguravajuće kompanije i to: iz plasiranja slobodnih novčanih sredstava, ispunjavanja obaveza po osnovu premija osiguranja kao i usaglašavanja izvora i plasmana sredstava kojima raspolažu. S obzirom na prirodu posla osiguranja, upravljanje rizicima je nerazdvojiv deo svih aktivnosti kompanije. Upravljanje rizicima se može definisati kao identifikacija, analiza i ekonomska kontrola onih rizika koji prete sredstvima ili onim kapacitetima koji donose zaradu.

Merenje rizika je od ključne važnosti efektivnom menadžmentu rizika svake finansijske institucije. U zavisnosti od toga koliko je menadžment rizika efektivan, osiguravajuća kompanija može da propadne ili da posluje vrlo uspešno. Kompletno izbegavanje rizika može rezultirati sa relativno siromašnim finansijskim povraćajima, koji će pogoršati konkurentnu poziciju osiguravača i na taj način umanjiti njegovu prodaju i finansijske performanse. S druge strane, preterano preuzimanje rizika može doprineti visokim kratkoročnim dobitcima ali takođe i budućim finansijskim gubicima ili čak nesolventnošću. Uspešne kompanije uče kako da kontrolišu rizik kako bi preživele i prosperirale na duge staze. Kompanije moraju voditi politiku rizika, na način koji im omogućuje kompetitivnost, rast i razvoj.

Upravljanje rizicima, kao sastavni deo finansijskog planiranja, traži identifikaciju rizika sa kojima se suočavaju ljudi ili poslovi i procenu njihovog finansijskog uticaja u slučaju ostvarenja. Jednom kada se relevantan rizik identifikuje, menadžer rizika mora odrediti potrebe za osiguranjem na bazi postavljenih finansijskih ciljeva i proceniti koji će mu od brojnih alata za upravljanje rizicima pomoći u njihovom ostvarenju. Kako bi doneo razumnu odluku, menadžer rizika mora dobro poznavati koncepcije i funkcije različitih proizvoda osiguranja koji su dostupni za ublažavanje gubitka, kao i nove proizvode i buduće trendove razvoja u osiguranju.

Osiguravajuće kompanije kao deo finansijskog sistema imaju važnu ulogu u održavanju finansijske stabilnosti jedne zemlje, jer one na osnovu sitnih ali brojnih uplata premija akumuliraju velika finansijska sredstva koja predstavljaju deo nacionalne štednje koji se koristi za rešavanje makroekonomskih potreba društva i strukturno prilagođavanje privrede. Zbog toga

se ovim institucijama u zemljama u kojima postoje i rade finansijska tržišta pridaje i poseban stabilizacioni karakter.

U nekim državama institucija osiguranja je postala jedan od najvažniji izvora sredstava na tržištu kapitala, pogotovu u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim američkim državama (SAD po obimu sredstava zauzima treće mesto na tržištu kapitala i to odmah iza bankarskih plasmana i štednih uloga).

Ovi podaci nedvosmisleno upućuju na zaključak o važnosti sredstava osiguravajućih kompanija na tržištu kapitala i uopšte bankarsko kreditne funkcije sredstava osiguranja. Jer, ukoliko posmatramo ta sredstva kroz monetarno – mobilizatorsku ulogu videćemo da upravo sredstva matematičke rezerve predstavlja element kako stabilizacije, tako i usmeravanje privrede. Tako je zbog dugoročnog karaktera osiguranja (pre svega osiguranja života) kao kolektivne štednje posebne vrste.

Obzirom da osiguravajuće kompanije, raspolazu sa kapitalom koji je po svom karakteru dugoročan i koga odlikuje visok kvalitet i visoka mobilnost, a koji direktno određuje njihovu ulogu na tržištu kapitala u smislu alokacije i realokacije dugoročnih novčanih sredstava, može se reći, da dobro ili loše poslovanje osiguravajućih kompanija ima značajan uticaj na dobro ili loše funkcionisanje celokupnog finansijskog sistema zemlje, a preko toga i na finansijsku stabilnost zemlje. Ako izuzmemo uticaj osiguravajućih društava stabilnost privrede, neosporno je postojanje tržišne utakmice, što produžava aktuelnost teme i u budućnosti. To istovremeno ističe da usavršavanje tehnika i tehnologija menadžmenta osiguravajućih kompanija ima posebno izražen značaj i aktuelnost u celokupnom društvenom razvoju. Svaki pomak na ovom planu je koristan za sve konstituente jedne nacionalne zajednice, ali i za globalni nivo.

Osiguravajuća društva su ključna karika u lancu investicija koja omogućava kompanijama da finansiraju investicije i štedišama da obezbede prihode tokom svog života. Rad investicionog lanca je od ključne važnosti za efikasnu alokaciju kapitala u ekonomiji i prema tome poboljšanju produktivnosti i konkurentnosti.

Solventnost je mera rizika odštetnih zahteva sa kojim se osiguravači susreću, a koje ne mogu apsorbovati. Solventnost je bila primarna mera za merenje zdravlja osiguravajućeg društva.

Zakonodavci uglavnom štite interese osiguranika preko normi solventnosti i direktiva. To je osnovna mera za izračunavanje finansijskog zdravlja osiguravača, ali ovo jednostavno izračunavanje ne uzima u obzir tipove poslovanja koje kompanija obavlja i rizike kojima je izložena.

Nakon formiranja EU, zakonodavci su uveli direktivu Solventnost I koja je korištena za nadzor solventnosti osiguravača u okviru EU. Sadašnji okvir Solventnosti u EU, predstavljen početkom 70-ih godina (revidiran je 2002. godine), definiše nove uslove za kapitalom za osiguravače određivanjem uslova za marginu solventnosti. Solventnost I je bazirana na jednostavnim faktorima i formulama i lako se uvodila. Preko Solventnosti I su precizirani zahtevi za kapitalom preko jednostavnog skupa faktora koji se primenjuju na tehničke rezerve ili premije. Ovim se definiše raspoloživa margina solventnosti koja treba da se održi preko i iznad tehničkih rezervi. Međutim, vremenom je postalo jasno da se osiguravači susreću sa mnogim dinamičkim rizicima i da jednostavno izračunavanje solventnosti nije dovoljno da prikaže kojim rizicima je osiguravač izložen. Od predstavljanja okvira Solventnost I do sada, nauka upravljanja rizikom je značajno napredovala. Mnoge velike kompanije su do sada razvile sofisticirane sisteme upravljanja rizikom i za definisanje potrebne visine kapitala i za postavljanje upravljačke strukture za identifikaciju, merenje nivoa i upravljanje rizikom.

Problem sa ovim pristupom je u tome što obično nije dosledno uzimao u obzir kvalitet samih rezervi, koji varira široko u zavisnosti od zemlje i proizvoda. Tako se donela odluka da se pređe sa pristupa izračunavanja solventnosti baziranog na formuli na pristup baziran na riziku i predstavljen je okvir Solventnost II.

Solventnost II kompanijama i zakonskim regulativama nudi priliku da se opredele za holistički pristup, gde se sredstva i obaveze dosledno vrednuju u skladu sa tržišnim principima. Sadašnji EU režim sadrži mnoge kvantitativne zahteve, ali je veoma malo zahteva koji se fokusiraju na kvalitativne faktore rizika, kao što su organizovanje upravljanja rizicima i kvalitetom upravljanja i ne zahtevaju od supervizora da izvršavaju redovne preglede ovih kvalitativnih aspekata. Solventnost II ne samo da će definisati kapitalne zahteve, nego će takođe zahtevati od kompanija da uspostave sisteme, procese i kontrole za upravljanje rizikom. Kompanije koje urade to će biti nagrađene sa nižim kapitalnim zahtevima, čime će biti podstaknute da poboljšaju svoje

poslovanje.

Tokom poslednjih godina, došlo je do progresivnog jačanja regulative osiguranja u nekim zemljama po osnovu neadekvatnosti, ali još uvek nije na dovoljnom nivou. Solventnost II je prilika da se poboljšaju regulative u osiguranju, uvođenjem:

- sistema zasnovanog na riziku;
- integrisanog pristupa za rezerve u osiguranju i kapitalane zahteve;
- sveobuhvatnog okvira za upravljanje rizicima;
- kapitalnih zahteva definisanih standardnim pristupom ili internih modela;
- prepoznavanja diversifikacije i ublažavanja rizika.

Sistem zasnovan na riziku nastoji da alokira kapital tačno tamo gde su rizici. Ako je sistem netačan, onda kompanije moraju da drže više kapitala za neke rizike nego što je neophodno, čime se povećavaju troškovi osiguranja za korisnike. Za ostale rizike, biće držano premalo kapitala, što vodi povećanju rizika od neuspeha. U idealnom slučaju, sistem na bazi rizika će tačno izmeriti nivo rizika u portfelju i ukazati na srazmerni iznos kapitala, što dovodi do najefikasnijeg korišćenja kapitala.

Nivo rizika u portfelju osiguravajućih društava zavisi od mnogo različitih faktora. Nivo premijskih stopa će imati takav efekat da ako kompanija pravi profitabilnije proizvode zahtevi za kapitalom će biti manji nego ako kompanija pravi manje profitabilne proizvode.

Solventnost II treba da doprinese ciljevima Akcionog plana finansijskih usluga (Financial Services Action Plan) u EU podstičući dublje jedinstveno tržište u uslugama osiguranja i efikasniju alokaciju kapitala na finansijska tržišta širom EU. Neke zemlje EU su uvele režim solventnosti baziran na riziku zbog ograničenja režima Solventnost I. U odsustvu novih okvira EU baziranih na riziku, tokom vremena ovaj trend može ograničiti obim integracija na Jedinstvenom tržištu.

Rad će svojom sadržinom doprineti sagledavanju svih relevantnih aspekata vezanih za usvajanje režima Solventnost II u Srbiji. Pošto afirmacija ove teme u srpskoj teoriji i praksi još uvek nije na zadovoljavajućem nivou, smatra se da će rad nesumnjivo doprineti boljem razumevanju materije.

Ovim istraživanjem biće objašnjena regulativa Solventnost II, razlozi za njeno usvajanje, kao i uticaj njenog usvajanja na sektor osiguranja i finansijsko tržište u Srbiji. U tu svrhu analiziraće se poslovne performanse osiguravajućih društava, njihova sposobnost modelovanja i upravljanja rizicima koji potiču iz same delatnosti osiguranja tako i sa rizicima koji potiču iz poslovanja osiguravajućeg društva, sposobnost osiguravajućeg društva da usvoji efektivne procedure za brzo prilagođavanje poslovanja promenljivim tržišnim uslovima, kao i sposobnost zakonodavstva da na najbezbolniji način izvrši reforme i postavi snažne zakonske regulative i superviziju osiguranja koja upotpunjuje i podržava operacije tržišne discipline.

Polazeći od cilja doktorske disertacije, merenja uspešnosti transformacije sektora osiguranja, biće urađena detaljna analiza, koja će pak objasniti proces transformacije, i dati pravce budućeg razvoja sektora osiguranja i finansijskog sektora Srbije.

U radu će autor analizirati različite načine i mogućnosti za primenu režima Solventnost II na osiguranje u Srbiji i razvije model prognoze uticaja primene Solventnost II u osiguranju u Srbiji i finansijsku stabilnost zemlje. Postoji nekoliko faktora u Srbiji koji stimulatивно deluju na sektor osiguranja da usvoji režim Solventnost II:

- *Pritisai konkurencije*: do skoro je na domaćem tržištu osiguranja postojala monopolska dominacija dva osiguravača. Osiguravajuća društva su proširila svoje poslovanje dalje od njihovih nacionalnih tržišta i postoji povećanja integracija finansijskih usluga tako što banke ulaze u poslove sektora osiguranja.
- *Specijalizacija*: otvaranje tržišta i pojava širokog spektra finansijskih instrumenata, kojima se ranije nije poslovalo na domaćem tržištu, stvara zahtev osiguravajućih kompanija za povećanom ekspertizom menadžera i baziranjem poslovanja na upravljanju rizicima. Razvoj finansijskih instrumenata i povećane tržišne integracije su omogućile pristup osiguravajućim društvima ka dubljim finansijskim tržištima i njihovu mogućnost da tačnije procenjuju finansijske rizike.
- *Razvoj modela za upravljanje rizicima*: razvojem modela Vrednovanje pri riziku (VAR model) započeo je proces sofisticiranijeg modeliranja finansijskih rizika i trenda sveobuhvatnog upravljanja rizicima.

- *Inovacije u distribuciji*: kompanije su sve više oslanjaju na telefon i internet da pružaju usluge direktno potrošačima, a takođe postoji trend prema zajedničkim ulaganjima (čak i sa firmama izvan sektora finansijskih usluga) radi distribucije proizvoda osiguranja;
- *Promene u regulativama*: Narodna banka Srbije u proces nadzora nad osiguravajućim kompanijama uvodi nov koncept nadzora kontrole zakonitosti poslovanja društava za osiguranje, koji je u potpunosti usaglašen sa međunarodno prihvaćenim principima i standardima supervizije osiguravajućih društava, a koji se bazira na proceni rizika kojima se osiguravajuća društva izlažu tokom svog poslovanja i načina upravljanja tim rizicima.

Model koji će biti razvijen u ovom radu će biti analitički model preko kog će se moći sagledati kakve će koristi i probleme domaćem tržištu osiguranja doneti uvođenje režima Solventnosti II i prilagođavanje trenutnih zakonodavnih regulativa evropskim. U tu svrhu analiziraće se poslovne performanse osiguravajućih društava, njihova sposobnost modelovanja i upravljanja rizicima koji potiču iz same delatnosti osiguranja tako i sa rizicima koji potiču iz poslovanja osiguravajućeg društva, sposobnost osiguravajućeg društva da usvoji efektivne procedure za brzo prilagođavanje poslovanja promenljivim tržišnim uslovima, kao i sposobnost zakonodavstva da na najbezbolniji način izvrši reforme i postavi snažne zakonske regulative i superviziju osiguranja koja upotpunjuje i podržava operacije tržišne discipline.

U sedmom poglavlju će biti prikazan uticaj usvajanja evropske regulative Solventnost II na finansijsku stabilnost zemlje. Prvo će biti objašnjen pojam finansijske stabilnosti i osiguranja kao važnog faktora za njenog obezbeđenja, a potom će biti prikazan doprinos usvajanja režima Solventnost II u poboljšanju finansijske stabilnosti zemlje.

Osiguravajuće kompanije, kao deo finansijskog sistema, imaju važnu ulogu u održavanju finansijske stabilnosti jer su u osiguranju više nego u bilo kojoj drugoj delatnosti isprepletani pojedinačni i globalni interesi, što mu daje poseban značaj u privrednom životu svake zemlje. Naime, osiguravajuće kompanije na osnovu sitnih, ali brojnih, uplata premija akumuliraju velika finansijska sredstva koja predstavljaju deo nacionalne štednje, koji se koristi za rešavanje makroekonomskih potreba društva i strukturno prilagođavanje privrede. Zbog toga se ovim institucijama u zemljama u kojima postoje i rade finansijska tržišta pridaje i poseban stabilizacioni karakter.

Solventnost II bi trebalo da obezbedi takvo okruženje koje će dozvoliti određena prilagođavanja potrebnog kapitala tamo gde je to opravdano, što će uticati na povećanje fleksibilnosti i jačanja konkurentnosti kompanija na tržištu osiguranja, obezbeđujući na taj način brzo prilagođavanje poslovanja osiguravajućeg društva promenljivom okruženju koje zavisi od potrošačkih i poslovnih zahteva i tako doprinoseći rastu zaposlenosti i produktivnosti.

U zaključnim razmatranjima autor će sažeto prikazati navedeni model i istraživanje i formulisaće zaključke i naznačiti pravce daljih istraživanja.

2. Ekonomski potencijali osiguranja u Evropskoj Uniji i Srbiji

2. 1. Stanje i perspektive osiguranja u Evropskoj Uniji

Širom sveta, rast i napredak tržišta zemalja u razvoju je bila pokretačka sila ekonomskog oporavka od početka ekonomske krize. Međutim, taj rast je počeo da se usporava u 2011. godini, kako su centralne banke u istaknutim ekonomijama sa visokim rastom kao što su Brazil, Kina i Indija počele da povećavaju kamatne stope kao odgovor na rastuću domaću inflaciju. Iznenadno povećanje cena nafte i roba¹ sredinom 2011. je imala negativan uticaj na globalnu potrošnju.

Rast globalne premije životnog osiguranja se usporio u 2011. sa najprimetnijim usporavanjem na Kineskom i Indijskom tržištu. U SAD-u, rast životnih i neživotnih premija je pogođen teškim makroekonomskim okruženjem.²

Za globalnu industriju osiguranja, 2011 godina je bila najskuplja godina do sada zbog prirodnih katastrofa, sa ekonomskim gubicima od 380 milijardi US dolara. Događaji kao što su zemljotresi i cunami u Japau i poplave u Evropi su doprinele ovom rekordu, što je prevazišlo prethodni rekord iz 2005 od 220 milijardi US dolara.³

U okviru EU, finansijski pritisci na banke, najviše u Evro zoni, ograničavaju snadbavanje realne ekonomije kreditima. Kontinuirani naponi za smanjivanje duga i javnog i privatnog sektora u nekim državama članicama EU su nastavile da vrše negativan uticaj na potrošnju domaćinstava. U poređenju sa 2010, Evropske premije životnog osiguranja su opale, dok su premije neživotnog osiguranja zabeležile skroman rast.

Negativne percepcije investitora na kapacitet određenih Evropskih zemalja da obezbede zaštitu na investicije svojih bankarskih sistema je rezultiralo u značajnoj nestabilnosti na tržištu kapitala Evro zone i širenju kreditnog spreda između državnih obveznica u evro zoni.⁴ Unatoč teškom okruženju za investiranje, ukupna vrednost investicija Evropskih osiguravača je nastavila da raste u 2011 godini.

---

¹ "Global Insurance Market Report (GIMAR) 2012 Edition", International Association of Insurance Supervisors, October 2012.

² Global Insurance Review 2011 and Outlook 2012/3" Swiss Re, December 2011.

³ "Topics Geo Natural Catastrophes 2011: Analyses, Assessments, Positions", Munich Re, March 2012.

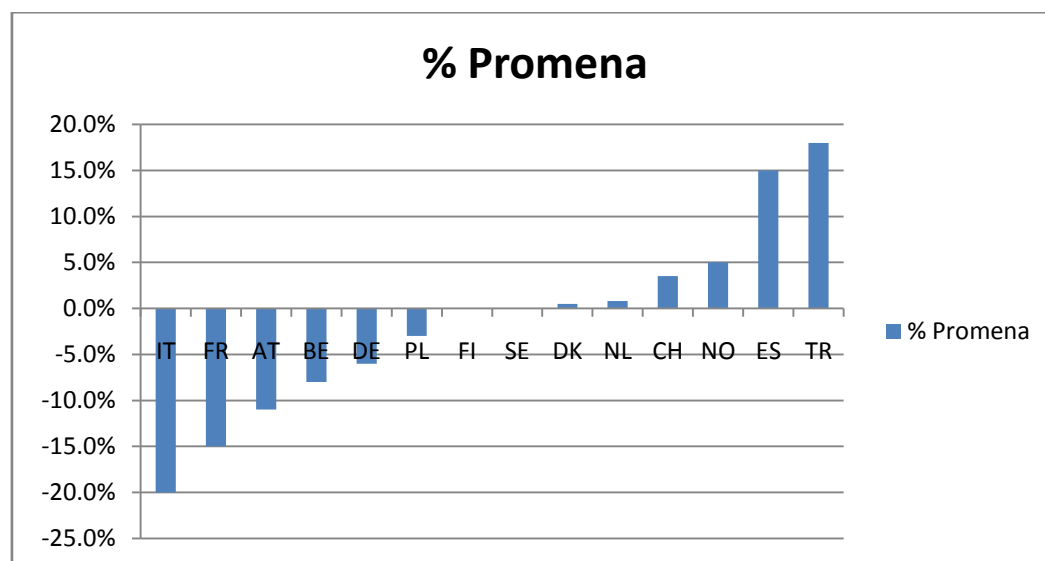
⁴ GIMAR 2012 edition, IAIS, Oktobar 2012.

Evropsko tržište osiguranja se u 2011. godini susrelo sa veoma turbulentnim okruženjem punim izazova. Mnogobrojni faktori, kao što su spora ekonomija, niske kamatne stope i kontinuirane potrebe za smanjenjem troškova su značajno uticale na osiguravače, posebno osiguravače života.⁵

Loši finansijski uslovi na tržištu su u poslednjih nekoliko godina nametnuli veliki stres na privatne penzije fondove. Povraćaj na investicije penzionih fondova je veoma mali u većini evropskih gradova u poslednjih pet godina, što je dovelo do smanjivanja nivoa privatnog bogatstva. Ova situacija je dodatno pogoršana značajnim padom tržišta nekretnina u većini zemalja.

Prema Swiss Re izveštajima iz časopisa SIGMA⁶, životne premije sa uračunatom inflacijom u Zapadnoj Evropi su pale za 9,8% u 2011. godini. U Francuskoj, Italiji i Nemačkoj, premije su naglo porasle nakon 2008. godine kada su osiguravači ponudili atraktivne kamatne stope na garancije i kada su klijenti pohrili ka njima od banaka. Međutim, čak i u ove tri zemlje su prihodi od premija značajno opali u 2011. godini, što je prikazano na grafikonu 2.1.1.

Grafikon 2.1.1. Procentualna promena u приходima od životnih premija (prilagođena inflaciji) u 2011. godini u odnosu na 2010. godinu u zemljama Evrope

Izvor: SWISS Re – European Insurance Report 2012

⁵Insurance Europe, European Insurance in Figures – Statistics No 46, January 2013

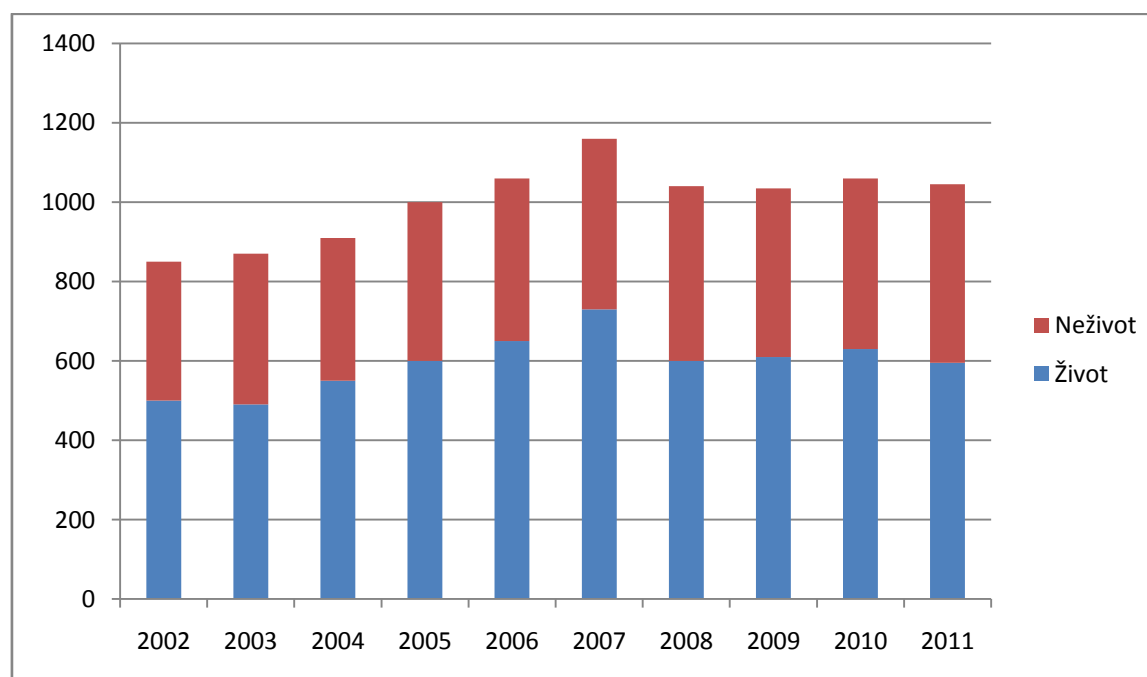
⁶ Sigma No 3/2012: World Insurance in 2011.

Jedna od glavnih preporuka Swiss Re izveštaja⁷ jeste da tržište životnog osiguranja treba da saruđuje sa Vladama zemalja kako bi osigurala da klijenti znaju na koji način promene u sistemu blagostanja mogu uticati na njihovo okruženje i da imaju neophodne informacije za traženje alternativnih rešenja. Ovo predstavlja šansu za industriju osiguranja da poveća svoju vidljivost prema široj publici i demonstrira svoje sposobnosti.

Nakon rasta ukupnih premija u Evropi u 2010 godini od 2,4%, u 2011 godini su opale za 3,2% na 1.072 milijarde Eura. Razlog ovog pada je pad životnih premija za 7%, koje čine oko 60% ukupnih premija. Neživotni sektor osiguranja, je za razliku od životnog sektora porastao za 2,7%.⁸

Kao što grafikon 2.1.2. pokazuje, ovo smanjenje u Evropskim premijama je tek drugo smanjenje u periodu od 2002 – 2011 godine i mnogo je manje od pada u 2008 godini kao rezultat ekonomske krize, kada su ukupne premije pale za skoro 6%.

Grafikon 2.1.2. Ukupne Evropske premije u periodu od 2002 – 2011 u mld Eur

Izvor: Insurance Europe, European Insurance in Figures

⁷ SWISS Re – European Insurance Report 2012

⁸ Insurance Europe, European Insurance in Figures – Statistics No 46, January 2013

Sve Evropske zemlje osim Velike Britanije su zabeležile pad životnih premija, što je nastalo od pada u novim, pojedinačnim premijama. Ekonomska kriza je imala negativan uticaj na troškove domaćinstva, vodeći domaćinstva da investiraju u kratkoročne proizvode štednje, najviše u one koje nude banke.

Podaci za 2011 godinu pokazuju da su Evropske imovinske premije rasle po stabilnoj stopi od 2%. Najveće tržište neživotnog osiguranja u 2011 ostaju Nemačka, Francuska, Velika Britanija, Norveška i Italija i svi su ostvarili pozitivan rast između 1 i 3.3%.

Što se tiče naknada i odštetnih zahteva, u 2011 godini, Evropski osiguravači su zabeležili rast od 7,5% u ukupnom iznosu od 930 milijardi eura, uprkos smanjenju premija za 3,2% na 1072 milijardi eura.

Na grafikonu 2.1.3. je prikazano kretanje isplata po odštetnim zahtevima u periodu od 2002 – 2011. Kao što se vidi sa grafikona, poslovi životnog osiguranja (koji čine 2/3 od ukupnih isplata osiguranicima) su doprineli sveukupnom rastu u 2011 godini, Ukupan iznos isplata po osnovu naknada životnog osiguranja je porastao za 15% u 2011, dok su odštetni zahtevi neživota porasli za skoro 2%.⁹

U poslednjih 10 godina, isplate po osnovu životnog i neživotnog osiguranja su rasle do 2007 godine. Nakon toga su bile stabilne u 2008 godini, a u 2009 su opale, nakon čega su se vratile na rastući trend.

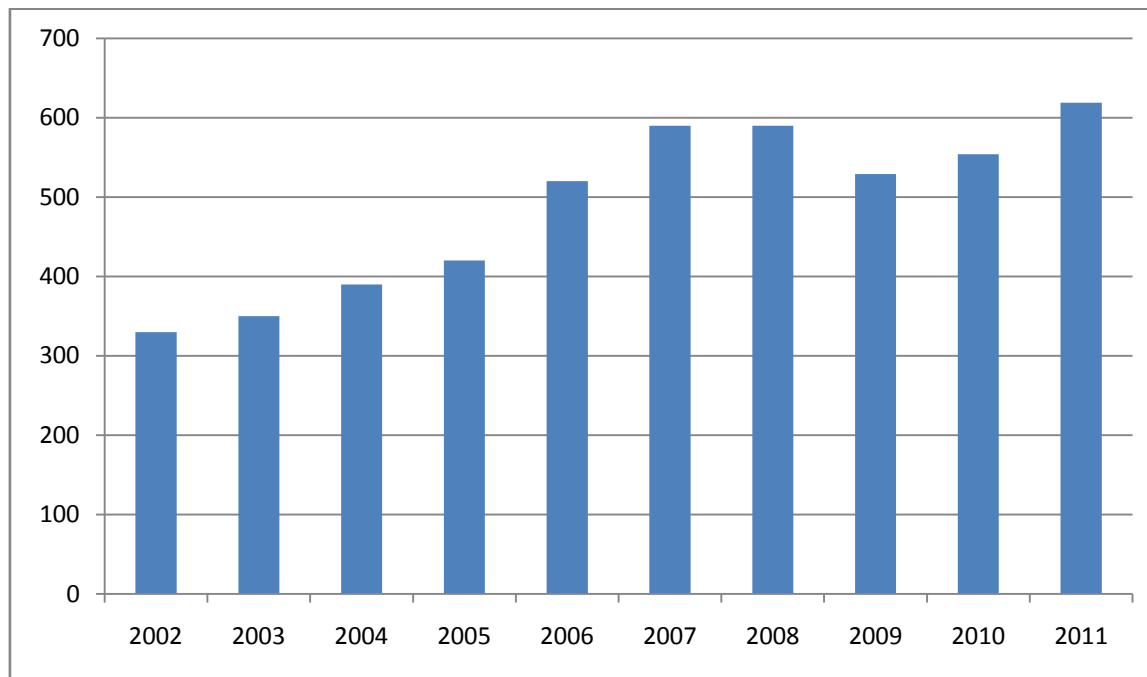
U 2011 prosečan iznos koji je stanovništvo 32 zemlje članice Evrope plaćalo na osiguranje je iznosilo 1.816 eur po glavi stanovnika, od čega je 1.072 eur potrođeno na životno osiguranje, dok je preostalih 744eur potrošeno na neživotno osiguranje, od čega je 190 eur otišlo na zdravstveno osiguranje. Na ukupnom nivou došlo je do smanjenja od 68 eur po glavi stanovnika u odnosu na 2010.

---

⁹ Insurance Europe, European Insurance in Figures – Statistics No 46, January 2013.

Grafikon 2.1.3. Ukupno isplaćene nadnade i odštete u Evropi u periodu od 2002 – 2011 (u mld eur)

Izvor: Insurance Europe, European Insurance in Figures

Sa nominalnim rastom bruto domaćeg proizvoda (BDP) od 3,7% u Evropi i sveukupnim padom premija osiguranja od 3,2% u 2011., prosečno učešće osiguranja u BDP je pala sa 8,2% u 2010. na 7,6% u 2011 godini. I životno i neživotno osiguranje u Evropi je zabeležilo pad procentualnog učešća u BDP-u u 2011. na 4,5% (naspram 5,0% u 2010.) i 3,1% (naspram 3,2% u 2010.) respektivno.¹⁰

Uprkos mnogobrojnim investicionim izazovima sa kojima se osiguravači susreću, ukupna vrednost investicionog portfolija Evropskih osiguravača je povećana za 2,6% u 2011. i to na 7.740 mld eur. Ovo odgovara značajnom rastu od 18% od početka ekonomske krize 2008.

¹⁰ Insurance Europe, European Insurance in Figures – Statistics No 46, January 2013.

U Evropi osiguravači investiraju najveći deo svog portfolija u dužničke hartije od vrednosti (HOV) i drugu aktivu sa fiksnim prihodima, kao i u akcije i druge HOV sa varijabilnim prihodima. Ove dve investicione kategorije su u 2010. iznosile oko 73% ukupnog portfolija.¹¹

Tokom perioda tržišne nesigurnosti, kompozicija portfolija je težila ka dužničkim HOV, dok je u periodima rasta raslo i učešće akcija i drugih HOV sa varijabilnim prihodima. Od kako je u 2011. BDP rastao brže od ukupne vrednosti investicionog portfolija Evropskih osiguravača, prosečan ratio investicionog portfolija prema BDP-u je opao sa 56% u 2010 na 55% u 2011. Razvijene zemlje kao što su Velika Britanija i Francuska sa razvijenijim tržištem životnog osiguranja je zadržala značajna sredstva u odnosu na nacionalni BDP, dok su zemlje u razvoju kao što su Poljska i Republika Češka zadržale relativno nisku penetraciju životnog osiguranja u BDP.

Implementacija Solventnosti II je u punom jeku kako se osiguravači utrkuju da budu spremni na vreme pre krajnjeg roka. Ovo je osiguravačima oduzelo dosta resursa ali na kratak rok. Vreme provedeno razmatrajući interna pitanja može dovesti na gubljenje fokusa na potrebe klijenata.

U dužem roku, to će rezultirati dodatnim troškovima u monitoringu i izveštavanju što mora biti preneto na klijente. Potencijalni rast zahtevanog kapitala može izazvati smanjivanje interesovanja kako osiguranika tako i akcionara.

Očekuje se nastavak niskih kamatnih stopa, što dovodi do snižavanja očekivanih margina za investiranje, viših troškova hedžinga i povećanja u nivoima rezervi i kapitala, kao i neizbežnih dodatnih briga oko prizvoda sa garantovanim investicionim stopama. Kriza u EU je dovela do toga da se i tradicionalno sigurne državne obveznice više ne smatraju oslobođenim od rizika i za periferne države u EU, što je dovelo do povećanja troškova finansiranja.

U 2011. broj kompanija u 32 zemlje koje su punopravne članice Osiguranja Evrope je opao za skoro 3% na malo manje od 5.500. Ovo smanjenje se može objasniti značajnim padom od 8% u Velikoj Britaniji, koje je sa ukupnim brojem od oko 1200 kompanija u 2011. najveće tržište u smislu broja osiguravača.¹²

---

¹¹ Insurance Europe, European Insurance in Figures – Statistics No 46, January 2013.

¹² Insurance Europe, European Insurance in Figures – Statistics No 46, January 2013.

Evropski osiguravači će u 2013 nastaviti da se bore sa ekonomskim izazovima, kada će se suočavati sa razvojem i implementacijom Evropskih i nacionalnih regulativa koji utiču na sve od kapitala i upravljanja rizikom do distribucije i dizajna proizvoda. Naspram ovog, Evropski osiguravači se moraju fokusirati na upravljanje rizicima kapitala i investicija, identifikujući nove šanse za rast i prilagođavajući sisteme i operacije da mogu da odgovore ovim kritičnim izazovima. Neizvesnost tokom vremena za implementaciju novog Evropskog režima, sa potencijalnim usvajanjem različitih aspekata predloženih pravila u različitim zemljama, će dovesti do razlika u implementaciji u regionu.¹³

Istraživanje koje je sproveo društvo Ernst & Young predviđa da će makroekonomsko okruženje u 2013 i kasnije nastaviti da bude puno izazova u mnogim Evropskim zemljama i izvor briga za regionalnu finansijsku stabilnost. Rast nivoa državnog duga će se nastaviti, a politička nestabilnost će uticati na tržište, unatoč relativno jakim reakcijama na Evropskom državnom nivou. Sveukupno, politička i ekonomska klima će nastaviti da usporava izgleda za rast u Evropi. Međutim, postoje regionalne razlike, sa BDP-om koji se vraća na nivo pre krize u nekim zemalja, dok se u drugim zemljama nastavlja opasnost od recesije.

U ovim turbulentnim makroekonomskim vremenima, Evropski osiguravači se suočavaju sa ključnim izazovima kao što su uticaj suverenih dugova i pada vrednosti aktive prouzrokovanih recesijom koje podržavaju osiguravačevu pasivu na tržištu kapitala. Dodatno, prolongirani period niskih kamatnih stopa će uticati na finansijsku otpornost osiguravača života i neživota, kako se budu borili da održe cenovne margine i ograniče uticaj na kapital i rezerve. U ovom okruženju, neki osiguravači mogu tržiti povećanje cene proizvoda, što može uticati na ponašanje mnogih klijenata u smislu količine i tipa proizvoda osiguranja koje kupuju.

Kako se osiguravači budu suočavali sa ekonomskim izazovima u 2013, oni će procenjivati njihove sisteme i operacije prema raznovrsnim novim regulativama. Pogođene oblasti se rangiraju od solventnosti do finansijskog izveštavanja i distribucije i mnogi osiguravači će nastaviti da uče i da se pripremaju za uticaje ovih regulativa.

---

¹³ Ernst & Young - 2013 European insurance outlook, Challenges and opportunities abound.

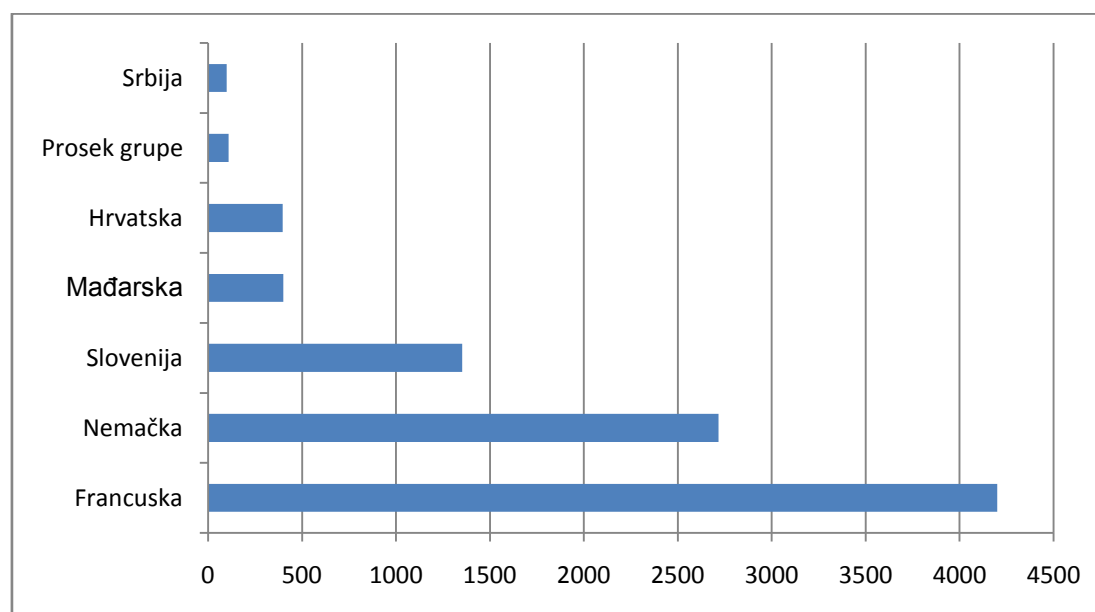
2.2. Stanje i perspektive osiguranja u Srbiji

Tržište osiguranja u Srbiji zajedno sa tržištima zemalja istočne i srednje Evrope spada u tzv. razvojna tržišta sa velikim šansama za rast i proširenje. Ipak, u pomenutoj klasifikaciji, ovaj sektor finansijskih usluga u našoj zemlji je i dalje nerazvijen i po stepenu razvijenosti, nalazi se ispod proseka zemalja Evropske unije.

Prema izveštaju Narodne Banke Srbije za 2011. godinu, odnos ukupne premije i bruto domaćeg proizvoda (BDP) od 2% u 2010. godini stavlja Srbiju na 64. mesto na svetu, dok je prosek ovog odnosa na nivou Evropske unije za 27 zemalja čak 8,4%. Međutim, u poređenju sa zemljama regiona Centralne i Istočne Evrope čiji je prosek 2,6%, kao i sa grupom zemalja u razvoju čiji je prosek 2,9%, može se zaključiti da je Srbija na zadovoljavajućoj poziciji, obzirom da se Rumunija i Turska nalaze iza Srbije.

Premija po stanovniku u 2010. godini iznosi 98 USD ili 73 evra, što stavlja Srbiju na 66. mesto u svetu. Premija po stanovniku zemalja članica Evropske unije iznosi 2.716 USD, za zemlje regiona Centralni i Istočne Evrope 274 USD, a za zemlje u razvoju 109 USD.

Grafikon 2.2.1. Premija po stanovniku u 2010. god. u nekim evropskim zemljama u USD

Izvor: NBS, Sektor Osiguranja u Srbiji, Izveštaj za 2011. godinu

Razvoj sektora osiguranja u Srbiji je uslovljen razvojem celokupnog finansijskog sektora. Period do 2002. godine, karakteriše pad fizičkog obima industrijske proizvodnje, pad bruto društvenog proizvoda, rast nezaposlenosti, zatvorenost privrede prema ulasku stranog kapitala, deficit trgovinskog bilansa, nerazvijenost finansijskog tržišta i oskudnost finansijskih instrumenata, nizak nivo investicione aktivnosti i privatizacija državnih preduzeća. U tom periodu je na tržištu Srbije i Crne Gore poslovalo 38 osiguravača i reosiguravača, koje je karakterisala oštra i nekorektna konkurencija, posebno u oblasti autoodgovornosti. Dva osiguravača, su ostvarivala višegodišnju, stabilnu tržišnu poziciju i učestvovala su sa 65% u ukupnom portfelju osiguranja Srbije i Crne Gore. Ta dva osiguravača su Dunav osiguranje i DDOR Novi Sad.

Period oporavka u narednim godinama karakterišu sledeći faktori:

- stvarni rast BDP- od 18%,
- porast BDP po glavi stanovnika sa 1,000\$ u 2000. na 1,900\$ u 2004. godini,
- smanjenje stope inflacije sa 113.3% u 2000 na 7.8% u 2004,
- ubrzanje procesa privatizacije,
- liberalizacija domaće i strane trgovine,
- restruktuiranje banaka i drugih poslovnih entiteta,
- stabilizacija kursa dinara,
- zaključenje ugovora sa glavnim međunarodnim kreditorima i jačanje saradnje sa međunarodnim finansijskim organizacijama,
- značajan rast deviznih rezervi.

Tokom 2005. i 2006. godine sektor osiguranja u Srbiji je prošao kroz značajne reforme. Došlo je do zatvaranja 24 od ukupno 40 osiguravajućih društava, počela je vlasnička transformacija nekih osiguravajućih društava, izdavanje novih dozvola za rad, početak privatizacije jedne od najvećih osiguravajućih kompanija u Srbiji, tj. DDOR-a i restruktuiranje druge najveće osiguravajuće kompanije u Srbiji, tj. Dunav osiguranja. Ove mere su doprinele značajnom unapređenju sektora osiguranja.

I pored drastičnih zaostajanja u odnosu na ostvarenu premiju u poređenju sa drugim zemljama (za 228% u odnosu na Hrvatsku, ili skoro 12 puta manje u odnosu na Sloveniju u 2007. godini), razvoj tržišta osiguranja u Srbiji meren rastom premije pokazuje pozitivan trend. Tako je ukupna premija u 2008. godini u odnosu na 2007. godinu porasla za 16,5%.

Iako su se efekti finansijske krize odrazili i na sektor osiguranja, do značajnih promena na domaćem tržištu osiguranja nije došlo. Kako konstatuje M.Erić Jović¹⁴, za otpornost na krizu uglavnom su odgovorni: konzervativna investiciona politika, ali i regulativa, što podrazumeva da su tehničke rezerve pravilno investirane, zatim promena limita ulaganja, izmena računovodstvenog tretmana ulaganja, i dr.

Solventnost, kao jedan od najbitnijih pokazatelja poslovanja domaćih osiguravača, prema podacima NBS, u toku 2008. god. nije bila ugrožena, što pokazuju parametri koji izražavaju odnos garantih rezervi i margine solventnosti. Na taj način stvaraju se uslovi za povećanjem efikasnosti u rešavanju šteta što dalje doprinosi jačanju poverenja u osiguravajući sektor.

U 2009. godini donešene su izmene Zakona o osiguranju, prema kom osiguravajuća društva do kraja 2011. godine moraju da izvrše razgraničenje poslova životnog i neživotnog osiguranja. Taj rok je više puta pomeran i sada je 31.12.2013.

Iako sektor osiguranja u Srbiji nije pretrpeo značajnije udare krize, za razliku od međunarodnih finansijskih tržišta, period od početka krize pa do danas karakteriše spori napredak na tržištu osiguranja. U periodu krize i nestabilnosti ljudi vode računa o tome koliko troše i na koji način. Osiguranje je proizvod sa nedovoljno iskorišćenim potencijalom, zbog čega su ljudi spremniji da ga se odreknu.

Prema istraživanjima jedne od najvećih istraživačkih agencija na svetu GfK¹⁵, udeo građana Srbije koji koriste osiguranja za domaćinstva i lična osiguranja nije značajnije oscilirao u periodu od 2008. do 2011. U 2008. ovaj procenat je iznosio 41% za osiguranja domaćinstva i 16% za lična osiguranja, dok su u 2011. ovi udeli bili nešto niži i to 39% i 14%, respektivno. Tek oko 8% mladih odlučuje se na korišćenje nekog od ličnih osiguranja (životno, zdravstveno i osiguranje od posledica nesrećnog slučaja), dok je znatno veći udeo (34%) onih sa osiguranjem u domaćinstvu. Najčešći tip osiguranja korišćen od strane mladih Srba je osiguranje vozila – skoro svaki treći čovek u Srbiji mlađi od 30 godina osigurao je svoje vozilo. Oko 11% stanovnika Srbije osigurava svoj život, dok je udeo građana koji samostalno vrše uplate penzionih doprinosa još niži.

---

¹⁴ Erić Jović, M.,(2009), Tržište osiguranja u Srbiji u uslovima globalne finansijske krize, Zlatibor, 2009.

¹⁵ GfK je jedna od najvećih istrživačkih agencija na svetu. Više od 11,000 GfK eksperata svakodnevno na preko 100 tržišta radi da bi otkrilo nove informacije o tome kako ljudi žive, razmišljaju i kupuju.

Nakon 2009., godine u kojoj su se odrazili efekti svetske finansijske krize, u Srbiji je u 2011. godini u odnosu na 2010. godinu ukupna premija je nominalno porasla za 1,4%, tj. zabeležila je realni pad od 5,2%. Osiguranje od autoodgovornosti, kao i obavezno osiguranje, po prvi put na kraju godine beleži smanjenje od 0,5%. Imovinska osiguranja nastavljaju da smanjuju svoje učešće i u 2011. godini na 22%, i pored porasta premije od 1% u odnosu na prethodnu godinu. Osiguranje motornih vozila – kasko, vrsta osiguranja koja je do kraja 2008. godine beležila najznačajnije povećanje učešća u 2011. godini, beleži pad premije od 5,7%, u odnosu na prethodnu godinu, kao i nastavak trenda smanjenja učešća u ukupnoj premiji, i to sa 13,5% u 2010. godini, na 12,5% u 2011. godini.¹⁶

Kao što se vidi sa grafikona 2.2.2., u strukturi srpskog tržišta osiguranja preovlađuju neživotna osiguranja sa učešćem od 82,6%, dok je učešće životnih osiguranja 17,4%. Učešće životnih osiguranja je poraslo u odnosu na 2010. godinu što pokazuje pozitivne trendove uprkos krizi.

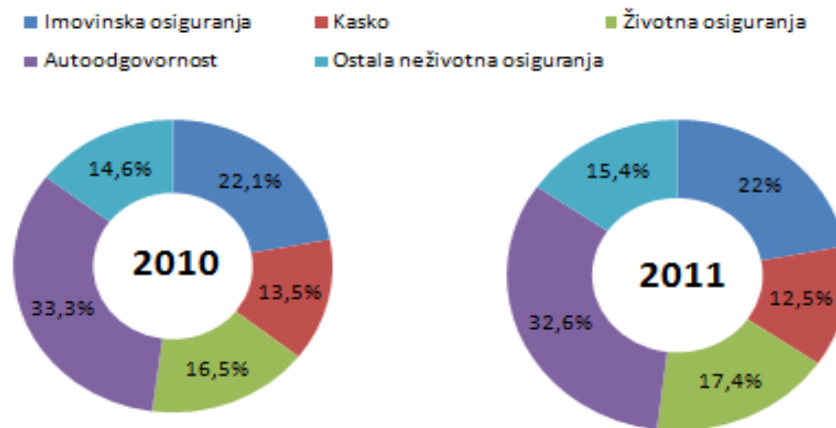
Na razvoj životnog osiguranja značajno utiče razvijenost finansijskog tržišta i tržišta kapitala. U zemljama sa razvijenim tržištima kapitala, mogućnosti za investiranje sredstava matematičke rezerve su znatno veće zbog razvijenih finansijskih instrumenata i HOV. Srbiju odlikuje izuzetno malo i nerazvijeno tržište kapitala, pa se sredstva matematičke rezerve mogu ulagati uglavnom samo u državne obveznice, koje ne donose kamatu koja može konkurisati npr. bankarskim kamatama na štednju. Kada se ovome pridoda činjenica da većina domaćinstava u Srbiji živi na ekonomskoj margini, značajniji rast i razvoj životnog osiguranja se ne može očekivati u narednom periodu.

Neživotno osiguranje je dominantno na srpskom tržištu i u 2012. godini ono je zbog stagnacije uticalo na usporavanje rasta celokupnog tržišta osiguranja u Srbiji. Razlog tome je činjenica da je visina premije za obavezno osiguranje u saobraćaju ostala nepromenjena, a pored niske cene premije, od januara 2012. godine je autoosiguranje dodatno opterećeno i izdvajanjima od 5% bruto premije za Republički fond zdravstvenog osiguranja.

---

¹⁶ NBS, Sektor Osiguranja u Srbiji, Izveštaj za 2011. godinu, April 2012.

Grafikon 2.2.2. Ukupna premija prema vrstama osiguranja u 2010. i 2011. godini

Izvor: NBS, Sektor Osiguranja u Srbiji, Izveštaj za 2011. godinu

Bilansna struktura društava za osiguranje ukazuje da je došlo do promena u odnosu na 2010. godinu. U strukturi aktive sa stanjem na dan 31.12.2011. godine, na stalnu imovinu se odnosi 47,7% (od čega 30,3% na dugoročne finansijske plasmane, a 15,9% na nekretnine), dok se 52,3% odnosi na obrtnu imovinu (od čega na kratkoročne finansijske plasmane 26,2%, a na potraživanja po premijama 11,3%). U odnosu na 2010. godinu, učešće stalne imovine je poraslo u 2011. godini i to u korist dugoročnih finansijskih plasmana koje je poraslo za 56%, dok se učešće obrtne imovine smanjilo, iako je uočljiv i rast učešća potraživanja u okviru obrtne imovine, i to sa 9,6% u 2010. godini na 11,3% u 2011. godini.

U strukturi pasive na dan 31.12.2011. godine tehničke rezerve iskazuju učešće od 61,1%, a kapital i rezerve 26,5%. U 2011. godini i kapital i tehničke rezerve beleže rast od 3,3% i 7,9% respektivno, pri čemu je najznačajnije učešće u tehničkim rezervama imala matematička rezerva sa stopom rasta u 2011. godini od 19,8%.¹⁷

U 2012. godini u Srbiji posluje 28 društava za osiguranje, od kojih je jedno novoosnovano i to za obavljanje poslova neživotnih osiguranja, u odnosu na isti period prethodne godine, Poslovima osiguranja se bavi 24 društva, od čega se 7 bavi isključivo životnim osiguranjem, 11 isključivo

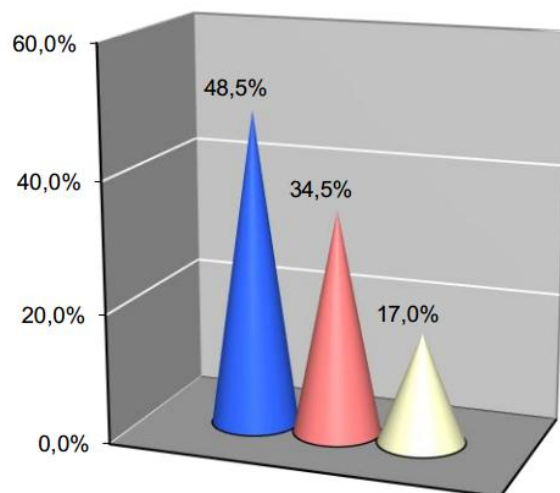
¹⁷ NBS, Sektor Osiguranja u Srbiji, Izveštaj za 2011. godinu, April 2012.

neživotnim osiguranjem, a 6 i životnim i neživotnim osiguranjem. Poslovima reosiguranja se bave 4 društva. Prema vlasnikoj strukturi kapitala, 21 društvo je većinskom stranom vlasništvu, a sedam u domaćem vlasništvu.¹⁸

Prema izveštaju za III tromesečje 2013. godine Narodne banke Srbije, broj osiguranja se u 2013. godini je promenio. Narodna banka Srbije je izvršila grupisanje društava za osiguranje prema učešću u ukupnoj premiji u tri grupe, i to tako da prvu grupu čine dva društva sa preko 15% učešća u ukupnoj premiji, drugu grupu čini pet društava sa učešćem manjim od 15% i treću 17 društava sa manje od 3%, kao što je prikazano na grafikonu.

Grafikon 2.2.3. Učešće u ukupnoj premiji po peer grupama, T3 2013.

Prva grupa – 2 društva – 48,5% tržišta

Druga grupa – 5 društava – 34,5% tržišta

Treća grupa – 17 društava – 17% tržišta

Izvor: Narodna banka Srbije¹⁹

¹⁸ NBS, Sektor osiguranja u Srbiji, Izveštaj za treće tromesečje 2012. godine, Novembar 2012.

¹⁹ www.nbs.rs

Prema ovom izveštaju dva najveća društva iz prve grupe koja posluju na teritoriji Srbije pokrivaju skoro 50% tržišta, pet društava iz druge grupe pokrivaju ukupno 34,5% i ostalih 17 društava koja posluju na teritoriji Srbije pokrivaju 17% tržišta.

Ukupna premija osiguravača u Srbiji izražena u evrima u trećem kvartalu 2013. još uvek nije dostigla nivo iz istog perioda 2009. Posmatrajući u evrima, u tom periodu premija je pala za 14 miliona evra, sa 440 miliona evra na 426 miliona evra, koliko je iznosila na kraju septembra prošle godine. Međutim, premija je u 2013. godini porasla za 13 miliona evra u odnosu na 2012.

Struktura premije osiguranja se promenila u 2013. u odnosu na 2009. godinu u pravcu porasta udela životnih osiguranja i iznosi 18,8%, što je za 5% veće u odnosu na 2009. kada je iznosila 13,5%.

Na rang listi osiguravača prema visini premije u poslednjih pet godina jedina promena se desila 2010. godine, kada je Delta Generali osiguranje preuzelo drugu poziciju od osiguravajućeg društva DDOR Novi Sad. Na prvom mestu svih posmatranih godina nalazi se Dunav osiguranje, dok su u prvih pet stabilni Wiener i Uniqa osiguranje. Ukupna premija prvih pet osiguravača u prva tri kvartala prošle godine iznosila je nešto više od 38 milijarde dinara što je blizu 78 odsto tržišta. Odnosi snaga po ovom kriterijumu su slični kao i pre pet godina. I tada je prvih pet osiguravajućih društava u rukama držalo neznatno više od 78 odsto tržišnog učešća, mereno prema visini premije.²⁰

Prema mišljenju generalnog sekretara Udruženja osiguravača Srbije Vladana Manića, na tržištu Srbije je prisutan veliki broj osiguravajućih društava i realno je očekivati da dođe do ukрупnjavanja u sektoru osiguranja, što bi trebalo da doprinese jačanju finansijske stabilnosti samog sektora, kao i podizanju kvaliteta usluga i sigurnosti koje pružaju osiguravajuća društva.

U Srbiji su u toku pripreme za primenu novog metodološkog okvira za upravljanje rizicima Solventnost II, koji će uvesti složenije zahteve solventnosti radi obezbeđenja dovoljnog kapitala za rizike kojima su društva za osiguranje izložena. Primena zahteva direktive Solventnost II je planirana nakon ulaska Srbije u Evropsku uniju.

---

²⁰ NBS, Sektor osiguranja u Srbiji – Izveštaj za III tromesečje 2013. godine

3. Regulative u Evropskoj uniji

3.1. Osnovi za regulisanje i nadzor osiguranja

Osnovni princip zakonodavstva osiguranja u EU je da olakša razvoj jedinstvenog tržišta u oblasti osiguranja, dok istovremeno obezbeđuje odgovarajući nivo zaštite potrošača. Od sredine 90-tih godina, tržišta finansijskih usluga u EU su prošle kroz značajne deregulacije. Specifično za industriju osiguranja, fundamentalne promene na tržištu su nastale kao rezultat uvođenja treće generacije Direktive za Osiguranja Evropske Unije 1994.godine. Pre ove direktive, evropski poslovi osiguranja su bili ugrađeni u gustu mrežu regulativa. Osiguravači su bili podvrgnuti značajnim zahtevima o ugovornim karakteristikama što je dovelo do jednoobraznosti u proizvodima i ograničavajući konkurentnost. Sprovedenje deregulacije 1994., je dovelo do intenzivne cenovne konkurencije, erozije margina i većih troškova (Hussels et al. 2005).

Razvoj neophodnog zakonodavnog okvira počeo je sedamdesetih godina prošlog veka sa prvom generacijom Direktiva osiguranja, ali je završena tek početkom devedesetih godina sa trećom generacijom Direktiva osiguranja. Trećom generacijom Direktiva osiguranja uspostavljen je “EU pasoš” (jedinstvena licenca) za osiguravajuća društva zasnovan na konceptu minimalne harmonizacije i uzajamnog priznavanja. Glavni fokus Direktiva je da se postave pravila za utvrđivanje prudencionih tehničkih rezervi; da se utvrde pravila koja se odnose na sredstva podrške tehničkim rezervama, kao i podešavanje pravila za potrebe margine solventnosti, koja bi trebala da se računa korišćenjem jednostavnih, harmonizovanih, fiksnih racija.

Treća generacija Regulative osiguranja iz 1994. se nije direktno bavila pitanjem solventnosti. Umesto toga, direktiva je preporučila da se pravilo o minimalno zahtevanom kapitalu koje je uvedeno 1970. godine revidira. Evropska Komisija, koja je odgovorna za predlaganje zakona u EU, reagovala je sa “akcionim planom” za finansijske usluge. Prema ovom planu, regulative solventnosti u EU bi trebale biti usaglašene i harmonizovane u dva koraka, zvanih Solventnost I i Solventnost II. Regulativa Solventnost I je postala pravosnažna za države članice u Januaru 2004. neznatno menjajući postojeće zahteve margine solventnosti, fokusirajući se najviše na pitanja koordinacije (Direktiva EU 2002/13/EC za neživotne osiguravače; Direktiva EU 2002/83/EC za osiguravače života, pogledati Evropska Unija 2002a, 2002b).

Ograničenost ovih zahteva je da su oni podeljeni prema veličini brojeva kao što su premije ili odštetni zahtevi, umesto da su bazirani na osiguravačevu specifičnu situaciju rizika, često dovodeći do željenih podsticaja. Na primer, preko smanjivanja cena, osiguravač smanjuje zahtevani kapital je premija niža čak i kada rizik poraste. Zahtevi bazirani na obimu su jednostavni za primenu, ali kao što je često spominjano u literaturi (Farny 1997) pretenduju da budu previše grubo, a njihove teorijske osnove preslabe za ostvarivanje dobrog upravljanja rizicima.²¹

Evropska Komisija je najviše zbog ovog problema inicirala Solventnost II, sa primarnim ciljem razvoja i implementacije harmonizovanih standarda o kapitalu baziranom na riziku. Namera je da se pristup menadžmenta upravljanja rizicima preduzeća fokusira prema standardima kapitala, što znači da će obezbediti integrisan okvir solventnosti koji pokriva sve relevantne kategorije rizika i njihovu međuzavisnost.

3.2. Direktiva Solventnost I

Ranih 70-tih godina, zemlje članice Evropske Unije su usvojile pravilo da koordiniraju tržište osiguranja i regulative. Međutim, sa skorijim kretanjima ka jedinstvenom tržištu EU, regulativa finansijskih usluga je preuzela novo značenje i prioritete. Režim Solventnost I je stupila na snagu u Januaru 2004 godine. Stvaranje standarda kapitala baziranog na riziku je glavni fokus Solventnosti II.²²

Za osiguravače neživota, regulativa Solventnost I je postavljena u Direktivi 2002/13/EC, menjajući Direktivu 73/239/EC (prva Direktiva za neživotne osiguravače) Države članice su morale da prilagode svoje zakone sa Direktivom iz 2002. godine do 20. Septembra 2003. i njene mere su prvi put primenjene na superviziji računa za finansijsku godinu počev od 1. Januara 2004. godine.

S obzirom da je prvi režim solventnosti postavljen 1970-tih i da se od tada nije fundamentalno menjao u svojim zahtevima i u procesu donošenja odluka, postalo je jasno da je potrebna šira

---

²¹ Eling, M, Klein, R., and Schmit, J., (2009), Insurance Regulation in the United States and the European Union, Independent Policy Reports, The Independent Institute.

²² Eling, Martin, Hato Schmeiser, and Joan T. Schmit, 2007. The Solvency II Process: Overview and Critical Analysis. *Risk Management and Insurance Review*. Spring, Issue 1, p. 69-85.

reforma i otuda Solventnost II. U kratkim crtama, svaka zemlja Članica mora zahtevati od neživotnih osiguravača, čije su glavne kancelarije smeštene na njenoj teritoriji, da imaju adekvatne margine solventnosti, jednake zahtevima Direktive. Ti zahtevi su navedeni u narednom delu “izračunavanje margine solventnosti”.

Direktiva Solventnost I koja se trenutno primenjuje u EU će ostati na snazi do 1. Januara 2014. godine. Direktiva Solventnost I je uvela ograničene ali očekivane reforme²³. Međutim, postalo je jasno tokom procesa Solventnost I zadržala određene slabosti prethodnog režima. Te slabosti su navedene dalje u tekstu.²⁴

Nedovoljna osetljivost na rizike: Brojni ključni rizici, uključujući tržišni, kreditni i operacioni rizik, nisu adekvatno obuhvaćeni trenutnim režimom EU. Ovaj režim nije orijentisan ka budućnosti i sadrži malo kvalitativnih zahteva koji se odnose na upravljanje rizikom i ne zahteva od supervizora da sprovodi redovne provere ovih kvalitativnih aspekata. Manjak osetljivosti na rizike ne podstiče osiguravače da adekvatno upravljaju svojim rizicima, niti da unaprede i investiraju u menadžment rizika. Trenutni režim ne obezbeđuje tačne i pravovremene intervencije od strane supervizora, niti obezbeđuje optimalnu alokaciju kapitala. Kao rezultat, trenutni režim ne štiti tako dobro osiguranika kao što bi mogao.

Restrikcije na pravilno funkcionisanje jedinstvenog tržišta: Trenutni okvir rada EU postavlja minimalne standarde koji se mogu zameniti dodatnim pravilima na nacionalnom nivou. Ova dodatna pravila iskrivljuju i podrivaju pravilno funkcionisanje jedinstvenog tržišta u osiguranju. Ovo povećava troškove osiguravačima (i osiguranicima) i otežava konkurenciju u okviru EU. Javljaju se značajne razlike u okviru sprovođenja supervizije, što dodatno podriva jedinstveno tržište.

Suboptimalni aranžmani za superviziju grupa: Trenutni pristup supervizije grupa nije u skladu sa pravom strukturom i organizovanošću grupe, jer se fokusiraju na pravne entitete. Kako su se uvela preduzeća na nivou sistema upravljanja rizikom i kako su ključne funkcije grupe

---

²³ Directives 2002/12/EC and 2002/13/EC

²⁴ Commission Of The European Communities, Commission Staff Working Document, Accompanying document to the Proposal for a Directive Of The European Parliament And Of The Council concerning life assurance on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance, Solvency II, Executive Summary Of The Impact Assessment, Brussels, 10.7.2007.

konsolidovane, organizacija grupa je postala sve više centralizovana. Jaz između načina upravljanja grupom i supervizije ne samo da povećava troškove za grupe osiguravača, ali i povećava opasnost da neki ključni rizici širom grupe budu previđene.

Ključna zapažanja u efektivnosti sistema supervizije je njihova mogućnost da detektuju probleme. U rastuće kompleksnom svetu, ovo je rastući izazov. Konkurentno tržište pokreće osiguravače da konstantno stvaraju inovacije u proizvodima, investicijama, izvorima finansiranja, korporativnoj strukturi i na druge načine. Mogućnost supervizora da prate kompanje se konstatno izaziva. Sistemi kapitala bazirani na riziku daju rane signale opasnosti regulatornim organima, omogućavajući im da sprovedu akcije prema kompanijama koje nisu adekvatno kapitalizovane.²⁵

Nedostatak internacionalnih i međusektorskih konvergencija: Rad Međunarodne Asocijacije Supervizije Osiguranja²⁶ i Međunarodnog Borda Računovodstvenih Standarda²⁷ na razvoju novih standarda solventnosti i na proceni tehničkih provizija napreduje prema pristupu koji se bazira na ekonomskom riziku, što se radikalno razlikuje od filozofije koja se sprovodi pod trenutnim režimom EU. U međuvremenu je uveden režim solventnosti baziran na riziku za banke preko Direktive 5 Zahteva za Kaptalom. Manjak međunarodnih i međusektorskih konvergencija podriva konkurentnost EU osiguravača. Manjak međusektorske konzistencije takođe povećava mogućnost zakonske arbitraže.

Iako je u teoriji moguće za države članice da uvode slične regulatorne režime, obraćajući pažnju na slabosti trenutnog sistema, a da supervizija bolje koordiniše svojim aktivnostima uklanjajući tako prepreke pravilnom funkcionisanju jedinstvenog tržišta, postoji malo dokaza da se ovo dešava u praksi. Trenutna iskustva sugerišu da se u praksi dešava suprotno od toga. Potrebno je preduzeti akcije kako bi se sprovele promene i ove akcije treba da budu preduzete na nivou EU ako bi se povećala harmonizacija.

---

²⁵ Vaughan, T., The Implications of Solvency II for U.S. Insurance Regulation, Networks Financial Institute, Indiana State University, 2009-PB-03

²⁶ eng. International Association of Insurance Supervisors

²⁷ eng. the International Accounting Standard Board

3.3. Svrha margine solventnosti

Solventnost osiguravajućeg društva se može posmatrati sa dva stanovišta, sa stanovišta menadžmenta kompanije i sa stanovišta supervizije. Nastavak funkcionisanja i postojanja kompanije je motiv rukovodstva, dok je motiv supervizora obezbeđenje isplate po osnovu odštetnih zahteva osiguranika.²⁸

Stanovište supervizora je uže od stanovišta rukovodstva kompanije, jer se ne traži nastavak poslovanja kompanije u svim situacijama, već se dozvoljava i prestanak poslovanja. Međutim, i u slučaju likvidacije kompanije, obaveze prema osiguranicima se moraju ispoštovati, bilo putem prodaje sredstava i obaveza ili preuzimanja istih od druge kompanije. Stoga se ova definicija može opravdati kao osnova pravnog sistema obezbeđenja. Nakon toga, briga o kompanijskom poslovanju i postojanju se može prepustiti rukovodstvu svake kompanije, koje se može sprovesti preko adekvatnih rezervi, bezbednosnih opterećenja premija, reosiguranje i druga sredstva. Ovo znači, u principu, da su i nadzor osiguranja i pravne sigurnosne mere ograničene na minimum, kako bi se obezbedili samo interesi osiguranika, ali da će sa druge strane svaka kompanija imati slobodu da razvija svoje funkcije kako sama želi.

Za supervizora je važno da su osiguranici zaštićeni, ali je za njega takođe važno da se obezbedi stabilnost na finansijskom tržištu. To će se desiti ako je imovina osiguravača dovoljna da pokrije sve njegove obaveze u momentu kada budu dospele.

Margina solventnosti je amortizer u aktivi kompanije koja pokriva njene obaveze. Međutim, ne može sva imovina da se konvertuju u gotov novac (ona ne mora biti “dobrog kvaliteta”). Dakle, supervizori daju užu definiciju raspoložive margine solventnosti, što je razlika između imovine “dobrog kvaliteta” i obaveza. Principi valuacije (procene) su, u suštini, isti za finansijsko izveštavanje i nadzorno izveštavanje. U Srbiji, ova pravila su usklađena i imovina je podeljena u četiri kategorije bazirane na osnovu verovatnoća oporavka, kao što je objašnjeno ranije. Ovo rezultira da je raspoloživa margina solventnosti jednaka ukupnom kapitalu preduzeća. Ako tako obračunata margina solventnosti ne zadovoljava minimalne kapitalne zahteve, nadzorni organ će reagovati.

---

²⁸ T. PENTIKAINEN, Helsinki, On the Solvency of Insurance Companies, ASTIN Bulletin – The Journal of the International Actuarial Association, Volume 4, No 3– July 1967, 236-247.

Margina solventnosti označava koliko je kompanija solventna, ili koliko je spremna da se suoči sa nepredviđenim okolnostima. To je ekstra kapital koji je osiguravajuća kuća dužna da drži. Margina solventnosti je minimalni višak osiguravačevih sredstava preko njegovih obaveza koje su postavila regulatorna tela. Kao što je adekvantnost kapitala za banke, to je margina solventnosti za osiguravajuća društva. To je u suštini minimalni nivo racia solventnosti, ali regulatorni organi koriste malo kompleksniju formulu.

Racio solventnosti osiguravajućeg društva je veličina kapitala u odnosu na zaključenu premiju. Racio solventnosti se najčešće definiše kao neto aktiva/neto zaključena premija. Racio solventnosti je mera rizika odštetnih zahteva sa kojim se osiguravač suočava i koje ne može da apsorbuje. Nivo zaključene premije je bolja mera nego ukupan osigurani iznos jer je nivo premije povezan sa nivoom veličine odštetnih zahteva. To je osnovna mera osiguravačevog finansijskog stanja osiguravača, ali jednostavna kalkulacija ne uzima u obzir tipove poslova koje kompanija ima.

Izračunavanje margine solventnosti

Izračunavanje margine solventnosti se vrši preko formule koja sadrži varijable vezane za ekonomske, finansijske i tehničke parametre. Takođe se uzima u obzir i usaglašavanje aktive i pasive.

Evropska Direktiva koja datira od 27. Oktobra 1998. godine zahteva konsolidovanu kalkulaciju margine solventnosti efektivnu za period na ili od 31. Decembra 2001. godine. Francuska je transponovana ovu direktivu pod uredbom od 29. Avgusta 2001. godine, a primenjuje se od 2002. godine. Dodatna supervizija kreditnih institucija, investicionih kompanija i osiguravajućih društava koje pripadaju "finansijskim konglomeratima" je uvedena od strane Evropskog Parlamenta i Direktive Saveta 2002/87/EC od 16. Decembra, 2002. godine.

Trenutni zahtevi EU za izračunavanje margine solventnosti neživotnih osiguravača su postavljeni u Direktivi 2002/13/EC, menjajući Direktivu 73/239/EC (prva Direktiva neživotnog osiguranja). Zemlje članice EU su morale da izvrše usaglašavanje sa Direktivom iz 2002. od 20. Septembra 2003. i njene mere su prvi put primenjene na superviziju računa za finansijsku godinu sa početkom 1. Januara 2004. godine.

U kratkim crtama, svaka zemlja Članica mora zahtevati od neživotnih osiguravača čija se centrala nalazi na njenoj teritoriji da ima adekvatnu marginu solventnosti pre zahtevima Direktive. Ovi zahtevi su sledeći:

- Margina solventnosti osiguravača je njena aktiva umanjena za predviđene obaveze, bez nematerijalnih stavki.
- Margina solventnosti se određuje na bazi ili godišnjeg iznosa premija ili kao prosečno opterećenje odštetnih zahteva za prethodne tri finansijske godine.
- Margina solventnosti treba da je jednaka sa većim od dva rezultata:
  - na bazi premije (16% do 18% od ukupnih premija)
  - na bazi odštetnih zahteva (23% - 26% proseka odštetnih zahteva za prethodne tri godine). Ova izračunavanja su detaljna ali direktna.

Dodatne provizije od 50% se zaračunavaju na premije i štete za određene klase koje se smatraju nestabilne: na primer za klase 11, 12 i 13 (avionske, brodske i opšte štete).

- Jedna trećina zahtevane margine solventnosti čini garantni fond. Ovo ne može biti manje od EUR 2 miliona, a ukoliko su kategorije rizika od 10-15, onda garantni fond mora iznositi EUR 3 miliona.

Trenutni zahtevi EU za izračunavanje margine solventnosti osiguravača života su postavljeni u Direktivi 2002/12/EC. Prema ovoj direktivi izračunavanje margine solventnosti se vrši na sledeći način:

$$\text{Margina solventnosti} = 4\% \text{ matematičke provizije} + 0,3\% \text{ rizičnog kapitala}$$

- Smanjenje za reosiguranje je maksimalno 15%
- Aposlutni minimum je EUR 3 miliona.

Garantni fond čini jedna trećina zahtevane margine solventnosti. Ukoliko se osiguravajuće društvo bavi i osiguranjem života i neživota, zemlje članice mogu smanjiti garantni fond za jednu četvrtinu.

Režim solventnosti osiguravača EU je prvi put postavljenja 1970. godine. Solventnost I nije

fundamentalno promenila ove zahteve i u procesu pravljenja promena, postalo je jasno da su potrebne sveobuhvatnije reforme i otuda Solventnost II.

4. Direktiva Solventnost II

Industrija osiguranja u EU je veoma raznovrsna i nalazi se pod jakom međunarodnom konkurencijom u oblastima kao što su sveukupno osiguranje i reosiguranje čija je lokacija veoma osetljiva na regulatorna opterećenja. Razvoj finansijskih tržišta i tehnika za upravljanje rizikom tokom poslednjih dvadeset godina su prevazišli trenutni režim solventnosti u EU.

Solventnost II je zakonski program EU koji treba da bude usvojem u svim 27 državama Članicama, uključujući i Veliku Britaniju. Ona uvodi novi, harmonizovani regulatorni režim osiguranja širom EU. Ova Direktiva zamenjuje 13 postojećih direktiva osiguranja EU.

Direktiva Solventnost II je fundamentalan i sveobuhvatan pregled trenutnih Direktiva osiguranja EU, ažurirajući pristup za određivanje kapitala koji (re)osiguravači odvajaju protiv nepredviđenih događaja. Solventnost II će uvesti zajednički evropski pristup zakonske regulacije baziran na ekonomskim principima za merenje aktive i pasive. To je sistem baziran na riziku, što znači da se zahtevi za kapitalom izjednačavaju sa rizicima kompanije.

Cilj regulative Solventnost II je da se napravi ekonomski okvir baziran na stvarnom riziku za superviziju što će omogućiti veću zaštitu osiguranika kao i doprineti konkurentnosti sektora osiguranja i šire evropske ekonomije. Uvođenje okvira Solventnost II je neophodno ne samo sa ciljem da se definišu zahtevi za kapitalom, već i da bi kompanije uspostavile sisteme, procese i kontrolu nad upravljanjem rizicima. Tako će kompanija razviti interne modele za pravilno izračunavanje rizika.

Glavni ciljevi Solventnost II su sledeći²⁹:

- unapređena zaštita osiguranika – kroz Solventnost II će se obezbediti jedinstven i unapređen nivo zaštite osiguranika kroz EU. Robustniji sistem daće osiguranicima veće poverenje u proizvode osiguravača.
- Modernizovana supervizija – "Proces nadzora supervizije" će pomeriti fokus supervizora sa nadzora usaglašenosti i kapitala na evaluaciju profila rizika osiguravača i njegov kvalitet upravljanja rizikom i sistema upravljanja.

---

²⁹ Lloyd's - <http://www.lloyds.com/The-Market/Operating-at-Lloyds/Solvency-II/About/Solvency-I>

- Dublja integracija tržišta EU – kroz harmonizaciju režima supervizije.
- Povećanja međunarodna konkurentnost osiguravača EU.

Modernizacija režima solventnosti EU zahteva korišćenje različitih tehnika za ublažavanje i diversifikaciju rizika ili, šire gledano, usklađivanje zakonskog i ekonomskog kapitala, i podstičući jači menadžment rizika. Nekim firmama Solventnost II će povećati zahteve za kapitalom nego što je to trenutno slučaj i kako bi izbegle preterana regulatorna opterećenja, moraju biti na odgovarajući način kalibrisana i potpuno bazirana na riziku.

Razvoj efikasnog jedinstvenog tržišta je u srži država članica EU i njihovoj opredeljenosti za ekonomske reforme u Evropi. Reforme predviđene regulativom Solventnost II mogu doprineti podsticanjem efikasnijeg i dubljeg jedinstvenog tržišta osiguranja, jačajući funkciju osiguravača kao institucionalnih investitora i uspostavljanjem regulatornog okvira kojim se postiže odgovarajući nivo zaštite osiguranika i podržava stabilnost u širem finansijskom sistemu.

4.1. Razlozi za usvajanje Direktive Solventnost II

Trenutni režim poznat kao Solventnost I je uveden sa ciljem da harmonizuje pravila o kapitalu u različitim Evropskim državama, međutim, on se samo obraća pasivi osiguravača, bez adekvatnog obraćanja aktivnoj strani bilansa. Minimalni zahtevani kapital je baziran na jednoj strani bilansa i nije vezan za stvarni rizik. Solventnost II unapređuje konzistentnost i stvara bolju korelaciju zahtevanog kapitala sa ekonomskim rizikom. Glavne inovacije koje su uvedene sa novim režimom su sledeće:³⁰

- Konzistentnost između različitih EU zemalja – Solventnost I obezbeđuje slične konture između zemalja, međutim, vrednovanje sredstava, obaveza i tipova kvalifikovanog kapitala se značajno razlikuju. Pod Solventnošću II, aktiva i pasiva će se meriti koristeći konzistentan pristup tržištu.
- Metod “najbolje procene” naspram “zakonskih” obaveza i tehničkih provizija – Pod Solventnošću I, visoke zakonske margine su dodate relativno fiksnom nivou obaveza, a za

---

³⁰ Cannizzo, L., and Vora, K. (2011), Impact of Solvency II on the Lloyd’s of London - Implications for the Management of Insurance Assets, Payden & Rygel Global Limited, Financial Services Authority, London, working paper

diskontovanje novčanih tokova se koriste stope koje su niže od trenutnih tržišnih prinosa. Kao rezultat, obračunate tehničke provizije se nalaze iznad njihove prave vrednosti. Solventnost II ne dozvoljava kompanijama da dodaju implicitne zakonske margine i novčani tokovi se diskontuju korišćenjem tržišnih kamatnih stopa. Dalje, novčani tokovi se procenjuju na osnovu stohastičkih simulacionih računa za različite ekonomske scenarije.

- Zahtevi solventnog kapitala (SCR³¹) će varirati prema profilu rizika osiguravača – izračunavanje SCR-a će se bazirati na stresnom testiranju koji se nalazi na 99,5% nivou poverenja za period od jedne godine. Diskutabilno je kako će se ovi zahtevi razlikovati od trenutne minimalne margine solventnosti, ali je generalna percepcija takva da će SCR biti veći. Padanje kapitala ispod SCR će trigerovati strožiju regulativnu reakciju, ali neće automatski zaustaviti operacije.
- Diversifikacija može redukovati SCR – SCR se izračunava odvojeno za svaku liniju poslovanja, ali na agregatnom nivou će postojati imperfektna korelacija između različitih rizika, rezultujući nižim nivoom zahtevanog kapitala za osiguravače sa diversifikovanim poslovanjem.

Glavni razlog za usvajanje Direktive Solventnost II je jačanje jedinstvenog tržišta osiguranja i reosiguranja preko harmonizovanih zakonskih regulativa radi veće zaštite osiguranika.

Trenutna regulativa Solventnosti koja je uvedena ranih 70-tih godina i revidirana 2002. godine je, postavljajući marginu solventnosti, definisala nove zahteve za potrebnim kapitalom osiguravača. Od tada, nauka o upravljanju rizikom je značajno unapređena. Mnoge velike kompanije su razvile sofisticirane sisteme za upravljanjem rizikom i to kako za definisanje zahtevanog nivoa kapitala, tako i za postavljanje upravljačke strukture za identifikaciju, merenje i upravljanje rizikom. Iako su tokom godina regulative u osiguranju u nekim zemljama ojačale, još uvek nisu na dovoljno visokom nivou. Solventnost II daje priliku da se unaprede regulative u osiguranju uvodeći³²:

- sistem zasnovan na riziku,
- integrisan pristup za zahtevanim kapitalom i provizijama u osiguranju,

---

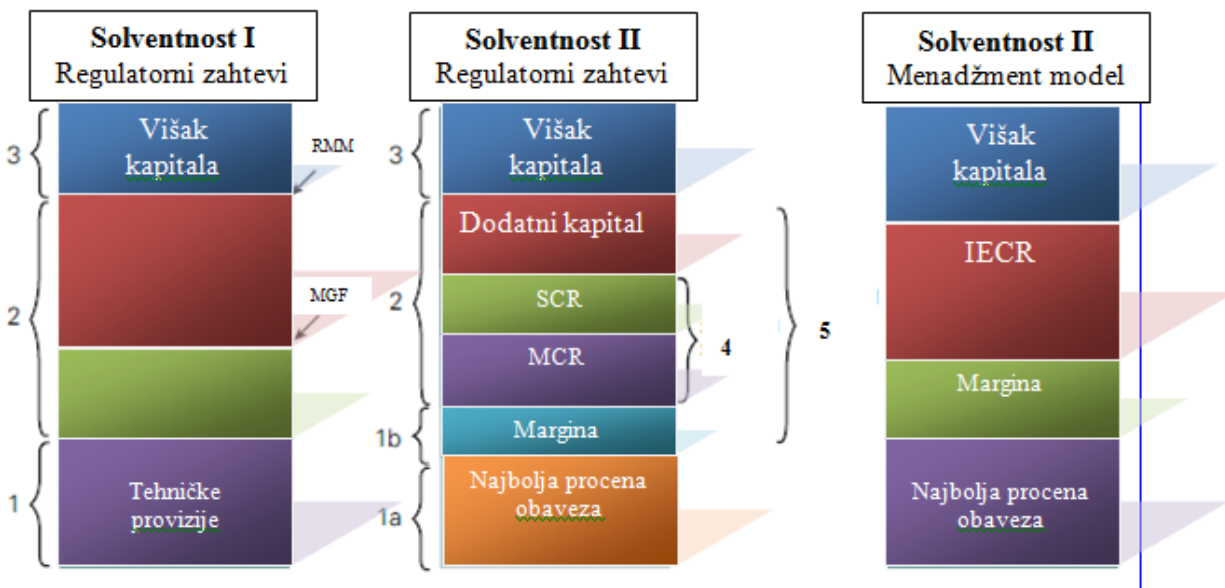
³¹ eng. **Solvency Capital Requirement - SCR**

³² CEA (2006) *Solvency II: Introductory guide*, Comité Européen des Assurances, Brussels, June 2006

- razumljivi okvir upravljanja rizikom,
- definisanje potrebnog kapitala preko standardnog pristupa ili internog modela,
- diversifikaciju i smanjenje rizika.

U Tabeli 4.1.1 su prikazani osnovni radni okviri dva režima, Solventnost I i Solventnost II prema zakonskim zahtevima.³³

Tabela 4.1.1. Promene u regulatornom okruženju

Izvor: KPMG

gde je 1) Tehničke provizije koje se slažu sa osiguravačevim obavezama;

1a) Najbolja procena obaveza;

1b) Tržišna procena Margine;

2) Regulatorni zahtevani kapital;

3) Višak kapitala iznad regulatorno zahtevanog kapitala

MCR – Minimalno zahtevani kapital, što predstavlja minimalni nivo regulatornog kapitala;

³³KPMG, Solvency II, A Closer Look At The Evolving Process Transforming The Global Insurance Industry, 2011, kpmg.com

SCR – Solventni zahtevani kapital, što predstavlja regulatorni kapital baziran na riziku;

Prilagođeni SCR – nivo SCR-a koji uključuje suplementarne zahteve za kapitalom određene preko Stuba 2 regulative Solventnost II;

IECR – interno procenjeni potrebni kapital od strane menadžmenta

Prve dve kolone porede radne okvire ova dva režima, dok treća kolona opisuje model ekonomskog kapitala koje firme mogu da koriste u vođenju poslovanja, koji je poznat kao Unutrašnji Ekonomski Zahtevani Kapital (IECR³⁴). Dok se kod Solventnosti I i Solventnosti II višak kapitala slično definiše, u stvarnosti situacija varira od kompanije do kompanije, čineći kod nekih višak kapitala veći nego kod drugih.

Iako se sa usvajanjem regulative Solventnost II solventnost celokupne industrije osiguranja neće značajno promeniti, usvajanje integrisanog pristupa riziku je velika i značajna promena u poređenju sa regulativom Solventnost I. Solventnost II može imati velike komercijalne implikacije u oblastima od određivanja cena i dizajna proizvoda do investicionih strategija i tržišne komunikacije. Solventnost II može značajno da obezbedi konkurentске prednosti evropskim osiguravačima tako što će pojednostaviti pristup svim drugim tržištima i obezbediti osnovu za unapređeno merenje i upravljanje rizikom. Neki od ovih uključuju:³⁵

Određivanje cena i dizajn proizvoda – dok Solventnost I ne uzima u obzir različite rizike osiguranja, Solventnost II će zahtevati adekvatnu podršku kapitala za sve riziko karakteristike proizvoda, zahtevajući od osiguravača da se bolje upoznaju sa svojim rizicima i ažuriraju modele koji će reflektovati ove rizike. Ovo će učiniti da proizvodi i karakteristike proizvoda koji su relevantni za solventnost osiguravača postanu transparentni u odnosu na one koji nisu. Iz perspektive osiguranja, proizvodi sa sledećim karakteristikama će možda morati da budu podržani sa više kapitala:

- Proizvodi sa visokom volatilnošću u odštetnim zahtevima;
- Dugoročni proizvodi koji su značajno sniženi;

---

³⁴ IECR (eng. Internal Economic Capital Requirement)

³⁵ European Commission, (2007), Impact Assessment Report – Accompanying document to the Proposal for a Directive on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance Solvency II

- Proizvodi sa garancijama i opcijama koji su izloženi promenama u osiguranju ili finansijskim rizicima.

Mehanizam transfera rizika – svi instrumenti za ublažavanje rizika kao što su reosiguranje, hedžing i sekjuritizacija će pod Solventnošću II morati da se tretiraju na konzistentan način. Da bi bili prihvaćeni kao instrumenti za ublažavanje rizika, Solventnost II zahteva od osiguravača da kvantifikuju njihov stvarni doprinos smanjenju rizika. Solventnost II će lakše prihvatiti širi spektar zaštite od rizika i instrumente za transfer rizika nego Solventnost I, koji samo dozvoljava uniformne načine za upravljanje rizikom. Nove opcije će dati osiguravačima podsticaj da optimizuju njihova rešenja za transfer rizika i mogu konsekvantno pojačati konkurentnost među ponuđenim rešenjima.

Rezervisanje – tehničke provizije su najveća stavka u bilansu osiguravača. Pod Solventnošću II, rizik rezervisanja, tj. rizik da tehničke provizije neće biti dovoljne, moraju biti podržane povećanjem kapitala. Tehničke provizije se trenutno izračunavaju izjednačavanjem zahtevanog kapitala sa rezervama i ili riziko kapitalom. Idući napred, potreba da se rezerve ubace u obračun izračunavanja solventnosti prema njihovom profilu rizika ga čini neophodnim za procenu očekivane vrednosti i volatilnosti budućih plaćanja. Tržišno-konzistentna procena rezervi, pod Solventnošću II, treba da poveća transparentnost rezervi i prema tome da olakša razumevanje rizika rezervisanja. Ovo će najverovatnije podstaći da se rezervisanja vrše na adekvatan način sa jedne strane i mogućnost smanjivanja cikličnosti tehničkih provizija sa druge strane. Međutim, takođe može uticati na proizvode sa potencijalno velikom volatilnošću u tehničkim provizijama i visokim kliznim marginama. Kao rezultat, ovim proizvodima će se možda povećati cena ili će biti redizajnirani.

Organizacioni uticaj – zahtevi pod Solventnošću II za sveobuhvatnim riziko okvirom i povezanim fokusom na dizajn proizvoda i strategijama za transfer/upravljanje rizikom će takođe verovatno uticati na strukturu tržišta osiguranja. Solventnost II će zahtevati formalniji pristup upravljanju, organizaciji i procesu donošenja odluka koje su neophodne da bi osiguravači demonstrirali da su u svoje poslovanje usvojili pristup svesnosti rizika.

Okvir će takođe zahtevati kompleksnije i obimnije analize, zajedno sa sistematičnijim pristupom upravljanju rizika, što će verovatno povećati zahteve prema aktuarskoj i funkciji upravljanja

rizikom. Kompanije će takođe morati da razmišljaju kako da bliže koordiniraju akturasku funkciju, finansijsku funkciju, funkciju upravljanja rizikom, kao i druge funkcije iz poslovanja. Posebno, podaci i analize korišćeni u kalkulacijama solventnosti će morati da reflektuju strategijski i upravljački pristup koji je usvojen u okviru poslovanja i obrnuto. Da bi se održala kredibilnost na tržištu, osiguravači će morati da omoguće da su finansijski i regulatorni izveštaji kompatibilni i da tamo gde nisu, objasne zašto. Konačno, kao deo pravila za spremnost, bordovi će morati da razumeju, prihvate i izazovu šta mogu biti nove i nepoznate, kvantitativne i kvalitativne informacije kao deo njihovih odgovornosti kao menadžera poslovanja i čuvara interesa vlasnika polisa.

4.2. Alokacija kapitala zasnovanog na riziku

Kapital baziran na riziku predstavlja iznos kapitala koji osiguravači drže kako bi povećali verovatnoću da u budućnosti ispune sve svoje obaveze prema vlasnicima polisa.³⁶ Alokacija kapitala zasnovanog na riziku teži da alocira kapital tačno tamo gde je rizik. Ukoliko je sistem netačan, onda kompanije, zbog nekih rizika, mogu držati više kapitala nego što je potrebno i tako povećati troškove osiguranja prema klijentima, dok bi se za druge rizike odvajalo premalo kapitala. Idealno, sistem baziran na riziku tačno meri nivo rizika u portfoliju i indikuje proporcionalni iznos kapitala, što dovodi do najefikasnije upotrebe kapitala³⁷.

Solventnost I definiše potrebni kapital u smislu jednostavnog seta faktora koji se primenjuju na tehničke provizije ili premije. Ovako definisane dodatne margine solventnosti treba da se održavaju preko i iznad tehničke provizije. Problem sa ovim pristupom je taj da obično ne uzima u obzir jačinu samih provizija, koje variraju u različitim zemljama i proizvodima. Države članice EU imaju opciju da vrednuju aktivu po njihovim istorijskim troškovima i da primenjuju diskontne stope na državne obveznice, na pasivu u životnom osiguranju u vreme kada je ugovor zaključen. Solventnost II nudi mogućnosti da pomeri holistički pristup, gde se sredstva i obaveze vrednuju konzistentno po tržišnom principu.

Trenutni režim EU sadrži mnogo kvantitativnih zahteva, ali ima veoma malo zahteva koji se fokusiraju na kvalitativne faktore rizika, kao što su organizacija upravljanja rizikom i kvalitet nadzora i ne zahteva od supervizora da sprovedu redovne analize ovih kvalitativnih aspekata. Solventnost II neće samo definisati zahteve za kapitalom, već će zahtevati od kompanija da postave sisteme, procese i kontrolu za upravljanje rizikom. Kompanije koje budu ovo dobro radile će biti nagrađene sa nižim zahtevanim kapitalom, obezbeđujući tako inicijativu za unapređenjem i poboljšanjem.

Jedan od glavnih zaključaka Sharma izveštaja – je da je primarni uzrok neuspeha i promašaja između 1996 i 2001 bio slab menadžment i donošenje neodgovarajućih odluka o riziku pre nego neadekvatna kapitalizacija. Dalje, analiza je pokazala da se trenutno zahtevane margine

---

³⁶ Eling, M., Holzmüller, I., An Overview And Comparison Of Risk-Based Capital Standards, Working Papers On Risk Management And Insurance No. 57, Jun 2008.

³⁷ European Commission (2007) *Impact Assessment Report – Accompanying document to the Proposal for a Directive on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance Solvency II*

solventnosti nisu ponašale kao korisni rani indikatori da osiguravač ulazi u finansijske teškoće.

Procenjivanje rizika za adekvatnom solventnošću kapitala

Nivo rizika u portfoliju osiguravača zavisi od više različitih faktora. Nivo premijskih stopa će imati takav efekat da ako kompanija pravi profitabilnije proizvode zahtevi za kapitalom će biti manji nego ako kompanija pravi manje profitabilne proizvode. Postojanje opcija i garancija u proizvodnom programu ima uticaja na nivo rizika kao i investiciona politika. Na zahtevani kapital će uticati stepen usklađenosti aktive i pasive, ali takođe agresivna investiciona strategija, kao što je investiranje u visoko rizična sredstva, će očigledno zahtevati više kapitala.

Na smanjenje nivoa rizika mogu uticati tehnike upravljanja rizikom kao što je upotreba reosiguranja i hedžing. Konačno, nivo diversifikacije u okviru portfolija može imati značajan efekat na zahteve za kapitalom. Nemoguće je razviti jednostavni set faktora koji tačno obuhvata sve ove efekte. Mnoge kompanije su razvile visoko sofisticirane kompjuterske modele da testiraju efekte različitih događaja na njihov portfolio osiguranja. Ovi modeli se mogu iskoristiti za računanje potrebne količine kapitala za održavanje različitih okolnosti koje mogu nastati. Obezbeđujući postojanje robusnih procedura za održavanje kvaliteta i tačnosti ovih modela, one obezbeđuju najbolja dostupna sredstva za definisanje zahtevanog kapitala krojenog za određeni portfolio.

Tehnike upravljanja rizikom, kao što su korišćenje reosiguranja i hedžing, mogu smanjiti nivo rizika. Na kraju, nivo diversifikacije u okviru portfolija može imati značajan uticaj na potreban kapital.

Nemoguće je da se razvije jednostavan skup faktora koji precizno beleži sve gore navedene efekte. Mnoge kompanije su razvile veoma sofisticirane kompjuterske modele za testiranje efekata različitih događaja na portfolijo osiguravajućih društava. Ovi modeli se mogu koristiti u svrhe da se izračuna koliko kapitala je potrebno da bi mogle da se izdrže različite nepovoljne okolnosti koje mogu nastati. Pod uslovom da postoje dobre procedure za osiguranje kvaliteta i tačnosti takvih modela, oni predstavljaju najbolje raspoloživo sredstvo za definisanje potreba za kapitalom u vezi sa određenim portfeljom.

Solventnost I uglavnom ne daje eksplicitnu dozvolu za upotrebu određenih tehnika radi smanjenja rizika, kao što su reosiguranje, sekjuritizacija i derivati i za diversifikacione efekte preko linija poslovanja ili između pravnih entiteta, ne obezbeđujući efektivnog prostora kompanijama da upravljaju svojim poslovanjem radi ostvarivanja visokog nivoa diversifikacije ili razvijanja strategija za upravljanje rizikom. Solventnost II daje šansu kompanijama da prepoznaju i smanjenje rizika i efekte diversifikacije, prema odgovarajućem pravilu oko mobilnosti kapitala.

4.3. Sveobuhvatan okvir upravljanja rizikom

Efektivno upravljanje rizicima je od fundamentalnog značaja za uspešnost poslovanja osiguranja, kao i za implementaciju Solventnosti II. Bordovi, investitori i rejting agencije su usmerile svoj fokus na rizik u svetlu nestabilnosti tržišta i kontinuiranog ograničenog kapitala.

Solventnost II još više podiže uloge zahtevajući od osiguravača da razviju okvir za sistemsko upravljanje rizicima koji omogućava pravilno razumevanje rizika, kontrolu i integrisano donošenje odluka. Većina članova borda razume koncept efektivnog okvira za upravljanje rizicima. Međutim, oni mogu biti manje razumljivi oko toga šta to znači u praksi, uključujući način kako okvir mora biti strukturiran, vođen i koji uticaj ima na njihovo poslovanje. U stvari sve se svodi na davanje odgovora na sledeća fundamentalna pitanja, na koja svki bord treba da da odgovor³⁸:

1. Sa kojim rizicima se suočava naše poslovanje?
2. Koliko rizika smo spremni da prihvatimo?
3. Ko je odgovoran za upravljanje ovim rizicima?
4. Kako da budemo sigurni da neće biti dodatnih iznenađenja?
5. Na koji način naš profil rizika utiče na naš kapital?

PricewaterhouseCoopers je razvio okvir za upravljanje rizicima preduzeća (ERM)³⁹ koji ima za cilj da obezbedi strategijska uputstva, organizacionu infrastrukturu identifikacije, evaluacije rizika i komunikacije, kako bi odgovorila na ovih pet pitanja (videti Sliku 4.3.1). Koristi ovog okvira nisu samo solidna osnova za usvajanje direktive Solventnost II, već i više informativna osnova za planiranje poslovanja i upravljanje učinkom.

Komponente ERM okvira:

1. Razumevanje rizika sa kojim se organizacija suočava i određivanje dimenzija rizika u srcu organizacije. Prilikom postavljanja strategije formulisanjem biznis plana, upravljanjem učinkom i nagrađivanjem uspešnosti menadžmenta, rizik je srž razmatranja.

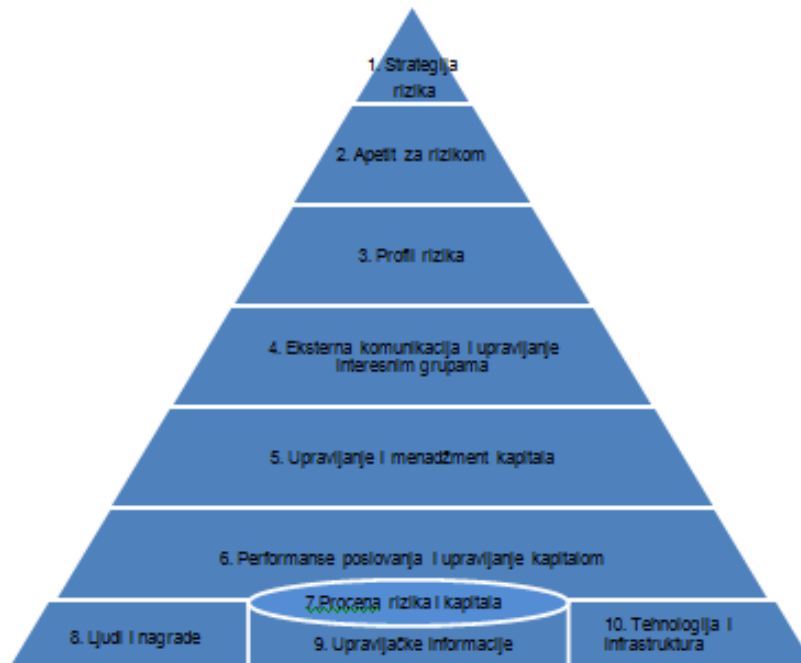
---

³⁸ Jimmy Zou and George Stylianides, Getting Risk Management Right, The Survivors' Guide to Solvency II 2010, The Review in association with PwC.

³⁹ eng. enterprise risk management

2. Appetit za rizikom reflektuje kapacitete organizacije za nošenje rizika, poslovne strategije i finansijske ciljeve. Procesi i procedure za upravljanje rizikom na najširem organizacionom nivou u okviru definisanih granica bez zagušujućih svakodnevnih operacija.
3. Identifikacija i procena svih (trenutnih i rastućih željenih i neželjenih) rizika sa kojima se suočava organizacija. Robustni procesi za agregisanje i određivanje prioriteta rizika na nivou cele kompanije.
4. Eksterne komunikacione strategije skoncentrisane oko aktivnog upravljanja interesnim grupama (vlasnici polisa, zakonodavne grupe i lokalne pravne jedinice, rejting agencije, investitori) radi ostvarenja prinosa akcionara i obuhvatanja širih poslovnih koristi
5. Upravljačke strukture (tri linije zaštitnog modela koji nastaje kao industrijska norma). Odgovornost i računanje na viši menadžment za najviši stepen rizika. Jasna politika upravljanja rizicima i procedure za upravljanje svih materijalnih rizika.
6. Učinak poslovanja meren na osnovama baziranih na riziku. Kapital alocirani na operativne entitete i transakcione šanse su bazirane na principu rizika/nagrada. Rizik koji se ogleda u dizajnu proizvoda, cenovnom određivanju i bezbedno upravljanje portfolijom. Upravljanje kapitalom radi optimizacije RoRAC-a, ali vodeći računa o stresnom scenariju.
7. Interni rizik i modeli kapitala u srcu ERM okvira. Modeli zadovoljavaju najveće standarde, odgovarajuće kalibrisane i u potpunosti testirane i dokumentovane. Modeli su podložni nezavisnim ispitivanjima i procenama.
8. Ponašanje ljudi prema grupama rizika, kapitalu, izvedbenim strategijama i poslovnim planovima preko balansiranih kartica ostvarenja, MBO-ovih podsticaja i šema nagrađivanja. Zahtevani nivo veština, iskustva i znanja većine osoblja.

Slika 4.3.1. Komponente ERM okvira

Izvor: PricewaterhouseCoopers LLP

9. Zahtevani nivo MI radi podrške okviru ERM. MI odgovarajuće formiran prema ulogama, odgovornostima i nivoima autoriteta.

10. Ključna tehnologija za podršku potpuno integrisanog ERM pristupa. Fokus na veličinu organizacije, kvalitet podataka i automatsko procesuiranje.

Apetit za rizikom je u srcu ovih fundamentalnih pitanja. Veoma je teško osiguravačima da donesu prave odluke, demonstriraju da razumeju njihovu izloženost i osiguraju njihovo pravilno upravljanje, ako ne mogu da odrede koliko rizika su spremni da podnesu. Ključno kvalitativno pitanje u postavljanju apetita za rizikom je povezano sa planiranjem poslovanja i uvučeno je duboko u organizaciju.⁴⁰ Solventnost II će obezbediti katalizator za kreiranje jasne i odgovarajuće artikulacije organizacionog apetita za rizikom.

⁴⁰ Kaļiņina, D., Voronova, I., Risk Management Improvement under the Solvency II Framework, Economics and Business, 2013, str.29-36

Procesi formulacije apetita za rizikom i njegovo ubacivanje u donošenje odluka može biti rastavljeno na četiri nezavisna elementa.⁴¹ Prvi element podrazumeva razumevanje potreba i očekivanja akcionara. Drugi element se odnosi na jasno definisanje apetita za rizikom. Treći element se odnosi na obezbeđivanje da je rizik viđen od strane firme i u skladu je sa apetitom rizika firme. Četvrti element podrazumeva neprekidni monitoring i upravljanje rizikom.

Kada se apetit za rizikom jednom definiše, lakše će se balansirati očekivanjima različitih interesnih grupa i obezbediti standardi na osnovu kojih će viši menadžment moći ocenjivati profil rizika kompanije i izvedbu baziranu na riziku. Apetit za rizikom se onda može svesti u određene granice i pragove. Ovo se sprovodi kako bi viši menadžment odredio koliko je nivo rizika prihvatljiv i postavio uzor naspram kog bi se rizik posmatrao, procenjivao i modifikovao.

Dok su ovi uzori jasno bitni element vođenja sigurnog poslovanja, oni takođe pomažu osiguravačima da kapitalizuju na šansama. Ukoliko su svi jasno upućeni koliko je rizika kompanija spremna da preuzme, mnogo je lakše brzo i odlučno reagovanje na promene na tržištu i ocena gde, kada i kako razvijati ili smanjivati obim poslovanja.

Posmatrajući iz operativne perspektive, mnogi od neophodnih sistema i procesa za upravljanje rizikom su na mestu. Pravi izazov je postaviti ih u skladu sa načinom poslovanja. Praktično rešenje bi bilo posmatrati menadžmenta rizika kao servis i zatim razmatrati šta bi moglo i trebalo biti urađeno za poslovanje. Kompanije zatim mogu graditi njihov operativni model rizika oko njima potrebnih servisa.

Prva karika u lancu je angažovanje. Da bi se doveli klijenti kao što su osiguranici, važno je pitati ih koja vrsta informacije bi im pomogla da donesu bolje odluke i kako da bolje iskoriste analize o riziku.

Sledeća faza je dostava. Ključna razmatranja su koje funkcije su potrebne za obezbeđenje određenih usluga, da li su njihove odgovornosti dovoljno jasno definisane i kako bi trebale međusobno da budu u interakciji. Jedan od najvažnijih aspekata održavanja isporuke je identifikovanje zavisnosti. Ovo uključuje koje podatke jedna funkcija zahteva od druge da izvrši svoj deo procesa. Neki oblik sporazuma o nivou usluga može biti jedan od načina da se uverite da

---

⁴¹ The Review in association with PwC, The Survivors' Guide to Solvency II, 2010

su informacije pružene u pravo vreme i u pravom formatu. Tada je moguće proceniti kako se ove analize mogu najbolje iskoristiti. Kao primer može biti donošenje odluke kada apetit za rizikom treba da se uzme u razmatranje prilikom planiranja poslovnih procesa, od strane koga i koje akcije trebaju biti preduzete.

Osnove operativnog modela rizika su sistemi, procesi i kontrole. Ključno razmatranje je obezbeđenje da je infrastruktura osposobljena da isporuči zahtevanu uslugu upravljanja rizikom.

4.4. Ciljevi Direktive Solventnost II

Projekat Solventnost II ima za cilj da preoblikuje zakonske regulative i produbi integraciju tržišta osiguranja EU. Projekat je usko povezan sa međunarodnim razvojem u računovodstvu, superviziji i aktuarstvu i uzima u obzir i razvoj u sferi bankarstva pod Bazelom II. Zakonske regulative imaju značajnu ulogu u oblikovanju okruženja u kom osiguravači posluju. Međutim, zakonsko okruženje je takođe oblikovano od strane evropskog i nacionalnog zakonodavstva u drugim oblastima kao što je ugovorno pravo, konkurencija i poresko pravo.

Osnovni ciljevi projekta Solventnost II su⁴²:

- produblјivanje integracije tržišta osiguranja EU
- bolja zaštita osiguranika i korisnika osiguranja i
- unapređenje konkurentnosti osiguravača i reosiguravača EU i promovisanje boljih regulativa.

Detaljnije, novi okvir solventnosti bi trebalo da⁴³:

- unapredi upravljanje rizikom evropskih osiguravača i reosiguravača;
- Pobjljša konvergenciju i saradnju supervizije;
- Ohrabri konzistenciju između sektora;
- Omogući bolju lokaciju izvora kapitala;
- Promoviše međunarodnu konvergenciju; i
- Poveća transparentnost.

Potreba za revizijom pravila solventnosti u osiguranju EU je prepoznata u trećoj generaciji Direktive Osiguranja usvojenoj 1990-te. Direktiva je zahtevala da komisija sprovede pregled zahteva za solvetnošću kapitala. Milerov Izveštaj pripremljen od strane supervizora osiguranja 1997. godine je objavio nekoliko nedostataka u režimu EU i napravio nekoliko konkretnih predloga za promene, uključujući i povećanje nivoa minimalnih garantnih rezervi. Takođe je prepoznao da relativno nizak nivo zahtevane margine solventnosti znači da je bila potrebna ranija

---

⁴² CEA (2006) *Solvency II: Introductory guide*, Comité Européen des Assurances, Brussels, June 2006

⁴³ CEA (2006) *Solvency II: Introductory guide*, Comité Européen des Assurances, Brussels, June 2006

tačka za intervenciju.

Prateći ovaj izveštaj, Evropski Parlament i Savet se složio sa nekoliko reformi 2002. godine – Solventnost I – što je podiglo minimalne garantne rezerve kao što je predloženo. Solventnost I je takođe dao veću moć supervizorima da intervenišu u ranoj fazi ukoliko se to smatralo neophodnim da bi se zaštitili interesi vlasnika polisa, čak i da su preduzete mere koje su u skladu sa zahtevanim marginama solventnosti.

Međutim, postalo je jasno tokom procesa Solventnost I da su potrebni fundamentalniji izveštaji šireg opsega celokupne finansijske pozicije osiguravača. Konsekventno, ovaj izveštaj je postao poznat kao Solventnost II.

Posao na projektu Solventnost II je značajno podržan od strane Lamfalusi komiteta za finansijske usluge što je produženo na osiguranje u 2003. godini. Posebno, novi Komitet za Evropsko osiguranje i Penzije Radnika (European Insurance and Occupational Pensions Committee - EIOPC), kao i Komitet Evropskog Osiguranja i Supervizori Radnih Penzija (Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors - CEIOPS) su bili ekstenzivno konsultovani tokom projekta.

Cilj postavljanja regulative Solventnost II je preoblikovanje sektora osiguranja u čitavoj Evropi, dajući snažan podsticaj za sticanje, restrukturiranje i kompetitivnu reorijentaciju⁴⁴.

Dok se mnogi osiguravači još uvek fokusiraju na tehničke aspekte implementacije Solventnosti II, drugi počinju da procenjuju njene dalekosežne strateške implikacije, uključujući uticaj na njihov poslovni model, miks proizvoda i operativnu strukturu. Značajne promene u načinu procene rizika i efikasnosti kapitala će imati dubok uticaj na osiguravačevu odluku na koji način i gde će odabrati da izađe kao konkurent na tržište. **Slika 1** ilustruje potencijalne poslovne implikacija za različite oblasti sektora osiguranja.

---

⁴⁴ Achim Bauer and Lena Mörk, Taking Advantage Of Solvency II, The Survivors' Guide to Solvency II 2010, The Review in association with PwC

Slika 4.4.1. Potencijalne poslovne i praktične implikacije Solventnosti II

Izvor: PricewaterhouseCoopers LLP

Mnogim kompanijama će akvizicija pomoći u optimizaciji kapitala i efikasnosti njihovog poslovanja. Većim organizacijama ključni cilj će biti povećana diversifikacija proizvodnih linija ili geografsko proširenje. Neke kompanije neće biti u mogućnosti da obezbede efikasnu diversifikaciju i mogu se suočiti sa dodatnim zahtevima kapitala zbog malog broja proizvoda ili fokusiranja na određeni region. Ove kompanije će se usmeriti na adekvatnost prinosa kapitala prilagođenog riziku svakog elementa njihovog portfolija i proceniće koje poslove vredi zadržati u okviru određenog specijalizovaoog entiteta. One linije koje se pokažu kao nedovoljno razvijene će biti prekinute ili prodane.

Prilikom procene dinamike svojih operacija u okviru Solventnosti II, neke kompanije mogu razmatrati alternativne modele poslovanja. Umesto da se konsoliduju ili specijalizuju, mogu se fokusirati na određene delove lanca vrednosti, tj. na distribuciju, proizvodnju, usluge (IT, administracije, itd.) i odredbe kapitala.

Prema studiji slučaja,⁴⁵ na “uobičajeno poslovanje”⁴⁶ društva Solventnost II će uticati na razne načine, u rasponu od “bez vidljivih promena” do “preuzimanja agresivne akcije prema rizicima”. Ne postoji jedinstveno rešenje i puno toga će zavisiti od korporativne kulture i kvaliteta tima višeg menadžmenta i raspoloživih izvora.

Jedna od potencijalnih koristi koje će nastati razdvajanjem lanca vrednosti će biti omogućavanje davaocima kapitala da poslažu svoje investicije u skladu sa očekivanim povraćajima i apetitom za rizikom. Postoje investitori koji će želiti da procene svoju direktnu izloženost riziku osiguranja u zamenu za odgovarajući nivo povraćaja kapitala. Međutim, postojaće i druge investicione šanse koje će zadržati minimalni rizik osiguranja i poslovati sa smanjenim nivoom zahtevanog kapitala zbog njihove koncentracije na oblasti kao što su distribucija, usluge osiguranja ili druge neproizvodne delove vrednosnog lanca. Ovo će verovatno privući nove pružaoce kapitala uključujući finansijske investitore, koji su ranije možda bili odvraćeni kompleksnošću zahteva za usaglašavanjem i potrebom da vežu značajan kapital radi podrške riziku u okviru konvencionalnog poslovanja osiguranja. Rastavljanje vrednosnog lanca takođe može privući nove investitore iz sektora kao što su IT sektor ili maloprodaja, koji traže nove mogućnosti za investiranje koje su u skladu sa njihovom postojećom ekspertizom. Sve ukupni rezultat će biti jasnije i diferenciranije investicione mogućnosti u okviru sektora osiguranja i samim tim mogućnosti privlačenja više kapitala od raznih pružaoaca.

Solventnost II će takođe podstaći mnoge kompanije da pronađu načine kako da poboljšaju efikasnost troškova i kapitala njihovih operativnih struktura. Mnoge grupe osiguranja su izgrađene preko uspešnih akvizicija, stvarajući pretrpan niz različitih platformi rizika i posebno regulisanih lokalnih filijala. Među poteškoćama koje su nastale je skup i neefikasan način nošenja sa mnogobrojnim zahtevima usaglašavanja.⁴⁷ Takođe, ukoliko se kapital koji dolazi od različitih filijala spoji, kumulativni zbir će biti mnogo veći od jednog konsolidovanog entiteta. Šanse za pojednostavljenje ovih zamršenih struktura postoje već neko vreme. Tipični trendovi u restrukturiranju su spajanje odvojenih filijala u jednu glavnu osiguravajuću kompaniju, koja

---

⁴⁵ Abdullah, M., Argyrou, M., Hanspal, N., and Orros, G., Embedding Solvency II into business as usual for general insurance – paper, GIRO Conference and Exhibition 2012

⁴⁶ uobičajeno poslovanje, eng. business as usual - BaU

⁴⁷ Achim Bauer and Lena Mörk, Taking Advantage Of Solvency II, The Survivors' Guide to Solvency II 2010, The Review in association with PwC

posluje preko niza lokalnih poslovnica. EU jedinstveno tržište prenosi regulative koje omogućuju kompanijama da podvuku sve njihove poslove kroz jedinstven entitet.

Zahtevani kapital i regulative se mnogo smanjuju kada jedinstveni entitet vodi računa o svim zahtevima solventnosti i povezanim prihodima, ostavljajući lokalne poslovnice da vode računa samo o sprovođenju sopstvenog poslovanja. Jednom kada se pravne strukture usaglase, kompanije će biti u jačoj poziciji da traži dalje opcije u racionalizaciji poslovanja kao što je razvoj zajedničkih usluga.

Solventnost II će promeniti kriterijum računanja zahteva za solventnošću i nametnuće veće troškove kapitala na mnoge osiguravače, posebno ukoliko se odluče za standardnu formulu. Direktiva će takođe uvećati potencijalne troškove i kompleksnost usaglašavanja. Zbog toga bi direktiva mogla omogućiti buduće podsticaje za ranije navedena restrukturiranja. Idući ka strukturi jedinstvenog entiteta, olakšaće se odobravanje internog modela poslovanja, pošto će kompanija morati da priprema samo jednu aplikaciju umesto odvojenih za svaku kompaniju iz grupe. Količina prikupljenih podataka i regulatorni i drugi izveštaji će takođe biti manji ukoliko se radi na nivou jedinstvenog entiteta. Solventnost II će takođe zahtevati od svakog entiteta da priprema Sopstvenu Riziko i Procenu Solventnosti (ORSA)⁴⁸ i Izveštaj o Solventnosti i Finansijskom Stanju (SFCR)⁴⁹, kao i Izveštaj za Supervizora (RTS)⁵⁰. Za osiguravajuće kompanije, obezbeđenje konzistentnosti u izveštavanju će biti veliki izazov.

Posmatrajući iz perspektive kapitala, kompanije koje posluju preko jedinstvene platforme rizika će biti u mogućnosti da iskoriste prednosti svih mogućih koristi od diversifikacije i imaće samo jedan (konsolidovan) zahtev za solventnošću. Kao rezultat ovoga bi mogla nastati ušteda u kapitalu između 20% i 30%.⁵¹

Sa samo par godina do stupanja na snagu Solventnosti II, potreba da bordovi osiguravajućih društava urade procenu uticaja na ekonomiju njihovog poslovanja i kako bi trebali na to da odgovore postaje sve urgentnija. Ovo uključuje procenu da li su njihovi troškovi, trenutni kapital

---

⁴⁸ eng. Own Risk and Solvency Assessment

⁴⁹ eng. Solvency and Financial Condition Report

⁵⁰ eng. Report to Supervisors

⁵¹ Achim Bauer and Lena Mörk, Taking Advantage Of Solvency II, The Survivors' Guide to Solvency II 2010, The Review in association with PwC

i poreske strukture, dovoljno efikasne i kako će biti pogođeni direktivom. Ukoliko ovo ne urade, suočiće se sa pitanjem analitičara o njihovoj relativnoj efikasnosti ili će se zateći kako gube posao od konkurenata koji posluju sa efektivnijim strukturama i nižim troškovima. Divestiranje, oticanje i konsolidacija su takođe postavljeni kao ključne komponente u ovom strateškom razmišljanju i rezultujućem restrukturiranju, omogućavajući kompanijama da ponovo izbalansiraju svoje portfolije, povećaju specijalizaciju ili fokus na određene aspekte njihovog vrednosnog lanca, u zavisnosti od izbora poslovnog modela.

Zahtevi Solventnosti II za upravljanje rizikom i kapitalom će učiniti javnim osiguravačevu izloženost i koliko efektivno se njome upravlja.⁵² Javno dostupni Izveštaj o Solventnosti i Finansijskom Stanju (SFCR) je dizajniran tako da prilagodi upravljanje rizikom i kapitalom disciplini tržišne javnosti. Oni kombinuju kvantitativne informacije o poziciji rizika i adekvatnosti kapitala sa opisom kritičnih procesa upravljanja rizikom. Ključni elementi uključuju:

- Prirodu poslovanja i eksterno okruženje, ciljeve, strategije i performans;
- Upravljačku strukturu, odgovornosti borda, višeg menadžmenta i ključnih komiteta;
- Profil rizika i pristup menadžmenta rizika za svaku baznu kategoriju procene rizika sredstava i obaveza uključujući i tehničke uslove, sa objašnjenjem značajnih razlika u odnosu na baze korišćene u finansijskim izveštajima;
- Upravljanje kapitalom uključujući i minimalno zahtevani kapital (MCR), solventnost zahtevanog kapitala (SCR) i kvalitet i strukturu rezervi solventnosti.

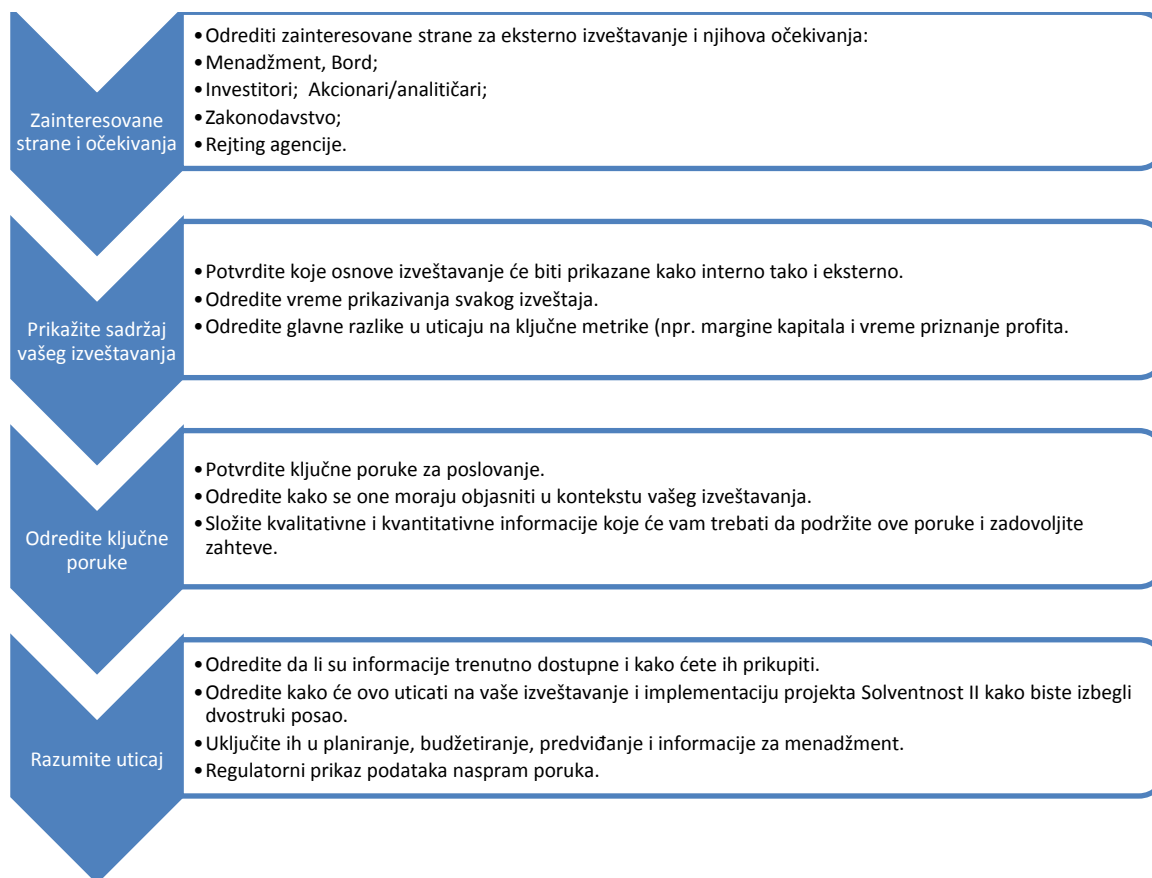
U pripremama za završetak Solventnosti II (Stub 3) pravi se osvrt na evaluaciju kapitala (Stub 1) i upravljanje rizikom (Stub2). Međutim, u vreme rastućeg broja analitičara, investitora i rejting agencija, fokus pada na vođenje rizika i procedura za njihovo upravljanje, a značaj jasne i dobro pripremljene komunikacione strategije se ne sme zanemariti – Slika 2 postavlja predložene strategije koje pokrivaju i SFCR i RTS. Od velikog značaja će biti da se ostavi dovoljno vremena za raspoznavanje koji će utisak ostaviti kompanija preko SFCR i da li će viši menadžment biti zadovoljan rezultatima. Posebna pažnja se obraća na efikasnost određenih proizvoda, poslovnih

---

⁵² Brian Purves and Julia Schüller, Standing Up To Market Scrutiny, The Survivors' Guide to Solvency II 2010, The Review in association with PwC

jedinica i kompanije kao celine. Tržište će takođe obratiti pažnju na apetit za rizikom, kvalitet upravljanja rizikom, kao i do koje mere rizik utiče na donošenje odluka.

Slika 4.4.2. Razvoj komunikacione strategije

Izvor: PricewaterhouseCoopers LLP

4.5. Razvoj Direktive Solventnost II

Veći deo okvira Solventnost II je već postavljen i iako su moguće modifikacije, veće promene nisu verovatne. S obzirom na značaj projekta Solventnost II, odlučeno je da rad na njemu bude podeljen u dve faze. Rad koji se obavlja u prvoj fazi uključuje⁵³:

- analizu trenutnog režima EU i suplementno pravila Država Članica;
- komparativnu analizu režima solventnosti osiguranja koje posluju pod drugim jurisdikcijama;
- analize međunarodnog razvoja u računovodstvu, aktuarstvu i superviziji osiguranja, kao i regulative i pravila koje se primenjuju u bankarstvu;
- analize koje se koriste u internim modelima osiguranja i reosiguranja radi upravljanjem njihovog poslovanja; i
- analize brojnih specifičnih pitanja uključujući tehničke provizije, upravljanje aktivom – pasivom, reosiguranje i osiguravajuće grupe.

Analize uključuju dva eksterna izveštaja koja su objavljena 2002. godine i to KPMG Izveštaj i Šarma Izveštaj:

- KPMG Izveštaj analizira metodologije koje koristi supervizija osiguranja za procenu sveukupne finansijske pozicije osiguranja.
- Šarma Izveštaj je studija koju sprovodi Konferencija Supervizora Osiguranja EU (EU Insurance Supervisors' Conference), sa aspekta praktičnih lekcija koje se mogu naučiti iz prošlih iskustava Supervizora EU, kao i analiza rastućih trendova u rizicima sa kojima se suočavaju osiguravači.

Kao prilog ovim eksternim izveštajima, Commission Services takođe proizvodi brojne radove koji su diskutovani sa državama članicama i ostalim akcionarima. Ove analize su korišćene da bi se odredilo da li su bile potrebne akcije na nivou EU i ukoliko jesu, koje bi se zakonske procedure trebale ispratiti. Dalje, ovaj rad omogućava sprovođenje analize prednosti i nedostataka različitih nivoa opcija vezanih za sveukupni dizajn novog režima solventnosti.

---

⁵³ CEA (2006) *Solvency II: Introductory guide*

Lamfalusov proces ⁵⁴ - Cilj ovog procesa je pojednostavljivanje i ubrzavanje zakonskih i drugih procesa EU u oblasti finansijskih usluga. Ovaj proces se sastoji od 4 nivoa.

Na prvom nivou Evropska Komisija usvaja formalni predlog za Direktivu nakon punog procesa konsultacije (uključujući i savete od CEIOPS-a). Evropski Parlament i Savet prave Sporazum o sadržini principa i definiciji mogućnosti implementacije u Direktivi⁵⁵.

Na drugom nivou Evropska Komisija nakon konsultacije sa EIOPC zahteva savete sa CEIOPS-om o tehničkim merama implementacije. CEIOPS priprema mere u konsultacijama sa tržišnim učesnicima, krajnjim korisnicima i potrošačima i dostavlja ih Evropskoj Komisiji. Evropska Komisija pregleda tehničke uslove i dostavlja predlog EIOPC i EP na pregled. EIOPC i EP se odlučuje za prigovore ili nema prigovora. Evropska Komisija prihvata mere ili reispituje i daje predlog.

Na trećem nivou CEIOPS radi na predlozima, vodičima i standardima (u oblastima koje nisu pokrivene EU regulativom), sastavlja preglede i upoređuje praksu supervizora radi poboljšanja njihove nadležnosti.

Na četvrtom nivou Evropska Komisija proverava usaglašenost država članica sa zakonodavstvom EU. Evropska Komisija može uzeti zakonske akcije protiv Država Članica koje se sumnjiče da su prekršile zakon.

Nakon završetka prve faze i poređenja različitih opcija za sveukupni dizajn novog sistema solventnosti, dogovaraju se ključni principi koji podržavaju sistem solventnosti sa akcionarima. Ovi principi su objavljeni od strane Commission Services, u Okviru za Konsultacije koje su objavljene u Julu 2004. Kao dodatak ovom Okviru za Konsultacije, izdata su tri talasa poziva za pomoć CEIOPS-u, za različite aspekte novog sistema solventnosti. Pozivi za pomoć su uključivali zahtev za testiranje kvantitativnog uticaja različitih detaljnih opcija od strane CEIOPS-a. U skladu sa ovim zahtevom, CEIOPS je izneo:

---

⁵⁴ Doris Kolassa, (01/2012) Financial Services: The Lamfalussy Process And The Development Of European Supervisory Authorities, http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_3.4.4.pdf, Januar 2013.

⁵⁵ European Commission (2007) *Impact Assessment Report – Accompanying document to the Proposal for a Directive on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance Solvency II*

- pripremnu studiju na terenu (preparatory field study – PFS) 2005;
- prvu Kvantitativnu Studiju Uticaja (Quantitative Impact Study - QIS 1) 2005;
- drugu Kvantitativnu Studiju Uticaja (Quantitative Impact Study - QIS 2) 2006;
- treću Kvantitativnu Studiju Uticaja (Quantitative Impact Study - QIS 3) 2007;

PFS i QIS 1, 2 i 3 su testirali metode prema kalkulacijama tehničkih provizija i zahtevima za kapitalom. Četvrta Kvantitativna Studija Uticaja je urađena za akcionare sa detaljnim informacijama o kvantitativnom uticaju na osiguravačevu i reosiguravačevu solventnost bilansa, poredeći mere za implementaciju Solventnosti II sa situacijom pod Solventošću I.

Paralelno sa ovim su pripremane brojne procene verovatnog uticaja uvođenja novog sistema solventnosti na:

- Makroekonomiju, od strane Commission's Directorate General of Economic and Financial Affairs (DG ECFIN Report);
- Finansijsku stabilnost, od strane Evropske Centralne Banke (ECB Izveštaj);
- Proizvode i tržišta osiguranja od strane CEA AISAM & ACME⁵⁶;
- Potrošače, od strane FIN-USE⁵⁷ (FIN-USE Izveštaj); i
- Nadzor osiguranja, od strane CEIOPS (CEIOPS Izveštaj).

Ove analize su korištene da bi se odredile koje će se opcije odabrati za novi sistem solventnosti. Draft Okvira Direktive Solventnost II je pušten na proleće 2007.

Struktura Solventnost II:

Zakonodavni program Solventnost II sledi standardni okvir EU, koji uključuje donošenje zakona i davanje smernica na četiri nivoa:

Nivo 1 – Okvir Direktive.

---

⁵⁶ Comité européen des assurances (CEA), Association Internationale des Sociétés d'Assurance Mutuelle (AISAM) and Association of European Cooperative and Mutual Insurers (ACME). Commission Services also asked industry representatives to assess the net administrative costs associated with the introduction of the new system.

⁵⁷ FIN-USE is a forum of user experts in the area of financial services established by the Commission in 2004.

Na prvom nivou Direktiva Solventnost II postavlja ključne principe i zahteve i daje Evropskoj Komisiji pravo da usvaja mere za implementaciju (Nivo 2). Direktiva je uokvirena od strane Komisije i odobrena od Evropskog Parlamenta i Saveta EU.

Nivo 2 – Mere za implementaciju

Mere za implementaciju su detaljna pravila koja dozvoljavaju principima Solventnost II da budu sprovedene u praksi. Glavni uticaj Solventnosti II na osiguravače EU je formiran preko mera za implementaciju.

Nivo 3 – Smernice za superviziju

Postoje standardi supervizije, smernice i predlozi za poboljšanje konvergentne i efektivne primene Solventnosti II. Za razliku od prethodna dva nivoa, oni nisu obavezni za države članice. Smernice su uokvirene od strane EIOPA.

Nivo 4 – Sprovođenje

Ovo obuhvata usaglašavanje odredaba sa domaćim zakonodavstvom i regulativama nakon implementacije Solventnosti II.

U Septembru 2012. godine, Nivo 1 - Okvir Direktive je dopunjen odlaganjem implementacije. Prenošnje Solventnost II u domaća zakonodavstva treba da budu kompletirana do 30. Juna 2013. godine, a primena u firmama će početi 1. Januara 2014. godine. Ovo odlaganje je uvedeno da bi detalji na nivou 2 – Mere za Implementaciju bili finalizirani pre potpune implementacije okvira. Međutim, postoje indikacije da će se implementacija Direktive još odložiti.

Brojne institucije su uključene u postavljanje standarda Solventnost II. Najznačajnija institucija je CEIOPS, koja je odgovorna za upravljanje celokupnim procesom. Između ostalog, CEIOPS preduzima razmisljive konsultacije sa svim učesnicima na tržištu, prema kojima se buduća pravila solventnosti prikupljaju i diskutuju. Oni takođe preduzimaju kvantitativne studije uticaja, prema kojima se testiraju predložena pravila. Sve ukazuje na to da će finalna regulativa Solventnost II biti veoma slična postojećoj regulativi u bankarstvu, Bazel II (Bazelski Komitet o Superviziji Banaka 2001). Oba su bazirana na pristupu tri stuba i to: (1) kvantitativni zahtevi, (2) kvalitativni

zahtevi i supervizija i (3) izveštaji supervizije i javno objavljivanje – svaki osiguravač mora da objavi kolikim kapitalom raspolaže u odnosu na standarde.

Generalna filozofija Solventnost II je promocija ekonomskog i razumljivog pristupa superviziji osiguranja baziranog na riziku. Okvir rada supervizije treba da se bazira na realističnom pregledu celokupne finansijske pozicije osiguravača, tj. treba da se uzmu u obzir svi aspekti poslovanja osiguravača. Solventnost II bi trebalo da podstakne menadžment osiguravača na dobro upravljanje rizikom i kapitalom, tako smanjujući rizik od insolventnosti i potrebu supervizije da preduzima mere. Takođe bi trebalo da obezbedi podsticaj osiguravačima da unaprede svakodnevni menadžment preko uvođenja riziko kapitala koji uzima u obzir specifične profile rizika svakog osiguravača, ojača kontrolu supervizije i poveća transparentnost poslovanja. Solventnost II takođe treba da pojača kooperaciju i konvergenciju supervizije radi produblivanja integracije tržišta osiguranja EU i da unapredi efikasnost i efektivnost supervizije pan-evropskih grupa.

4.6. Solventnost II – pristup III stuba

Okvir rada Solventnost II se oslanja na pristup tri Stuba koji se odnose na kontrolu “jedinstvenih” pravnih lica i odredbama o grupnoj superviziji. Ovaj pristup je sličan okviru rada Bazel II koji se primenjuje u bankarskom sektoru, s obzirom da se osiguravači i banke sada takmiče na mnogim tržištima, nudeći slične proizvode. Međutim, sličnosti su ograničene jer se model poslovanja osiguravajućih društava veoma razlikuje od banaka, pa je razvijen poseban set principa koji uzimaju u obzir specifičnosti osiguranja⁵⁸.

Evropska agencija za kontrolu osiguranja i penzijskog sistema (EIOPA)⁵⁹ definišu tri stuba kao način grupisanja zahteva Solventnost II (koncept III stuba nije opisan u Direktivi), čiji je cilj promovisanje adekvatnosti kapitala, obezbedi veću transparentnost u procesu donošenja odluka i pojača kontrolu supervizije – sve zbog dobrog upravljanja rizicima i zaštite vlasnika polisa. Ovo se postiže kroz implementaciju holističkog pristupa koji dovodi do boljeg merenja rizika i upravljanja, unapređuje procese i kontrole i postavlja strukturu sveukupnog merenja i kontrole

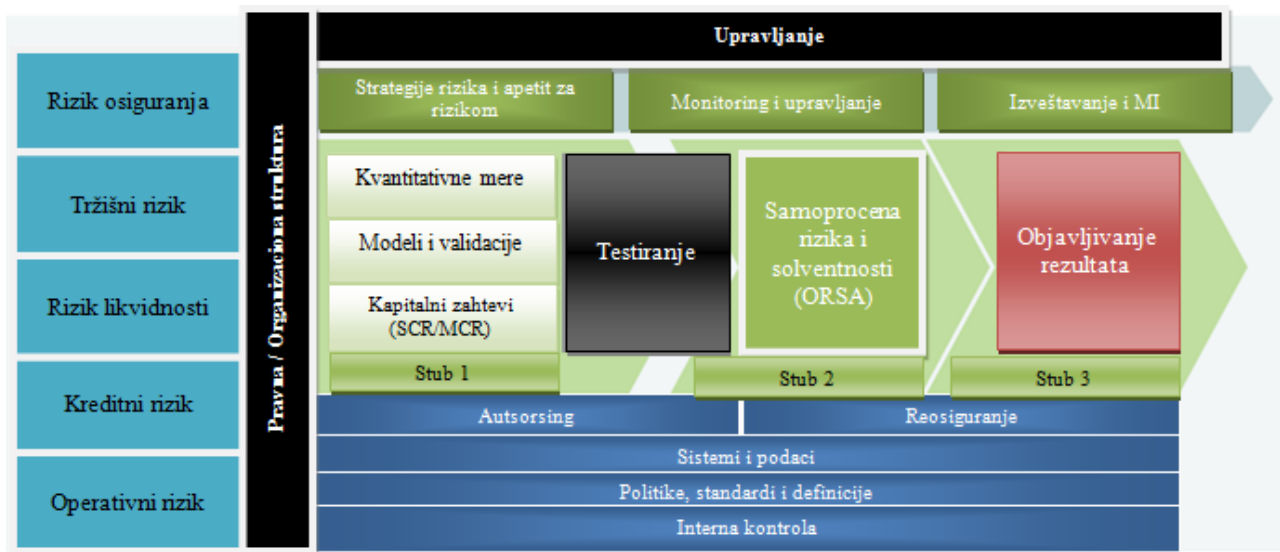
---

⁵⁸ CEA (2006) *Solvency II: Introductory guide*, Comité Européen des Assurances, Brussels, June 2006

⁵⁹ EIOPA (eng. European Insurance and Occupational Pensions Authority)

kompanije. Dok je Solventnost II podjeljen na 3 stuba, stub 2 i stub 3 se često nazivaju zajednički stub 5 zbog sinergije koja postoji između njih.

Tabela 4.6.1. Okvir rada Solventnost II

Izvor: KPMG⁶⁰

Sa ubrzanim dolaskom implementacije Solventnosti II, fokus investicionih timova osiguravajućih društava se pomera od priče o finansijskom uticaju regulatora ka često ignorisanim zahtevima za izveštavanjem. Izveštaji Direktive Solventnost II posmatrani kroz objektiv direktora investicija (CIO)⁶¹ i investicionog menadžera su⁶²:

- Povećani zahtevi za investicionim podacima i upravljanjem;
- Preispitivanje trenutnih investicionih strategija i struktura;
- Potreba za integrisanim operativnim okvirom rada između menadžmenta sredstava, osiguranja riziko kapitala, aktuarskog i finansijskog odeljenja.

CIO i investicioni menadžeri treba da budu svestni da postoje zahtevi za investicionim podacima u sva tri stuba. Pod režimom Solventnost II mora da postoji saradnja i transfer informacija ne samo između osiguravača i zakonodavca, već i menadžmenta sredstava, aktuarskih timova,

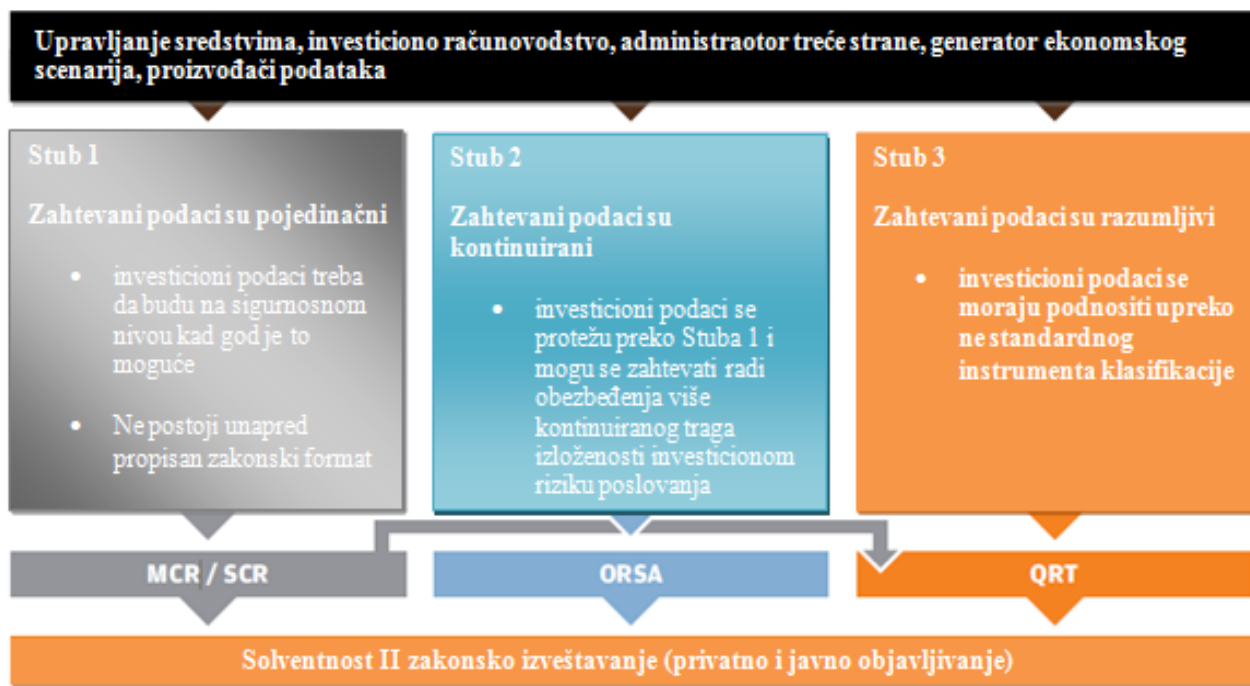
⁶⁰ KPMG, Solvency II, A closer look at the evolving process transforming the global insurance industry, 2011, kpmg.com

⁶¹ CIO (eng. chief investment officer)

⁶² Solvency II reporting: The three pillars, October 2012, J.P. Morgan Asset Management (Europe)

menadžment timova za procenu rizika preduzeća i drugih investicionih računovođe ili administratora (videti tabelu 4.6.2.). Do sad je bilo razumno za investicione timove da posluju sa određenim stepenom nezavisnosti od drugih odeljenja.

Tabela 4.6.2. Zahtevani podaci za sva tri stuba

Izvor: J.P.Morgan⁶³

Investicioni timovi tradicionalno imaju za cilj da obezbede da osiguravajuće društvo može generisati razumne povraćaje na investicije, kako bi izašla u susret kratkoročnim, srednjoročnim i dugoročnim ciljevima u okviru predefinisano riziko budžeta. Transparentnost investicionih podataka za regulatorne svrhe i merenje riziko kapitala nije bila primarna odgovornost investicione funkcije, sa mnogim osiguravačima koji se oslanjaju na računovodstvo da će obezbediti agregaciju investicionih podataka i izveštavanje. Pod Solventnošću II postoje veći zahtevi za investicione timove da imaju bolje razumevanje regulatornog investicionog rizika. Dalje, nemogućnost potpunog obezbeđenja informacija za potrebe izveštavanja o investicionom riziku može rezultovati u ozbiljnijim implikacijama kao rezultat nemogućnosti prikazivanja detaljne, konzistentne i kontinuirane transparentnosti investicione aktivnosti.

⁶³ Solvency II reporting: The three pillars, October 2012, J.P. Morgan Asset Management (Europe)

Uvećana granularnost podataka: Kada god je to moguće, mora se izvršiti potpuni pregled podataka. Međutim, u zavisnosti od strukture investicione aktivnosti, ovo može biti ne praktično. Celokupan pregled aktivnosti se takođe zahteva na jedinično povezanim fondovima, iako se za njih ne zahteva držanje riziko kapitala.

Uvećana frekvencija izveštavanja: Kvartalno izveštavanje je novo za većinu zemalja članica EU, gde se zakonsko izveštavanje razlikuje od zemlje do zemlje od godišnjeg do trogodišnjeg u nekim regionima. ORSA⁶⁴ uvodi dodatnu opreznost na riziko kapital osiguravajućih društava na kontinuiranoj osnovi.

Dodatne klasifikacije hartija od vrednosti: Hartije od vrednosti se moraju detaljnije klasifikovati pod režimom Solventnost II. Tradicionalna klasifikacija hartija od vrednosti koja je uobičajena za investicione timove se mogu smatrati neadekvatnim za regulatorna izveštavanja. Klasifikacija HOV se vrši preko komplementarnog identifikacionog koda (CIC)⁶⁵ i NACE⁶⁶ preporuka.

4.6.1. Solventnost II – Stub 1

Stub 1 se odnosi na kvantitativne zahteve i to na harmoničnu kalkulaciju tehničkih provizija, “razumno” investiranje umesto dosadašnjih kvantitativnih restrikcija i dva zahtevana kapitala i to solventni zahtevani kapital – SCR i minimalni zahtevani kapital - MCR⁶⁷, Stub 1 definiše finansijske izvore koje kompanija treba da drži kako bi se smatrala solventnom.

Kvantitativni zahtevi Stuba 1 se mogu efektivno podeliti u šest komponenti⁶⁸:

1. Vrednovanje sredstava i obaveza – da bi se obezbedilo poštovanje saveta Evropske Komisije o vrednovanju aktive i pasive, CEIOPS je pokušao da harmonizuje svoje predloge u najvećoj mogućoj meri sa postojećim opcijama tržišne vrednosti u okviru Međunarodnog Finansijskog

---

⁶⁴ ORSA (eng. own risk and solvency assessment)

⁶⁵ CIC (eng. complementary identification code)

⁶⁶ NACE - nomenclature generale des activites economiques

⁶⁷ SCR (eng. Solvency Capital Requirements) i MCR (eng. Minimum Capital Requirements)

⁶⁸ KPMG, Solvency II, A closer look at the evolving process transforming the global insurance industry, 2011, kpmg.com

Izveštavanja / Računovodstvenih Standarda (IFRS/IAS)⁶⁹, kako bi se obezbedilo da se ove stavke vrednuju konzistentno u svim zemljama članicama. Neke od stavki koje se vrednuju se značajno razlikuju od trenutnih računovodstvenih vrednovanja pod režimom Solventnost I.

2. Tehničke provizije – Pod režimom Solventnost II, predložene su značajne izmene pri računanju tehničkih provizija i uticaj na procese rezervisanja će biti značajan. Vrednovanje će se značajno razlikovati od trenutnog računanja pod režimom Solventnost I. Tehničke provizije se računaju koristeći pristup “najbolje procene obaveza + margine rizika”⁷⁰ izuzev u slučaju osigurljivog rizika koji nastaje iz (re)osiguranja obaveza. Najbolja procena obaveza je sadašnja očekivana vrednost budućih novčanih tokova koji su vezani za obaveze osiguravača, dok se margina rizika izračunava korišćenjem takozvane metode “trošak kapitala”. U ovom slučaju, stopa troška kapitala koja se koristi je jednaka za sve poslove (npr. fiksni procenat) i odgovara spredu iznad kamatne stope oslobođene rizika za koje će BBB-procenjeni poslovi (re)osiguranja biti odgovorni da prikupe odgovarajuća sredstva.

3. Zahtevani solventni kapital - SCR takođe nazvan “ciljani kapital,” predstavlja ekonomski kapital koji je potreban da bi osiguravajuća kompanija održala poslovanje u okviru datog sigurnosnog nivoa i koji omogućava osiguravaču da apsorbuje neočekivane gubitke tokom vremena sa 99.5% nivoom poverenja. Nivo kapitala kompanije mora najmanje jednak nivou SCR. U kontekstu Solventnost II, ekonomski kapital se izračunava pomoću tehnike Vrednovanje pri Riziku (Value at Risk) na 99.5 % nivou poverenja za jednu godinu⁷¹. Ovo znači da se nivo kapitala izračunava radi pokrića najtežih gubitaka koji se mogu desiti u jednoj godini tokom narednih dve stotine godina. Osiguravač mora imati 99.5% šanse da će biti u poziciji da izmiri svoje obaveze prema osiguranicima u narednih 12 meseci.

SCR obuhvata sve rizike koji se mogu kvantifikovati i koji mogu uticati na procenu svih sredstava i obaveza tokom jedne godine (npr. rizik osiguranja, tržišni rizik, operativni rizik itd.). SCR se može izračunati korišćenjem standardne formule iz regulative Solventnost II, korišćenjem internog modela ili kombinacijom ova dva. SCR izračunat ili preko relativno

---

⁶⁹ IFRS/IAS (eng. International Financial Reporting/ Accounting Standards)

⁷⁰ CEA (2006) *Solvency II: Introductory guide*, Comité Européen des Assurances, Brussels, June 2006

⁷¹ Eling, M., Klein, R.W. and Schmit, J.T., (2009), *Independent Policy Reports, Insurance Regulation in the United States and the European Union - A Comparison*, The Independent Institute

jednostavne standardne formule ili preko internog modela će dozvoliti kompaniji da podnese čak i ozbiljnije nepredvidive okolnosti. Raspoloživi kapital (ili sopstvena sredstva) koji služi za pokriće SCR se definiše kao višak sredstava preko obaveza (u meri da se kasnije ne ponaša kao kapital – npr duboko subordinirani dug).

4. Minimalni zahtevani kapital - MCR (minimum capital requirement) predstavlja minimalni iznos osnovnog kapitala koji osiguravač mora držati. Ukoliko kapital padne ispod nivoa MCR, osiguranici i korisnici osiguranja postaju izloženi neprihvatljivom nivou rizika. Kada se probije MCR, aktiviraju se ultimativne akcije supervizora, čak i prekid poslovanja kompanije.

Kada se kapital nalazi između SCR i MCR, supervizori preduzimaju odgovarajuće radnje da pomognu osiguravaču da povрати svoju finansijsku poziciju na nivo SCR što je pre moguće. Ukoliko se finansijska situacija nastavi pogoršavati, nivo intervencije supervizora se progresivno povećava. Ova lestvica intervencije je dizajnirana da obezbedi da akcije supervizije budu i pravovremene i proporcionalne, kako bi se sprečilo ozbiljnije ugrožavanje interesa vlasnika polisa i kako osiguravač ne bi morao prekidati svoje poslovanje.

5. Sopstvena sredstva - predstavljaju višak sredstava iznad obaveza kao što je određeno od strane EBS⁷² sa svim kvalifikovanim subordiniranim dodatim dugovima. Neke forme vanbilansnih finansija mogu dobiti odobrenje da se kvalifikuju kao pomoćna sopstvena sredstva (AOF)⁷³. I osnovna sopstvena sredstva (BOF)⁷⁴ i AOF se dodeljuju nivoima sopstvenih sredstava u zavisnosti od propisanih kriterijuma i SCR i MCR imaju pravila u kojoj meri se nivoi sopstvenih sredstava mogu koristiti za pokriće ovih uslova.

6. Investicije – Pod režimom Solventnost II ne postoje propisane klase sredstava, ali, za sva držana sredstva, osiguravači moraju demonstrirati da su se prilagodili principu investiranja razborite osobe (PPIP). PPIP zahtevi polaze od premise da bi osiguravač trebao da bude slobodan da investira u bilo koju aktivu po njegovom izboru, pod uslovom da u potpunosti razume rizik investiranja, donese odgovarajuće mere za njegovo upravljanje preko SCR i da su investicione

---

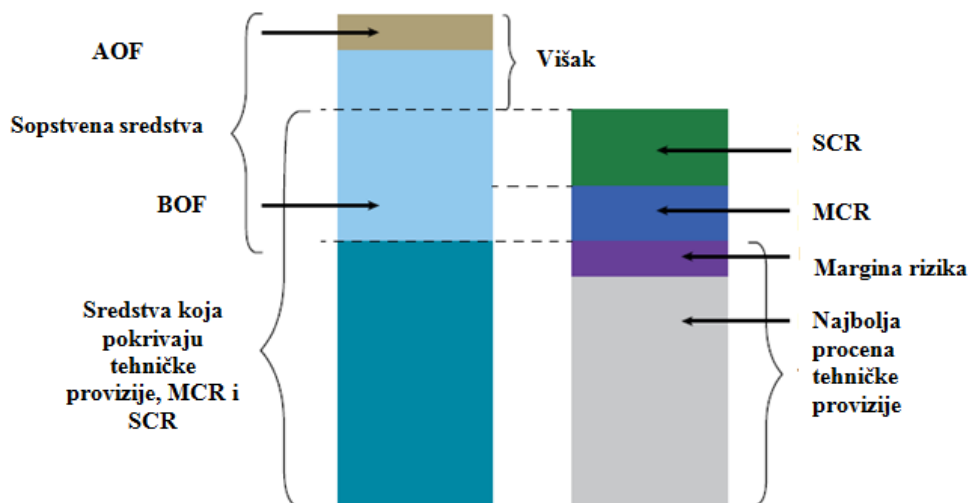
⁷² **EBS** – (eng. Economic Balance Sheet) – Bilans baziran na računovodstvenom pristupu koristeći konzistentnu tržištnu vrednost za sva trenutna sredstva i obaveze koje su trenutno angažovane u poslovanju.

⁷³ **AOF** – (eng. Ancillary Own Funds)

⁷⁴ **BOF** - (eng. Basic Own Funds)

odluke donete u najboljem interesu vlasnika polisa. Ovi zahtevi će promeniti način vođenja sredstava, kako pre njihovog sticanja, tako i za vreme njihovog držanja.

Tabela 4.6.3. Komponente I stuba

Izvor: KPMG⁷⁵

4.6.1.1. Procena vrednosti sredstava, obaveza i tehničkih provizija

Draft Direktive sadrži uputstvo za procenu aktive i pasive, kao i tehničkih provizija, kako bi se odredio sopstveni kapital i zahtevi za kapitalom. Preporuka CEIOP-a je da se za potrebe solventnosti procena aktive i pasive vrši na pojedinačnim stavkama bilansa a ne kao procena transferne cene celokupnog entiteta. Aktiva i pasiva se vrednuju prema tržišnoj vrednosti. Generalno, IFRS pravila obezbeđuju dobru procenu za Goodwill-a⁷⁶ pasive. Kad god se zahteva od sredstava da budu merena na osnovu istorijskih trškova pod IFRS, trebalo bi ih reevaluirati na tržišnu vrednost za potrebe supervizije.

Primarni cilj u proceni vrednosti kao što je istaknuto u članu 75 Direktive 2009/138/EC, zahteva se ekonomski, tržišno konzistentni pristup za procenu sredstava i obaveza Prema riziko zasnovanom pristupu režima Solventnost II, prilikom procene sredstava i obaveza bilansa na

⁷⁵ KPMG, Solvency II, A closer look at the evolving process transforming the global insurance industry, 2011, kpmg.com

⁷⁶ Goodwill - je razlika između vrednosti neke kompanije na tržištu deonica u određenom vremenu i njene računovodstveno utvrđene neto imovine

ekonomskoj osnovi, treba uzeti u obzir rizik koji nastaje iz držanja bilansnih stavki, koristeći pretpostavke da će ih učesnici na tržištu upotrebiti prilikom procene aktive ili pasive.⁷⁷

Prema ovom pristupu, osiguravači i reosiguravači će vrednovati svoja sredstva i obaveze na sledeći način:

- Sredstva bi trebalo da se procenjuju na iznos za koji bi se mogla razmeniti između obaveštenih voljnih strana u nezavisnim transakcijama.
- Obaveze se trebaju vrednovati preko iznosa za koji bi se mogle transferovati, tj. poravnati, između obaveštenih voljnih strana u nezavisnim transakcijama. Prilikom vrednovanja obaveza, ne treba praviti nikakva prilagođavanja sopstvene kreditne pozicije osiguravača ili reosiguravača.

Vrednovanje aktive i pasive, treba izvesti, ukoliko drugačije nije naloženo od strane IAS, kao što je prihvaćeno od strane Evropske Komisije (EC) u skladu sa Regulativom (EC) br. 1606/2002. Ukoliko ovi standardi dozvoljavaju više od jedne metode za procenu, samo metode vrednovanja koje su konzistentne sa Članom 75 Direktive 2009/138/EC se mogu koristiti. U većini slučajeva, ovi međunarodni računovodstveni standardi – IFRS, se smatraju da obezbeđuju vršenje procene koja je u skladu sa principima Solventnost II. Takođe, IFRS-ove osnove računovodstva, kao što su definicije aktive i pasive kao i prepoznatljivi i neprepoznatljivi kriterijumi, su primenljivi, ukoliko drugačije nije naloženo. IFRS se takođe odnosi na par osnovnih pretpostavki koje su takođe primenljive⁷⁸:

- Pretpostavka o načelu stalnosti.
- Pojedinačna sredstva i obaveze se vrednuju odvojeno.
- Primena materijalnosti, pri čemu materijalni propusti ili pogrešno iskazane stavke pojedinačno ili kolektivno utiču na ekonomske odluke koje korisnici donose na osnovu bilansa Direktive.

---

⁷⁷ CEIOPS' Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: Valuation of Assets and "Other Liabilities", Oktobar 2009.

⁷⁸ EIOPA-DOC-12/362, Technical Specifications for the Solvency II valuation and Solvency Capital Requirements calculations (Part I), 18 October 2012.

Materijalnost zavisi od veličine i prirode izostavljene ili pogrešno procenjene stavke koja se procenjuje u odnosu na okruženje. Veličina ili priroda stavke, ili kombinacija oba, može biti odlučujući faktor.

IFRS ne zahteva uvek ekonomsku procenu kao što je predloženo Članom 75 Direktive 2009/138/EC. U tim slučajevima, su data specifična uputstva za primenu IFRS-a. Na ovim osnovama se mora koristiti sledeća hijerarhija principa visokog nivoa za procenu sredstava i obaveza:⁷⁹

- i. U poslovanju se kao osnovni metod valuacije mora koristiti notirana tržišna cena u aktivnim tržištima, za ista sredstva i obaveze, uprkos tome što bi IFRS dozvolio i drugačiji pristup.
- ii. Tamo gde se metod notirane tržišne cene ne može primeniti na ista sredstva i obaveze, koristi se metod notirane tržišne cene na slična sredstva i obaveze sa prilagođavanjima koja reflektuju ove razlike.
- iii. Ukoliko notirane tržišne cene nisu dostupne na aktivnim tržištima, kompanije treba da koriste mark-to-model tehnike⁸⁰, što je svaka alternativna tehnika procene koja treba da se standardizuje, ekstrapolira ili na drugi način izračuna koliko je to moguće od tržišnog inputa.
- iv. Kompanije moraju maksimalno da iskoriste značajne vidljive impute i tržišta, a da se što manje oslanjaju na kompanijine specifične inpute, minimizirajući korišćenje neobservabilne ulaze.
- v. Prilikom procene obaveza korišćenjem tržišne vrednosti, podešavanja koja uzimaju u obzir sopstvenu kreditnu poziciju zahtevanu od IFRS 13 Merenje po tržišnoj vrednosti⁸¹ moraju biti eliminisana.

Kompanije treba da koriste uputstvo o merenju tržišne vrednosti u okviru IFRS 13. Kompanije mogu ostvariti korist od, na primer, ilustrativnih karakteristika neaktivnih tržišta opisanih u IFRS 13.

---

⁷⁹ EIOPA-DOC-12/362, Technical Specifications for the Solvency II valuation and Solvency Capital Requirements calculations (Part I), 18 October 2012.

⁸⁰ Mark-to-Model se odnosi na praksu određivanja cene pozicije ili portfolija po cenama utvrđenim finansijskim modelima.

⁸¹ IFRS 13 Fair Value Measurement

Posebni zahtevi procene vrednosti određenih bilansnih stavki Direktive:

Nematerijalna imovina: Goodwill se vrednuje po nultoj vrednosti. Druga nematerijalna sredstva imaju vrednost koja se razlikuje od nule jedino ukoliko se mogu odvojeno prodati i ukoliko postoji notirana tržišna cena na aktivnom tržištu za ista ili slična sredstva.

Učešća: Holding poslovi koji su u vezi sa osiguravačevim i reosiguravačevim poslovima se vrednuju po procenjenoj tržišnoj ceni na aktivnom tržištu. Ukoliko ova procena nije moguća onda se primenjuju sledeća pravila:

(1) Holding poslovi koji su u vezi sa osiguravačevim i reosiguravačevim poslovima

- Poslovi filijala se moraju vrednovati po metodi učešća koja se zasniva na Solventnost II konzistentnom priznavanju i merenju za bilans filijala.
- Povezane kompanije, koje nisu filijale, takođe treba da se vrednuju po metodi učešća koristeći Solventnost II konzistentno priznavanje i merenja za bilans holdinga. Međutim, ukoliko ovo nije moguće, alternativni metod procene u skladu sa prethodno navedenim zahtevima.

(2) Holding poslovi koji ne ulaze u poslove osiguranja i reosiguranja se moraju procenjivati prema metodi učešća koji se zasniva na Solventnost II konzistentnom priznavanju i merenju za bilans filijala. Ukoliko ovo nije izvodljivo u praksi, metoda učešća se primenjuje na povezane bilanse kompanije prateći IFRS koji je prihvaćen od strane Evropske Komisije – sa amandmanom da se goodwill i druga nematerijalna ulaganja moraju oduzeti.

Nepredviđene obaveze: Za svrhu Solventnost II, nepredviđene obaveze se moraju priznati kao obaveze. Procena obaveza se vrši prateći merenja koja se zahtevaju u IAS 37 odredbama, nepredviđene obaveze i potencijalna sredstva, koristeći ročnu strukturu kamatnih stopa koje su oslobođene rizika.

Razgraničene takse: se prepoznaju u Solventnost II prateći priznate principe u IFRS-u. Međutim, za privremene razlike, razgraničene takse se zasnivaju na razlici između vrednosti sredstava i obaveza u bilansu Solventnost II i vrednost sredstava i obaveza za svrhu taksi.

Razgraničene takse koje su prenete od neiskorišćenih poreskih kredita ili poreskih gubitaka se vrednuju po vrednosti iz IFRS bilansa.

Tehničke provizije treba da se mere po njihovoj tržišnoj vrednosti, tj. po trenutnoj izlaznoj vrednosti. Vrednost tehničkih provizija je jednaka sumi najbolje procene obaveza i margine rizika, pri čemu se oba moraju meriti odvojeno.

Najbolja procena obaveza je jednaka verovatnoj prosečnoj vrednosti budućih novčanih tokova, uzimajući u obzir vremensku vrednost novca, koristeći relevantne ročne strukture kamatnih stopa oslobođenih od rizika. Kalkulacija se vrši na osnovu trenutnih, kredibilnih informacija i realističnih pretpostavki i izvodi se koristeći adekvatne aktuarske metode i statističke tehnike. Projekcija novčanih tokova koja se koristi u izračunavanju uzima u obzir sve novčane prilive i odlive koji su potrebni za podmirenje svih obaveza u vremenskom periodu. Najbolja procena obaveza se izračunava u totalu bez oduzimanja povraćaja sredstava iz ugovora o reosiguranju i vozila za posebne svrhe.

4.6.4. Proces kalkulacije najbolje procene obaveza

Izvor: Deloitte⁸²

1. *Prikupljanje i analiza podataka* podrazumeva prikupljanje svih podataka potrebnih za procenu tehničkih provizija. Vršiti se provera kvaliteta internih i eksternih podataka na osnovu sledećih kriterijuma: *podesnost podataka* za nameravanu svrhu i njihova relevantnost za analizirani portfolio rizika; *kompletnost podataka*, tj. prepoznavanje svih glavnih homogenih riziko grupa i da li postoji dovoljno istorijskih informacija; *tačnost informacija*, oslobođenje od materijalnih greški, propusta i izostavljanja podataka, adekvatnost zabeležavanja podataka, na vreme i njihova konzistentnost tokom vremena.

⁸² Solvency II, Technical Provisions, Deloitte, April, 2006

U slučaju nedovoljnosti podataka, npr. zbog promena u pravnom okruženju, mogu se vršiti određena prilagođavanja i dopuna podataka na osnovu ekspertskeg mišljenja. Takvi podaci ne smeju da zamene sirove podatke. U tom slučaju vrše se procene za izračunavanje tehničkih provizija kao alternativa za implementaciju odgovarajućih sistema i procesa za prikupljanje materijalnih relevantnih informacija i izgradnju istorijskih baza podataka.

Kompanije treba da imaju uspostavljene procese upravljanja kvalitetom podataka. Internim procesima se vrši identifikacija, prikupljanje i procesuiranje podataka. Revizori treba da vrše pregled specifičnog seta podataka, a aktuarska funkcija će vršiti proveru kvaliteta podataka.

2. *Određivanje pretpostavki* o adekvatnoj refleksiji neizvesnosti novčanih tokova. Bruto novčani prilivi se odnose na buduće premije, naplative obaveze i povraćaje na investicije. Bruto novčani odlivi podrazumevaju troškove, isplate polisa i druga plaćanja koja se naplaćuju vlasnicima polisa (npr. poreska plaćanja).

Projekcije novčanih tokova životnog osiguranja bi trebalo da se baziraju na razumnim aktuarskim metodama i procenama jedne po jedne polise osiguranja. Projekcije novčanih tokova neživotnog osiguranja bi trebalo vršiti odvojeno za provizije za odštetne zahteve i provizije po osnovu premija. Projekcija novčanih tokova treba da uzme u obzir sva buduća plaćanja na osnovu odštetnih zahteva, kao i prateće administrativne troškove, novčane tokove koji nastaju od kontinuirane administracije polisa koje su u toku, kao i očekivane buduće premije od postojećih polisa. Pri obračunu bi takođe trebalo uzeti u obzir vremensku vrednost novca.

3. *Izbor modela* za procenu najbolje procene obaveza – zahtevi za vrednovanje najbolje procene se odnose na to da bi kompanije trebale biti u stanju da odaberu jednu od svih mogućih tehnika za najbolju procenu na osnovu prirode obaveza koje se procenjuju. Potrebno je izvršiti procenu stepena rasuđivanja za svaku metodu i da li su kompanije sposobne da izvedu ovo rasuđivanje objektivno. Kompanije bi trebale da demonstriraju tehnike za procenu i da su učinjene pretpostavke realistične. Sve procene se moraju potvrditi i revidirati. Tehnike za procenu kao i njihovi rezultati treba da budu podložni reviziji i trebalo bi demonstrirati podesnost grupisanih podataka. Kompanije će obezbediti da njihove sposobnosti (tj. ekspertiza aktuara, IT sistemi) su srazmerni korišćenim aktuarskim i statističkim tehnikama.

Za osiguravače života se preporučuje upotreba simulacionih tehnika (CEIOPS-DOC-21/09 and QIS5 draft TS), jer simulacija (montecarlo) može dovesti do odgovarajuće procene za ugovore sa učešćem ili druge ugovore sa ugrađenim opcijama i garancijama.

Za neživotno osiguranje i životna osiguranja koja nisu pokrivena u prethodnom paragrafu, preporučuje se upotreba determinističkih (npr. lančane lestve⁸³, Bornhuetter Ferguson, prosečni troškovi po odštetnom zahtevu, pregled pojedinačnih rezervisanja, stresno testiranje i testiranje scenarija) i analitičkih tehnika (npr., Black & Scholes, Mack metoda) bi bila prigodna (CEIOPS-DOC-21/09).

4. *Potvrda* metode za najbolju procenu obaveza – za potvrdu i kvalitativnih i kvantitativnih metoda se mora izvršiti back-testing koji je eksplicitno pomenut u direktivi (član 83). Potvrda metoda se mora vršiti najmanje jednom godišnje. Sve promene u spoljašnjem okruženju ili pretpostavke koje su u osnovi verovatnoće distribucije moraju biti podložne ad hoc provarama. Što se tiče obaveza iz životnog osiguranja, procene se moraju vršiti na nivou tipova proizvoda, a za sve druge obaveze trebalo bi vršiti validaciju barem na nivou homogenih riziko grupa.

Osiguravajuća društva takođe treba da računaju marginu rizika. Ovo je neophodno jer u okviru ekonomskog bilansa, tržišno konzistentna vrednost pasive se određuje preko najbolje procene obaveza (tj., očekivane vrednosti budućih novčanih tokova) i dodatno odobrenje za nesigurnosti koje proizilaze iz očekivanih novčanih tokova zvanih margine rizika.⁸⁴

This is necessary because within an economic balance sheet the

market-consistent value of liabilities is determined by the best estimate of liabilities (i.e., the expected value of future cash flows) and an additional allowance for uncertainty associated with the expected cash flows called risk margin (see IAA, 2009).

Margina rizika treba da obezbedi da vrednost tehničkih provizija bude ekvivalentna iznosu očekivanog obima posla osiguranja i obavezama iz poslova osiguranja. Vrednost tehničkih

---

⁸³ chain ladder

⁸⁴ Eling, M., Diers, D., Linde, M., And Kraus, C., The Multi-Year Non-Life Insurance Risk, Working Papers On Risk Management And Insurance, No. 96 – November 2011

provizija treba da odgovara trenutnom iznosu obaveza koje bi osiguravači i reosiguravači trebali da transferuju drugom osiguravaču u slučaju potrebe.

Margina rizika se izračunava određivanjem visine troškova obezbeđenja potrebnih sredstava jednakih SCR-u koji je potreban da podrži obaveze osiguravača za vreme njihovog veka trajanja. Za ugovore sa ugrađenim derivatima (npr. neke opcije i garancije ugrađene u ugovore životnog osiguranja, neki ugovori životnog osiguranja), svaku od ovih stavki treba meriti odvojeno.

4.6.1.2. Izračunavanje zahtevanog solventnog kapitala

Jedan aspekt regulativa Solventnost II je osiguranje da osiguravači drže adakvatan riziko baziran kapital. Ovaj kapital je reprezentovan preko zahteva za solventnim kapitalom (SCR). Principi i kalkulacija zahtevanog solventnog kapitala – SCR je dat u glavi 6, delu 4 drafta okvira direktive Solventnost II.

SCR se izračunava na osnovu sledećih principa:

- Kompanije će voditi svoje poslovanje sa kontinuiranim interesovanjem.
- Svi rizici kojima je kompanija izložena, a koji se mogu kvantifikovati se moraju uzeti u obzir kao i neočekivani gubici.
- Treba da odgovara VaR-u sopstvenih osnovnih sredstava osiguravača ili reosiguravača sa nivoom pouzdanosti od 99.5% za period od jedne godine.
- Prilikom kalkulacije SCR, osiguravači i reosiguravači treba da uzmu u obzir efekat tehnika za ublažavanje rizika, obezbeđujući da su kreditni i drugi rizici koji nastaju od upotrebe takvih tehnika adekvatno reflektovani u SCR-u.

Standardna formula je metod postavljen u Direktivi za kalkulaciju osiguravačevog SCR-a gde osiguravač ne mora da ima odobren interni model. Standardna formula treba da uključi puni rang rizika sa kojima se osiguravač susreće.

Interni model je sistem upravljanja rizikom koji koriste osiguravači radi analize sveukupne pozicije osiguravača u odnosu na rizika, radi kvantifikacije rizika i određivanja potrebnog

kapitala za odbranu od tih rizika. Ukoliko se odluči za korišćenje internog modela za kalkulaciju SCR-a, osiguravač mora tražiti prethodno odobrenje nacionalnog supervizora.

Kod parcijalnog internog modela, osiguravač mora koristiti interni model za izračunavanje SCR-a jednog ili više modula rizika, a potom da koristi standardnu formulu za izračunavanje drugih modula rizika. Kao i kod potpuno internog modela, osiguravač mora tražiti prethodno odobrenje nacionalnog supervizora. Pošto je interni model dizajniran tako da reflektuje osiguravačev jedinstveni profil rizika, postoji veća verovatnoća da će dobiti SCR koji bliže će bliže reflektovati stvarne rizike sa kojima se suočavaju osiguravači nego standardna formula. Međutim, odobravanjem upotrebe internog modela, zakonodavci moraju razumeti da on adekvatno pokriva sve rizike i da je odgovarajuće kalibrisan. Metode za izračunavanje i SCR-a i MCR-a koristeći standardnu formulu su pod debatom i biće finalizovana od strane Evropske Komisije na osnovu ishoda serija Kvalitativnih studija uticaja (QIS).⁸⁵

Izračunavanje SCR – standardna formula

SCR pod pristupom standardne formule je izveden agregacijom kapitalnih zahteva podeljenih u nekoliko sub-modula, kao što je ilustrovano u Tabeli 4.6.5., koja odgovara različitim rizicima sa kojima se osiguravač suočava. Jedan od ovih sub-modula odgovara riziku kamatne stope. U standardnoj formuli, Solventnost II propisuje niz stresnih scenarija kako bi izvela SCR za rizik kamatne stope. Iako specifikacije za Solventnost II nisu finalizirane, okvir koji se koristi za izračunavanje SCR je prezentovan, testiran i evaluiran u tzv. Kvantitativnoj studiji uticaja (QIS) od kojih je poslednja QIS5. Ova studija uticaja je izvedena 2010. godine koristeći 31. Decembar 2009. kao datum izveštavanja.⁸⁶

SCR se izračunava na sledeći način:

- Osnovni SCR (BSCR)⁸⁷
- Kapitalni zahtevi za operativni rizik
- Prilagođavanje kapaciteta za apsorbovanje rizika tehničkih provizija i odloženih taksi.

---

⁸⁵ QIS (eng. Qualitative Impact Studies)

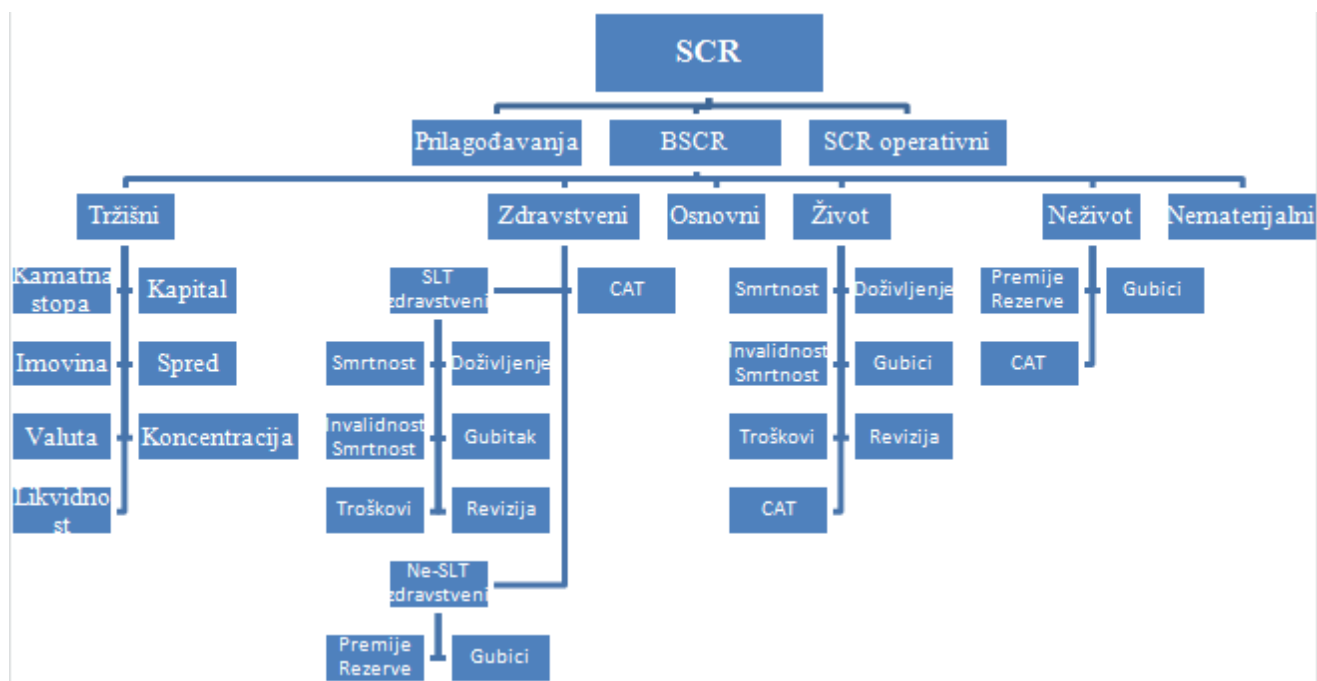
⁸⁶ VanBeers, R., Elshof W. Evaluating The Solvency Capital Requirement Of Interest Rate Risk In Solvency II, October 2012 Milliman Research Report

⁸⁷ BSCR (eng. Basic Solvency Capital Requirement)

Osnovni SCR treba da pokrije barem sledeće rizike⁸⁸:

1. rizik neživotnog osiguranja;
2. rizik životnog osiguranja;
3. rizik zdravstvenog osiguranja;
4. tržišni rizik;
5. kreditni rizik;
6. operativni rizik.

Tabela 4.6.5. Raspored skupljanja u QIS5 korišćen za podelu SCR-a u preko agregacije svih osnovnih submodula.

Izvor: QIS5⁸⁹

gde SLT označava sličnost sa životnim tehnikama.⁹⁰

Svaki od ovih modula rizika treba da bude kalibrisan koristeći meru Vrednovanje pri Riziku

⁸⁸ http://www.swissre.com/rethinking/solvency/Capital_management_under_Solvency_II.html

⁸⁹ VanBeers, R., Elshof W. Evaluating The Solvency Capital Requirement Of Interest Rate Risk In Solvency II, October 2012 Milliman Research Report

⁹⁰ SLT (eng. similar to life techniques)

(VaR) na 99.5% nivoa poverenja za period od jedne godine. Tamo gde je to moguće i odgovarajuće, treba uzeti u obzir efekat diversifikacije prilikom dizajniranja svakog modula rizika.

Rizik osiguranja je rizik gubitka ili negativnih promena u vrednosti obaveza iz osiguranja, zbog neadekvatnih pretpostavki o kretanju cena i provizija. Rizik neživotnog osiguranja uključuje sledeće specifične rizike:

1. rizik gubitka ili negativne promene u vrednosti obaveza osiguranja, koje su rezultat fluktuacija u vremenu, frekvenciji i jačini osiguranog događaja, kao i u proračunu vremena i iznosa odštetnih zahteva (neživotne premije i rizik rezervisanja);
2. rizik gubitka ili negativne promene u vrednosti obaveza osiguranja, koje su rezultat značajne neizvesnosti pri određivanju cena i pretpostavki o provizijama vezanih za ekstremne ili izuzetne događaje (neživotni katastrofalni rizik).

Rizik životnog osiguranja uključuje sledeće specifične rizike:

- rizik gubitka ili negativne promene u vrednosti obaveza osiguranja, koje su rezultat promena u nivou, trendu ili volatilnosti stopa smrtnosti, gde povećanje stopa smrtnosti vodi povećanju vrednosti obaveza iz osiguranja (rizik smrtnosti);
- rizik gubitka ili negativne promene u vrednosti obaveza osiguranja, koje su rezultat promena u nivou, trendu ili volatilnosti stopa smrtnosti, gde smanjenje stope smrtnosti vodi povećanju obaveza iz osiguranja (rizik doživljenja);
- rizik gubitka ili negativne promene u vrednosti obaveza osiguranja, koje su rezultat promena u nivou, trendu ili volatilnosti u stopama invalidnosti, bolesti i smrtnosti (rizik invalidnosti-smrtnosti);
- rizik gubitka ili negativne promene u vrednosti obaveza osiguranja, koje su rezultat promena u nivou, trendu ili volatilnosti troškova uključenih u servisiranje ugovora o osiguranju ili reosiguranju (rizik troškova života).
- rizik gubitka ili negativne promene u vrednosti obaveza osiguranja, koje su rezultat promena u nivou, trendu ili volatilnosti stopa revizije koje su primenjene na anuitete, zbog promena u pravnom okruženju ili u zdravstvenom stanju osigurane osobe (rizik revizije);

- rizik gubitka ili negativne promene u vrednosti obaveza osiguranja, koje su rezultat promena u nivou, trendu ili volatilnosti stopa isticanja polisa, završavanju i njihovoj predaji (rizik isticanja);
- rizik gubitka ili negativne promene u vrednosti obaveza osiguranja, koje su rezultat značajne neizvesnosti pri određivanju cena i pretpostavki o provizijama vezanih za ekstremne ili neregularne događaje (životni katastrofalni rizik).

Rizik zdravstvenog osiguranja uključuje sledeće specifične rizike:

- rizik gubitka ili negativne promene u vrednosti obaveza osiguranja, koje su rezultat promena u nivou, trendu ili volatilnosti troškova uključenih servisiranje govora iz osiguranja ili reosiguranja (trošak životnog osiguranja);
- rizik gubitka ili negativne promene u vrednosti obaveza osiguranja, koje su rezultat fluktuacija u vremenu, frekvenciji i jačini osiguranog događaja i u vremenu i iznosu podmirivanja odštetnih zahteva (rizik zdravstvenih premija i rezervi).
- rizik gubitka ili negativne promene u vrednosti obaveza osiguranja, koje su rezultat značajnih neizvesnosti prilikom određivanja cena i pretpostavki o provizijama vezanih za izbijanje velikih epidemija, kao i neuobičajenih akumulacija rizika pod takvim ekstremnim situacijama (rizik zdravstvenih epidemija).

Tržišni rizik označava rizik gubitka, ili negativne promene u finansijskoj situaciji, koja je direktno ili indirektno rezultat fluktuacija u nivou i volatilnosti tržišnih cena sredstava, obaveza i finansijskih instrumenata. Tržišni rizik uključuje sledeće specifične rizike:

- senzitivnost vrednosti sredstava, obaveza i finansijskih instrumenata na promene u ročnoj strukturi kamatnih stopa, ili u njihovoj volatilnosti (rizik kamatne stope);
- senzitivnost vrednosti sredstava, obaveza i finansijskih instrumenata na promene u volatilnosti tržišnih cena kapitala (rizik kapitala);
- senzitivnost vrednosti sredstava, obaveza i finansijskih instrumenata na promene u nivou i volatilnosti tržišnih cena nekretnina (rizik imovine);
- senzitivnost vrednosti sredstava, obaveza i finansijskih instrumenata na promene u nivou i volatilnosti kreditne razlike preko ročne strukture kamatnih stopa oslobođenih od rizika;

- senzitivnost vrednosti sredstava, obaveza i finansijskih instrumenata na promene u nivou i volatilnosti kursnih stopa (rizik kursa);
- dodatni rizici koji proizilaze iz poslovanja osiguranja ili reosiguranja, bilo zbog nedostatka diversifikacije u portfoliju sredstava ili zbog velike izloženosti riziku zbog neispunjenja jednog izdavaoca hartija od vrednosti ili grupe povezanih osiguravača (koncentracija tržišnog rizika).

Kreditni rizik označava rizik gubitka ili negativnih promena u finansijskoj situaciji koja je rezultat fluktuacija kreditnog položaja osiguravača.

Operativni rizik označava rizik gubitka koji nastaje zbog neadekvatnih ili propalih internih procesa, neadekvatnog personela i sistema, pod uticajem spoljašnjih događaja. Kapitalni zahtevi za operativnim rizikom treba da reflektuju operativne rizike u meri u kojoj oni nisu reflektovani u drugim tipovima rizika.

U odnosu na ugovore životnog osiguranja gde investicioni rizik nosi vlasnik polise, izračunavanje kapitalnih zahteva za operativni rizik treba da uzme u obzir iznos uključenih godišnjih troškova u skladu sa obavezama iz osiguranja. Što se tiče drugih operacija iz osiguranja i reosiguranja, kapitalni zahtevi operativnog rizika treba da uzmu u obzir veličinu tih poslova u smislu zarađene premije i tehničkih provizija koji se drže u skladu sa tim obavezama iz osiguranja i reosiguranja. U tom slučaju, kapitalni zahtevi za operativne rizike ne treba da pređu 30% Osnovnog zahteva za solventnim kapitalom (BSCR) vezanih za te operacije osiguranja i reosiguranja.

Prilagođavanja tehničkih provizija i deferovanih taksi radi apsorpcije gubitaka se vrši zbog potencijalne kompenzacije neočekivanih gubitaka preko simultanog smanjenja u tehničkim provizijama i deferovanih taksi. Ta prilagođavanja treba da uzmu u obzir efekte smanjenja rizika preko budućih diskrecionih koristi iz ugovora životnih osiguranja, u meri u kojoj osiguravači i reosiguravači mogu ustanoviti da smanjenja budućih koristi mogu koristiti za pokriće neočekivanih gubitaka kada oni nastanu.⁹¹

---

⁹¹ European Commission (2007) *Impact Assessment Report – Accompanying document to the Proposal for a Directive on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance Solvency II*

Osiguravači i reosiguravači mogu koristiti pojednostavljenu formulu za specifične submodule ili module rizika gde se priroda, razmera i kompleksnost rizika sa kojima se suočavaju moraju prilagoditi, a tamo gde bi su nesrazmerni da koriste standardizovanu formulu.

Osnovni zahtev solventnog kapitala koji je postavljen u članu 104 (1) Direktive se izračunava preko sledeće formule:

$$\text{Basic SCR} = \sqrt{\sum_{i,j} \text{Corr}_{i,j} \times \text{SCR}_i \times \text{SCR}_j}$$

gde SCR_i označava modul rizika i i gde SCR_j označava modul rizika j , i gde “ i,j ” znači da suma različitih uslova treba da pokrije sve moguće kombinacije i i j . U jednačini SCR_i i SCR_j su zamenjeni sledećim:

- SCR neživot označava modul neživotnog rizika osiguranja;
- SCR život označava modul životnog rizika osiguranja;
- SCR zdravstveni označava modul zdravstvenog rizika osiguranja;
- SCR tržište označava modul tržišnog rizika;
- SCR osnovni označava odgovarajući osnovni modul rizika.

Faktor $\text{Corr}_{i,j}$ označava pozicije postavljene u redu i i koloni j sledeće korelacione matrice:

$i \backslash j$	<i>Tržište</i>	<i>Osnovni</i>	<i>Život</i>	<i>Specijalni zdravstveni</i>	<i>Neživot</i>
<i>Tržište</i>	1	0.25	0.25	0.25	0.25
<i>Osnovni</i>	0.25	1	0.25	0.25	0.5
<i>Život</i>	0.25	0.25	1	0.25	0
<i>Specijalni zdravstveni</i>	0.25	0.25	0.25	1	0
<i>Neživot</i>	0.25	0.5	0	0	1

Formula je ista za kalkulaciju svakog modula rizika.

SCR – interni modeli

Direktiva Solventnost II daje organizacijama šansu da razviju i koriste interne modele za izračunavanje i izveštavanje njihovog SCR-a supervizorima. Interni modeli mogu kvantifikovati rizike i zameniti delimično ili u celosti standardni model za izračunavanje SCR-a. Prema tome, interni modeli mogu biti postavljeni bez ikakve formule, metoda, pretpostavki ili parametara postavljenih u tehničkim specifikacijama za standardni model koji je razvio CEIOPS. Međutim, da bi interni model bio u skladu sa zahtevima Solventnost II, potrebno je da proizvede rezultate u okvirima definisanim od strane CEIOPS-a na primer na nivou poverenja od 99.5%.⁹²

Organizacija mora da ispuni određene zahteve za upravljanje rizicima pre dobijanja dozvole za upotrebu internih modela. Ispunjavanje tih zahteva treba da unapredi kvalitet upravljanja rizikom u okviru osiguravajućeg društva.

Izgradnja i korišćenje internih modela nije u potpunosti izbor kompanije. Ukoliko priroda, veličina i kompleksnost portfolija osiguravača dovodi do lošeg merenja rizika koristeći standardni model, supervizor može insistirati da osiguravač implementira barem delimično interni model.

Prema IAIS-u, interni model se odnosi na sistem upravljanja rizikom razvijen od strane osiguravača radi analize sveukupne pozicije rizika, radi kvantifikacije rizika i radi određivanja ekonomskog kapitala koji se zahteva radi pokrića tih rizika. Interni model takođe može biti korišćen da bi se odredio regulatorni zahtevani kapital na bazi osiguravačevog specifičnog profila rizika i definisanja sigurnosnog nivoa režima solventnosti.

U kontekstu programa Solventnost II, postoje ključni izazovi na koje se mora odgovoriti radi uspešnog usvajanja internih modela. Ti izazovi su predstavljeni u tabeli 4.6.6.

---

⁹² Verheugen, H., De Decker, J., Vorst, J., Internal Models: A Project Approach to Solvency II Compliance, Milliman White Paper, February 2009.

Tabela 4.6.6. Ključni izazovi prilikom izgradnje internog modela

Angažovanje i sticanje unutrašnje podrške	• Interna podrška je ključna za pravljenje internog modela i mora da bude podržana preko riziko bazirane strukture.
Centralizovan naspram decentralizovanog modela	• Pan evropski osiguravači treba da odluče da li da razviju centralizovan ili decentralizovan interni model uvodeći usaglašavanja kako bi dobili odobrenje od zakonodavca.
Razumni apetit za rizikom	• Koherentan okvir rizika je potreban radi usaglašavanja komanijinog apetita za rizikom sa korporativnom strategijom i radi razvijanja limita rizika koji utiču na svakodnevno donošenje odluka
Demonstracija upotrebe modela	• Demonstracija upotrebe modela će pokazati da je napravljen odgovarajući interni model. Ovo će zahtevati disciplinu zaposlenih i adekvatne sisteme i procese.
Primena proporcionalnosti	• Pristup korišćen u internom modelu mora biti proporcionalan veličini, kompleksnosti i riziku organizacije.
Obezbeđenje kvaliteta i sigurnosti podataka internog modela	• Solventnost II će zahtevati upotrebu tačnih i učestalih podataka. Sistemi moraju biti automatizovani, a procesi i resursi unapređeni.
Komuniciranje sa akcionarima o kvalitetu	• Interni model mora ispuniti očekivanja akcionara. Da bi se postigao uspeh, mora se znati ko su ti akcionari i mora se razviti fokusni pristup u upravljanju njihovim očekivanjima.

Izvor: Deloitte⁹³

Osiguravači i reosiguravači mogu da koriste interne modele za kalkulaciju SCR-a za potrebe izveštavanja supervizora. Zahtevi internog modela se mogu uopšteno sumirati, ali tačna uputstva kako te zahteve treba sprovesti u praksi nije najjasnije objašnjeno. Da bi se dobilo odobrenje upotrebe internog modela, on mora da prođe šest testova koji se moraju ponoviti kad god se iz nekog razloga model izmeni, kako bi se obezbedila kontinuirana podesnost modela. Testovi se eksplicitno odnose na kapital pod Stubom 1. Opšti zahtevi koje interni modeli treba da ispune su sledeći:⁹⁴

- Test upotrebe – član 120 Direktive;
- Kvalitet statistike - član 121 Direktive;
- Standardi kalibracije - član 122 Direktive;
- Standardni validacije - član 123 Direktive;
- Izjava o gubitku/dobitku - član 124 Direktive;

⁹³ Solvency II Internal Model Requirements, Deloitte, 2010.

⁹⁴ Verheugen, H., De Decker, J., Vorst, J., Internal Models: A Project Approach to Solvency II Compliance, Milliman White Paper, February 2009.

- Standardi dokumentovanja - član 125 Direktive.

Test upotrebe – ovim testom se demonstrira da je interni model široko korišćen i da igra važnu ulogu u sistemu upravljanja posebno u sistemu upravljanja rizikom i procesima donošenja odluka, ekonomskoj proceni i proceni solventnosti kapitala i procesima alokacije, uključujući i ORSA.

Kvalitet statistike – vrši se demonstracija usaglašenosti internog modela sa adekvatnim aktuarskim i statističkim tehnikama i zahtevima o kvalitetu podataka. Takođe se vrši verifikacija da su korišćenje realne pretpostavke za sve rizike kojima je kompanija izložena i za sve akcije smanjenja ovih rizika.

Standardi kalibracije – vrši se demonstracija detalja kalibracije internog modela i verifikacija usaglašenosti sa regulatornim standardima, tj. da je nivo zaštite u okviru jedne godine na 99.5% intervalu poverenja.

Standardni validacije – vrši se demonstracija da postoji redovan ciklus validacije modela koji uključuje monitoring, podesnost specifikacija i rezultati testa naspram iskustva.

Izjava o gubitku/dobitku – demonstrira se da su uzroci i posledice profita i gubitka za svaku veću poslovnu jedinicu revidirani barem jednom godišnje i vrši se verifikacija da kategorizacij odabranih rizika u modelu objašnjava uzroke gubitaka i dobitaka.

Standardi dokumentovanja – vrši se dokumentovanje dizajna i operativnih detalja internog modela radi detaljnog pregleda teorije, pretpostavki i matematičkih i empirijskih bazi koji su u osnovi modela i koji indikuju sve okolnosti u kojima model ne funkcioniše efektivno.

Komentari koje je dala EIOPA pokazuju da još postoji posla oko internih modela. Cilj primene i internih i delimično internih modela se još uvek pogrešno tumači. Mnogi interni modeli još uvek nisu finalizirani. Dalje, po mišljenju EIOPA, određene kompanije koje koriste tehnike internih modela još uvek nisu u skladu sa Direktivom.

Očekuje se da će QIS5 biti poslednja u nizu studija uticaja i da će se kao takva sva dalja unapređenja u režimu Solventnost 2 raditi preko ad hoc radova i testiranja, što će dovesti do

finalizacije Nivoa 2 mera za implementaciju u toku 2013 godine i potom konsultacije na Nivou 3 uputstva.⁹⁵

4.6.1.3. Minimalni zahtevani kapital - MCR

Minimalni zahtevani kapital je jednak minimalnom iznosu podobnih osnovnih sopstvenih fondova osiguravača i reosiguravača, koji, ukoliko padnu ispod tog nivoa izlažu vlasnike i korisnike polisa neočekivanom riziku. MCR treba da obezbedi minimalni nivo ispod kog finansijska sredstva ne treba da padnu. Neophodno je da bude izračunat u skladu sa jednostavnom formulom, koja je definisana najnižim i najvišim nivoom u odnosu na riziko bazirani SCR kako bi se omogućila rastuća lestvica intervencije supervizora i da bude bazirana na podacima koji se mogu revidirati.

MCR je deo SCR-a i može se izračunati na dva načina.⁹⁶ Jedan način je da MCR bude jednak jednoj trećini SCR-a, tzv. “kompaktni pristup”. Druga varijanta je da se MCR izračuna preko VaR metode, slično SCR-u, ali da bude kalibrisan na 90% nivou poverenja umesto na 99.5% nivou poverenja kao što je slučaj kod SCR-a. Drugi metod se naziva “modularni pristup” (CEIOPS 2006). Minimalni nivo MCR-a je ustanovljen na oko 2 miliona evra za osiguravače života i 1 milion evra za neživotne osiguravače i reosiguravače (Evropska Komisija 2007a, 117).

Regulatori dopuštaju nekoliko metoda za izračunavanje MCR-a kao i SCR-a. Jedan je korišćenje standardnog modela koji je postavio regulator, a drugi je korišćenje internog modela koji osiguravači samostalno razvijaju i koji se može koristiti za izračunavanje ciljanog kapitala, ali tek nakon odobrenja regulatora.

Prilikom izračunavanja MCR-a, bez obzira da li se koriste standardni ili interni modeli, sredstva i obaveze se moraju procenjivati po svojoj tržišnoj vrednosti. Tržišne vrednosti treba da obezbede realnu sliku osiguravačevog kapaciteta prema riziku, posebno ukoliko se poredi sa situacijom u kojoj se bilansne vrednosti koriste za regulatorne svrhe.

---

⁹⁵ QIS5 results: Internal Models March 2011, Milliman Solvency II Update, Milliman.

⁹⁶ Eling, M., Klein, R.W. and Schmit, J.T., (2009), Independent Policy Reports, Insurance Regulation in the United States and the European Union - A Comparison, The Independent Institute

Minimalni zahtevani kapital se računa kao linearna funkcija skupa ili podskupa sledećih varijabli: tehničkih provizija osiguravača, upisanih premija, kapitala izloženog riziku, deferovanih taksi i administrativnih troškova. MCR osiguravača i reosiguravača se izračunava na sledeći način⁹⁷

$$\text{MCR} = \max\{\text{MCRkombinovani} ; \text{AMCR}\}$$

gde je

MCRkombinovani = kombinovani MCR osiguravača, tj., rezultat linearne formule se nalazi u granicama 25% i 45% SCR-a,

AMCR = apsolutni minimum MCR-a koji je definisan u Članu 129(1)d Nivoa 1 regulative.

Kombinovani MCR se izračunava na sledeći način:

$$\text{MCRkombinovani} = \{ \min[\max(\text{MCRLinearni}; 25.0 \cdot (\text{SCR})); 45.0 \cdot (\text{SCR})] \}$$

gde je:

SCR = SCR osiguravača i reosiguravača koji se izračunava preko standardne formule ili odobrenog internog modela u skladu sa članom 129(3) Nivoa 1 teksta Regulative, uključujući sve dopune kapitala pod članom 37.

MCRLinearni = linearna formula koja se pominje u članu 129(2) Nivoa 1 teksta Regulative i koja se izračunava kao suma četiri komponente:

$$\text{MCRLinearni} = \text{MCRA} + \text{MCRB} + \text{MCRC} + \text{MCRD}$$

gde je:

MCRA = komponenta linearne formule poslova neživotnih osiguranja – aktivnosti na neživotnoj tehničkoj osnovi;

---

⁹⁷ Final CEIOPS' Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: Article 130, Calculation of the MCR, CEIOPS 2009

MCRB = komponenta linearne formule poslova neživotnih osiguranja – aktivnosti tehnički slične životnim poslovima;

MCRC = komponenta linearne formule poslova životnih osiguranja – aktivnosti na životnoj tehničkoj osnovi;

MCRD = komponenta linearne formule poslova životnih osiguranja – suplementi neživotnim aktivnostima.

Obim merenja koji se odnosi na linearnu formulu, posebno tehničkih provizija, pisanih premija i riziko kapitala, treba da bude alociran između gore pomenute četiri komponente bez duplog računanja. U svrhu računanja linearne formule, tehnička provizija neto reosiguranja je razlika između bruto tehničke provizije i nadoknađenog reosiguranja, gde nadoknađeno reosiguranje ne treba da uključuje nadoknadu konačnog reosiguranja.

U svrhu izračunavanja linearne formule, premije neto reosiguranja su upisane premije manje od premija reosiguranja koje odgovaraju ovim premijama. Premije reosiguranja ne treba da uključe plaćanja premija reosiguranja za konačno reosiguranje.

Radi konzistentnosti sa obimom merenja korišćenim u SCR standardnoj formuli, obim merenja tehničke provizije u linearnoj formuli se podrazumeva bez margine rizika (tj. koristi se najbolja procena tehničke provizije). CEIOPS smatra da uključivanje deferovanih taksi u MCR linearnu formulu ne bi dovelo do značajnih regulatornih koristi.

4.6.2. Solventnost II – Stub 2

Dok se prvi stub fokusira na kvantitativne zahteve, **Stub 2** definiše više kvalitativne zahteve i dopunjava Stub 1. Na primer, definiše okvir rada kontrole supervizije, fokusirajući pažnju na interne procese upravljanja rizikom i aspekte operativnog rizika. Stub 2 se odnosi na poboljšano upravljanje, internu kontrolu, upravljanje rizikom i samoprocenu solventnosti. Takođe pokriva proces revizije supervizije radi bolje procene, harmonizovane standarde i praksu supervizije. Proces revizije supervizije (SRP⁹⁸) se odnosi na to da supervizor mora proceniti i evaluirati

---

⁹⁸ SRP (eng. Supervisory Review Process)

strategije osiguravača, procese i procedure izveštavanja, uključujući sistem upravljanja na redovnoj osnovi. Prateći SRP, supervizor može, u određenim okolnostima, ukoliko misli da je to potrebno, postaviti dodatne zahteve za kapitalom.

Upravljački zahtevi se odnose na osiguravačevu odgovornost da⁹⁹:

1. Države članice treba da zahtevaju od svih osiguravača i reosiguravača da postave efektivan sistem upravljanja koji će obezbediti razumno i obazrivo vođenje poslovanja.
2. Bude vođen od strane osoba koje su sposobne za to sa adekvatnim profesionalnim kvalifikacijama, znanjem i iskustvom, sa dobrom reputacijom i integritetom.
3. Održava efikasan sistem upravljanja rizikom.
4. Sprovodi sopstvenu procenu rizika i solventnosti - ORSA
5. Ima postavljen efektivni sistem interne kontrole, aktuarsku funkciju, unutrašnju reviziju i autosorsing.

1. Opšti upravljački zahtevi o efektivnom sistemu upravljanja za razumno i obazrivo vođenje poslovanja su postavljeni u članu 41 Direktive. Ukratko, ovaj član se odnosi na sledeće:

- Ovaj sistem mora obuhvatiti adekvatnu transparentnu organizacionu strukturu sa jasnom alokacijom i odgovarajućom segregacijom odgovornosti i efektivnim sistemom radi obezbeđenja prenošenja informacija. On mora da uključi usaglašenost sa zahtevima koji su postavljeni u članovima 42 do 49 Direktive. Sistem upravljanja mora biti predmet redovne interne revizije.
- Sistem upravljanja mora biti u skladu sa prirodom, razmerom i kompleksnošću operacija osiguravača ili reosiguravača.
- Osiguravačevi i reosiguravačevi poslovi moraju imati pisanu politiku poslovanja koja je u skladu sa menadžmentom rizika, internom kontrolom, internom revizijom i outsorsingom, tamo gde je to potrebno. Oni moraju osigurati da ove politike budu i implementirane i moraju se revidirati najmanje jednom godišnje. Moraju biti predmet prethodnog odobrenja od strane administracije, upravljačkog ili supervizorskog tela i moraju biti prilagođene svakoj značajnijoj promeni u sistemu.

---

⁹⁹ Lloyd's, March 2010, Solvency II Detailed guidance notes, Section 1 - System of governance

- Osiguravačeve i reosiguravačeve radnje moraju racionalnu osnovu radi obezbeđenja kontinuiteta i regularnosti u izvođenju njihovih aktivnosti, uključujući i razvoj kontigencionih planova. Ove radnje treba da imaju odgovarajuće i proporcionalne sisteme, resurse i procedure.
- Supervizorske vlasti treba da imaju odgovarajuća sredstva, metode i moć za verifikaciju sistema upravljanja osiguravačevog i reosiguravačevog poslovanja i za evaluaciju onih rizika koji mogu uticati na njihovu finansijsku poziciju. Države članice će obezbediti da supervizorske vlasti imaju moć da zahtevaju da se sistemi upravljanja unapređuju i jačaju radi usaglašavanja sa zahtevia postavljenim u Članovima 42 do 49.

2. Izvod iz Člana 42 koji se odnosi na sposobnost i adekvatnost osoba koje efektivno vode poslovanje ili imaju druge ključne funkcije obuhvata sledeće:

- Osiguravači i reosiguravači moraju obezbediti da sve osobe koje efektivno vode poslovanje ili imaju druge ključne funkcije u svakom trenutku ispunjavaju sledeće zahteve:
  - (a) njihove profesionalne kvalifikacije, znanje i iskustvo obezbede jasno i razumno upravljanje; i da
  - (b) imaju dobru reputaciju i integritet.
- Osiguravači i reosiguravači obaveste supervizorske vlasti o svakoj promeni osobe koja efektivno vodi poslovanje i odgovorna je za druge ključne funkcije, zajedno sa svim informacijama potrebnim radi procene da li je nova ovlašćena osoba odgovarajuća za taj posao.
- Osiguravači i reosiguravači moraju obavestiti supervizorske vlasti ukoliko je bilo koja osoba na koju se odnose prethodna dva paragrafa smenjena jer više ne ispunjava potrebne zahteve iz paragrafa 1.

3. Treći upravljački zahtev – upravljanje rizikom je obuhvaćen Članom 44. Izvod ovog člana glasi:¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ CEIOPS’' Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: System of Governance (former Consultation Paper 33), October 2009

- osiguravač i reosiguravač treba da postave efektivan sistem upravljanja rizikom koji obuhvata strategije, procese i procedure izveštavanja potrebnih za identifikaciju, merenje, nadgledanje, upravljanje i izveštavanje, na kontinuiranoj osnovi rizika kom su ili mogu biti izloženi, na pojedinačnom i agregatnom nivou. Takav sistem upravljanja rizikom će biti efektivan i dobro integrisan u organizacionu strukturu i procese donošenja odluka osiguravača ili reosiguravača od strane osoba koje efektivno upravljaju poslovanjem ili imaju druge ključne funkcije.
- Sistem upravljanja rizikom treba da pokrije rizike koji su uključeni prilikom izračunavanja SCR, kao i rizike koji nisu u potpunosti uključeni u ovu formulu. Sistem upravljanja rizikom treba da pokrije sledeće oblasti:
  - a) osiguranje i rezervisanje;
  - b) upravljanje aktivom i pasivom (ALM)¹⁰¹
  - c) investicije, posebno derivate i slične obaveze;
  - d) upravljanje rizikom likvidnosti i koncentracije;
  - e) upravljanje operativnim rizikom;
  - f) reosiguranje i druge tehnike smanjenja rizika.
- Osiguravači i reosiguravači treba da obezbede da funkcija upravljanja rizikom bude tako strukturirana da olakša implementaciju sistema upravljanja rizikom.
- Za osiguravače koji koriste delimični ili u potpunosti interni model za izračunavanje SCR, menadžment upravljanja rizikom treba da pokrije sledeće dodatne zadatke:
  - a) da dizajnira i implementira interni model;
  - b) da testira i potvrdi ispravnost internog modela;
  - c) da dokumentuje interni model i sve naknadne promene koje nastanu;
  - d) da analizira izvođenje internog modela i da generiše sumarne izveštaje;
  - e) da informiše administraciju, menadžment i supervizore o rezultatima internog modela, predlažući potrebne izmene za unapređenje i da ih apdejtuje o statusu ili naporima za unapređenje prethodno utvrđenih slabosti.

Okvir predstavljen u Tabeli 4.6.4. ističe određene ideje koje bi Stub 2 mogao da sadrži. Prema ovom okviru, kvalitativni zahtevi su bazirani na tri ključna strategijska pitanja:

---

¹⁰¹ ALM (eng. Asset-Liability Management)

- Sveukupnu odgovornost za upravljanje rizikom;
- Jasno definisanu strategiju koja je povezana sa poslovnom strategijom;
- Kontinuirano upravljanje i kontrola kapaciteta nošenja rizika kompanije.

Tabela 4.6.7. Sistem upravljanja rizikom

Izvor: KPMG¹⁰²

4. Samoprocena rizika i solventnosti – ORSA¹⁰³ je sastavljena od procedura i procesa angažovanih od strane osiguravača za identifikaciju, procenu, upravljanje i izveštavanje o riziku sa kojima se može suočiti, radi određivanja potrebnih sredstava za obezbeđenje sveukupne solventnosti kompanije.

ORSA mora da uzme u obzir poslovne strategije, tj. kako su strategije postavljene u odnosu na apetit za rizikom i trenutnim profilom rizika (svi ključni rizici sa kojima se suočava osiguravač) i da proceni nivo kapitala potrebnog za vođenje poslovanja (ekonomski kapital) tokom planiranog vremenskog perioda (na primer, period od 3 do 5 godina), kao i SCR i adekvatnost sopstvenih sredstava.

Od svakog osiguravača se zahteva da sprovedi ORSA na redovnoj osnovi. ORSA nije isto što i interni model, njegov obuhvat je veći od internog modela. Pri sprovođenju ORSA, svaka

¹⁰² KPMG, Solvency II, A closer look at the evolving process transforming the global insurance industry, 2011, kpmg.com

¹⁰³ Lloyd's, March 2010, Solvency II Detailed guidance notes, Section 1 - System of governance

kompanija mora da postavi ORSA politiku, internu dokumentaciju, dokumentaciju za supervizora i za javnost.

5. Stav 5 Opštih upravljačkih zahteva je obuhvaćen članovima 46-49 Direktive. Izvodi ovih članova su navedeni u daljem tekstu.¹⁰⁴

Član 46 – Interna kontrola:

- Svaki osiguravač i reosiguravač moraju da imaju postavljen sistem efektivne interne kontrole. Ovaj sistem treba najmanje da obuhvati administrativne i računovodstvene procedure, okvir rada interne kontrole, odgovarajuće aranžmane na svim nivoima poslovanja i funkciju usaglašavanja.
- Funkcija usaglašavanja treba da uključi savetovanje administracije, upravljačkog i supervizorskog tela o usaglašavanju sa zakonom, regulativama i administrativnim odredbama u skladu sa Direktivom. Takođe treba da uključi procenu potencijalnog uticaja bilo kakvih promena u zakonskom okruženju na poslovne operacije i na identifikaciju i procenu rizika usaglašavanja.

Član 47 – Interna revizija:

- Osiguravači i reosiguravači treba da obezbede efektivnu funkciju unutrašnje revizije. Funkcija unutrašnje revizije treba da uključi evaluaciju adekvatnosti i efektivnosti sistema interne kontrole i drugih elemenata sistema upravljanja.
- Unutrešnja revizija treba da bude objektivna i nezavisna od operativne funkcije.
- Sva zapažanja i predlozi interne revizije treba da budu prosleđeni administraciji, upravljačkom i supervizorskom telu koji treba da odrede koje akcije treba da se preduzmu u skladu sa svim zapažanjima i predlozima unutrašnje revizije, kao i korake za njihovo izvršenje.

Član 48 – Aktuarska funkcija:

---

¹⁰⁴ CEIOPS'’ Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: System of Governance (former Consultation Paper 33), October 2009.

- Osiguravači i reosiguravači treba da obezbede efektivnu aktuarsku funkciju radi:
  - a) koordiniranog izračunavanje tehničkih provizija;
  - b) da metodologije i osnovni modeli budu odgovarajući, kao i pretpostavke koje se postavljaju za izračunavanje tehničkih provizija;
  - c) adekvatne procene kvaliteta i neophodnosti podataka koji se koriste u izračunavanju tehničkih provizija;
  - d) upoređivanja najbolje procene naspram iskustva;
  - e) informisanja administracije, upravljačkog i supervizorskog tela o adekvatnosti obračunavanja tehničkih provizija;
  - f) izražavanja mišljenja o sveukupnim polisama osiguranja;
  - g) izražavanja mišljenja o adekvatnosti poslovanja reosiguranja; i
  - h) doprinošenjae efektivnoj implementaciji sistema upravljanja rizikom iz člana 44, posebno se osvrćući na obračunavanje zahteva za kapitalom.
- Aktuarska funkcija treba da bude sprovedena od strane osoba koje poseduju znanje iz aktuarske i finansijske matematike radi procene prirode, nivoa i kompleksnosti rizika koji pogađaju poslovanje ompanije i ko je sposoban da demonstrira svoje relevantno iskustvo u odnosu na profesionalne i druge standarde.

Član 49 – Outsorsing

- Države članice treba da obezbede da osiguravači i reosiguravači imaju punu odgovornost za odbacivanje svih svojih obaveza određenih Direktivom prilikom outsorsovanja funkcija ili bilo kojih aktivnosti osiguranja ili reosiguranja.
- Outsorsing ili izmeštanje kritičnih ili značajnih funkcija ili aktivnosti ne treba izvršiti na način koji vodi sledećem:
  - a) materijalno smanjivanje kvaliteta sistema upravljanja pomenutih aktivnosti;
  - b) prekomernom povećanju operativnog rizika;
  - c) pogoršanju sposobnosti supervizora da nadgleda usaglašenost poslovanja sa njihovim obavezama;
  - d) potkopavanjem kontinuiranog i zadovoljavajućeg pružanja usluga vlasnicima polisa.

- Osiguravači i reosiguravači treba u doglednom roku da obaveste supervizorske vlasti pre autorsovanja kritičnih ili značajnih funkcija ili aktivnosti kao i sve naknadne radnje koje prate ove funkcije ili aktivnosti.

4.6.3. Solventnost II – Stub 3

Stub 3 se odnosi na prudencijalno izveštavanje i javno objavljivanje koristeći zajedničke evropske izveštaje, javno objavljivanje finansijskog stanja i izveštaje o solventnosti. Stub 3 ima ključnu ulogu u režimu Solventnost II obezbeđujući veću transparentnost poslovanja osiguravača kako za superviziju, tako i za javnost. Transparentnost, otvorene informacije i uporedivost pomažu tržišnim snagama u nametanju veće discipline sektoru osiguranja. Izveštaji koje kompanija pod Direktivnom Solventnost II mora da pripremi se značajno razlikuju od trenutnog režima, kako u uslovima, tako i u frekvenciji izveštavanja.

Trenutni izveštaji osiguravača prema regulatoru se značajno razlikuju u zemljana članicama EU i to kako u sastavu izveštaja, tako i u frekventnosti zahtevanih informacija. Solventnost II menja ovo uvodeći standardizovane zahteve za izveštavanjem za sve osiguravače koji posluju u Evropi (pogledati tabelu 4.6.5.). Investicioni timovi širom Evrope moraju biti svesni promena u izveštavanju i kako one utiču na investicione aktivnosti. Iako Solventnost II uvodi uniformne zahteve za sve države članice, nivo promene se razlikuje od države do države, zahtevajući od nekih regija da usvoje veće promene od drugih.

Izveštaji koje osiguravači podnose supervizoru¹⁰⁵:

- Izveštaj o solventnosti i finansijskim uslovima - SFCR¹⁰⁶ - ovo je dokument dostupan javnosti i izdaje se jednom godišnje. On mora sadržati detaljne informacije o osiguravaču, uključujući opis poslovanja, rezultate, upravljanje, kategorije rizika i upravljanje kapitalom.
- Redovni izveštaj supervizoru – RSR¹⁰⁷ – sadrži sve informacije neophodne za superviziju. Osiguravač mora podnositi izveštaje supervizorima godišnje i kvartalno. Ovo obezbeđuje

¹⁰⁵ Lloyd's, March 2010, Solvency II Detailed guidance notes, Section 1 - System of governance

¹⁰⁶ SFCR (eng. A Solvency and Financial Condition Report)

¹⁰⁷ RSR (eng. Regulatory Supervisory Report)

bolju prezentaciju finansijske pozicije kompanije i sadrži savremenije informacije.

- Mere implementacije detaljno sadrže informacije koje moraju sadržati ova dva izveštaja.

Tabela 4.6.8. Izveštaji koje osiguravači podnose supervizoru

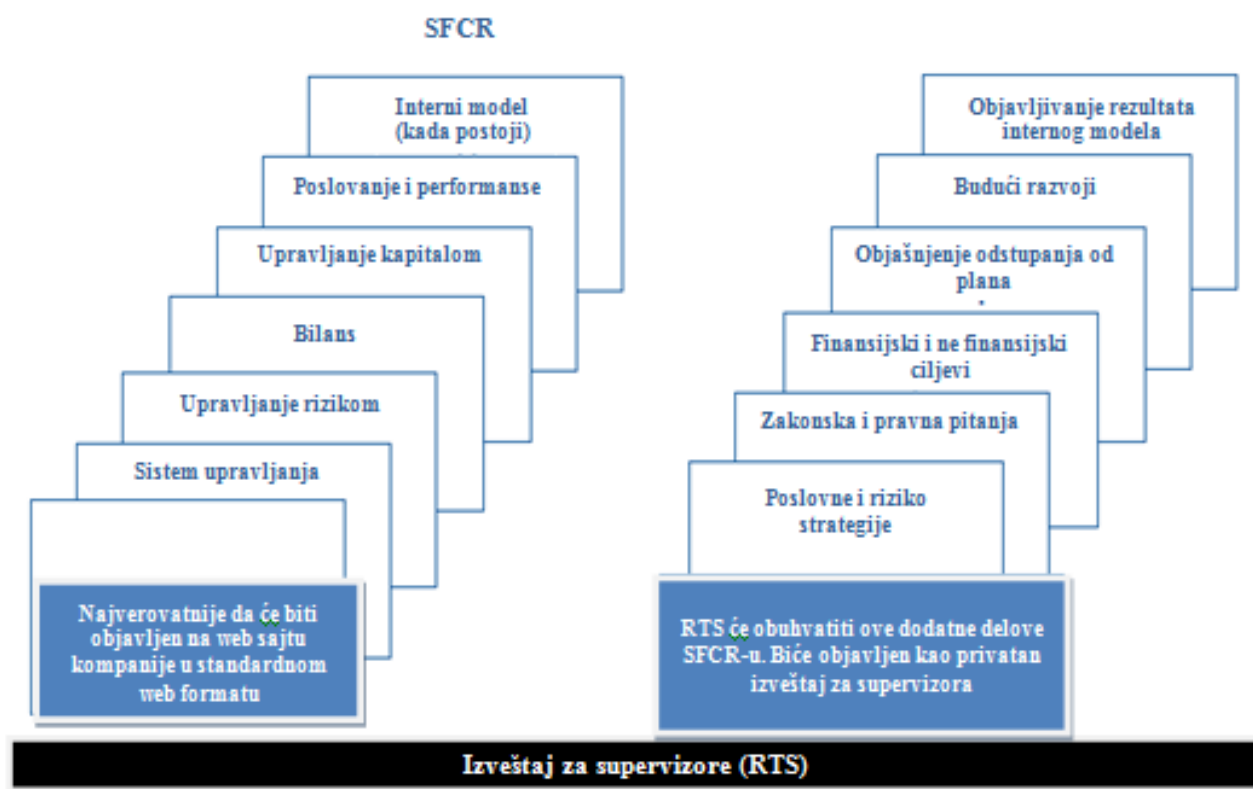
	Izveštaji Direktive Solventnost II	Naziv	Podnošenje	Način izveštavanja
Budućnost	SFCR	Izveštaj o solventnosti i finansijskim uslovima	Godišnje, 14 – 20 nedelja nakon finansijske godine	Javni izveštaj
	RSR	Redovan izveštaj supervizoru	Potpun izveštaj najmanje na svake tri godine; Materijal se apdejtuje godišnje	Privatni izveštaj
	QRT ¹⁰⁸ – godišnji	Šablon kvantitativnog izveštaja	Godišnje, 14 – 20 nedelja nakon finansijske godine	Privatno – potpun izveštaj u RSR Javno – delimični izveštaj u SFCR
	QRT – kvartalni	Šablon kvantitativnog izveštaja	Kvartalno, 5-8- nedelja nakon završetka kvartala	Privatno – potpun izveštaj u RSR Javno – delimični izveštaj u SFCR
	ORSA	Samoprocena rizika i solventnosti	Redovno, najmanje jednom godišnje, 2 nedelje nakon završetka samoprocene	Privatni izveštaj

¹⁰⁸ QRT (eng. Quantitative Reporting Template)

Izvor: J.P. Morgan Asset Management (Europe)¹⁰⁹

Tabela 4.6.9. prikazuje kratak pregled dubine ovih godišnjih zahteva za izveštavanjem. SFCR i Redovni izveštaji supervizora (RTS¹¹⁰) će sadržati predefinisane delove. SFCR je u stvari podskup RTS-a koji uključuje neke dodatne delove:

Tabela 4.6.9. Pregled SFCR i RTS

Izvor: KPMG¹¹¹

Izveštaji iz Stuba 3 pokrivaju sve delove bilansa, uključujući investicione i tehničke odredbe, vanbilanse stavke kao što su garancije i ugovorene obaveze i stanje solventnosti. Što se tiče

¹⁰⁹Solvency II reporting: The three pillars, October 2012, J.P. Morgan Asset Management (Europe)

¹¹⁰ RTS (eng. Report to Supervisors)

¹¹¹ KPMG, Solvency II, A closer look at the evolving process transforming the global insurance industry, 2011, kpmg.com

izveštaja o investicionim aktivnostima, osiguravači su u obavezi da pripreme kvantitativne izveštaje kao deo SFCR, RSR i ORSA. Kvalitativne informacije koji moraju biti uključeni u ove izveštaje se odnose na¹¹²:

- obavljanje investicionih aktivnosti, obuhvatajući definiciju investicione aktivnosti, investicioni prihodi i troškovi, strukturirani proizvodi i procedure za upravljanje rizicima i projekcije očekivanih investicionog učinka;
- osnove, metode i pretpostavke za valuaciju investicija; i
- principe razumne osobe.

Kao deo SFCR i RSR izveštaja, osiguravači su u obavezi da pripreme kvantitativne izveštaje. QRT propisuje standardizovan format za kvantitativne podatke i definicije ključnih podataka (videti tabelu 4.6.10.).

Tabela 4.6.10. Šablon sredstava u okviru QRT-a u vezi investicionih podataka

Šablon	Opis	Godišnje	Kvartalno	Komentari
D1	Portfolio lista	x		Agregatni portfolio podaci koji ne uključuju derivatne, obavezne prosečne istorijske troškove, CIC, kreditni rejting i informacije o tržišnoj vrednosti
D1Q	-kvartalna portfolio lista		x	Isto kao polje D1
D1S	Strukturirani proizvodi	x		Lista strukturalnih proizvoda kao što su sredstva kolateralizovanih hartija od vrednosti ¹¹³ , kolateralizovane dugovne obveznice itd., iznad praga primene, više od 5% ukupnih investicija. Zahtevani podaci su: zaštita kapitala, kolateral, povraćaj sredstava, gubitak s obzirom na podrazumevane i

¹¹² Solvency II reporting: The three pillars, October 2012, J.P. Morgan Asset Management (Europe)

¹¹³ eng. asset-backed securities, hartije od vrednosti čiji prihodi i vrednost nastaju iz kolateralizovane grupe likvidnih sredstava koja se ne mogu pojedinačno prodavati već samo u grupi.

				povezane i nepovezane pozicije.
D2O	Derivati - otvorene pozicije	x	x	Detaljna lista derivata iz otvorenih i zatvorenih portfolija u periodu izveštavanja. Zahtevani podaci: ID partnera, kreditni rejting, triggerovana vrednost ¹¹⁴ , trigger za povlačenje ¹¹⁵ , prilivi i odlivi od svopova.
D2T	Derivati – zatvorene pozicije	x	x	Videti D2O
D3	Povraćaji na investirana sredstva	x		Podaci o investicionim performansama po kategorijama sredstava (bazirano na tabeli CIC).
D4	Investicioni fondovi - pregled	x	x	Pregled aplikacije o investicionim fondovima.
D5	Obezbeđenje kredita i repo	x		Izloženost otkupnim ugovorima i obezbeđenju kredita. Zahtevani podaci: tipovi kolaterala, iznos lega i ukupna izloženost
D6	Sredstva držana kao kolateral	x		Lista sredstava držana kao kolaterali. Iznos kolaterala pomaže u kalkulaciji SCR i zbog toga je važna klijentima

Izvor: J.P. Morgan Asset Management (Europe)¹¹⁶

Zaključak: Solventost II će promeniti kako kompanije u okviru sektora osiguranja razmišljaju o svom poslovanju. Ovo može uključiti način na koji se izvođenje, rizik i kapital evaluiraju i komuniciraju. Korišćenje podataka koji su nametnuti od strane regulatora za analizu performansi nosi sa sobom mnoge izazove. Mali broj kompanija, pogotovu u sektoru osiguranja života, mogu takođe smatrati da podaci iz Solventnosti II nisu idealna osnova za alokaciju kapitala ili procenu

¹¹⁴ eng. trigger value, kada je vrednost sredstva premaši određenu vrednost.

¹¹⁵ eng. unwind trigger

¹¹⁶ Solvency II reporting: The three pillars, October 2012, J.P. Morgan Asset Management (Europe)

poslovanja.¹¹⁷

Ove kompanije mogu uvećati rezultate dodatnim metrikama iz Solventnosti II i to kako unutrašnjim, tako i spoljašnjim, ali ovo uvodi novi set pitanja. Bez obzira da li menadžment misli da je Solventnost II dobar ili loš pristup, Direktiva uvodi veću volatilnost u formulama za izračunavanje kapitala i nove komplikacije prilikom određivanja potrebnog keša za plaćanje dividendi, koji su ključne oblasti fokusa analitičara i investitora. Tako, bez pogleda “jedna veličina svima odgovara”, način na koji će poslovanje kompanije odgovoriti na ove izazove, značajno varira.

Uvođenje veće harmonizacije i boljeg regulisanja kapitalnih zahteva i rizika je dobrodošao korak za evropske osiguravače. Solventnost II može pomoći u izjednačavanju nekih nekonzistentnosti izveštavanja u trenutnom režimu solventnosti i izlazni rezultati bi trebalo biti korisniji nego što je slučaj sa postojećim zahtevima.

Stub 3 će takođe predstaviti javnosti nove i potencijalno detaljnije informacije o profilu rizika kompanije i način na koji se njime upravlja. Čak i države kao što je Velika Britanija, gde su informacije dostupne javnosti, će postaviti nove izveštaje koje će tržište biti željno da proučava.

Kod osiguravača kojima trenutno manjka konzistentan pristup za izračunavanje ekonomskog pogleda na poslovanje, neki osiguravači veruju da će im Solventnost II pomoći da ispune praznine i da će im dozvoliti da povežu rezultate poslovanja sa formulama za izračunavanje kapitala i rizika. Te kompanije mogu videti Stub 3 kao šansu da približe tržišne izveštaje merama koje koriste za vođenje svog poslovanja i možda omoguće novu osnovu o proceni sopstvenog poslovanja. Ovo je više slučaj kod neživotnih osiguravača, jer se način na koji procenjuju rizik i kapital pod Solventnošću II konceptualno ne razlikuje mnogo od većine internih modela. Mnogi će želiti da pažnju analitičara i investitora usmere na brojeve iz Stuba 3 i iskoriste ih kao jednu od osnova za upravljanje poslovanjem. Koristeći Stub 3 kao jednu od osnova za upravljanje rezultatima poslovanja može predstavljati izazov u praksi. Poseban izazov će biti način na koji se koristi okvir dizajniran za regulatorno izveštavanje radi obezbeđenja informacija koje su korisne

---

¹¹⁷ PwC, Getting to grips with Pillar 3, www.pwc.com/insurance

menadžmentu, a kamoli investitorima.¹¹⁸

Važno je da se tri stuba ne preklapaju jedan sa drugim, kako bi se izbeglo nametanje duplih slojeva konzervativizma. Kombinovan sa harmonizacijom širom Evrope, priroda poslovanja i rizici su ti koji određuju solventnost, a ne lokaciju kompanije. Reflektujući principe koherencije, kapitalni zahtevi iz Stuba 1 će obuhvatiti i adekvatno kvantifikovati sve rizike u bilansu. Stub 2 dopunjuje Stub 1 i promovise dobar korporativni menadžment rizika. Stub 3 zaokružuje okvir namećući tržišnu disciplinu i dijalog rizika između akcionara.

5. Mogućnost primene režima Solventnost II na osiguranje u Srbiji

Primena zahteva direktive Solventnost II u Srbiji je planirana nakon ulaska Srbije u Evropsku uniju. Direktiva Solventnost II će uvesti znatno složenije zahteve za kapitalom društvima za osiguranje od onih koji su trenutno aktuelni.

U Srbiji je solventnost društava za osiguranje regulisana Odlukom o načinu utvrđivanja margine solventnosti¹¹⁹. Ovom odlukom osiguravajuća društva odvojeno izračunavaju marginu solventnosti za životna i neživotna osiguranja.

Za životna osiguranja (za osiguranje života, za rentno osiguranje, za dopunsko zdravstveno osiguranje uz osiguranje života, za dobrovoljno penzijsko osiguranje, kao i za druge vrste životnih osiguranja) margina solventnosti se izračunava tako što se iznos ukupne matematičke rezerve poslednjeg dana tekućeg obračunskog perioda pomnoži sa 0,04, a zatim i koeficijentom koji se dobija kao količnik matematičke rezerve u samopridržaju i ukupne matematičke rezerve, obe poslednjeg dana tekućeg obračunskog perioda, s tim da taj koeficijent ne može biti manji od 0,85.

Za neživotna osiguranja margina solventnosti se izračunava kao veći iznos od iznosa izračunatih na sledeći način:

- zbir iznosa ukupne premije za poslednjih dvanaest meseci do 10.000 evra u dinarskoj protivvrednosti pomnoženog s 0,18 i preostalog iznosa te premije pomnoženog s 0,16,

---

¹¹⁸ PwC, Getting to grips with Pillar 3, www.pwc.com/insurance

¹¹⁹ "Службени гласник РС", бр. 31/2005 и 21/2010.

pomnoži se koeficijentom koji se izračunava kao količnik iznosa ukupne premije u samoprizržaju i ukupne premije, obe za poslednjih 36 meseci, s tim da taj koeficijent ne može biti manji od 0,50.

- zbir prosečnog iznosa merodavnih šteta za poslednjih 36 meseci, odnosno 84 meseca do 7.000.000 evra u dinarskoj protivvrednosti pomnoženog s 0,26 i preostalog iznosa tih šteta pomnoženog s 0,23 pomnoži se koeficijentom koji se izračunava kao količnik iznosa merodavnih šteta u samoprizržaju i merodavnih šteta, obe za poslednjih dvanaest meseci, s tim da taj koeficijent ne može biti manji od 0,50.

Za dobrovoljno zdravstveno osiguranje margina solventnosti se izračunava kao jedna trećina iznosa od prethodno prikazanog većeg zbira.

Ukoliko je margina solventnosti manja od visine osnovnog kapitala društva, onda se za visinu margine solventnosti uzima visina osnovnog kapitala. Izračunata margina solventnosti mora biti manja od garantne rezerve tog društva.

Margina solventnosti treba da omogući stalnu kontrolu između potrebnog kapitala i preuzetih rizika, što će obezbediti sigurnost osiguranicima u pogledu isplate odštetnih zahteva, kao i zaštitu osiguranika od finansijske nesigurnosti. Aktuelnom odlukom o utvrđivanju margine solventnosti uzima se u obzir samo izloženost rizicima povezanim sa prihvatom rizika osiguranja od osiguranika, tj. minimalni kapital se računa na osnovu obaveza osiguravajućeg društva, što znači da se prilikom njegovog određivanja uzimaju u obzir samo osigurani rizici, dok ostali kvantitativni rizici (kao npr. rizik kamatne stope i ostali tržišni rizici) nisu adekvatno uključeni u obračun. Solventnost II će uvesti u praksu osiguravajućih društava da sagledavaju i efikasno upravljaju svim rizicima kojima je društvo izloženo, što je od ključnog značaja za uspešnost poslovanja osiguravača. Deponovanje i ulaganje sredstava tehničkih rezervi i garantne rezerve je u Republici Srbiji ograničeno u vidu vrsta i učešća pojedinih oblika u strukturi investicionih portfelja, ali izloženost tržišnom riziku nije uključena u izračunavanje margine solventnosti. Ovo je dovelo do toga da su uspešna osiguravajuća društva morala da izdvajaju veći iznos sredstava za održavanje minimalnog zahtevanog kapitala, zbog formiranja većeg iznosa tehničkih rezervi i samim tim formiranja većih premija.

Prema podacima revizorske i konsalting kuće Deloitte u celom Adrija regionu su primetne ubrzane pripreme na institucionalnom i zakonodavnom nivou. Pokrenuti su seminari, radionice i skupovi na temu Solventnosti II. Vidljiv je i znatan napredak u osiguravajućim društvima ali brojna područja treba dalje razvijati jer je tek nekoliko osiguravajućih društava pokrenulo projekte formalne implementacije Solventnosti 2, dok je mali broj njih učestvovao u programu Pete kvantitativne analize uticaja (QIS5), a sistemi za upravljanje rizicima i upravljanje poslovanjem još uvek daleko zaostaju za uobičajenom praksom u državama Evropske unije. Predstojeći izazovi sa kojima treba da se suoče osiguravajuća društva u ovom regionu zbog primene direktive Solventnost II su sledeći:¹²⁰

Prvo, direktiva Solventnost II nalaže tržišno vrednovanje sredstava i obaveza, što podrazumeva svođenje celokupnog bilansa na fer vrednost i izradu metoda modeliranja za sredstva čiju fer vrednost nije moguće neposredno i jednostavno odrediti na osnovu dostupnih podataka i uvodi se potpuno različit pristup vrednovanju obaveza iz osiguranja po konceptu najbolje moguće procene. Za srpska društva ovo podrazumeva primenu potpuno novih znanja, metodologije, podataka i kalkulacija, što će potpuno promeniti bilans stanja osiguravajućeg društva sastavljen u skladu sa direktivom Solventnost II.

Drugo, Direktiva predviđa potpuno drugačije izračunvanje kapitala od aktuelnog metoda, tj. primenu standardne formule regulisane na nivou Evropske unije, što znači da su parametri formule zadati bez obzira na državu u kojoj osiguravajuće društvo posluje i na njegov stvarni profil rizika i da ti parametri neće uvek odražavati stvarni profil rizika. Međutim, ovaj problem se može prevazići primenom internog modela koji je dizajniran tako da reflektuje osiguravačev jedinstveni profil rizika i postoji veća verovatnoća da će dobiti SCR koji bliže će bliže reflektovati stvarne rizike sa kojima se suočavaju osiguravači nego standardna formula.

Do sada osiguravajuća društva u Srbiji nisu bila pod pritiskom da primenjuju neki službeni okvir upravljanja rizicima, a Solventnost II nalaže korišćenje razrađenog okvira upravljanja rizicima na nivou cele organizacije. Ovo će dovesti do potpunog zaokreta u procesima, ljudima, znanju i informacionoj strukturi osiguravajućih društava kako bi se ostvarila pravilna organizacija i

---

¹²⁰ Solventnost 2, Odbrojavanje do potpune primene, Deloitte, Avgust 2013.

http://www.deloitte.com/view/sr_RS/rs/sektori/finansijskisektor/bankarstvoihartijeodvrednosti/47f0effc13af0310VgnVCM1000001a56f00aRCRD.htm#

proces, pravilne metode vrednovanja i postupke izveštavanja. Da bi se vrednovanje sredstava i obaveza, izračunavanje kapitala i na kraju uspostavljanje okvira za upravljanje rizicima odvijali nesmetano, potrebno je detaljno analizirati i unaprediti strukturu podataka, skladišta podataka i dostupne informacione sisteme i tehnologiju, što se može odraziti kao znatan pritisak na finansijske planove, ali će na kraju omogućiti stvaranje platforme za pravovremeno dobijanje pouzdanih i tačnih informacija, primerenih za pravilno odlučivanje.

Superviziju osiguravajućih društava u Srbiji sprovodi Narodna Banka Srbije – NBS. Supervizija se sprovodi na bazi rizika, što podrazumeva procenu i praćenje kvaliteta upravljanja rizicima kojima je izloženo društvo za osiguranje u svom poslovanju. Model supervizije na bazi rizika se koncentriše na ocenu profila rizika društva za osiguranje, finansijskog stanja, procesa upravljanja rizikom i usklađenosti poslovanja sa odgovarajućim zakonima i propisima.

Sa početkom primene Direktive, uloga NBS-a u nadzoru osiguravajućih društava će se bitnije promeniti u oblasti provere ispunjavanja određenih normativnih zahteva i pokazatelja. Naime, navedena provera će se pretvoriti u kvalitativnu kontrolu strukture i uspešnosti poslovanja osiguravajućeg društva. Nadzorni organi će morati svoje znanje iz poznavanja propisa tako dopuniti praktičnim poznavanjem delovanja finansijskog tržišta i tržišta osiguranja.¹²¹

Osiguravajuća društva da bi počela sa primenom Solventnosti II, moraju prvo definisati program i edukovati celokupnu organizaciju. Svako osiguravajuće društvo treba da ima službeni plan primene Direktive koji je formulisan kroz projektni plan i koji utvrđuje potrebne resurse i aktivnosti, kao i sredstva koja će se za tu svrhu izdvojiti. Osim toga, ključna je i edukacija svih sektora organizacije koji će učestvovati u njenoj primeni.¹²² Takođe je veoma važno uspostavljanje okvira za upravljanje rizicima, što će svakako unaprediti poslovanje društava. Od optimizacije procesa i uvođenja kontrola u sklopu upravljanja operativnim rizicima, do sigurnije naplate po kriterijumima rizičnosti, okvir za upravljanje rizicima zaista povećava vrednost poslovanja u sektoru osiguranja.

---

¹²¹ Komelj J., Dolničar J., Izazovi i mogućnosti u osiguranju i reosiguranju sa naglaskom na Solventnost II, prezentacija, 18. susret osiguravača i reosiguravača SORS 2007., Sarajevo 2007., str. 51

¹²² Solventnost 2, Odbrojavanje do potpune primene, Deloitte, Avgust 2013.

http://www.deloitte.com/view/sr_RS/rs/sektori/finansijskisektor/bankarstvovihartijeodvrednosti/47f0effc13af0310VgnVCM1000001a56f00aRCRD.htm#

Posledice primene Solventnosti II u osiguravajućim društvima u regionu će se ogledati posebno kod:¹²³

- planiranja obima potrebnog kapitala i rezervisanja;
- definisanja potrebne premije i sadržaja proizvoda osiguranja;
- ostvarivanja investicionih profita;
- prenosa rizika,
- povezivanja osiguravajućih društava;
- organizovanja strukture osiguravajućeg društva;
- preglednosti poslovanja;
- nove uloge državnih nadzornih organa.

Kad govorimo o uticaju Solventnosti II na proizvode osiguranja, taj uticaj će doprineti ograničenju pojedinih pokrića, skupljoj premiji pojedinih proizvoda, prenošenju rizika na osiguranika, odbijanju pokrića za pojedine rizike. Posledica svega toga najverovatnije će biti još veća individualizacija rizika.

Kad su u pitanju osiguravajuća društva u zemljama bivše SFRJ, dugoročno gledano, posledice primene Solventnosti II će biti iste kao i u EU, ali će ih, prvo, prouzrokovati zahtevi reosiguravača. Zbog toga će biti potrebno puno ulaganja energije i sredstava u programsku opremu, kvalitet podataka i stalnu analizu podataka zbog individualizacije rizika. Osiguravajuća društva će biti bolje upoznata sa svojom finansijskom izloženosti i tome će prilagoditi investicionu politiku, a kao posledica će se pojaviti zahtevi za nižim kapitalom, a zbog toga će nastati i konkurentnija premija. Osiguravajuća društva će tražiti ulaganje u manje rizične i dugoročne investicije sa nižim prihodima, a posledica će biti pritisak na dizanje premija. To će, u zemljama regiona, prouzrokovati potrebu za razvojem finansijskog tržišta i mogućnosti za ulaganje u inostranstvo.¹²⁴

---

¹²³ Čolović, V., Osiguravajuća Društva (Zakonodavstvo Srbije, pravo EU, uporedno pravo), Institut za uporedno pravo, Beograd 2010., str 209.

¹²⁴ Komelj J., Dolničar J., Izazovi i mogućnosti u osiguranju i reosiguranju sa naglaskom na Solventnost II, prezentacija, 18.susret osiguravača i reosiguravača SORS 2007., Sarajevo 2007., str. 43

Kad je u pitanju prenos rizika, to je jedan od bitnih načina smanjivanja izloženosti rizicima, a to se može postići:¹²⁵ a) reosiguranjem (prenos rizika na drugi pravni subjekt); b) promenom proizvoda osiguranja ili prekidom poslovanja u pojedinačnim poslovnim linijama (prenos rizika na osiguranika); c) finansijskim instrumentima, kao što su obveznice za mortalitet i obveznice za katastrofe, dugoročne opcije i dr. (prenos rizika na finansijsko tržište). Sve to ukazuje na to, da će odluka o reosiguranju biti jedan od ključnih načina smanjenja rizika.

Zbog toga, neminovno, mora doći do promene odnosa između reosiguravača i osiguravača, što će se ogledati u:¹²⁶

- većoj individualizaciji programa reosiguranja;
- postizanju ekonomskih učinaka reosiguranjem;
- potrebi za preciznijima podacima; i
- uticaju na promenu proizvoda osiguranja.

I na teritorijama zemalja bivše SFRJ će doći do povećanja potrebe za reosiguranjem. Ali ne kod svih društava koja se bave reosiguranjem, već kod onih koja imaju veći bonitet.

Kad je u pitanju udruživanje, odnosno, spajanje osiguravajućih društava, mora se reći da će Solventnost II predstavljati dodatni katalizator tog spajanja, zbog uštede troškova u prilagođavanju, koje prati udruživanje, zatim, zbog potrebnog znanja u takvim situacijama, eventualne mogućnosti predviđanja pogrešne strategije i sprečavanja toga, kao i lakšeg organizovanja strukture društava u većim grupacijama, odnosno, uspešna osiguravajuća društva će preuzimati neuspešna.

Zaključak koji se može izvesti o primeni politika i procedura od strane osiguravajućih društava a koje nameće Solventnost II je da implementacija Solventnosti II od strane osiguravača veoma zavisi od njihovih ambicija prema projektu i podsticaja od strane nacionalnog supervizora. Ona društva koja su prihvatila Solventnost II kao šansu za jačanje konkurencije poslovanja i koja su već postavile i usvojile procedure će imati prilično jednostavno ispunjavanje zahteva Solventnosti

---

¹²⁵ Čolović, V., Osiguravajuća Društva (Zakonodavstvo Srbije, pravo EU, uporedno pravo), Institut za uporedno pravo, Beograd 2010., str 209

¹²⁶ Komelj J., Dolničar J., nav.delo, str. 44

II. Sa druge strane, kompanije čiji je menadžment veoma malo angažovan po pitanju implementacije Solventnosti II će čekati signal lokalnih supervizora, što će im onemogućiti blagovremeno postavljanje i razvijanje politika i procedura koje nameće Direktiva, što će im povećati troškove usaglašavanja i može izazvati tržišne distorzije.

6. Model prognoze uticaja primene Solventnost II na osiguranje u Srbiji

Model prognoze uticaja primene Solventnost II na osiguranje u Srbiji je analitički model preko kog će se moći sagledati kakve će koristi i probleme domaćem tržištu osiguranja doneti uvođenje režima Solventnosti II i prilagođavanje trenutnih zakonodavnih regulativa evropskim.

Istraživanje će svojom sadržinom doprineti sagledavanju svih relevantnih aspekata vezanih za usvajanje režima Solventnost II u Srbiji. U tu svrhu analiziraće se poslovne performanse osiguravajućih društava, njihova sposobnost modelovanja i upravljanja rizicima koji potiču iz same delatnosti osiguranja tako i sa rizicima koji potiču iz poslovanja osiguravajućeg društva, sposobnost osiguravajućeg društva da usvoji efektivne procedure za brzo prilagođavanje poslovanja promenljivim tržišnim uslovima, kao i sposobnost zakonodavstva da na najbezbolniji način izvrši reforme i postavi snažne zakonske regulative i superviziju osiguranja koja upotpunjuje i podržava operacije tržišne discipline.

Polazeći od cilja doktorske disertacije, merenja uspešnosti transformacije sektora osiguranja, biće urađena detaljna analiza, koja će pak objasniti proces transformacije, i dati pravce budućeg razvoja sektora osiguranja i finansijskog sektora Srbije.

6.1. Opis modela istraživanja

Istraživanje je sprovedeno preko upitnika koji je poslat svim osiguravajućim društvima koja posluju na teritoriji Republike Srbije radi dobijanja kompletne i sveobuhvatne slike o trenutnom položaju sektora osiguranja u odnosu na predstojeću Direktivu Solventnost II.

Pitanja se tiču i organizacije i tehničkih profila i elaboriraju se dva tipa pitanja:

- Prvi tip pitanja se odnosi na očekivanja glavnih promena koje osiguravači očekuju da će zadesiti društvo prilikom implementiranja Direktive?
- Drugi tip pitanja uzima u obzir promene koje su već nastale u načinu rada, organizacije ili ljudstva u očekivanju stupanja na snagu Solventnost II u Evropi i Srbiji.

Cljevi modela istraživanja:

Istraživaje će svojom sadržinom doprineti sagledavanju svih relevantnih aspekata vezanih za usvajanje režima Solventnost II u Srbiji. Postoji nekoliko ciljeva ovog istraživanja, a glavni cilj je da se kroz potupno anonimni istraživački proces dobije pronicljiv i nepristrasan uvid u pravo stanje spremnosti sektora osiguranja u Srbiji za implementaciju Direktive Solventnost II kroz:

- identifikaciju trenutnog stanja nivoa pripremljenosti osiguravača za implementaciju Solventnosti II;
- identifikaciju jaza u spremnosti osiguravača za Solventnost II;
- sticanje uvida u planove osiguravača za dolazak Direktive;
- identifikaciju budućih potreba za resursima;
- identifikacija potreba za akcijama supervizora;
- identifikacija potreba za specifičnim akcijama – kooperacija, treninzi, promena ljudskih resursa itd.

Kao drugi cilj ove doktorske disertacije, pored merenja mogućnosti transformacije sektora osiguranja, je predlaganje budućeg pravca razvoja sektora osiguranja i finansijskog sektora Srbije.

U Srbiji u 2012. godini posluje 28 društava za osiguranje. Isključivo poslovima osiguranja se bavi 24 društva, a poslovima reosiguravnja četiri društva. Od društava koja se bave poslovima osiguranja, isključivo životnim osiguranjem bavi se sedam društava, isključivo neživotnim osiguranjem 11 društava, a i životnim i neživotnim osiguranjem šest društava. Posmatrano prema vlasničkoj strukturi kapitala, od 28 društava za osiguranje njih 21 je u većinskom stranom vlasništvu, a sedam u domaćem vlasništvu.¹²⁷

Spisak osiguravajućih društava koji posluju u Republici Srbiji je sledeći:

1. A.D. za neživotno osiguranje "AS osiguranje"
2. A.D. za osiguranje "AMS osiguranje"
3. A.D. za osiguranje "AXA neživotno osiguranje"
4. A.D. za osiguranje "AXA životno osiguranje"

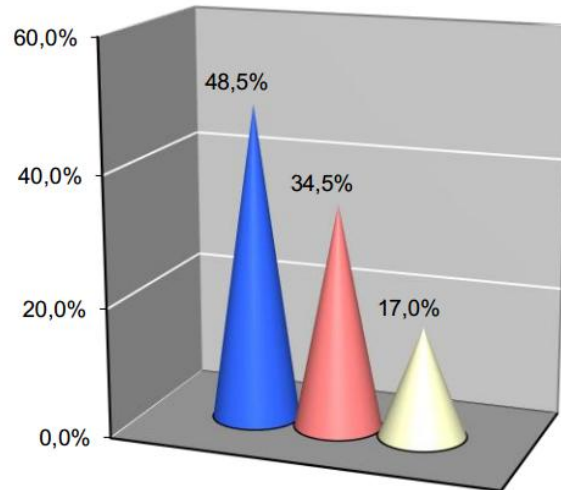
---

¹²⁷ Sektor osiguranja u Srbiji, Izveštaj za treće tromesečje 2012. godine, Narodna Banka Srbije, Sektor za nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja, Novembar 2012.

5. A.D. za osiguranje "Basler" neživotno osiguranje
6. A.D. za osiguranje "Basler" životno osiguranje
7. A.D. za osiguranje "DDOR Novi Sad"
8. A.D. za osiguranje "Delta Generali Osiguranje"
9. A.D. za osiguranje "Dunav Osiguranje"
10. A.D. za osiguranje "Energoprojekt Garant"
11. A.D. za osiguranje "Globos-Osiguranje"
12. A.D. za osiguranje "Grawe"
13. A.D. za osiguranje "Merkur"
14. A.D. za osiguranje "Milenijum Osiguranje"
15. A.D. za osiguranje "Sava Osiguranje"
16. A.D. za osiguranje "Takovo"
17. A.D. za osiguranje "Triglav Osiguranje"
18. A.D. za osiguranje "Uniq" neživotno osiguranje
19. A.D. za osiguranje "Uniq" životno osiguranje
20. A.D. za osiguranje "Wiener Stadtische Osiguranje"
21. A.D. za reosiguranje "Ddor Re"
22. A.D. za reosiguranje "Delta Generali Reosiguranje"
23. A.D. za reosiguranje "Dunav-Re"
24. A.D. za reosiguranje "Wiener Re"
25. A.D. za životno osiguranje "Metlife"
26. A.D. za životno osiguranje "Societe Generale Osiguranje"
27. A.D. za osiguranje "Sava Životno Osiguranje"
28. A.D. za osiguranje "Sogaz"

Narodna banka Srbije je izvršila grupisanje društava za osiguranje prema učešću u ukupnoj premiji u tri grupe, i to tako da prvu grupu čine dva društva sa preko 15% učešća u ukupnoj premiji, drugu grupu čini pet društava sa učešćem manjim od 15% i treću 17 društava sa manje od 3%, kao što je prikazano na grafikonu.

Grafikon 6.1.1. Učešće u ukupnoj premiji po peer grupama, T3 2013.

Prva grupa – 2 društva – 48,5% tržišta

Druga grupa – 5 društava – 34,5% tržišta

Treća grupa – 17 društava – 17% tržišta

Izvor: Narodna banka Srbije¹²⁸

Prema ovom izveštaju dva najveća društva iz prve grupe koja posluju na teritoriji Srbije pokrivaju skoro 50% tržišta, pet društava iz druge grupe pokrivaju ukupno 34,5% i ostalih 17 društava koja posluju na teritoriji Srbije pokrivaju 17% tržišta.

Istraživanje je sprovedeno preko upitnika o spremnosti sektora osiguranja u Srbiji za implementaciju Evropske regulative Solventnost II. Upitnik je poslat svim društvima koja posluju na tržištu osiguranja. Odgovor je dobijen od 78% tržišta i to: celokupne prve peer grupe, tj. 48.5% tržišta, 28.8% tržišta, tj. četiri društava iz druge peer grupe i 0.68% tržišta, tj jedno društvo iz treće peer grupe.

Upitnik je sastavljen sa ciljem da se obezbedi: uvid u spremnost sektora osiguranja u Srbiji za implementaciju Direktive Solventnost II, stepen razvijenosti poslovne strukture osiguravajućih društava za implementaciju Direktive, reakciju društava na predložene sisteme upravljanja i radi identifikacije onih oblasti u kojima se nalaze ključni izazovi koje donosi Direktiva.

¹²⁸ www.nbs.rs

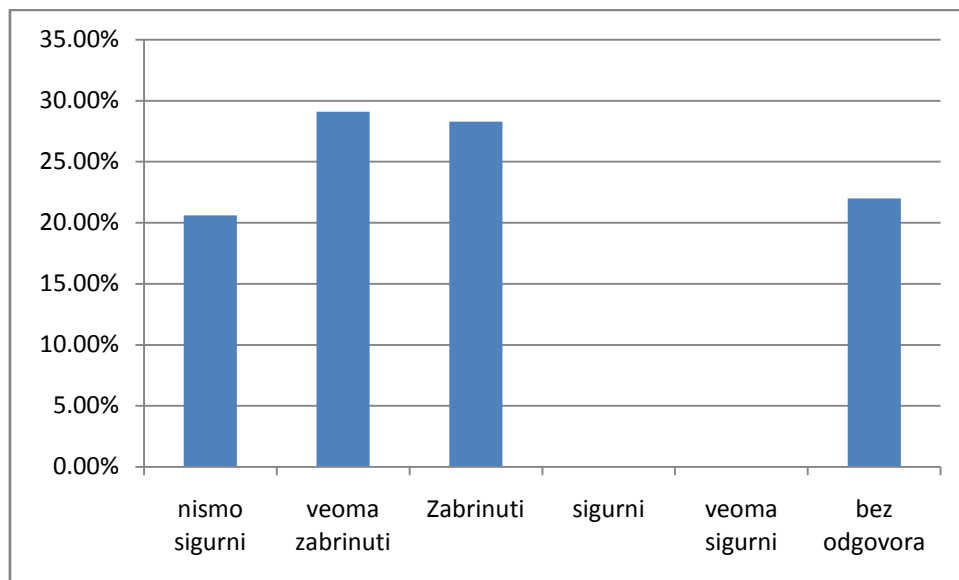
Od učesnika se tražilo da podele svoje usvojene pristupe i da opišu progres koji su ostvarili u implementaciji Solventnosti II. Takođe se tražilo od učesnika da razmotre u kojim oblastima bi Direktiva mogla da doprinese u povećanju vrednosti i koji su ključni izazovi koje sa sobom nosi.

Ne postoji namera da se donesu konačni zaključci. Svaka kompanija razvija sopstveni poslovni model koji će joj odgovarati, kao i sopstvene operacije. Ne postoji jedinstvena formula za uspeh u implementaciji Solventnosti II. Ono što se pokušava ostvariti ovim istraživanjem je da se dođe do sumarnih informacija o trenutnom stanju sektora osiguranja u Srbiji po pitanju Solventnosti II, koliko je sektor daleko od vođenja poslova na način koji propisuje Direktiva i da li će sektor osiguranja u Srbiji uspeti da prevaziđe sve prepreke i usvoji na vreme politike i procedure koje propisuje Solventnost II kada za to dođe vreme.

6.2. Upitnik o spremnosti sektora osiguranja u Srbiji za implementaciju Evropske regulative Solventnost II sa rezultatima i komentarima

1. Koliko ste sigurni da će sektor osiguranja u Srbiji uspeti da izvede usaglašenost sa regulativom Solventnost II?

Grafikon 6.2.1. Grafički prikaz odgovora na pitanje 1.

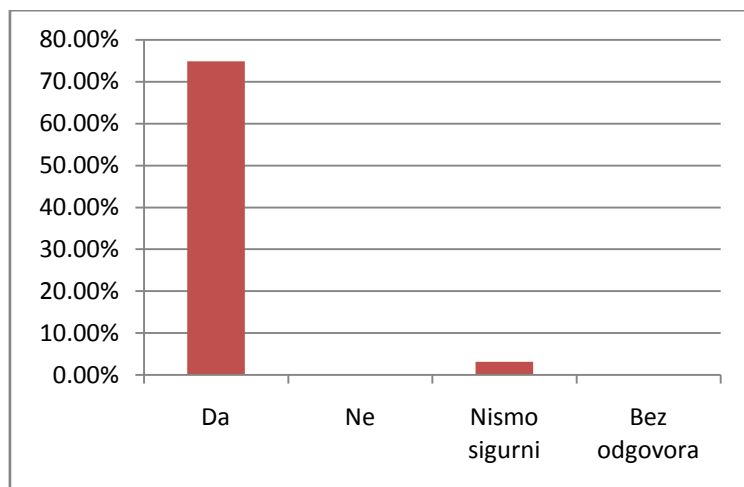
Veliki broj društava izražava sumnju da će Srpsko tržište osiguranja uspeti da izvede usaglašavanje sa regulativom Solventnost II kada za to dođe vreme (videti grafikon 1.). Sa druge strane preko 70 % učesnika na tržištu osiguranja smatra da će uspeti da prilagodi svoje poslovanje pravovremeno (grafikon 6.2.1.)

2. Da li mislite da ćete uspeti da prilagodite svoje poslovanje prema novom režimu pravovremeno?

Među ispitanicima, relativno velika grupa društava nije započela pripreme na projektu Solventnost II do datuma kada je vršeno istraživanje. Tačnije, 26% ispitanika nije započelo sa pripremanjima i ne planiraju dok Solventnost II ne postane aktuelan i na srpskom tržištu, 48% tržišta jeste započeo sa pripremanjima, ali pokrivaju samo određene delove, 4% ispitanika je

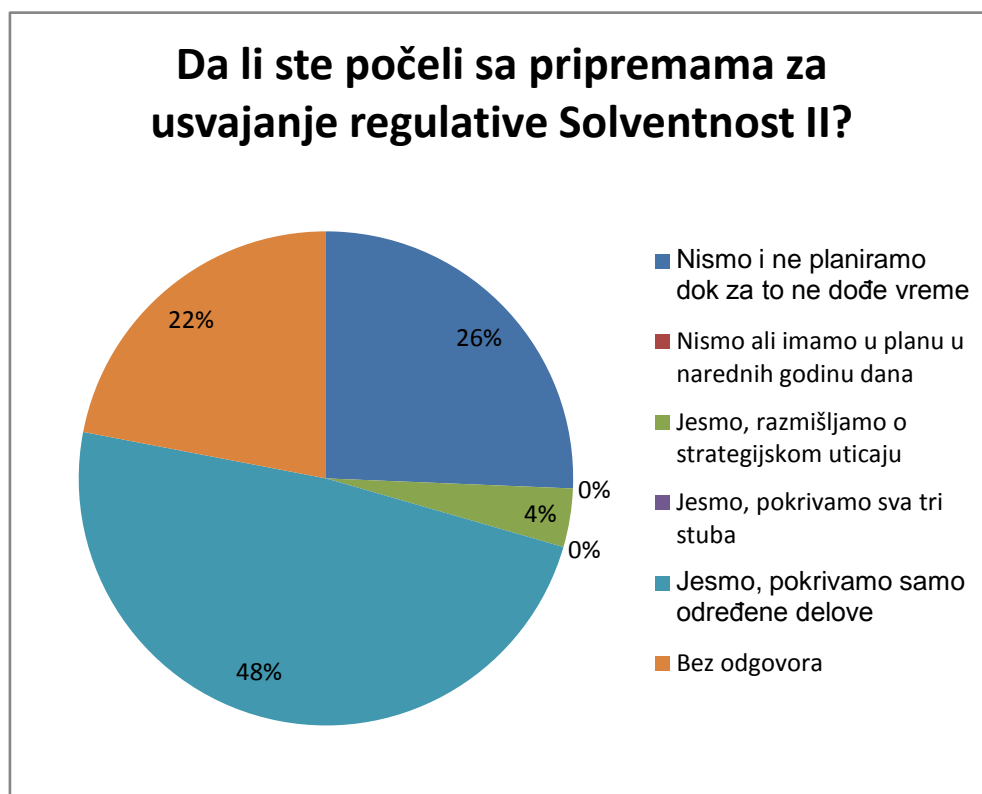
započelo sa pripremama i razmišljaju konkretno o njegovom strategijskom uticaju. Niko od ispitanika nije odgovorio da je uznapredovao dovoljno da pokriva sva tri stuba.

Grafikon 6.2.2. Grafički prikaz odgovora na pitanje 2.

2A. Da li ste započeli sa pripremama za usvajanje regulative Solventnost II?

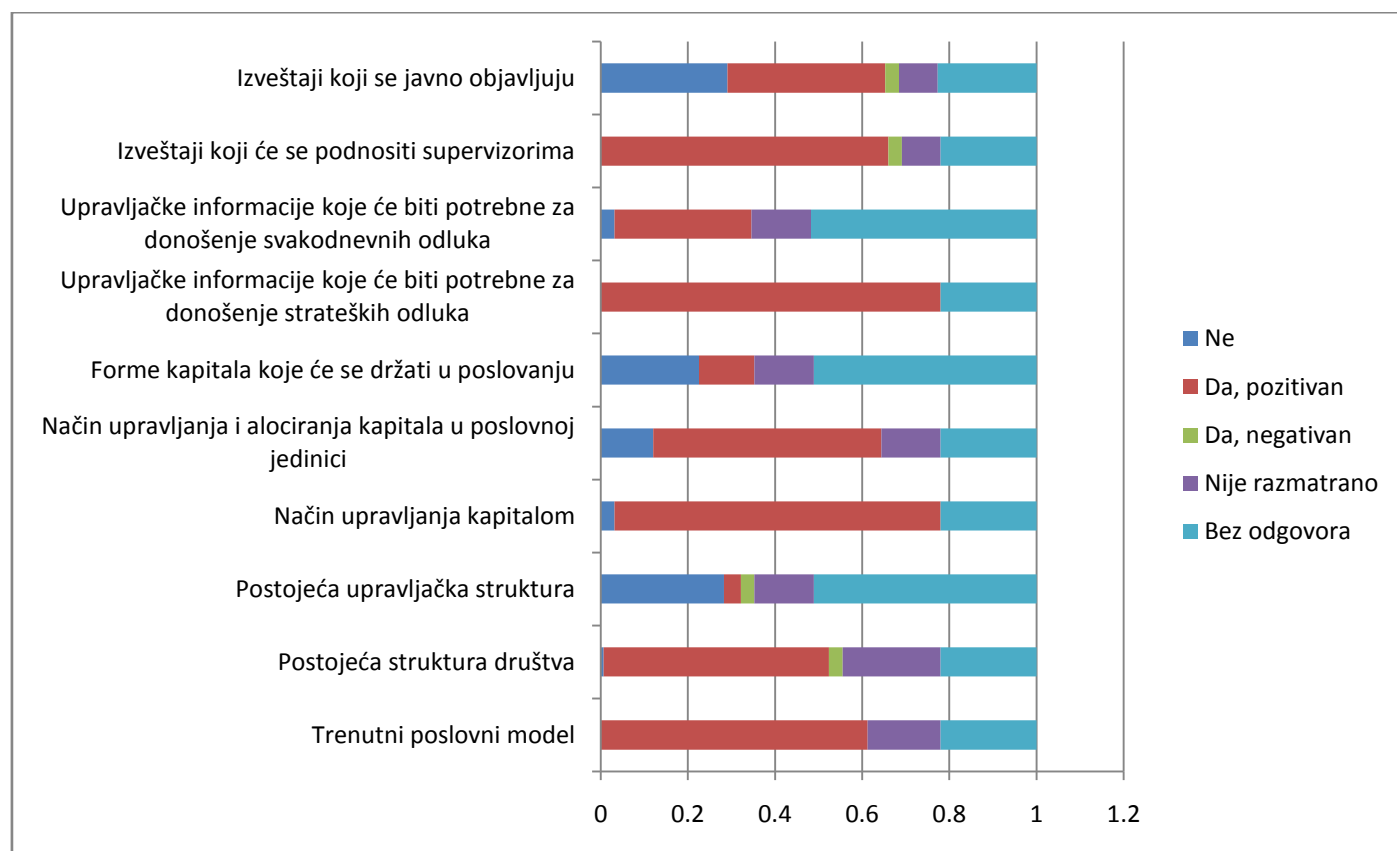
Grafikon 6.2.3. Grafički prikaz odgovora na pitanje 2A.

3. Po vašem mišljenju na koje od sledećih oblasti poslovanja vašeg društva će Solventnost II imati najveći strategijski uticaj?

Grafikon 6.2.4. Grafički prikaz odgovora na pitanje 3.

Nema sumnje da osiguravači prepoznaju pozitivan potencijal projekta Solventnost II u svim navedenim oblastima i da je pozitivan uticaj više očekivan nego negativan. Najviše pozitivnog uticaja se očekuje na upravljačke informacije koje će biti potrebne za donošenje strateških odluka i to od strane čak 80% tržišta. Osiguravači takođe očekuju da će im Solventnost II pomoći u načinu upravljanja kapitalom kako na nivou celog društva, tako i na nivou poslovne jedinice. *Kvalitetnije upravljanje i alociranje kapitala dovodi do uštede u kapitalu, što povećava i profit društva.*

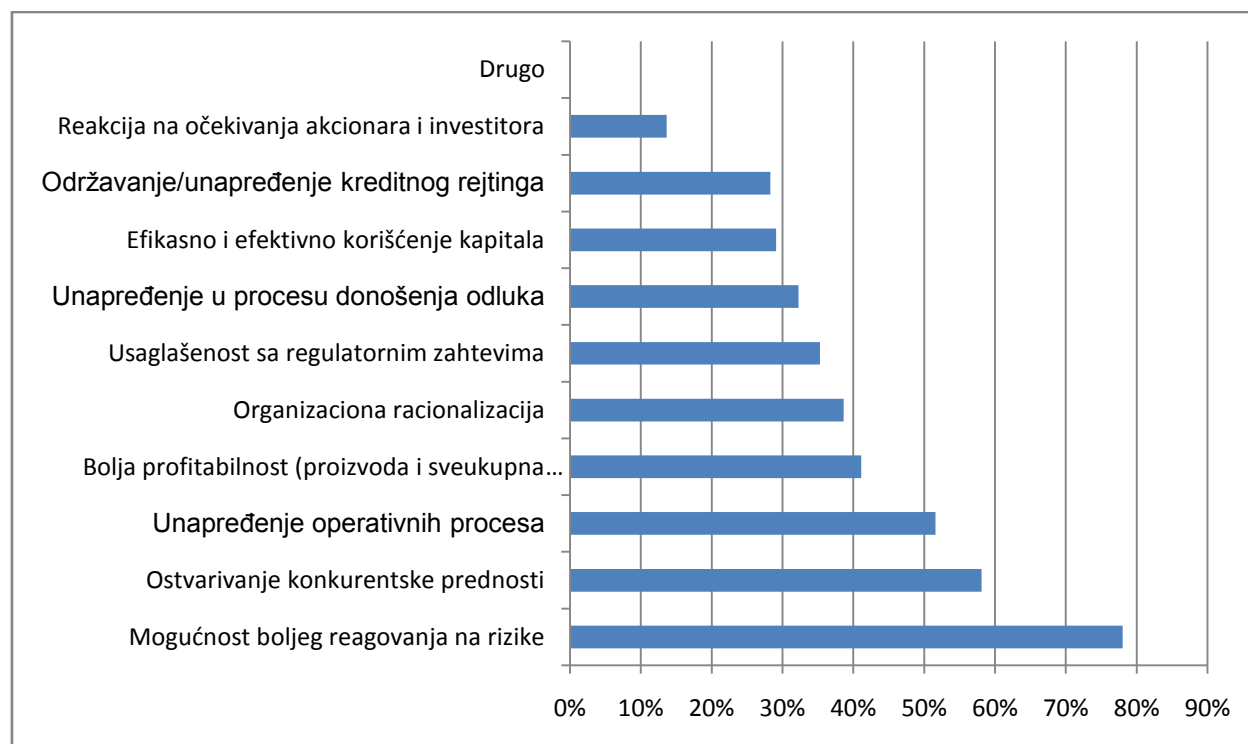
Polovina tržišta smatra da će Solventnost II urediti postojeću strukturu društva, a 62% tržišta da će unaprediti njihov trenutni poslovni model. Solventnost II će olakšati komunikaciju između društava i supervizora, uređujući izveštaje koji se njima podnose. Takođe će biti i transparentnije

poslovanje društava prema javnom sektoru, što će sigurno imati pozitivan uticaj na poverenje javnog sektora u osiguravajuća društva.

Na pitanje uticaja Projekta na donošenje svakodnevnih odluka, više od 50% društava nije odgovorilo, što dovodi do zaključka da društva ne mogu da procene kakve će promene Solventnost II doneti svakodnevnom poslovanju. Što se tiče postojeće upravljačke strukture, trećina tržišta osiguranja misli da Solventnost II neće imati nikakav uticaj na istu, dok većina tržišta, čak 65% nema odgovor na pitanje.

4. Koji su vaši glavni ciljevi za implementaciju Solventnosti II?

Grafikon 6.2.5. Grafički prikaz odgovora na pitanje 4.

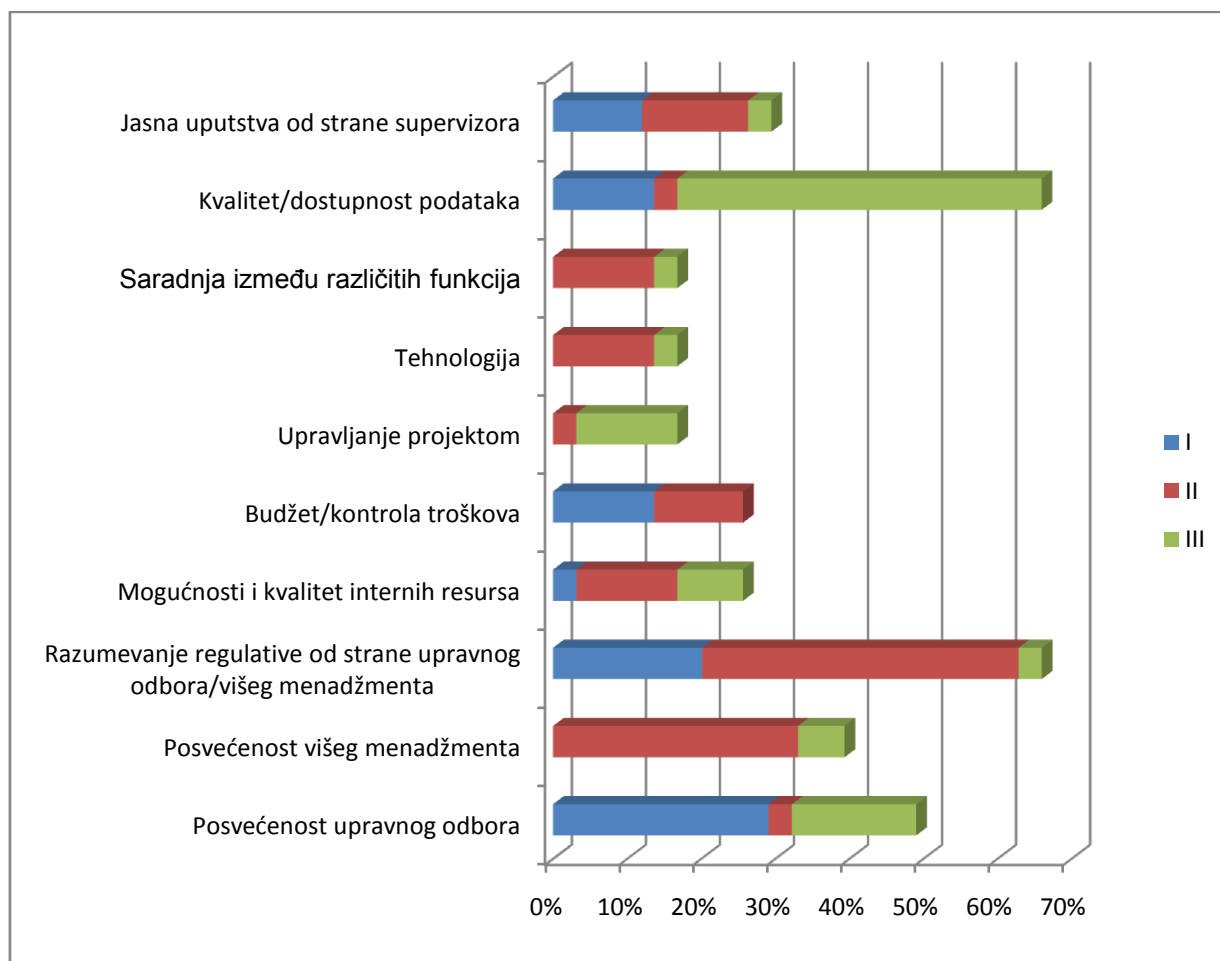
Skoro 80% tržišta kao i svi ispitanici imaju kao glavni cilj za implementaciju regulative Solventnost II vidi mogućnost boljeg reagovanja na rizike, tj. unapređenje upravljanja rizicima. Više od 50% tržišta smatra da će im Solventnost II pomoći u ostvarivanju konkurentskih prednosti, kao i da će im pomoći u unapređenju operativnih procesa. Polovina ispitanika misli da

će im Solventnost II uticati na povećanje u profitabilnosti proizvoda i da će smanjiti organizacione troškove.

Samo trećina ispitanika vidi kao glavni cilj za implementaciju Solventnosti II njegov pozitivan uticai na proces donošenja odluka, kao i efikasno i efektivno korišćenje kapitala i poboljšanje kreditnog rejtinga.

5. Rangirajte po vašem mišljenju 3 faktora za koje mislite da su ključni za uspešnu implementaciju regulative Solventnost II.

Grafikon 6.2.6. Grafički prikaz odgovora na pitanje 5.

Kvalitet i dostupnost podataka, razumevanje regulative od strane upravnog odbora, tj. višeg menadžmenta i posvećenost upravnog odbora su top tri ključna faktora za implementaciju Solventnosti II.

Kada se posmatra glavni faktor za implementaciju regulative, posvećenost upravnog odbora se smatra ključnim i najviše je rankiran kao prvi od svih ostalih faktora. Ukupno su posvećenost i razumevanje upravnog odbora i višeg menadžmenta, kao i njihovo razumevanje regulative rangirani kao glavni faktori za njenu implementaciju i to više nego dostupnost podataka.

Kao veoma važan faktor je navedeno i vođenje osiguravajućih društava od strane supervizora u procesu implementacije regulative. Budžet i kontrola troškova se takođe smatraju veoma važnim faktorom u procesu implementacije i veliki deo tržišta je obratio pažnju na upravo ovaj faktor.

Sa druge strane, saradnja između različitih funkcija, tehnologija i upravljanje projektom se ne smatraju ključnim za implementaciju regulative. Ovo navodi do zaključka da osiguravajuća društva smatraju da će bez većih poteškoća sprovesti ove funkcije u implementaciji regulative Solventnosti II.

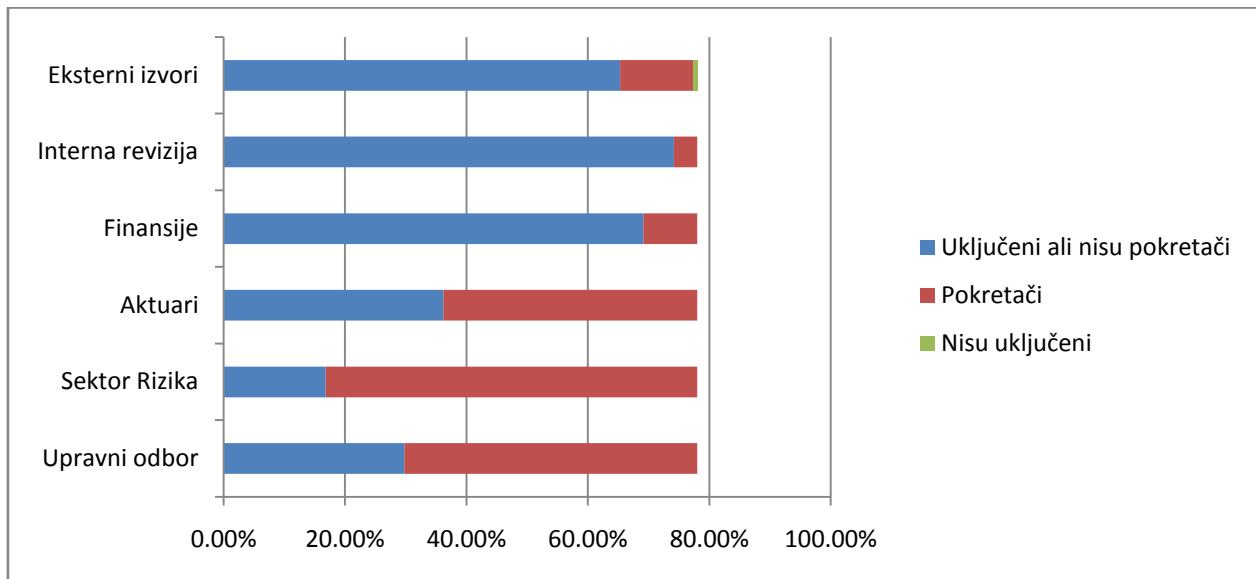
6. Koje su funkcije uključene (ili prema vašem mišljenju treba da budu uključene) u projekat Solventnost II i ko ih pokreće?

Na nivou društva, glavni pokretači procesa su jasno sektor rizika, upravni odbor i aktuarska funkcija. Visok nivo posvećenosti tela koji donosi odluke, kao što se vidi iz odgovora, se smatra pozitivnim faktorom.

Osim gore pomenutih funkcija, sve ključne funkcije čitavog entiteta su uključene u proces do određenog nivoa. Ovo je i očekivano, s obzirom na sveobuhvatnu prirodu Solventnosti II, s tim što je nivo uključenosti drugih funkcija osim riziko i aktuarske funkcije više na formalnom nego na proaktivnom nivou, u ovoj fazi, što će se verovatno promeniti u budućnosti.

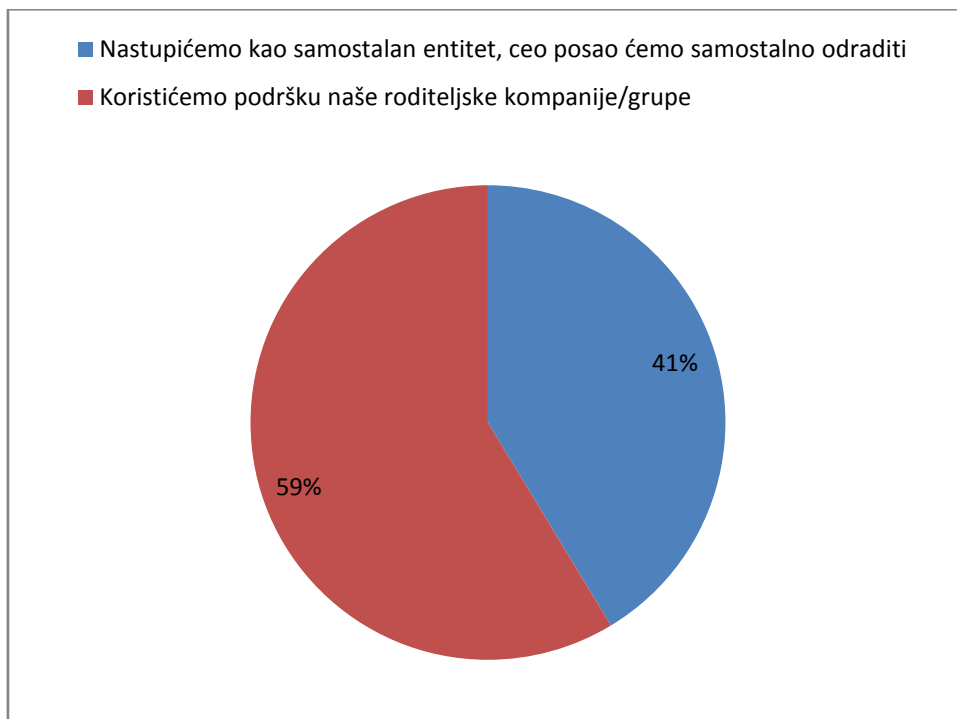
Funkcija rizika se jasno smatra pokretačem čitavog procesa. Ovo ukazuje da su oni na višem stupnju u postavljanju funkcija i da je njihova upravljačka struktura razvijenija.

Grafikon 6.2.7. Grafički prikaz odgovora na pitanje 6.

7. Ukoliko je vaše društvo deo grupe, kako ćete nastupiti prema projektu Solventnost II?

Grafikon 6.2.8. Grafički prikaz odgovora na pitanje 7.

Veći deo tržišta osiguranja u Srbiji će iskoristiti podršku roditeljske kompanije u implementaciji Regulative. To znači da će pored konkretnih znanja koristiti i već razvijene modele, kao i finansijsku pomoć u implementaciji modela.

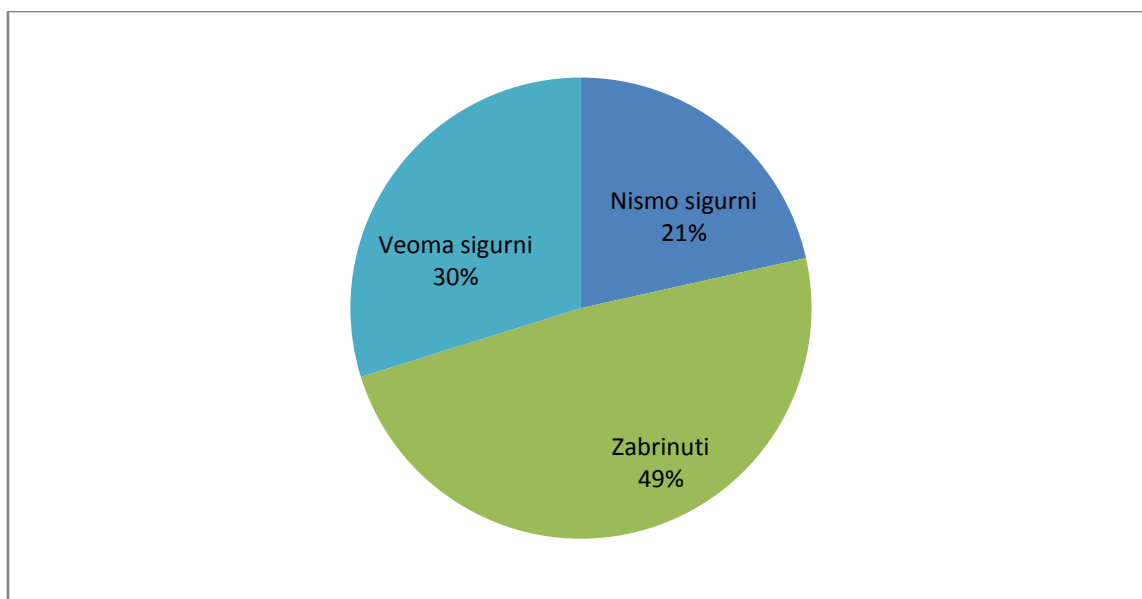
Dosta veliki procenat tržišta će sam ući u proces implementacije modela. Tu spadaju uglavnom nacionalna društva, kao i društva koja imaju samopouzdanje da mogu sama izvesti implementaciju regulative. Međutim, veći broj ovih društava još uvek nije započeo sa pripremama za usvajanje regulative i ne namerava dok za to ne dođe vreme, što je zabrinjavajući faktor.

8. Koliko ste sigurni da će vaši operativni procesi i alati biti adekvatni za ispunjavanje uslova iz Direktive?

Samo je trećina ispitanika veoma sigurna da će njihovi postojeći procesi i alati biti adekvatni za ispunjavanje uslova iz Direktive.

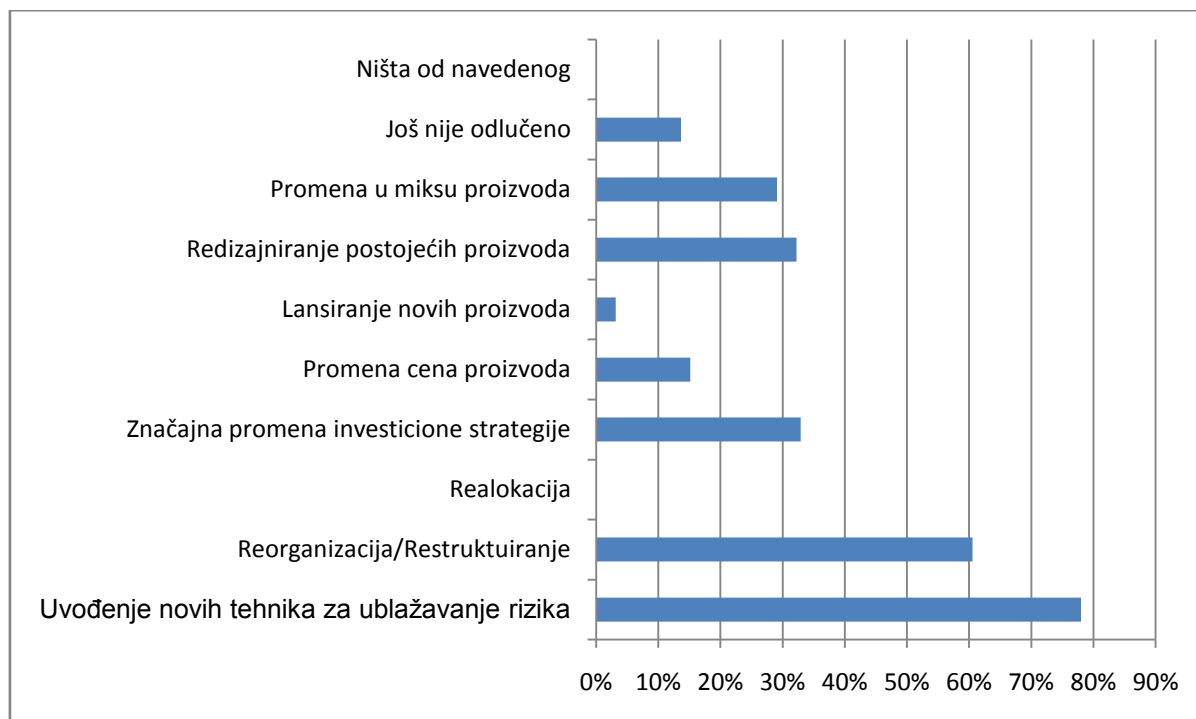
Petina ispitanika, tačnije 21% ne misli da su njihovi postojeći alati i procesi u skladu sa uslovima iz Direktive, dok je čak 50% ispitanika iskazalo zabrinutost da će trenutni način poslovanja moći da nastave kada Direktiva stupi na snagu.

Grafikon 6.2.9. Grafički prikaz odgovora na pitanje 8.

9. Kao rezultat usvajanja regulative Solventnost II, da li predviđate da će vaša organizacija imati potrebu za nekom od navedenih radnji?

Grafikon 6.2.10. Grafički prikaz odgovora na pitanje 9.

Koje su to promene koje će morati nastati u društvima za osiguranje kada regulativa Solventnost II stupi na snagu? Svi ispitanici smatraju da moraju uvesti nove tehnike za ublažavanje rizika. Ovo će dovesti do značajnih promena i restrukturiranja u sektorima rizika osiguravajućih društava. Čak 60% tržišta smatra da će im biti potrebna reorganizacija i restrukturiranje na nivou celog društva.

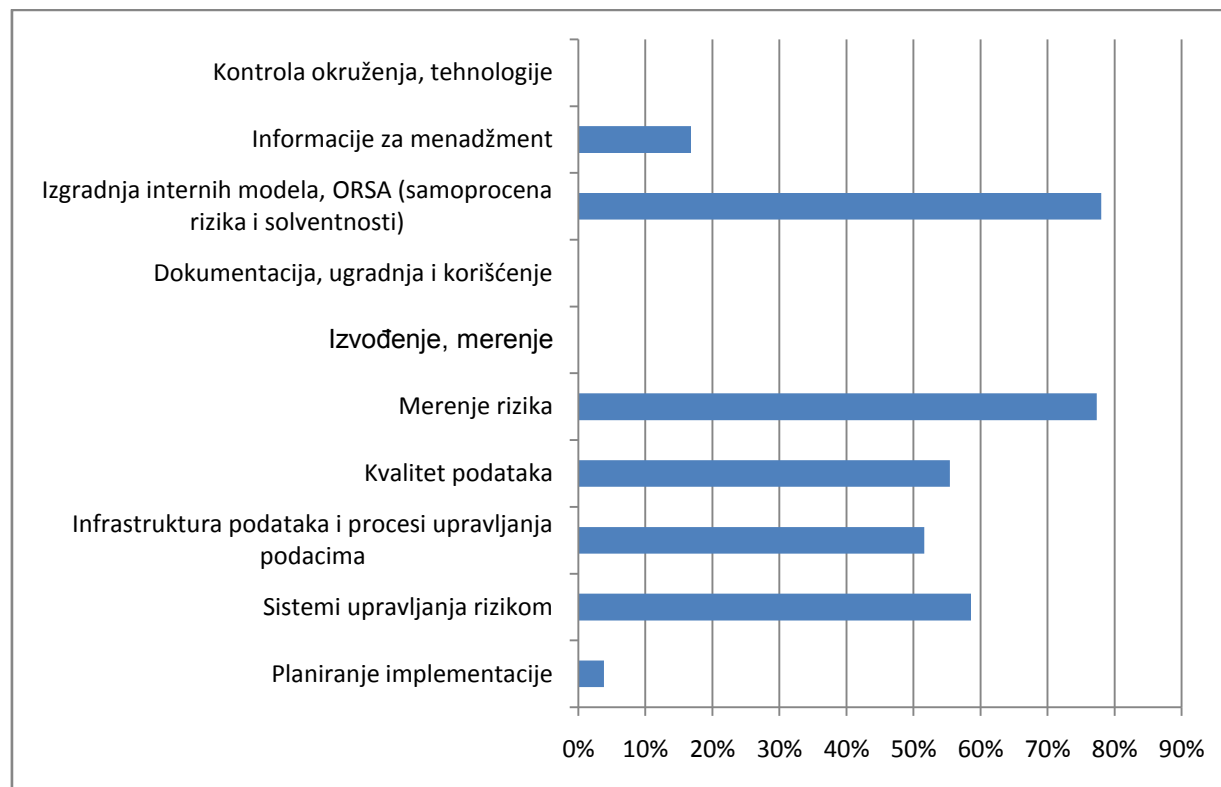
Da bi se ispunili kapitalni zahtevi vezani za određene klase aktive, trećina tržišta smatra da će morati uvesti značajne promene u svojim investicionim strategijama kao direktna posledica uvođenja Regulative. Ovo je iznenađujuće mali procenat s obzirom na povećanje u troškovima kapitala i očekivalo se da će se veći broj društava okrenuti promenama u investicionim strategijama.

Isti broj misli da će biti neophodno uvođenje promena u postojećem miksu proizvoda, kao i redizajniranje postojećih proizvoda. Relativno mali procenat tržišta smatra da će morati da menja

cene postojećih proizvoda, oko 15% tržišta, a lansiranje novih proizvoda razmatra samo 3% tržišta.

10. Na koju od sledećih oblasti vaša organizacija mora biti najviše fokusirana radi usaglašavanja poslovanja sa regulativom Solventnost II?

Grafikon 6.2.11. Grafički prikaz odgovora na pitanje 10.

Top pet oblasti koje su osiguravajuća društva u Srbiji odabrali da moraju biti fokusirana radi usaglašavanje njihovog poslovanja sa Regulativom su sledeće: Izgradnja internih modela i ORSA (samoprocena rizika i solventnosti), merenje rizika, sistemi upravljanja rizikom, kvalitet podataka i infrastruktura podataka i procesi upravljanja podacima.

Svi ispitanici su se opredelili da će najveću pažnju usmeriti ka ORSA-i. ORSA je veoma važan deo Solventnosti II jer predstavlja šansu društvima da zaista pokažu da razumeju sopstvene rizike. Ona mogu iskoristiti to znanje i ugraditi ga proces donošenja odluka, što bi trebalo napraviti efikasnije upravljanje njihovog poslovanja.

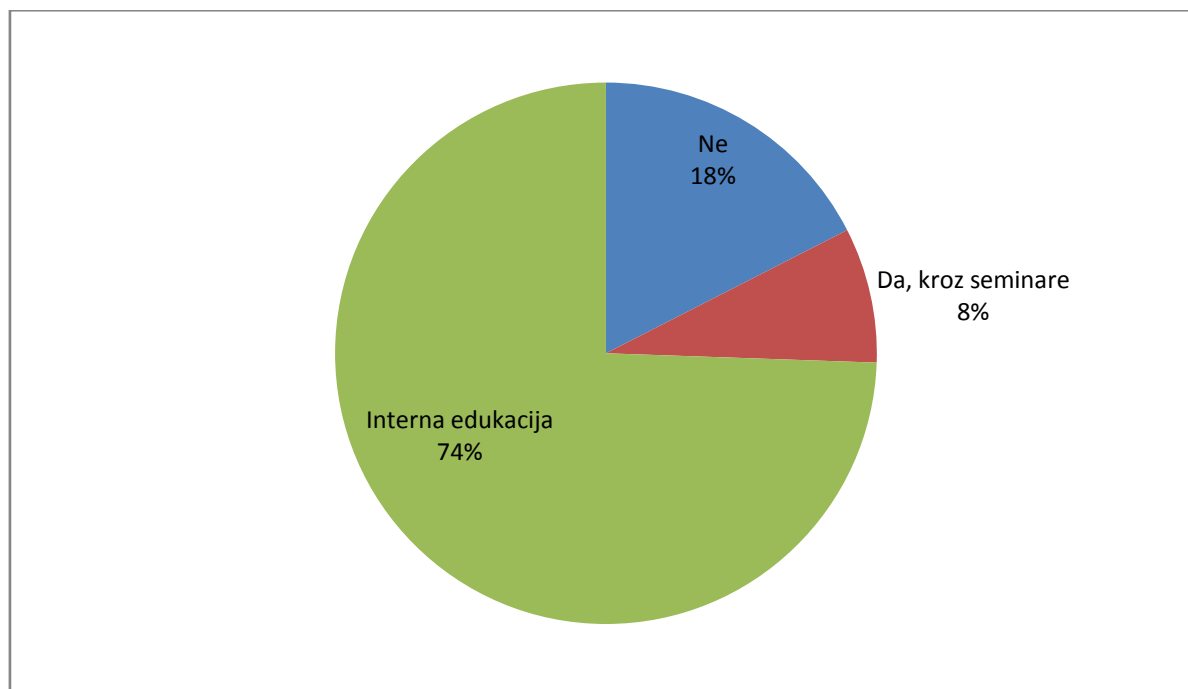

Apetit za rizikom je drugi ključni fokus svih ispitanika, s obzirom da će Direktiva naterati osiguravače da artikulišu njihovo ponašanje u skladu sa rizikom i kako ga prevode u njihove poslovne aktivnosti.

Podaci, tj. kvalitet, infrastruktura podataka, kao i procesi upravljanja podacima su sledeći fokus osiguravajućih društava u Srbiji. Osiguravajuća društva i menadžeri aktive će se suočiti sa oštrim izazovima u prikupljanju i izveštavanju detaljnih podataka aktive koji bi bili potrebni za usaglašavanje sa kapitalnim zahtevima Solventnosti II.

11. Da li se sprovodi edukacija zaposlenih o novom načinu rada koji će uvesti Direktiva i na koji način, postojeća znanja?

Grafikon 6.2.12. Grafički prikaz odgovora na pitanje 11.

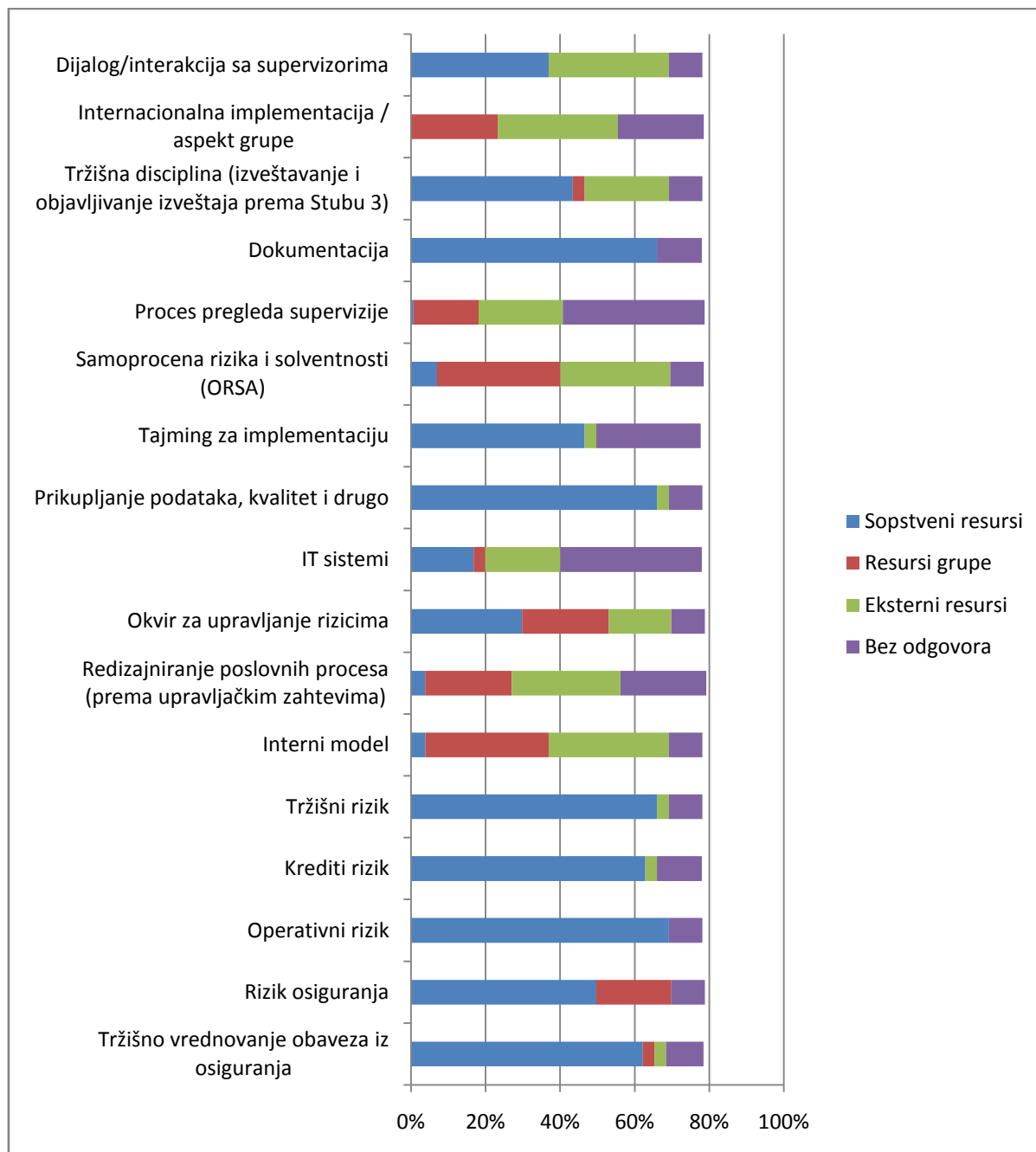

Na pitanje da li se sprovodi edukacija zaposlenih o novom načinu rada koje će uvesti Direktiva, čak 18% ispitanika je odgovorilo negativno. Samo 8% tržišta smatra da postoji potreba za daljim usavršavanjem na raznim seminarima, radionicama i drugim eksternim edukacijama, dok 74% tržišta sprovodi internu edukaciju zaposlenih. Generalno mišljenje koje vlada na tržištu osiguranja o Direktivi Solventnost II jeste da je veoma teško pronaći jasna uputstva o novom

načinu poslovanja i da su date uglavnom samo smernice, ali konkretna uputstva o svakom segmentu Direktive ne postoje.

12. Identifikujte oblasti za koje mislite da će projekat Solventnost II zahtevati sopstvene resurse, resurse grupe ili eksterne resurse.

Grafikon 6.2.13. Grafički prikaz odgovora na pitanje 12.

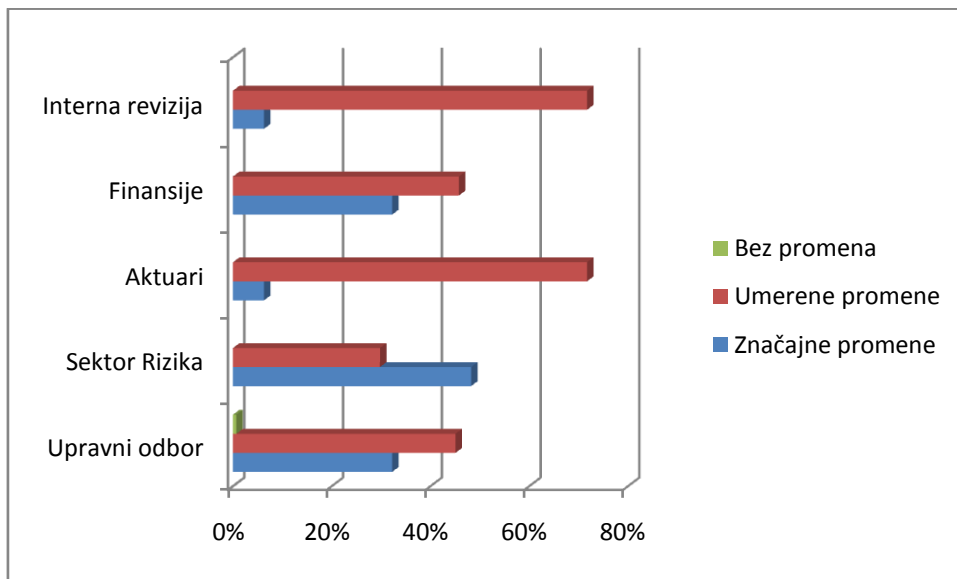

Ispitanici očekuju da će najviše sopstvene resurse koristiti u izračunavanju svih vrsta rizika i to tržišnog, kreditnog, operativnog i rizika osiguranja. Dalje će sopstveni resursi biti korišćeni u tržišnom vrednovanju obaveza iz osiguranja, prikupljanju podataka, kvalitetu, dokumentaciji, kao i tržišnom izveštavanju prema Stubu III.

Ispitanici su se izjasnili da će im biti potrebni resursi grupe kod internacionalne implementacije sa aspekta grupe, kod samoprocene rizika i solventnosti, kod internog modela i prilikom redizajniranja poslovnih procesa. U interakciji, tj. dijalogu sa supervizorima, ispitanici očekuju da će pored sopstvenih resursa koristiti i eksterne resurse. Eksterni resursi se očekuju i prilikom izgradnje internog modela, kao i kod redizajniranja poslovnih procesa.

13. Da li će nov način poslovanja promeniti način rada pojedinih sektora osiguravajućeg društva i u kojoj meri?

Grafikon 6.2.14. Grafički prikaz odgovora na pitanje 13.

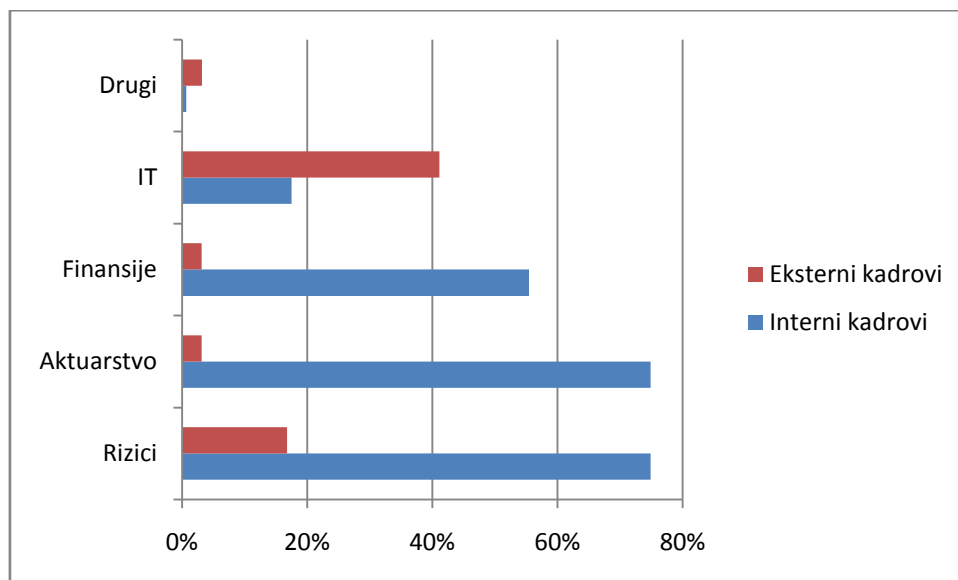
Što se tiče promene rada pojedinih sektora, sa dolaskom regulative Solventnost II očekuju se promene u gotovo svim sektorima. Skoro svi ispitanici očekuju umerene promene u internoj reviziji i aktuarskom sektoru, čak se očekuju i umerene promene u radu upravnog odbora, kao i u finansijskom sektoru. Značajne promene se očekuju najviše u sektoru rizika (skoro 50% tržišta),

dok oko 30% tržišta očekuje značajnije promene u sektoru finansija kao i u radu upravnog odbora.

14. U kojim sektorima će Solventnost II zahtevati angažovanje dodatnih stručnih kadrova?

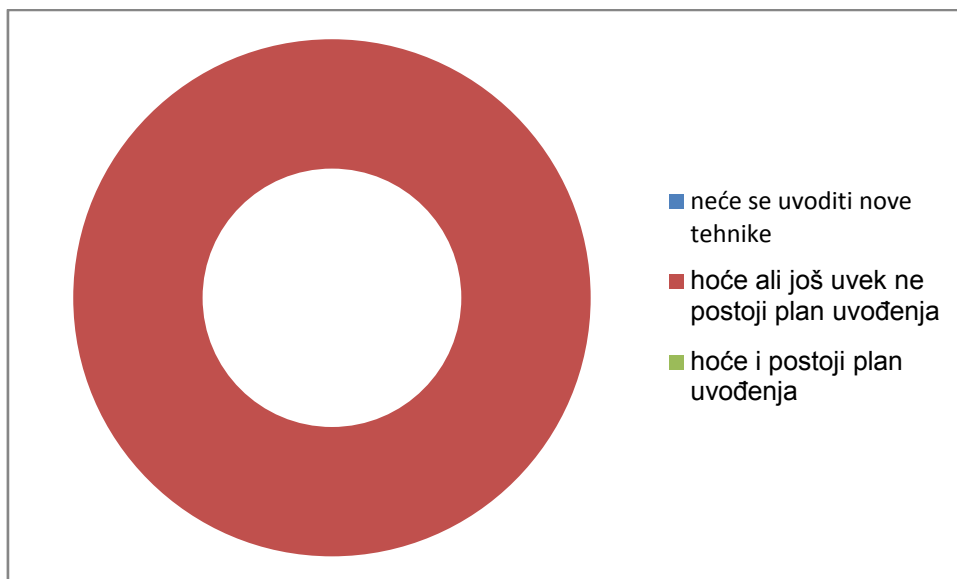
Angažovanje eksternih kadrova se najviše očekuje u IT sektoru, što pokazuje da unutar društva 40% tržišta smatra da ne raspolaže sa dovoljno internih kadrova koji bi mogli da u ovom segmentu iznesu implementaciju regulative Solventnost II. Još oko 18% tržišta smatra da će imati potrebu za angažovanjem eksternih kadrova u sektoru rizika. U svim ostalim sektorima kao što su aktuarstvo, rizici i finansije, tržište osiguranja u Srbiji smatra da raspolaže sa dovoljno internih kadrova za ispunjenje zahteva iz regulative Solventnost II.

Grafikon 6.2.15. Grafički prikaz odgovora na pitanje 14.

15. Da li Vaše društvo ima nameru da uvodi nove tehnike za ublažavanje rizika u svoje poslovanje i da li ima plan uvođenja?

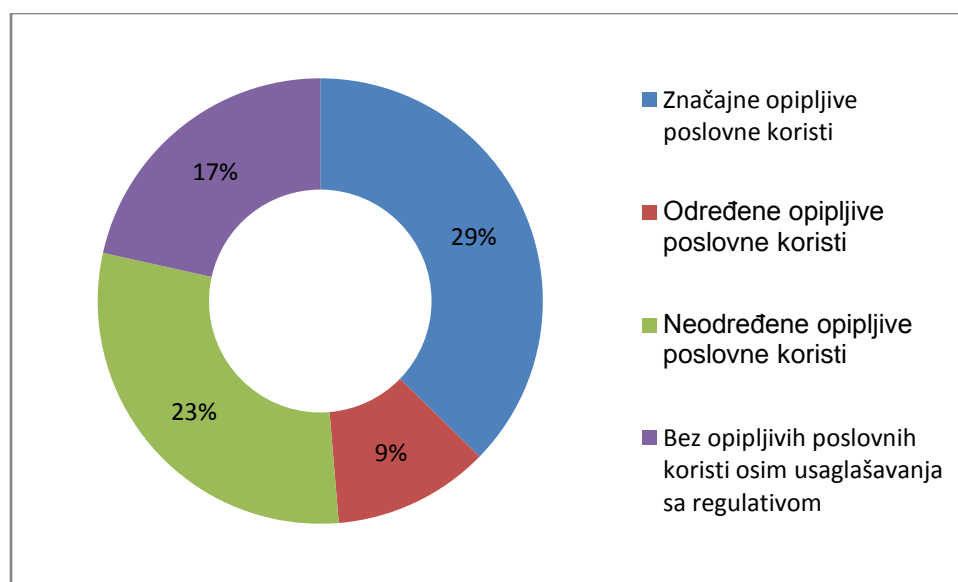
Grafikon 6.2.16. Grafički prikaz odgovora na pitanje 15.

Solventnost II nalaže osiguravajućim društvima da analiziraju rizike sa kojima se suočavaju kroz celokupno poslovanje društva i da prema tome odrede odgovarajući nivo kapitala koji će držati. Shodno tome svi ispitanici smatraju da će uvoditi nove tehnike za ublažavanje rizika u svoje poslovanje. Međutim, niko nije još razvio plan uvođenja.

16. Da li će pripreme za uvođenje regulative doneti vašoj kompaniji poslovne koristi i u kojoj meri?

Grafikon 6.2.17. Grafički prikaz odgovora na pitanje 16.

Očekivanja osiguravača od uvođenja regulative u smislu poslovnih koristi su uglavnom pozitivna. Trećina osiguravača očekuje značajne opipljive poslovne koristi, dok 9% tržišta očekuje određene opipljive poslovne koristi od uvođenja regulative.

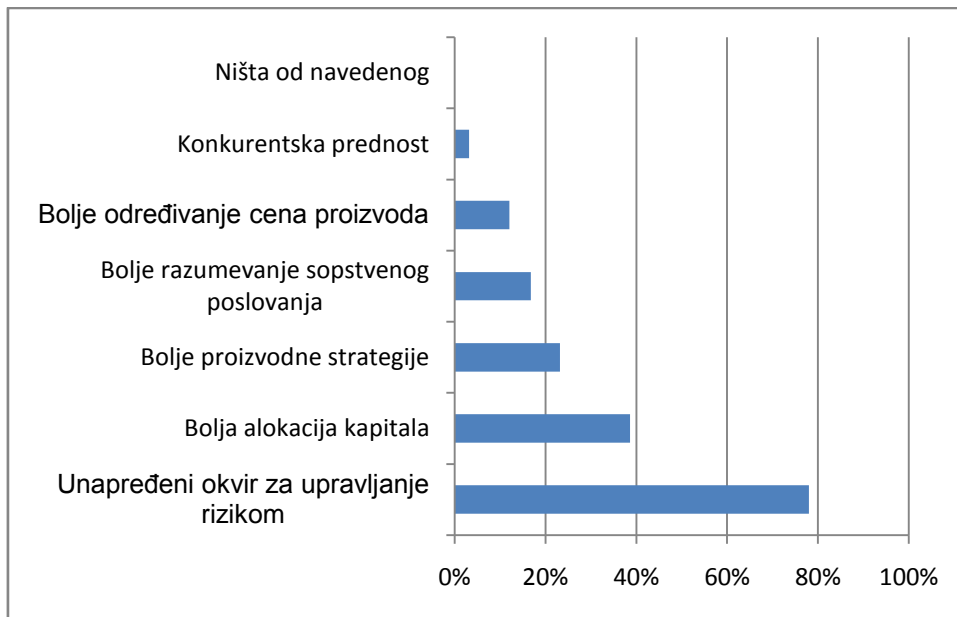
Petina tržišta osiguranja u Srbiji očekuje poslovne koristi od uvođenja regulative, ali ne može da odredi u kom segmentu bi se one ispoljile. Čak 17% tržišta osiguranja ne smatra da će od uvođenja regulative ostvariti bilo kakve poslovne koristi osim samog usaglašavanja sa regulativom.

17. Odaberite poslovne koristi koje mislite da će vaša kompanija ostvariti sa uvođenjem Direktive

U smislu očekivanih poslovnih koristi, osiguravači ističu da je dosta troškova iz Solventnosti II očigledno i mogu se unapred odrediti. Međutim, osiguravači očekuju da vide pozitivne poslovne rezultate preko unapređenog upravljanja rizicima, boljeg razumevanja rizika, bolje alokacije kapitala i preko ORSA procesa.

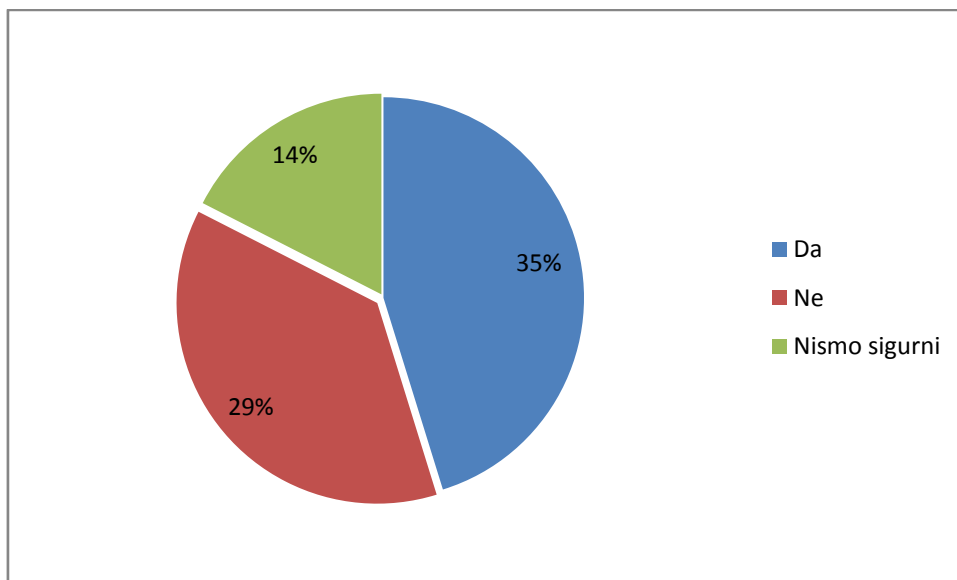
Iz istraživanja je jasno da većina učesnika vidi opipljive poslovne koristi iz projekta Solventnost II. 73% društava smatra da sada vide ili će videti koristi od Solventnosti II. Ove koristi uključuju bolje razumevanje sopstvenog poslovanja sa fokusom na oblasti kao što je unapređeno upravljanje rizicima društva, alokaciju kapitala i unapređeno određivanje cena i proizvodnih strategija. Neka društva su prepoznala da mogu izvući i konkurentsku prednost od uspešne implementacije. Za društva koja ne mogu da prepoznaju koristi iz Solventnosti II, to može biti propuštena šansa da izvuku strateške vrednosti iz značajnih investicija koje će ostvariti tokom implementacije Solventnosti II.

Grafikon 6.2.18. Grafički prikaz odgovora na pitanje 17.

18. Da li očekujete povećanje u troškovima poslovanja kao rezultat uvođenja regulative Solventnost II?

Grafikon 6.2.19. Grafički prikaz odgovora na pitanje 18.

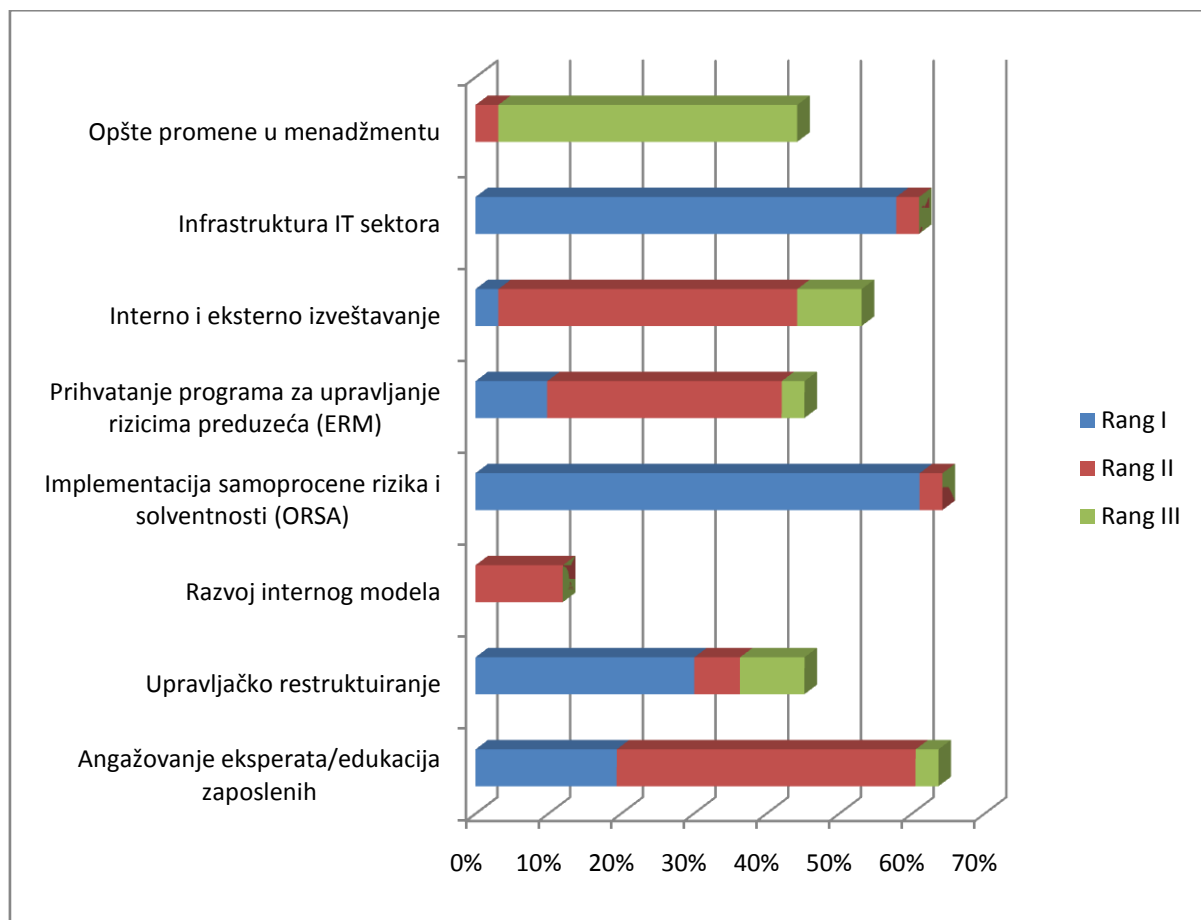
Kolike god da su predviđene poslovne koristi koje će doneti Solventnost II, 35% tržišta očekuje povećanje u troškovima poslovanja kao rezultat uvođenja regulative Solventnost II. Trećina

tržišta ne očekuje povećanje u troškovima, dok 17% tržišta ne može još uvek da prepozna da li će uvođenje Solventnosti II dovesti do povećanja u troškovima poslovanja.

19. Gde su najviše locirani troškovi?

Ispitanici smatraju da najveće povećanje u troškovima poslovanja kao rezultat uvođenja regulative Solventnot II leži u infrastrukturi IT sektora i implementaciji samoprocene rizika i solventnosti. Upravljačko restrukturiranje se takođe smatra glavnim nosiocem troškova u implementaciji Solventnosti II. Angažovanje eksperata i edukacija zaposlenih su stavljeni kao sledeći trošak neophodan u implementaciji Solventnosti II, kao i interno i eksterno izveštavanje i prihvatanje programa za upravljanje rizicima preduzeća ERM.

Grafikon 6.2.20. Grafički prikaz odgovora na pitanje 19.

20. Prema vašem mišljenju koji model za izračunavanje zahtevanog solventnog kapitala najviše odgovara vašoj organizaciji?

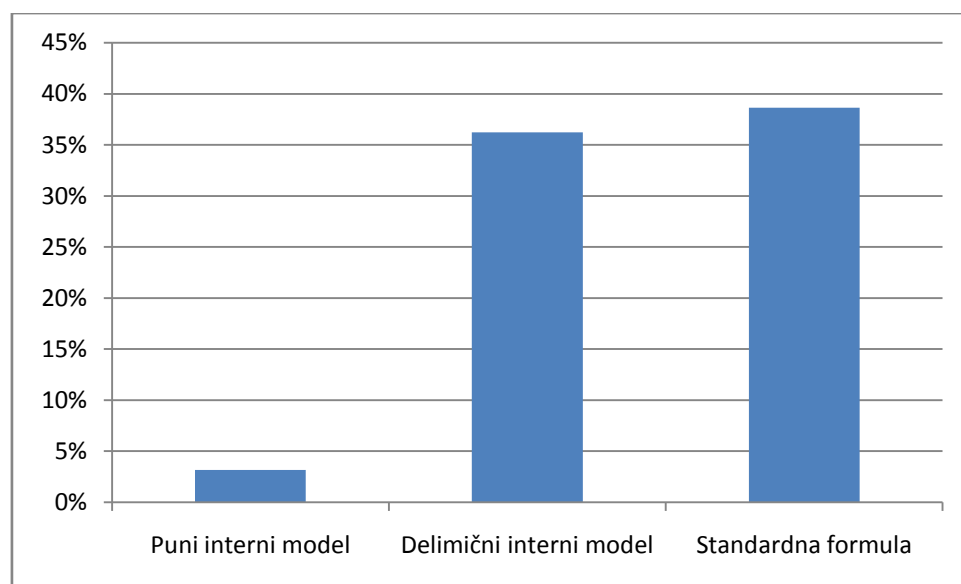
Standardna formula je metod postavljen u Direktivi za kalkulaciju osiguravačevog SCR-a gde osiguravač ne mora da ima odobren interni model. Standardna formula treba da uključi puni rang rizika sa kojima se osiguravač susreće.

Interni model je sistem upravljanja rizikom koji koriste osiguravači radi analize sveukupne pozicije osiguravača u odnosu na rizika, radi kvantifikacije rizika i određivanja potrebnog kapitala za odbranu od tih rizika. Ukoliko se odluči za korišćenje internog modela za kalkulaciju SCR-a, osiguravač mora tražiti prethodno odobrenje nacionalnog supervizora.

Kod parcijalnog internog modela, osiguravač mora koristiti interni model za izračunavanje SCR-a jednog ili više modula rizika, a potom da koristi standardnu formulu za izračunavanje drugih modula rizika. Kao i kod potpuno internog modela, osiguravač mora tražiti prethodno odobrenje nacionalnog supervizora.

Samo 3% tržišta je odgovorilo da im odgovara puni interni model. Delimični interni model bi odgovarao 36% tržišta, dok se za standardnu formulu opredelilo 39% tržišta.

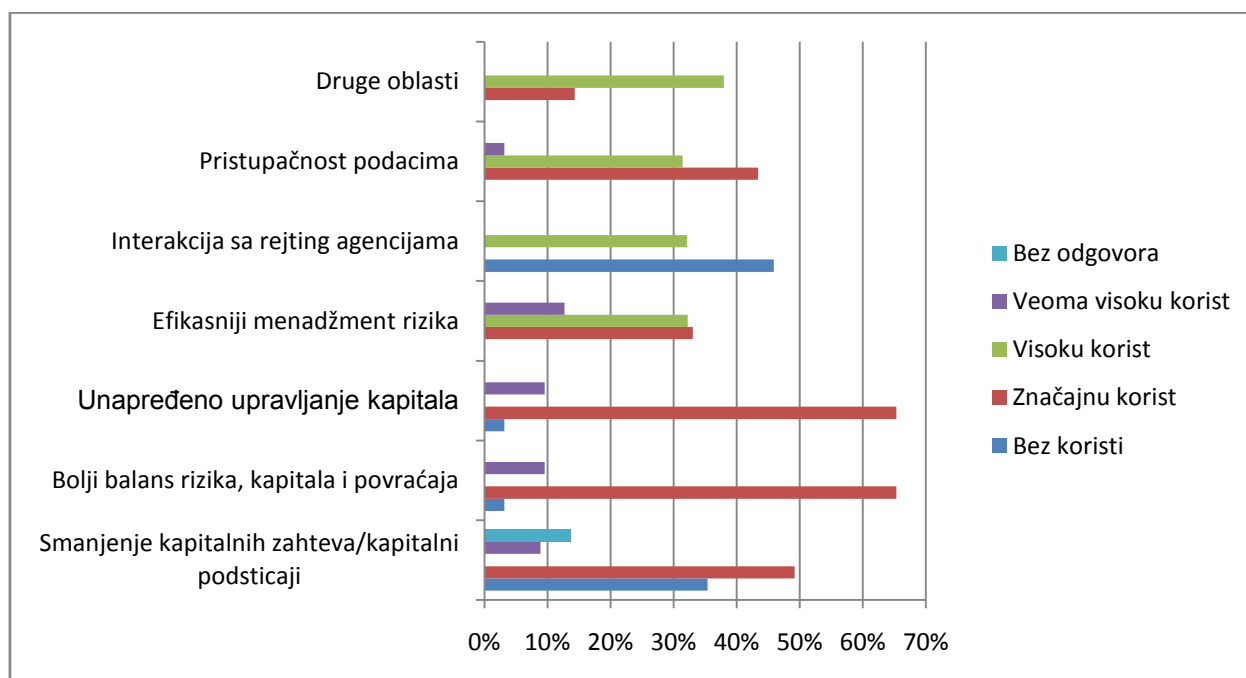
Grafikon 6.2.21. Grafički prikaz odgovora na pitanje 20.

21. Prema vašem mišljenju, u kom delu će odabrani pristup najviše doneti koristi?

Većina ispitanika smatra da će im usvajanje odgovarajućeg pristupa doneti značajnu dodatnu vrednost. Posebno su optimistični oko efikasnijeg upravljanja rizika i kapitala, kao i boljeg balansiranja rizika, kapitala i povraćaja na kapital. Više od 60% tržišta očekuje značajnu korist u ovim oblastima. Ovo je unatoč opreznijih očekivanja vezanih za kapitalne podsticaje gde 35% tržišta smatra da neće ostvariti ikakvu korist u ovoj oblasti, dok 50% tržišta smatra da će im odabrani pristup ipak smanjiti kapitalne zahteve.

Grafikon 6.2.22. Grafički prikaz odgovora na pitanje 21.

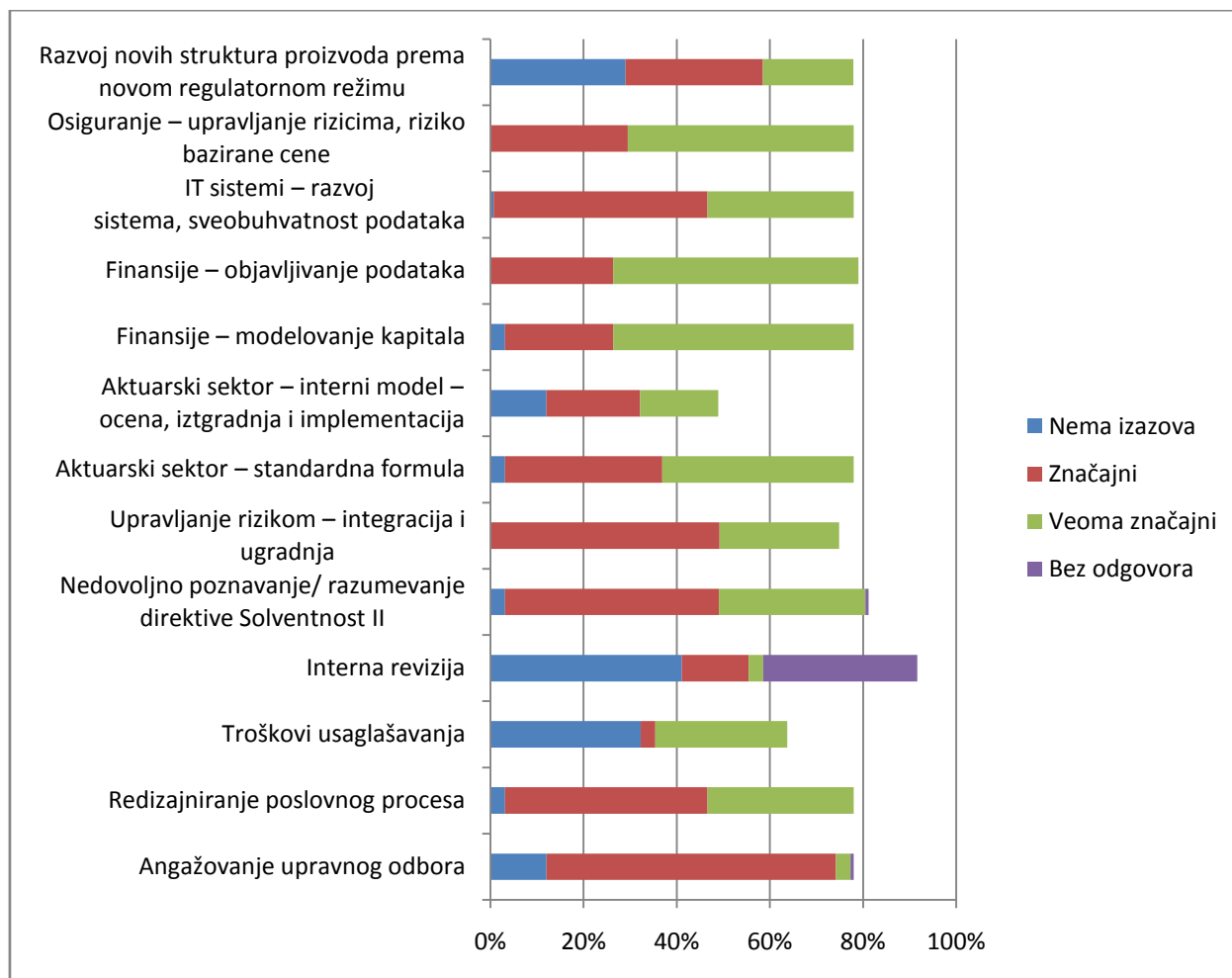
22. Prema vašem mišljenju koji su izazovi u implementaciji željenog modela?

Ceneći koristi koje Solventnost II daje, ispitanici takođe pridaju značaj i izazovima koje nose zahtevi za implementaciju. U većini slučajeva, manje od 10% ispitanika smatra potencijalna pitanja beznačajnim.

Jedan od problematičnijih oblasti je jasnoća Direktive Solventnost II. Zabrinutost je posebno izražena kod onih entiteta koji još uvek nisu startovali sa projektom. Razvoj internog modela i

izračunavanje adekvatnog kapitala preko standardne formule se kod svih osiguravača smatra kao izazov, što se povezuje upravo sa nedovoljnim razumevanjem direktive Solventnost II.

Grafikon 6.2.23. Grafički prikaz odgovora na pitanje 22.

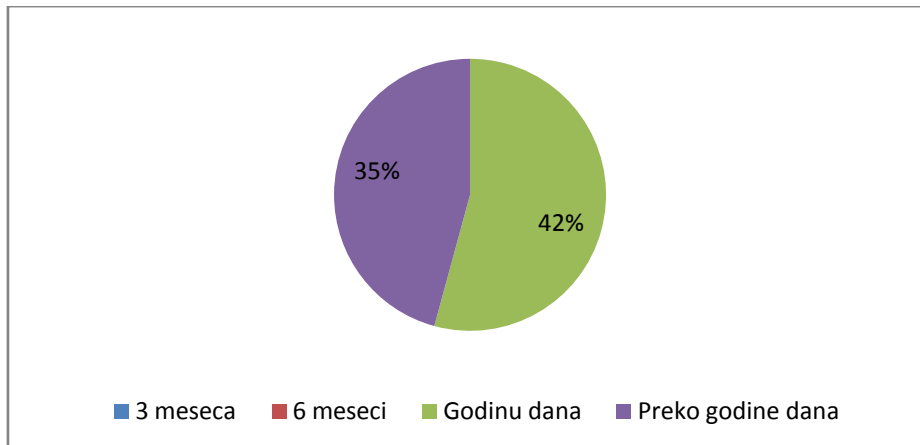

Slična zapažanja se povezuju sa svim drugim tipovima izazova, a najveći problem srpskih osiguravača su promene koje će Solventnost II uvesti u celokupnom poslovnom procesu, upravljanju rizicima, razvoju IT sistema, modelovanju kapitala, kao i pod Stubom 3 objavljivanje podataka, tj. izveštavanje. Dakle, skoro sve promene koje će doneti regulativa Solventnost II sve smatraju kao izazovi.

Osiguravači su malo optimističniji u delu razvoja novih struktura proizvoda prema novom regulatornom režimu, internoj reviziji i troškova usaglašavanja, gde skoro 40% ispitanika ne smatra ta pitanja kao izazove.

23. Ukoliko ste se odlučili za potpuni ili delimični interni model, prema vašoj proceni koliko će vremena biti potrebno za njegovu izgradnju?

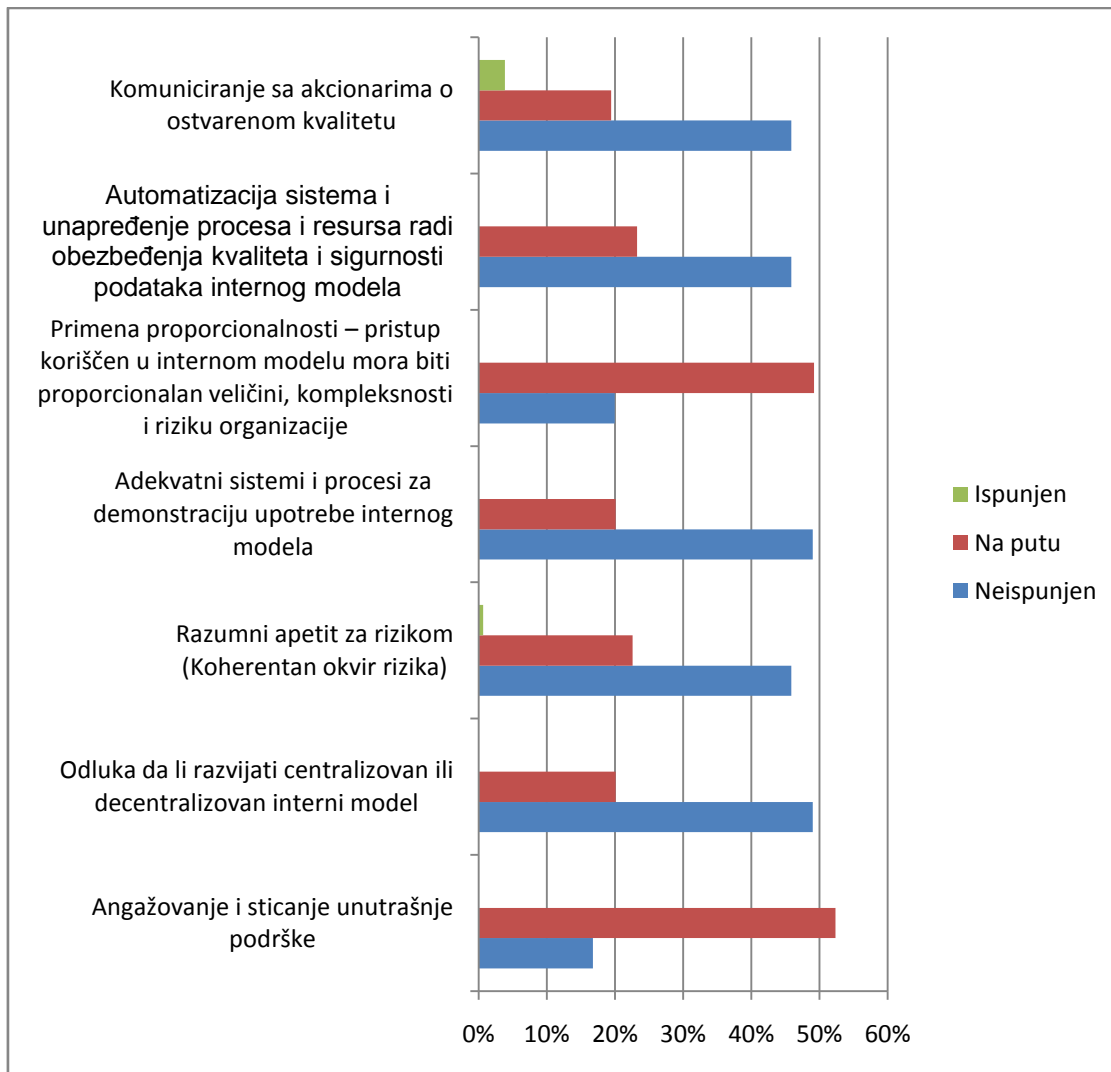
Grafikon 6.2.24. Grafički prikaz odgovora na pitanje 23.

Ispitanici koji bi se opredelili za izgradnju potpunog ili delimičnog internog modela smatraju da im je za razvoj istih bilo potrebno najmanje godinu dana što se može videti iz grafikona VII.23.

24. Za izgradnju internog modela je potrebno ispuniti određene uslove. Istraživanje je pokazalo da ne postoji ni jedan uslov koji je u potpunosti ispunjen na nivou celokupnog tržišta. Većina uslova nije ni na putu ispunjenja, dok su neki procesi započeti i na putu. Većina društava raspolaže sa podrškom unutar organizacije za izgradnju internog modela. Takođe je i uslov proporcionalnosti internog modela u odnosu na veličinu, kompleksnost i rizik organizacije na putu ispunjenja. Ostala pitanja kao što su komuniciranje sa akcionarima o ostvarenom kvalitetu, automatizacija i unapređenje sistema poslovanja, kao i izgradnja sistema i procesa za demonstraciju upotrebe internog modela nisu ni započeta. Ovo pokazuje koliko daleko su društva od ispunjenja glavnog zadatka i suštine režima Solventnost II, a to je savladavanje modela za izračunavanje adekvatnog kapitala.

Grafikon 6.2.25. Grafički prikaz odgovora na pitanje 24.

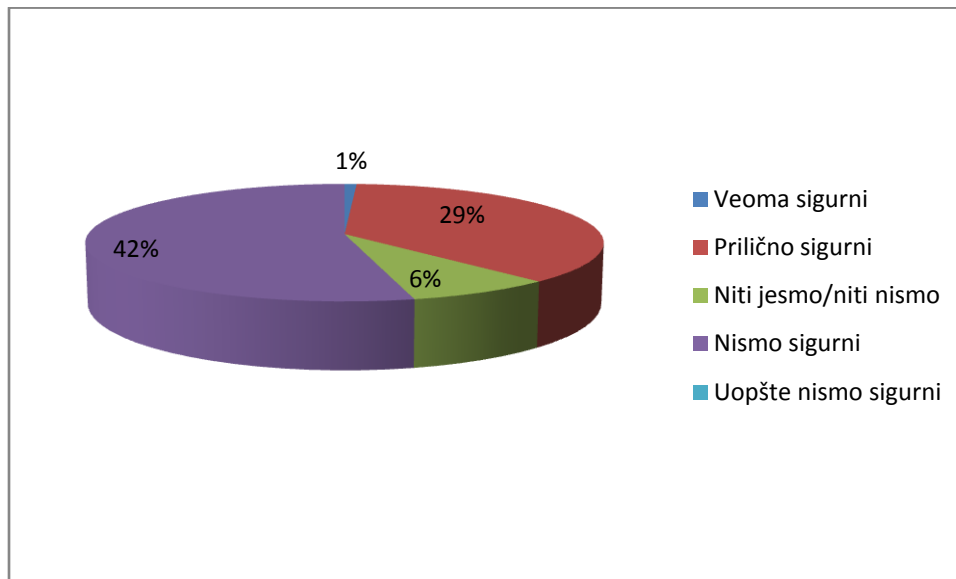
25. Koliko ste sigurni da će nadzorni organi – supervizija raspolagati sa dovoljno resursa da sprovede proces validacije i odobravanja svih internih modela koje želite da koristite kada zaživi Solventnost II?

Priroda komunikacije između društava i supervizora takođe se čini nedovoljna i postoji jasna potreba za boljom komunikacijom između osiguravača i supervizora. Na pitanje da li supervizija raspolaže sa dovoljno sredstava za odobravanje procesa internog modela, većina ispitanika ne smatra da su dorasli zadatku. Međutim, 30% osiguravač opet sa druge strane smatra da će supervizija imati neophodne resurse.

Ova smanjena sigurnost ne iznenađuje kada se uzme u obzir da samo 39% osiguravača razmatra razvoj i korišćenje potpunog ili delimičnog internog modela kada zaživi Solventnost II. Takođe,

društva moraju imati bolje razumevanje sopstvene sposobnosti za upotrebu internih modela, jer je ovo fundamentalno za njihove planove implementacije. Ovo podrazumeva kako njihovu sposobnost da interni modeli postignu adekvatne standarde kvaliteta, tako i sposobnost supervizora da pregledaju i odobre ove modele.

Grafikon 6.2.26. Grafički prikaz odgovora na pitanje 25.

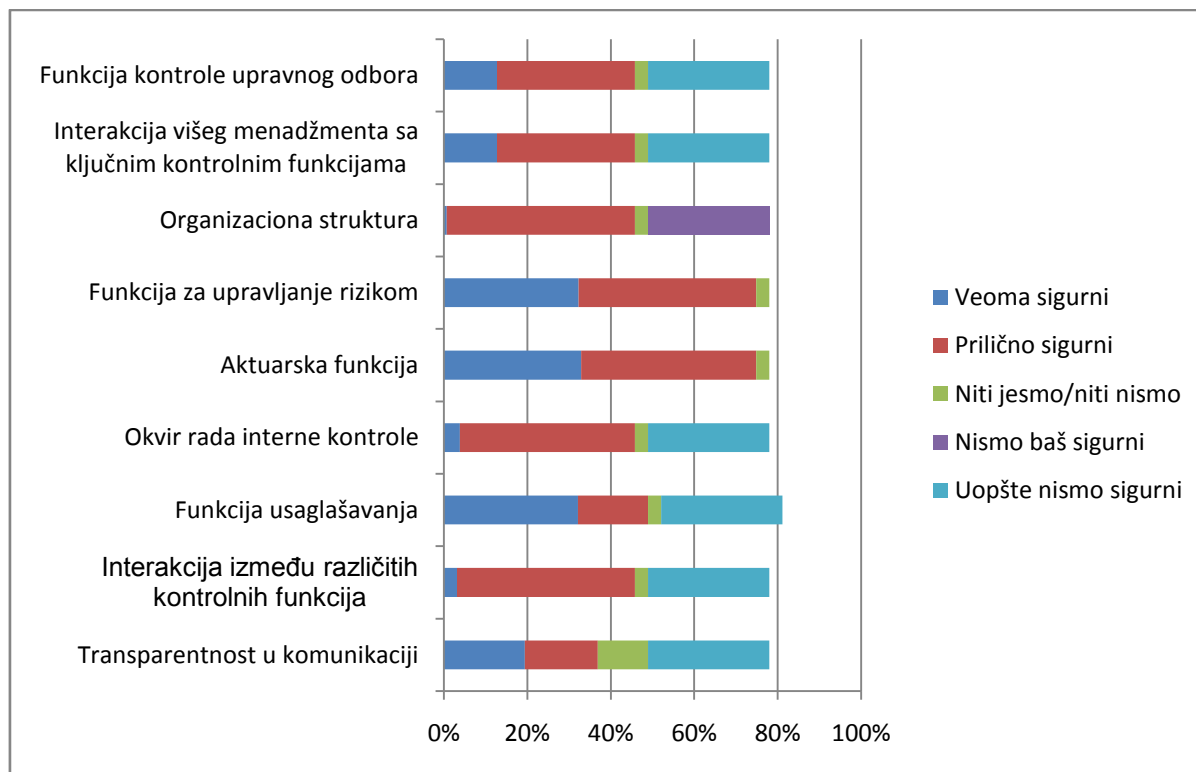

26. Koliko ste sigurni da je vaš trenutni upravljački okvir rada u saglasnosti sa regulativom Solventnost II?

Ispitanici su pokazali priličnu sigurnost u odnosu na saglasnost njihovih sistema upravljanja sa regulativom Solventnost II. Posebno su sigurni oko njihove aktuarske funkcije i funkcije upravljanja rizikom, gde je oko 77% osiguravača odgovorilo da su ili veoma ili prilično sigurni da su u saglasnosti sa regulativom.

Postoje određene sumnje u odnosu na interakciju različitih kontrolnih funkcija i transparentnosti komunikacija, gde je samo 45% i 38% osiguravača respektivno pokazalo priličnu sigurnost.

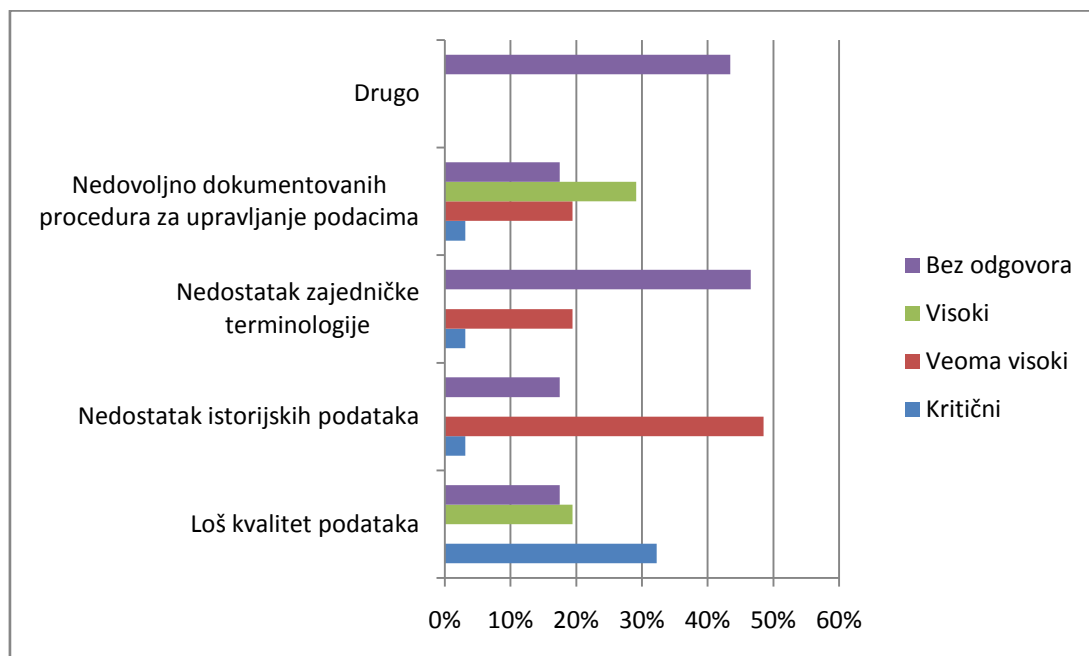
Grafikon 6.2.27. Grafički prikaz odgovora na pitanje 26.

27. Koji su ključni izazovi u prikupljanju i upravljanju podacima?

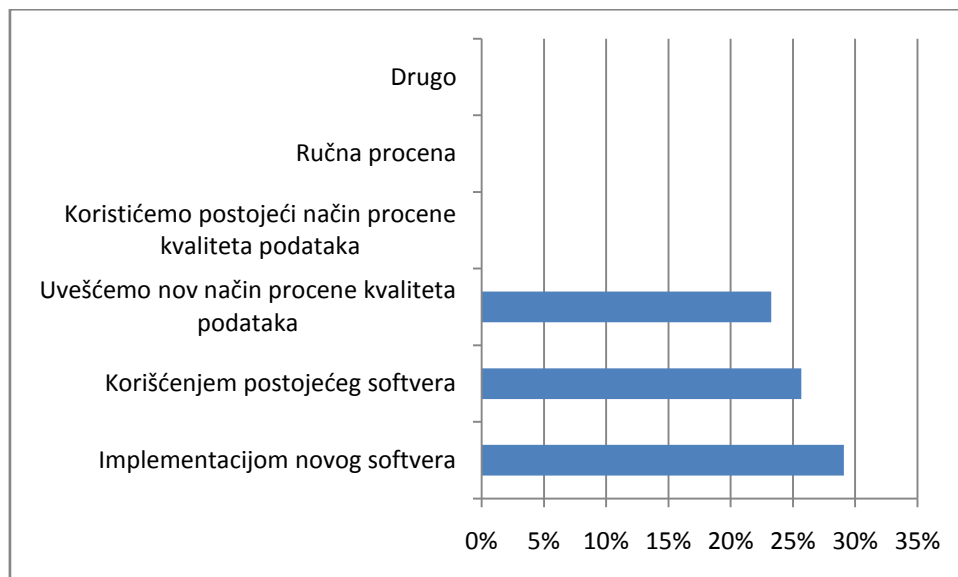
Ovo istraživanje ističe pitanja oko lošeg kvaliteta podataka i manjak dokumentovanih procedura za prikupljanje i upravljanje podacima kao značajan problem. Poznavanje koji podaci su potrebni za Solventnost II je samo prvi korak. Kao što se može videti iz grafikona, kvalitet podataka i nedostatak istorijskih podataka predstavljaju značajne izazove. Kvalitet podataka može biti od ključnog značaja za odobrenje internog modela. Društva će morati da demonstriraju da je zahtevani nivo kvaliteta realizovan i da ga, tamo gde to nije postignuto, unaprede ili objasne zašto ne ispunjavaju zadate standarde. Međutim, kvalitet podataka je opšti zahtev, ne samo za one koji žele da koriste interne modele. Opravdanje za korišćenje specifičnih parametara društva će se bazirati na kvalitetu podataka i mogućnosti njihove demonstracije. Svaki budući izazovi u izračunavanju standardne formule će biti odobreno od strane supervizora samo ako su podaci tačni, kompletni i odgovarajući. Prema tome, niko ne može priuštiti sebi da se zadovolji nedovoljnim kvalitetom podataka.

Grafikon 6.2.28. Grafički prikaz odgovora na pitanje 27.

28. Na koji način ćete obezbediti kvalitet podataka?

Grafikon 6.2.29. Grafički prikaz odgovora na pitanje 28.

Kao što je ranije prikazano, brojni ispitanici su označili kvalitet i dostupnost podataka kao kritičan faktor i priličan izazov za uspeh njihovog projekta Solventnost II. Upravljanje podacima

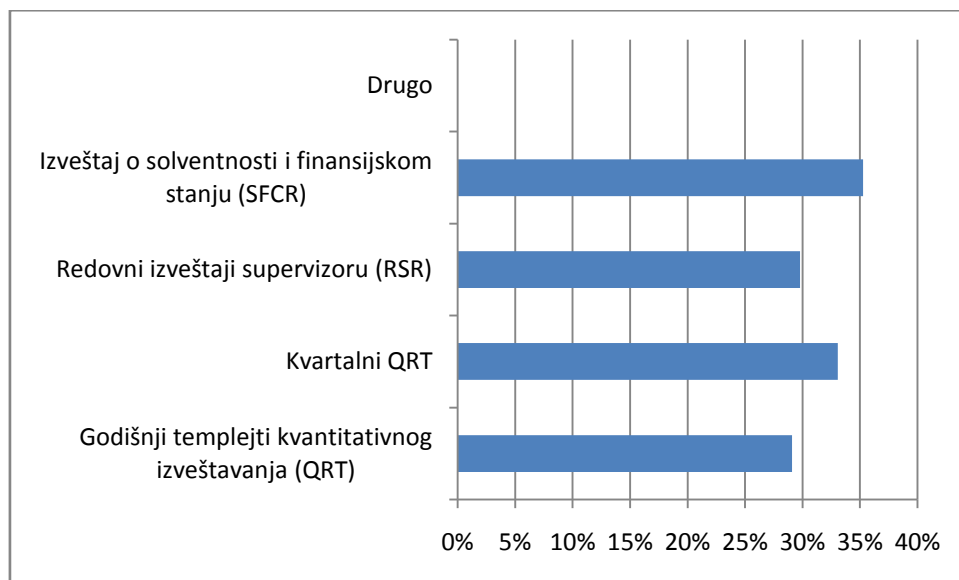

i kvalitet podataka su relevantni za firme koje planiraju da koriste i interni model i standardnu formulu. Kod srpskih osiguravača, uglavnom je jedna funkcija odgovorna za upravljanje podacima i obezbeđivanje kvaliteta podataka, a to je IT funkcija, međutim i aktuarska i finansijska funkcija imaju svoju ulogu.

Generalno, većina ispitanika smatra da će uvesti nov način procene kvaliteta podataka i da će implementirati nov softver za prikupljanje i upravljanje podacima. Skoro 25% tržišta veruje da će uspeti da koriste postojeći softver za prikupljanje i upravljanje podacima, ali na nov način, jer niko od ispitanika ne veruje da će postojeći način procene kvaliteta podataka biti uspešan.

29. Koji su za vašu kompaniju najteži zahtevi pod Stubom 3?

Grafikon 6.2.30. Grafički prikaz odgovora na pitanje 29.

Stub 3 se odnosi na prudencijalno izveštavanje i javno objavljivanje koristeći zajedničke evropske izveštaje, javno objavljivanje finansijskog stanja i izveštaje o solventnosti. Stub 3 ima ključnu ulogu u režimu Solventnost II obezbeđujući veću transparentnost poslovanja osiguravača kako za superviziju, tako i za javnost. Transparentnost, otvorene informacije i uporedivost pomažu tržišnim snagama u nametanju veće discipline sektoru osiguranja.

Na osnovu odgovora koji su ispitanici dali na pitanje koji izveštaji iz stuba 3 su najzahtevniji, vidi se da su svi izveštaji iz stuba 3 podjednako teški i zahtevni za naše osiguravače, s tim što je izveštaj o solventnosti i finansijskom stanju – SFCR neznatno zahtevniji, što misli 35% ispitanika. Ovo je i očekivano, s obzirom da se izveštaji koje kompanija pod Direktivnom Solventnost II mora da pripremi značajno razlikuju od trenutnog režima, kako u uslovima, tako i u frekvenciji izveštavanja. Najveći izazovi osiguravačima su sigurno veoma detaljne informacije koje se traže u ovim izveštajima, nestabilna finalna verzija datih templejta, kao i ljudski kapaciteti potrebni da bi se odgovorilo ovim zahtevima.

30. Da li će vas Solventnost II odvesti u pravcu spajanja i akvizicija?

Grafikon 6.2.31. Grafički prikaz odgovora na pitanje 30.

Istraživanje je pokazalo da samo 13% tržišta ne smatra da će ih Solventnost II odvesti u pravcu merđžera i akvizicija. Na pitanje nije odgovorilo 34% tržišta, dok bi 33% ispitanika uzelo u razmatranje ukoliko bi se pojavila prava prilika. U smislu takvog restrukturiranja, Solventnost II se smatra važnim katalizatorom koji pokreće osiguravače da razmotre svoju korporativnu strukturu, kao i njihovu potrebu da naprave efikasnije strukture iz perspektive poreza, kapitala i organizacije.

6.3. Sažetak istraživanja

U Srbiji skoro trećina društava za osiguranje nije započelo pripreme na projektu Solventnost II. Polovina tržišta osiguranja je započela sa pripremama, dok veoma mali procenat tržišta, samo 4% razmišlja konkretno o strategijskom uticaju koji će imati regulativa. Još nijedno društvo koje posluje na teritoriji Srbije nije uznapredovao dovoljno da pokriva sva tri stuba koja propisuje regulativa Solventnost II. Zbog ovoga, veliki broj društava izražava sumnju da će Srpsko tržište osiguranja uspeti da izvede usaglašavanje sa regulativom Solventnost II kada za to dođe vreme.

Kao ključne faktore za implementaciju regulative Solventnost II, osiguravajuća društva u Srbiji prepoznaju kvalitet i dostupnost podataka, razumevanje regulative od strane upravnog odbora, tj. višeg menadžmenta i posvećenost upravnog odbora. Vođenje osiguravajućih društava od strane supervizora u procesu implementacije regulative, budžet i kontrola troškova, se takođe smatraju veoma važnim faktorima u procesu implementacije i veliki deo tržišta je obratio pažnju na upravo ove faktore.

Sa druge strane, saradnja između različitih funkcija, tehnologija i upravljanje projektom se ne smatraju ključnim za implementaciju regulative. Ovo navodi do zaključka da osiguravajuća društva smatraju da će bez većih poteškoća sprovesti unutrašnju organizaciju i tehnologiju u implementaciji regulative Solventnost II.

Nema sumnje da osiguravači prepoznaju pozitivan potencijal projekta Solventnost II u svim navedenim oblastima i da je pozitivan uticaj više očekivan nego negativan. Najviše pozitivnog uticaja se očekuje na upravljačke informacije koje će biti potrebne za donošenje strateških odluka. Osiguravači takođe očekuju da će im Solventnost II pomoći u načinu upravljanja kapitalom kako na nivou celog društva, tako i na nivou poslovne jedinice, što će dovesti do uštede u kapitalu i samim tim povećanju profita društva.

Uvođenjem regulative Solventnost II, osiguravači smatraju da će Solventnost II urediti postojeću strukturu društva i da će unaprediti njihov trenutni poslovni model. Ne očekuju se promene u upravljačkoj strukturi društva, ali se očekuju umerene promene u radu upravnog odbora.

Regulativa Solventnost II će uvesti promene u načinu rada u gotovo svim sektorima. Najveće promene se očekuju u sektoru rizika, sektoru finansija, internoj reviziji i aktuarskom sektoru.

Prednosti koje će uvođenje regulative doneti osiguravačima su mogućnost boljeg reagovanja na rizike, tj. unapređenje upravljanja rizicima, ostvarivanje konkurentskih prednosti, kao i unapređenje operativnih procesa. Ove prednosti mogu dovesti i do povećanja u profitabilnosti proizvoda i smanjenju organizacionih troškova. Samo mali deo tržišta prepoznaje potencijal regulative na unapređenje u donošenju odluka, kao i efikasnijem i efektivnijem korišćenju kapitala i poboljšanju kreditnog rejtinga.

U procesu prilagođavanja poslovanja regulativi Solventnost II, sve ključne funkcije društva će biti uključene, s obzirom na sveobuhvatnu prirodu Solventnosti II. Kao glavni pokretač promena prema projektu Solventnost II se jasno ističe sektor rizika, što ukazuje da su oni na višem stupnju u postavljanju funkcija i da je njihova upravljačka struktura razvijenija. Pored sektora rizika, glavni pokretači procesa su upravni odbor i aktuarska funkcija.

Većina srpskog tržišta osiguranja nema adekvatne procese i alate za ispunjavanje uslova iz Direktive. Ovo ukazuje na veličinu promena koje se očekuju u trenutnom načinu poslovanja. Većini tržišta će biti potrebna reorganizacija i restrukturiranje na nivou celog društva. Na prvom mestu se ističu promene u sektoru rizika jer će se morati uvesti nove tehnike za ublažavanje rizika. Na drugom mestu su promene u svojim investicionim strategijama, kako bi se ispunili kapitalni zahtevi vezani za određene klase aktive. Takođe se očekuju značajne promene u postojećem miksu proizvoda, kao i redizajniranje postojećih proizvoda.

Top pet oblasti na koje osiguravajuća društva u Srbiji moraju biti fokusirana radi usaglašavanja sa Regulativom su sledeće: Izgradnja internih modela i ORSA (samoprocena rizika i solventnosti), merenje rizika, sistemi upravljanja rizikom, kvalitet podataka i infrastruktura podataka i procesi upravljanja podacima.

Petina tržišta nije započela edukaciju zaposlenih o novom načinu rada koje će uvesti regulativa. Većina tržišta sprovodi internu edukaciju zaposlenih, dok veoma mali broj šalje svoje zaposlene na seminare, radionice i druge eksterne edukacije. Za ispunjenje zahteva iz regulative Solventnost II, Srbija raspolaže sa dovoljno stručnih internih kadrova u aktuarskom sektoru, rizicima i

finansijama, ali će većina društava imati potrebu za angažovanjem eksternih kadrova u IT sektoru, jer ne raspolažu sa dovoljno internih kadrova koji bi mogli da u ovom segmentu iznesu implementaciju regulative Solventnost II.

Samo će nacionalna društva ući samostalno u proces implementacije regulative, dok će društva koja su deo grupe iskoristiti podršku roditeljske kompanije u smislu korišćenja konkretnih znanja, već razvijenih modela kao i finansijsku pomoć. Sopstveni resursi će se najviše koristiti u unapređenju i razvijanju upravljanja rizicima, tržišnom vrednovanju obaveza iz osiguranja, prikupljanju podataka i dokumentaciji i tržišnom izveštavanju prema Stubu III.

Solventnost II nalaže osiguravajućim društvima da analiziraju rizike sa kojima se suočavaju kroz celokupno poslovanje društva i da prema tome odrede odgovarajući nivo kapitala koji će držati. Shodno tome svi ispitanici smatraju da će uvoditi nove tehnike za ublažavanje rizika u svoje poslovanje. Međutim, niko nije još razvio plan uvođenja.

Solventnost II još više podiže uloge zahtevajući od osiguravača da razviju okvir za sistemsko upravljanje rizicima koji omogućava pravilno razumevanje rizika, kontrolu i integrisano donošenje odluka. Većina članova borda razume koncept efektivnog okvira za upravljanje rizicima. Međutim, oni mogu biti manje razumljivi oko toga šta to znači u praksi, uključujući način kako okvir mora biti strukturiran, vođen i koji uticaj ima na njihovo poslovanje.

Očekivanja osiguravača od uvođenja regulative u smislu poslovnih koristi su uglavnom pozitivna. Mali procenat tržišta ne smatra da će od uvođenja regulative ostvariti bilo kakve poslovne koristi osim samog usaglašavanja sa regulativom. Najveće poslovne koristi osiguravači očekuju kroz unapređeno upravljanje rizicima, bolje razumevanje rizika, bolje alokacije kapitala i preko ORSA procesa. Neka društva su prepoznala da mogu zauzeti bolju konkurentsku poziciju kroz uspešnu implementaciju. Za društva koja ne mogu da prepoznaju koristi iz Solventnosti II, to može biti propuštena šansa da izvuku strateške vrednosti iz značajnih investicija koje će ostvariti tokom implementacije Solventnosti II.

Međutim, kolike god da su predviđene poslovne koristi koje će doneti Solventnost II, kao rezultat uvođenja regulative Solventnost II očekuje se povećanje u troškovima poslovanja. Ovi troškovi su najviše locirani u infrastrukturi IT sektora i implementaciji samoprocene rizika i solventnosti.

Upravljačko restruktuiranje se takođe smatra glavnim nosiocem troškova u implementaciji Solventnosti II. Angažovanje eksperata i edukacija zaposlenih su stavljeni kao sledeći trošak neophodan u implementaciji Solventnosti II, kao i interno i eksterno izveštavanje i prihvatanje programa za upravljanje rizicima preduzeća ERM.

Najveći broj društava u Srbiji će se odlučiti za standardnu formulu za izračunavanje adekvatnog kapitala. Mali broj društava ima kapacitete za razvoj internog modela, jer su troškovi njegovog razvoja veoma visoki. Jedino društva koja imaju podršku grupe će moći da ga razvijaju. Međutim, postoje određene koristi koje društva mogu ostvariti korišćenjem internog modela. Pošto je interni model dizajniran tako da reflektuje osiguravačev jedinstveni profil rizika, postoji veća verovatnoća da će dobiti SCR koji bliže će bliže reflektovati stvarne rizike sa kojima se suočavaju osiguravači nego standardna formula, što može konačno dovesti do nižeg zahtevanog kapitala koji osiguravači moraju držati.

Jedna od problematičnijih oblasti je jasnoća Direktive Solventnost II. Zabrinutost je posebno izražena kod onih entiteta koji još uvek nisu startovali sa projektom. Razvoj internog modela i izračunavanje adekvatnog kapitala preko standardne formule se kod svih osiguravača smatra kao izazov, što se povezuje upravo sa nedovoljnim razumevanjem direktive Solventnost II.

Slična zapažanja se povezuju sa svim drugim tipovima izazova, a najveći problem srpskih osiguravača su promene koje će Solventnost II uvesti u celokupnom poslovnom procesu, upravljanju rizicima, razvoju IT sistema, modelovanju kapitala, kao i pod Stubom 3 objavljivanje podataka, tj. izveštavanje. Dakle, skoro sve promene koje će doneti regulativa Solventnost II se smatraju kao izazovi.

Srpsko tržište osiguranja nema poverenje u supervizore, tj. da je supervizija dorasla zadatku u odobravanju razvijenih internih modela. Ovo podrazumeva kako njihovu sposobnost da interni modeli postignu adekvatne standarde kvaliteta, tako i sposobnost supervizora da pregledaju i odobre ove modele. Ovo će se tek pokazati da li je istina u budućnosti, a činjenica je da je pred supervizijom jednako težak put kao i pred osiguravajućim društvima u implementaciji direktive Solventnost II.

Srpski osiguravači su pokazali priličnu sigurnost u odnosu na saglasnost njihovih sistema upravljanja sa regulativom Solventnost II. Posebno su sigurni oko njihove aktuarske funkcije i funkcije upravljanja rizikom.

Da li je ova sigurnost opravdana? Pristup osiguravača prema Stubu 2, uključujući i njihove sisteme upravljanja i efektivnost i konzistentnost alata za donošenje odluka radi određivanja strategije poslovanja se smatra važnijim od Stuba 1 prema supervizorima, kreditnim i rejting agencijama i investitorima. Ovo je oblast od značaja za supervizore i nastaviće da bude i kada Solventnost II zaživi. Ovo je oblast gde je vođenje od strane supervizora bazirano na principima pre nego na detaljnim pravilima. Koncept proporcionalnosti je od posebnog značaja malim osiguravačima, mada se ovaj princip ne odnosi na veličinu, već na prirodu, skalu i kompleksnost rizika u poslovanju. Ukoliko osiguravač može demonstrirati supervizoru da su sistemi za upravljanje rizicima dovoljni za efektivno upravljanje rizikom, onda se dalji nadzor može izbeći.

Što se tiče pitanja upravljanja podacima, kvalitet podataka i nedostatak istorijskih podataka su se pokazali da srpskim osiguravačima predstavljaju značajne izazove. Loš kvalitet podataka i manjak dokumentovanih procedura za prikupljanje i upravljanje podacima predstavlja značajan problem. Nepoznavanje koji podaci su potrebni za Solventnost II je samo prvi korak.

Za društva koja su se opredelila za upotrebu internog modela, kvalitet podataka može biti od ključnog značaja za njegovo odobrenje. Društva će morati da demonstriraju da je zahtevani nivo kvaliteta realizovan i da ga, tamo gde to nije postignuto, unaprede ili objasne zašto ne ispunjavaju zadate standarde. Međutim i kod društava koja su se opredelila za standardnu formulu će morati da ispune zahtev za kvalitetnim podacima.

Svi podaci koja će društva upotrebljavati u izračunavanju adekvatnog kapitala moraju biti tačni, kompletni i odgovarajući. Kako će osiguravači ovo postići? Najviše preko IT funkcije, aktuarske i finansijske funkcije. Osiguravači u Srbiji će morati uvesti nov način procene kvaliteta podataka i implementirati nov softver za prikupljanje i upravljanje podacima.

Kao najteže zahteve pod Stubom 3 osiguravači su istakli da su svi izveštaji iz stuba 3 podjednako teški i zahtevni za naše osiguravače, s tim što je izveštaj o solventnosti i finansijskom stanju – SFCR neznatno zahtevniji. Ovo je i očekivano, s obzirom da se izveštaji koje kompanija pod

Direktivnom Solventnost II mora da pripremi značajno razlikuju od trenutnog režima, kako u uslovima, tako i u frekvenciji izveštavanja. Najveći izazovi osiguravačima su sigurno veoma detaljne informacije koje se traže u ovim izveštajima, nestabilna finalna verzija datih templejta, kao i ljudski kapaciteti potrebni da bi se odgovorilo ovim zahtevima.

Solventnost II se smatra važnim katalizatorom koji pokreće osiguravače da razmotre svoju korporativnu strukturu, kao i njihovu potrebu da naprave efikasnije strukture iz perspektive poreza, kapitala i organizacije. S tim u vezi, trećina srpskog tržišta osiguranja razmišlja u pravcu spajanja i akvizicija ukoliko bi se pojavila prava prilika.

7. Uticaj usvajanja evropske regulative Solventnost II na finansijsku stabilnost zemlje

7.1. Finansijska stabilnost i osiguranje kao važan faktor

Centralne banke imaju dva cilja - održavanje monetarne stabilnosti sa jedne i finansijske stabilnosti sa druge strane. Međutim, pošto centralna banka nije jedina institucija koja je odgovorna za održavanje finansijske stabilnosti zemlje i nije u stanju da pokrije sve njene aspekte, ovaj cilj se uglavnom ne navodi kao osnovni. Na primer, kao osnovni cilj Narodne banke Srbije navodi se postizanje i održavanje stabilnosti cena, a pored ovog osnovnog, kao cilj navodi se i održavanje finansijske stabilnosti.

Pod finansijskom stabilnošću se najčešće podrazumeva odsustvo bankarskih kriza ili velikih fluktuacija finansijskih tržišta.¹²⁹ Finansijska stabilnost uključuje identifikovanje i merenje rizika koji utiču na poverenje u bankarstvo i ukupan finansijski sistem, koji obuhvata i osiguravajuće kompanije.¹³⁰ Finansijski sistem se sastoji od kombinacije različitih elemenata kao što su: finansijske institucije (centralna banka, poslovne banke, štedionice, štedno – kreditne asocijacije, penzioni i investicioni fondovi, osiguravajuća društva, posredničke organizacije i slično), finansijska tržišta (tržišta novca, kapitala, deviznog tržišta itd.) i finansijski instrumenti (instrumenti duga, vlasnički instrumenti, derivativni instrumenti), a loše funkcionisanje samo jednog elementa može ugroziti finansijsku stabilnost.

Jedna od najznačajnijih uloga finansijskog sistema je obezbeđenje nesmetanog toka sredstava između dve vrlo značajne grupe subjekata, koji se mogu naći u okviru svake privrede. To su sa jedne strane subjekti koji raspolažu viškovima finansijskih sredstava, a sa druge strane subjekti koji imaju manjkove finansijskih sredstava. Na taj način, finansijski sistem ima funkciju povezivanja dve značajne makroekonomske kategorije – štednje i investicija, čije adekvatno povezivanje može imati ogromni pozitivan uticaj na vođenje ekonomske politike i celokupni privredni razvoj nacionalne privrede.

Osiguravajuće kompanije, kao deo finansijskog sistema, imaju važnu ulogu u održavanju finansijske stabilnosti jer su u osiguranju više nego u bilo kojoj drugoj delatnosti isprepleteni

---

¹²⁹ Fabris, N., "Centralno bankarstvo u teoriji i praksi", Centralna banka Crne Gore, Podgorica 2006.

¹³⁰ Bank of England, BIS.

pojedinačni i globalni interesi, što mu daje poseban značaj u privrednom životu svake zemlje. Naime, osiguravajuće kompanije na osnovu sitnih, ali brojnih, uplata premija akumuliraju velika finansijska sredstva koja predstavljaju deo nacionalne štednje, koji se koristi za rešavanje makroekonomskih potreba društva i strukturno prilagođavanje privrede. Zbog toga se ovim institucijama u zemljama u kojima postoje i rade finansijska tržišta pridaje i poseban stabilizacioni katakter.

Osiguranje ima dvojaku funkciju. Prva i osnovna funkcija osiguranja je zaštita osiguranika objedinjenih u zajednicama rizika. Tom funkcijom se obezbeđuje zaštita privrednih subjekata od različitih rizika, a time i stabilnost i kontinuitet njihovog poslovanja, kao i zaštita pojedinaca, odnosno njihovog života i imovine.¹³¹ Sekundarna funkcija osiguranja je prikupljanje kvalitetnih i dugoročnih sredstava koja se mogu, ili deponovati kod banaka i na taj način zajedno sa bankarskim kreditima predstavljati značajan izvor sredstava za kreditiranje, ili neposredno investirati u nove projekte. Posebno treba istaći da osiguravajuće kompanije na finansijskim tržištima, za razliku od svih drugih učesnika, najčešće nastupaju u ulozi investitora, ređe u ulozi korisnika, a nikada kao čist posrednik. Ovo je posebno značajno ako se ima u vidu da kvalitet i visoka mobilnost kapitala, kojim raspolažu osiguravajuće kompanije, a koji je po svom karakteru dugoročan, direktno određuje njihovu ulogu na tržištu kapitala u smislu alokacije i realokacije dugoročnih novčanih sredstava, čime se ostvaruje jedna od najznačajnijih uloga finansijskog sistema, odnosno povezivanje štednje i investicija.

Koliko su važna sredstva osiguranja na tržištu kapitala pokazuje podatak da je učešće osiguravajućih kompanija kao institucionalnih investitora početkom XXI veka u ukupnim transakcijama na finansijskim tržištima dostiglo ranije nezamislivih 30% u SAD i 22% u EU, što je postavilo osiguravajuće kompanije na drugo mesto, posle bankarskog sektora, po važnosti učesnika koji neposredno utiču na razvoj svih oblika finansijske trgovine i finansijskih tržišta uopšte.

Razvoj industrije osiguranja danas beleži izrazitu koncentraciju u nacionalnim i internacionalnim okvirima. Ona je posledica korišćenja ekonomije obima i raznovrsnosti, posebno kroz integracije

---

¹³¹ Kočović, J., (2003.), Zbornik radova Privatizacija i perspektive osiguranja u zemljama u tranziciji, Ekonomski fakultet, Beograd.

i formiranje univerzalnih osiguravajućih institucija. Takođe se sve više ukida oštra institucionalna podela između sektora banaka i osiguranja tako da se danas banke sve više bave poslovima osiguranja, osiguravajuće institucije se bave kreiranjem, proizvodnjom i trgovinom bankarskih proizvoda. U Zapadnoj Evropi, ova pojava institucionalnog i poslovno interesantnog povezivanja banaka i osiguranja dobila je i svoj legitimni naziv u "Bank- Versicherungs"-u.

Da je sektor osiguranja važan faktor koji ima uticaj na finansijsku stabilnost zemlje, pokazuje i stav Narodne banke Srbije koji glasi: "Jačanje sektora osiguranja čini celokupni finansijski sektor znatno stabilnijim" dopunjujući sledećim tvrdnjama:¹³²

- Nema kvalitetnih hipotekarnih kredita bez isto tako kvalitetnog životnog osiguranja;
- Uslov dobrog lizing ugovora jeste dobro "kasko" osiguranje;
- Kvalitet potrošačkih kredita se može značajno unaprediti sa osiguranjem protiv kreditnog rizika; i
- Kvalitet ulaganja dobrovoljnih penzijskih fondova se može značajno unaprediti kroz dodatno osiguranje itd.

---

¹³² Ristić, Ž., (2003.), „Sektor osiguranja na finansijskom tržištu“, Zbornik radova Privatizacija i perspektive osiguranja u zemljama u tranziciji, Ekonomski fakultet, Beograd

7.2. Doprinos usvajanja režima Solventnost II u poboljšanju finansijske stabilnosti zemlje

Sektor osiguranja ima značajan uticaj na ekonomski rast svake zemlje. Osim sa ekonomskog stanovišta, osiguravajuća delatnost je od nemerljivog značaja za čitavu društvenu zajednicu kako sa socijalnog, tako i međunarodnog stanovišta.

Brojnim empirijskim istraživanjima potvrđeno je postojanje jake korelacione zavisnosti između makroekonomskih performansi jedne zemlje i stepena razvijenosti njenog tržišta osiguranja. Kao najznačajniji preduslov za postojanje razvijenog tržišta osiguranja ističe se ekonomsko okruženje, društveni proizvod, odnosno platežno sposobna potražnja stanovništva, kao i kultura osiguranja. Naime, rast društvenog proizvoda određuje potražnju za različitim oblicima osiguranja. Tako se, prema podacima jedne studije¹³³ sprovedene u tržišno razvijenim zemljama ističe zaključak da u uslovima permanentnog rasta društvenog proizvoda dolazi do rasta premije osiguranja za čak 2 do 4 indeksna poena.

Prema međunarodnom udruženju supervizora osiguranja¹³⁴ (IAIS), nestabilnost u sektoru osiguranja zemalja u tranziciji nastaje pod uticajem mnogobrojnih mikroekonomskih i institucionalnih nedostataka. Međutim, ono što karakteriše sve zemlje u tranziciji je nestabilno makroekonomsko okruženje, kao što je visoka stopa inflacije koja je rezultat velikih strukturalnih transformacija, ili je rezultat ozbiljnih ekonomskih poremećaja, koji upućuju na mnogo kritičnije probleme. Generalno, problemi počinju sa propustima menadžmenta u okviru osiguravajuće kompanije. Loša interna kontrola i moralni hazard, gde ne postoji supervizija menadžmenta, često dovode do propadanja institucije. Slabosti zakonskih regulativa, spajaju probleme nesigurnog menadžmenta i slabog upravljanja korporacijom.

Za stabilnost sistema osiguranja neophodno je postavljanje razumne makroekonomske i strukturalne politike, kako bi se izbegli ili ograničili ozbiljni poremećaji na tržištu. Bez ekonomske stabilnosti, kao okvira za stvaranje zdravog i normalnog razvoja osnovne finansijske i zakonske infrastrukture kao što je bankarstvo, kreditni i poreski sistemi, razvoj industrije,

---

¹³³ Детаљније: Калинић, В., Авдаловић, В., Авдаловић, С., (2004), Менаџмент-маркетинг осигурања, Факултет за услужни бизнис, Нови Сад, стр. 3.

¹³⁴ IAIS - Међународно удружење супервизора осигурања (енг. International Association of Insurance Supervisors)

osiguranja neće biti postignuto. Takođe, za uspostavljanje i održavanje zdravog tržišta osiguranja, neophodna je podrška u vidu političkog i društvenog konsenzusa.

Osnovna infrastruktura za uspostavljanje i održavanje razumnog sistema osiguranja (računovodstveni sistem, finansijska tržišta kao i zakonodavni okvir) može pogoršati situaciju tako što neće identifikovati i sprečiti probleme u odgovarajućem vremenskom periodu. Snažne zakonske regulative i supervizija osiguranja, koja upotpunjuje i podržava operacije tržišne discipline, su neophodne za uspostavljanje i održavanje stabilnog tržišta osiguranja. Međutim, u odsustvu efektivne tržišne discipline, celokupan teret eksterne kontrole pada na superviziju osiguranja, koja uglavnom ne raspolaže sa potrebnim kapacitetima. Kritično pitanje za snažan sistem osiguranja je razvoj sposobnog i profesionalnog kadra za osiguranje i superviziju.

Paralelno jačanje regulativa i supervizije sa sporim i opreznim uvođenjem liberalnih mera je suštinsko za jačanje efikasnosti tržišta osiguranja. Liberalizacija tržišta osiguranja koja nije praćena razumnim prisustvom regulative i supervizije, može dovesti do haotične situacije na tržištu osiguranja. Ekonomije zemalja u tranziciji treba ovome da posvete posebnu pažnju u skladu sa svojom ekonomskom i finansijskom situacijom. Stabilnost sektora osiguranja je postignut kada se uspostavi konkurentno, profesionalno i transparentno tržište u međunarodnom okruženju, u skladu sa razumnim principima i praksom koja generiše relevantne informacije i odgovarajući podsticaj.

Jedan od zahteva supervizije osiguranja je postavljanje, od strane osiguravača, efektivnih procedura za praćenje i upravljanje njihovim bilansima, tj. aktivom i pasivom, kako bi obezbedili da investicije i aktiva budu u skladu sa njihovim obavezama i profilom rizika, a sve radi održavanja solventnosti. Međunarodno udruženje supervizora osiguranja je 2003. godine izdalo priručnik pod nazivom “Ključni principi osiguranja i metodologija”, u kom su predstavljeni principi regulativa i supervizije nad sektorom osiguranja,¹³⁵ a to su:

- **Procena i upravljanje rizicima:** nadzor osiguranja zahteva od osiguravača da prepozna i proceni i u skladu sa tim efektivno upravlja rizicima sa kojima se suočava. Sektor nadzora osiguranja, zahteva i proverava da li osiguravači imaju ustanovljenu politiku i sisteme

---

¹³⁵ International Association of Insurance Supervisors, (Октобар 2006.) Standards on Asset – Liability Management, www.iaisweb.org.

sposobne za brzo identifikovanje, procenu, izveštavanje i kontrolu njihovih rizika. Takođe sektor za nadzor osiguranja proverava da li je sistem za kontrolu i upravljanje rizicima u skladu sa kompleksnošću, veličinom i prirodom posla osiguravača. Osiguravač treba da uspostavi odgovarajući nivo tolerancije ili limite rizika za materijalne izvore rizika.

- **Investicije:** Nadzor osiguranja zahteva od osiguravača da se usaglasi sa standardima o investicionim aktivnostima. Ovi standardi uključuju zahteve o politici investiranja, miksu aktive, procenu diversifikacije, usklađivanje aktive i pasive i upravljanje rizicima. Takođe, osiguravači moraju da uspostave procedure za praćenje i kontrolu njihovih bilansnih pozicija da bi obezbedili da njihove investicione aktivnosti i pozicije aktive budu u skladu da njihovom pasivom i profilom rizika.

Trenutni režim solventnosti Evropske unije je prevaziđen i među najznačajnijim posledicama koje su nastale je neravnoteža između zahtevanog kapitala prema regulatornim okvirima i procene osiguravača o potrebnom kapitalu koji je u skladu sa prirodom njegovog poslovanja. Postoji jako ekonomsko obrazloženje za reformu i unapređenje okvira solventnosti širom EU koji će preko procene rizika dovesti regulatorni nivo kapitala u sklad sa nivoom ekonomskog kapitala. Međutim, Solventnost II se ne može svoditi samo na zahtevani kapital, nijedan iznos kapitala ne može zameniti kapacitet za razumevanje, merenje i upravljanje rizikom i nijedna formula ili model ne može obuhvatiti svaki aspekt rizika sa kojim se suočava osiguravač. Novi okvir solventnosti treba da promovise viši kvalitet u upravljanju rizikom, i da obezbedi da zakonski određen nivo kapitala bude u skladu sa potrebama osiguravajućeg društva.

Solventnost II bi trebalo da obezbedi takvo okruženje koje će dozvoliti određena prilagođavanja potrebnog kapitala tamo gde je to opravdano. Ovo je jedan aspekt povećane fleksibilnosti koja se zahteva od regulatornih okvira radi podsticanja međunarodne konkurentnosti sektora osiguranja, obezbeđujući na taj način brzo prilagođavanje poslovanja osiguravajućeg društva promenljivom okruženju koje zavisi od potrošačkih i poslovnih zahteva i tako doprinoseći rastu zaposlenosti i produktivnosti u EU.

Postoji nekoliko faktora u Srbiji koji stimulatивно deluju na osiguravajuće kompanije da i pre roka usvoje procedure koje donosi Solventnost II:

Pritisici konkurencije: do skoro je na domaćem tržištu osiguranja postojala monopolska dominacija dva osiguravača. Otvaranje tržišta i pojava privatnih i inostranih kompanija promenila je situaciju, tako da domaće osiguravajuće kompanije, da bi opstale na tržištu, u uslovima povećane konkurencije moraju da usvoje pravila tržišnog načina poslovanja.

Nestabilnost uslova za investiranje: niske kamatne stope na investicije, privatizacija iz koje rezultira nestabilna cena akcija, su učinile današnje okruženje posebno nesigurnim za menadžere osiguravajućih kompanija. Solventnost II će omogućiti osiguravačima određena prilagođavanja potrebnog kapitala i time povećati njihovu fleksibilnost i mogućnost bržeg reagovanja na šanse i opasnosti.

Specijalizacija: otvaranje tržišta i pojava širokog spektra finansijskih instrumenata, kojima se ranije nije poslovalo na domaćem tržištu, stvara zahtev osiguravajućih kompanija za povećanom ekspertizom menadžera i specijalizovanim upravljanjem rizicima iz osiguranja i poslovanja osiguravajućih društava.

Promene u regulativama: Narodna banka Srbije u proces nadzora nad osiguravajućim kompanijama uvodi novi koncept nadzora kontrole zakonitosti poslovanja društava za osiguranje, koji je u potpunosti usaglašen sa međunarodno prihvaćenim principima i standardima supervizije osiguravajućih društava, a koji se bazira na proceni rizika kojima se osiguravajuća društva izlažu tokom svog poslovanja i načina upravljanja tim rizicima – Solventnost II.

Tehnike za upravljanje rizicima koje uvodi Solventnost II omogućiće donosiocima odluka da donose bolje strateške odluke kao što su:

- Da li kompanija može da realocira svoje investicije tako da uveća dobit ili smanji rizik ili oba istovremeno?
- Koliko poslova reosiguranja treba da sklopi i kog tipa?
- Da li su tarife kompanije dovoljne da omoguće zadovoljavajući povraćaj kapitala ili su previsoke da bi bile konkurentne?
- Kojom brzinom kompanija treba da se razvija?
- Da li kompanija treba da izbací neke proizvode osiguranja i ubaci druge?
- Da li kompanija ima dovoljno kapitala da osigura svoju solventnost?
- Da li kompanija ima višak kapitala koji može zaposliti ili raspodeliti akcionarima?

Konvencionalna finansijska analiza ne može da ponudi odgovor na ta pitanja. Jasno je da svi, od menadžera pa do aktuara i matematičara, statističara, mogu da pronađu interes u nekim aspektima raznovrsnosti procedura koje uvodi Solventnost II.

Iako su tehnike nastale u savremenim zapadnim zemljama, prilagodljive su našim domaćim firmama i domaćem menadžmentu. Kao zemlja u tranziciji, nalazimo se u uslovima prekrajanja tromih, nefunkcionalnih organizacija u moderne i fleksibilne sisteme koji će biti sposobne da odole i odgovore savremenim zahtevima tržišta.

Iako je evidentan rast i razvoj, sektor osiguranja u Srbiji je danas i dalje nerazvijen i po stepenu razvijenosti se nalazi znatno ispod nivoa zemalja članica Evropske unije. Razvijenost tržišta osiguranja zavisi od ekonomske snage zemlje, solventnosti privrede, kupovne moći stanovništva, zakonske regulative i supervizije. Osnovna infrastruktura za uspostavljanje i održavanje razumnog sistema osiguranja (računovodstveni sistem, finansijska tržišta kao i zakonodavni okvir) može uticati na pogoršanje situacije tako što neće na vreme identifikovati probleme i preduzeti mere za njihovo sprečavanje.

Snažne zakonske regulative i supervizija osiguranja, koja upotpunjuje i podržava operacije tržišne discipline, su neophodne za uspostavljanje i održavanje stabilnog tržišta osiguranja. Međutim, u odsustvu efektivne tržišne discipline, celokupan teret eksterne kontrole pada na superviziju osiguranja, koja uglavnom ne raspolaže sa odgovarajućim kapacitetima sa kojima bi uspešno sprovela nadzor i kontrolu.

Ono što je značajno za razvoj osiguranja u Srbiji, je činjenica, da ulazak stranog kapitala na domaće tržište osiguranja utiče na razvoj i unapređenje poslovanja celokupnog sektora osiguranja, kroz unapređenje korporativnog upravljanja, povećanje transparentnosti, veću konkurenciju i uvođenje novih proizvoda. Međutim, regulatorni okviri daleko zaostaju od onih koji se sprovode na tržištu EU. S obzirom da Srbija teži priključivanju članicama EU, ona će morati u doglednom periodu prilagoditi svoje regulatorne okvire evropskim.

Modernizacija režima solventnosti zahteva od osiguravača poznavanje i upotrebu različitih tehnika za ublažavanje i diversifikaciju rizika i prepoznavanje šansi, usklađivanje regulatornog i ekonomskog kapitala, i podsticanje jačeg menadžmenta rizika. Tako će nekim osiguravajućim

društvima uvođenje evropskog režima Solventnost II povećati zahteve za kapitalom kao i troškove poslovanja nego što je to trenutno slučaj, ali će ih zato primorati da budu na odgovarajući način kalibrisana i da svoje poslovanje u potpunosti baziraju na upravljanju rizikom.

Osiguravajuće kompanije, u organizaciji svog poslovanja, moraju da vode računa o mnogim zahtevima koji dolaze iz njenog okruženja. Ovo uključuje zahteve supervizora i zakonodavca, zahteve tržišta, očekivanja vlasnika polisa, akcionara i ostalih interesenata. Takođe u svom poslovanju mora da vodi računa o likvidnosti aktive i pasive, koja može kompromitovati njihovu sposobnost da adekvatno procene, izmere i zaštite se od izlaganja njenom riziku. U Srbiji, nedovoljno razvijeno, likvidno i dobro organizovano Za stabilnost sistema osiguranja neophodno je postavljanje razumne makroekonomske i strukturalne politike, kako bi se izbegli ili ograničili ozbiljni poremećaji na tržištu. Bez ekonomske stabilnosti, kao okvira za stvaranje zdravog i normalnog razvoja osnovne finansijske i zakonske infrastrukture kao što je bankarstvo, kreditni i poreski sistemi, razvoj industrije, osiguranja neće biti postignuto. Takođe, za uspostavljanje i održavanje zdravog tržišta osiguranja, neophodna je podrška u vidu političkog i društvenog konsenzusa.

Iako je evidentan rast i razvoj, sektor osiguranja u Srbiji je danas i dalje nerazvijen i po stepenu razvijenosti se nalazi znatno ispod nivoa zemalja članica Evropske unije. Razvijenost tržišta osiguranja zavisi od ekonomske snage zemlje, solventnosti privrede, kupovne moći stanovništva, zakonske regulative i supervizije. Osnovna infrastruktura za uspostavljanje i održavanje razumnog sistema osiguranja (računovodstveni sistem, finansijska tržišta kao i zakonodavni okvir) može uticati na pogoršanje situacije tako što neće na vreme identifikovati probleme i preduzeti mere za njihovo sprečavanje.

Snažne zakonske regulative i supervizija osiguranja, koja upotpunjuje i podržava operacije tržišne discipline, su neophodne za uspostavljanje i održavanje stabilnog tržišta osiguranja. Međutim, u odsustvu efektivne tržišne discipline, celokupan teret eksterne kontrole pada na superviziju osiguranja, koja uglavnom ne raspolaže sa odgovarajućim kapacitetima sa kojima bi uspešno sprovela nadzor i kontrolu.

Nerazvijeno finansijsko tržište, takođe predstavlja ograničavajući faktor kompanijama za osiguranje. Ograničenja u alokaciji kapitala, koja nameće država i tržište, mogu da utiču na filozofiju upravljanja, ili profesionalnu procenu osiguravača, odnosno da ih ograniči da upravljaju aktivom i pasivom na način koji bi obezbedio maksimalnu rentabilnost uz istovremeno održavanje solventnosti. Obzirom da se osiguravajuće kompanije u razvijenim zemljama nalaze na drugom mestu po veličini ulaganja (i kod nas pretenduju ka tome u skoroj budućnosti), što znači da zauzimaju izuzetno značajno mesto među učesnicima na finansijskom tržištu, poremećaji nastali u ovoj privrednoj grani bi imali izuzetno veliki uticaj i na funkcionisanje celokupnog finansijskog tržišta.

Izjednačenjem regulatornih zahteva sa ekonomskom stvarnošću koje promoviše Solventnost II, obezbediće se bolja alokacija kapitala na nivou preduzeća, celog sektora osiguranja i u okviru celokupne ekonomije. Ovo će rezultirati smanjenjem troškova u ceni kapitala za sektor osiguranja i takođe mogućnost za celokupnu ekonomiju kroz ulogu sektora osiguranja kao institucionalnog investitora. Efikasnija alokacija rizika i kapitala u okviru ekonomije će promovisati finansijsku stabilnost u srednjem i dugom roku.

Na osnovu svega možemo zaključiti da Solventnost II obezbeđujući sigurnost i stabilnost u poslovanju osiguravajućih kompanija istovremeno obezbeđuje i sigurnost i stabilnost finansijskog tržišta zemlje.

8. Zaključna razmatranja

Tržište osiguranja je kod nas kao i u svetu izloženo veoma oštroj konkurenciji jer se delatnošću osiguranja bave mnogobrojna osiguravajuća društva. Da bi povećala svoju uspešnost poslovanja, ona su primorana nuditi što više proizvoda osiguranja po nižim cenama. Zbog toga moraju poznavati karakteristike, vrste i opseg mogućih rizika te zadovoljiti potrebe većeg opsega tržišta, to jest tržišnih segmenata. U ostvarivanju takvih ciljeva potrebno je primereno upravljati rizicima osiguranja u funkciji profitabilnoga poslovanja osiguravajućih društava. Sinergijski učinci upravljanja rizicima osiguranja omogućavaju predviđanje nastanka ili sprečavanja opasnosti, procesa i struktura, a koji ujedineni predstavljaju optimum upravljanja potencijalnim mogućnostima i negativnim učincima.

Osiguranje je danas jedna od najznačajnijih i najprofitabilnijih aktivnosti u ekonomiji evropskih država, a ima takvu tendenciju razvoja i u Srbiji. Osiguranje zavisi od njegovih klijenata, koji su svesni opasnosti sa kojima se njihova imovina suočava, zbog komplikovanih poslovnih procesa, neočekivanih prirodnih promena, nenamernih akcija i nesrećnih događaja, koji se ne mogu izbeći čak i ako se preduzmu sve sigurnosne mere. Osiguravajuća društva moraju da osiguraju profitabilno poslovanje koje će biti prilagođeno njihovim klijentima, jer se prodaja osiguranja bazira na poverenju klijenata.

Veoma je bitno racionalno upravljati rizicima osiguranja kako bi se održalo uspešno i sigurno poslovanje društva. Svaka aktivnost može sadržati drugačiji rizik koji se isto može razvijati sa razvojem poslovanja. Osiguravač mora definisati visinu premije osiguranja koja će odgovarati visini rizika koji se pokriva, kako bi mogao ispuniti svoje obaveze a istovremeno ostati konkurentan na tržištu.

Tržišna ekonomija ne može funkcionisati bez sigurnosnih fondova koji se nalaze u osiguranju. U procesu proizvodnje osiguranje ima funkciju (na nivou kompenzacije štete) da održava reproduktivnu sposobnost poslovnog subjekta, kako bi mu omogućilo da prevaziđe ekonomske konsekvence nekih štetnih događaja koji mogu nastati u proizvodnom procesu. Osiguranje ima dve zajedničke funkcije:

- 1) Glavna funkcija: funkcija kompenzacije za nastale štete i isplate osiguranih iznosa, kao i preventivna funkcija.
- 2) Druge funkcije: socijalna funkcija, razvojna funkcija, antiinflaciona funkcija.

Glavna funkcija je zaštita od opasnosti koje prete ljudima i njihovoj imovini, a realizuje se preko nadoknade šteta i preko isplata osiguranih iznosa svima koji imaju probleme sa rizikom osiguranja. Osiguranje može imati i preventivnu funkciju, u formi fondova za preventivu, koji se izdvajaju iz premije i služe za finansiranje preventivnih mera.

Zajedno sa ostalim funkcijama, treba spomenuti i socijalnu funkciju. Razvoj osiguranja smanjuje eventualne obaveze države pojedincima i korporacijama, preko različitih vrsta ekonomske pomoći, zbog nastanka štetnih događaja. Iz ovog se može zaključiti da svaka zemlja koja je dobro situirana teži raznovrsnosti ekonomskih protekcija preko rizika osiguranja, jer na taj način smanjuje pritisak na nacionalne fondove. Država bi trebala stimulisati razvoj osiguranja preko ekonomskih i političkih mera.

Veoma važna funkcija osiguranja je razvojna funkcija. Osiguravajuća društva imaju na raspolaganju važne fondove, koje mogu investirati u različite razvojne programe. Visoko kvalitetni fondovi za investiranje u razvojne programe su dugoročni prikupljeni fondovi (fondovi životnog osiguranja, penzionog osiguranja i anuiteti).

Osiguranje ima veoma važnu antiinflacionu funkciju, koja je karakteristična za zemlje u tranziciji, kao i za zemlje u kojima inflacija ima značajne negativne ekonomske posledice na životni standard i procese proizvodnje. Fondovi koji su investirani u osiguranje predstavljaju odloženu potrošnju, jer obaveze osiguravača da nadoknadi štete uvek nastaju sa određenim vremenskim zakašnjenjem u skladu sa plaćanjem premija. Obaveze osiguravača da izvrši isplate zavise od tipa osiguranja, ugovora osiguranja i trajanja osiguranja. Sredstva investirana kao premija osiguranja (pogotovu sredstva višegodišnjih životnih i penzionih osiguranja kao i anuiteta) se ne troše odmah i na taj način dovode do snižavanja cena.

Upravljanje rizikom osiguranja, osiguravajuća društva moraju reflektovati u sinergijskog vezi između rizika, premije, prodaje osiguranja, likvidacije šteta i fondva osiguranja. Cena proizvoda i usluga na tržištu zavisi od ponude i tražnje tih dobara. Cena osiguranja je premija, koju mora da

plati kupac, odnosno osiguranik. Cena je važan element tržišta, jer definiše prihode osiguravača. Određivanje cene premije zavisi od dva faktora i to: od učestalosti ili verovatnoće nastanka događaja i od visine očekivanog gubitka. Premija mora da pokrije gubitak, koji je preuzeo osiguravajuće društvo, i mora da obezbedi rezerve sigurnosti koje omogućavaju društvu da pokrije dugoročni rizik i obezbedi dobro poslovanje društva.

Osiguravajuća društva distribuiraju rizik do mnogih opasnih objekata u opasnim grupama, gde se vrši kompenzacija opasnosti. Zajedničke štete se distribuiraju do svih opasnih objekata, koji su uključeni u opasnu grupu, do onih koji su pogođeni i koji nisu pogođeni opasnošću. Osiguranje i kompenzacija opasnosti se mogu izvršiti između mnogih opasnih objekata i subjekata u opasnoj ili recipročnoj grupi. Osiguravajuća društva rade kao nedepozitne finansijske institucije, koje čine dugoročne i sigurne investicije prikupljenih fondova od osiguranika. Oni se suočavaju sa različitim investicionim rizicima, koji sprečavaju profitabilnost. Najviše od svega, sva dešavanja na tržištu akcija navode na razmišljanje da su klasični rizici osiguranja često deo investicija, najviše na tržištima kapitala.

Osiguravajuća društva posluju na različitim finansijskim tržištima koji se mogu ispitivati sa stanovišta hitnosti rizika i načina kako se sredstva troše. Oni često učestvuju na tržištu akcija, obveznica kao i na hipotekarnom tržištu. Takođe koriste finansijska tržišta na kojima trguju kratkoročnim obveznicama, kojima obezbeđuju likvidnost, međutim, ne učestvuju na finansijskim tržištima u tolikoj meri kao na tržištu kapitala. Koja struktura sredstava je odgovarajuća za svako osiguravajuće društvo zavisi od samog društva, karakteristika i stvarnih procena sigurnosti i stvarne profitabilnosti osiguravajućeg društva.

Osiguravajuće društvo se u svom poslovanju pored rizika osiguranja suočava i sa rizicima koji nastaju direktno kao posledica poslovanja osiguravajućeg društva. Kao i drugi finansijski subjekti koji posluju na finansijskom tržištu, osiguravajuća društva se suočavaju sa tržišnim rizikom, rizikom ročne i strukturne neusklađenosti imovine sa obavezama, a pored ovog i sa drugim rizicima koji proizilaze iz poslovanja i to sa operativnim rizikom, pravnim i reputacionim rizikom. Merenje ovih rizika je od krucijalne važnosti efektivnom menadžmentu rizika. U zavisnosti od toga koliko je menadžment rizika efektivan, osiguravajuća kompanija može da propadne ili da posluje vrlo uspešno.

Menadžment osiguravajućeg odlučuje sa kolikom nivoom rizika su spremni da posluju. Ukoliko je poslovna strategija društva kompletno izbegavanje rizika i poslovanje u maksimalno sigurnim uslovima, onda to može rezultirati sa relativno siromašnim finansijskim povraćajima, koji će pogoršati konkurentnu poziciju osiguravača i na taj način umanjiti njegovu prodaju i finansijske performanse. Međutim sa druge strane, preterano preuzimanje rizika može doprineti visokim kratkoročnim dobitima ali takođe i budućim finansijskim gubicima ili čak nesolventnošću kompanije.

Uspešne kompanije uče kako da kontrolišu rizik, tj., kako da se suočavaju sa novim i starim izazovima istovremeno obzbeđujući pokriće i sigurnost u poslovanju, kako bi preživele i prosperirale na duge staze. Pred osiguravajuća društva se postavljaju izazovi balansiranja izloženosti rizicima uz istovremenu zaštitu osiguranika od posledica nastupanja štetnih događaja. Kada se ostvari rizik osiguranja na čiju pojavu osiguravajuće društvo nije računalo, odnosno nije pripremlilo adekvatnu akciju, onda ova greška u proceni rizika osiguranja neće samo uticati na taj segment poslovanja društva. Naime, greška u proceni rizika osiguranja će imati i posledice na poslovanje, a samim tim i na upravljanje rizicima osiguravajućeg društva.

Sistem zasnovan na riziku koji zastupa Solventnost II nastoji da alocira kapital tačno tamo gde su rizici. Ako je sistem netačan, onda kompanije moraju da drže više kapitala za neke rizike nego što je neophodno, čime se povećavaju troškovi osiguranja za korisnike. Za ostale rizike, biće držano premalo kapitala, što vodi povećanju rizika od neuspeha. U idealnom slučaju, sistem na bazi rizika će tačno izmeriti nivo rizika u portfelju i ukazati na srazmerni iznos kapitala, što dovodi do najefikasnijeg korišćenja kapitala.

Nivo rizika u portfelju osiguravajućih društava zavisi od mnogo različitih faktora. Nivo premijskih stopa će imati takav efekat da ako kompanija pravi profitabilnije proizvode zahtevi za kapitalom će biti manji nego ako kompanija pravi manje profitabilne proizvode.

Modernizacija režima solventnosti zahteva od osiguravača poznavanje i upotrebu različitih tehnika za ublažavanje i diversifikaciju rizika i prepoznavanje šansi, usklađivanje regulatornog i ekonomskog kapitala, i podsticanje jačeg menadžmenta rizika. Tako će nekim osiguravajućim društvima uvođenje evropskog režima Solventnost II povećati zahteve za kapitalom kao i troškove poslovanja nego što je to trenutno slučaj, ali će ih zato primorati da budu na

odgovarajući način kalibrirana i da svoje poslovanje u potpunosti baziraju na upravljanju rizikom.

Sistem baziran na razumnim principima ekonomske procene će otkriti pravu finansijsku poziciju osiguravača, povećavajući transparentnost i sigurnost u celom sektoru. Uvođenjem regulatornih zahteva baziranih na riziku obezbediće se dobar balans između zaštite osiguranika i razumnih troškova za osiguravača.

Posebno, kapitalni zahtevi će reflektovati specifične profile rizika svakog osiguravajućeg društva. Osiguravači koji upravljaju rizicima na pravi način, koriste odgovarajuće tehnike za ublažavanje rizika, ili diversifikuju svoje aktivnosti će biti nagrađeni time što će im biti dozvoljeno da drže manje kapitala. Sa druge strane, loše vođenim društvima, ili osiguravačima sa većim apetitom za rizikom, će biti traženo da drže više kapitala kako bi se osigurala isplata svih nastalih odštetnih zahteva.

Solventnost II stavlja naglasak na razumno upravljanje rizikom i snažne interne kontrole. Odgovornosti za razumno upravljanje finansijama će biti vraćeno na menadžment osiguravača. Osiguravači će dobiti više slobode, tj., od njih će se zahtevati da primenjuju pre razumne principe, nego arbitražna pravila. Regulatorni zahtevi i praksa celokupnog sektora osiguranja će se izjednačiti i osiguravači će biti nagrađeni za uvođenje sistema za upravljanje rizikom i kapitalom koji najbolje odgovara njihovim potrebama i sveukupnom profilu. Za uzvrat, biće podvrgnuti jačoj kontroli supervizora.

Novi režim će takođe naglasiti transparentnost poslovanja i izveštaje prema javnosti. Osiguravači koji primenjuju najbolju praksu poslovanja će dalje biti nagrađeni od strane investitora, učesnika na tržištu i potrošača.

Od projekta Solventnost II se očekuju značajne koristi, a očekivani uticaj za sve zainteresovane strane je pozitivan i to za osiguravače, supervizore, vlasnike polisa i ekonomiju u celini. Direktni korisnici Solventnosti II su osiguravači. Solventnost II će pored promovisanja razumnog upravljanja rizikom, usaglašavanja zahteva supervizora sa tržišnom praksom i nagrađivanjem društava kojima se dobro upravlja, doprineti daljoj integraciji tržišta osiguranja Evropske Unije. Internacionalna konkurentnost EU osiguravača i reosiguravača će biti unapređena kroz

izjednačavanje regulatornih kvantitativnih zahteva sa pravim ekonomskim troškovima postojećih rizika.

Supervizori će ostvariti bolji nadzor poslovanja osiguravača, omogućujući pravovremenske i efektivnije akcije, kao i moć da sprovedu jasne ocene svih rizika sa kojima se osiguravači susreću. Takođe će se poboljšati kooperacija i konvergencija supervizora.

Glavni indirektni korisnici Solventnosti II će biti vlasnici polisa. Prvo, novi režim će omogućiti uniformni i unapređeni nivo zaštite osiguranika u celoj EU, smanjujući verovatnoću da osiguranici ne budu isplaćeni jer je osiguravač upao u finansijske poteškoće. Drugo, uvođenjem ekonomskog pristupa baziranog na riziku, povećaće se pouzdanje osiguranika u proizvode koji se nude na tržištu, jer će Solventnost II promovirati bolje upravljanje rizikom, razumno određivanje cena i jačanje supervizije. Treće, Solventnost II će povećati konkurenciju, posebno kod masovnih proizvoda, kao što je auto i kućno osiguranje, smanjujući cene i povećanjem izbora, podstičući inovaciju proizvoda.

Iako je sveukupni uticaj Solventnosti II pozitivan za sve zainteresovane strane, sprovedeni analitički rad je proizveo brojne potencijalne probleme. Ova pitanja se primarno odnose na postojanje osobina tržišta osiguranja koja se moraju istaći prilikom uvođenja ekonomskog riziko baziranog režima solventnosti. U zavisnosti od reakcije akcionara, mogu nastati kratkoročni negativni uticaji. Generalno, u zavisnosti od mere u kojoj osiguravači predviđaju uvođenje Solventnosti II, postoji manja mogućnost da će nastati ovi kratkoročni negativni uticaji i to:

- Inicijalni troškovi implementacije: Solventnost II će podstaći nastanak značajnih troškova, i to kako za celokupan sektor osiguranja tako i za superviziju, ukoliko već nemaju usvojene moderne sisteme upravljanja rizikom ili ukoliko nisu prešli na sistem supervizije bazirane na riziku. Analitički rad sproveden u ovom izveštaju anticipira da će inicijalni neto troškovi implementacije Solventnosti II biti značajni. Međutim, ovi troškovi će biti pokriveni u dugom roku preko očekivanih koristi.
- Unakrsno subvencionisanje: transparentno određivanje cena će naglasiti trenutno unakrsno subvencionisanje između visoko frekventnih poslovnih linija male jačine (npr. auto osiguranje) i nisko frekventnih poslovnih linija velike jačine (npr. avio osiguranje).

Ne može se isključiti mogućnost da će osiguravači limitirati ovo unakrsno subvencionisanje, što može dovesti do povećanja cena u određenim oblastima.

- Investiranje kapitala: za razliku od trenutnog režima, tržišni rizici će biti podvrgnuti kapitalnim zahtevima pod Solventnošću II, što će uticati na investicione strategije osiguravača. Posebno, pod Solventnošću II sredstva sa fiksnim prihodima će imati nižu cenu kapitala od akcija pošto su manje promenljive. Kao rezultat, osiguravači mogu odlučiti da izvrše rebalans portfolija kako bi na bolji način uskladili aktivu i pasivu i kupili više obveznica na račun akcija, ukoliko utvrde da potencijalno povećanje povraćaja na investicije u akcije ne nadoknađuje troškove držanja više kapitala. Ovo može uticati na EU tržište akcija u kratkom roku.
- Konsolidacija: prepoznavanje efekata diversifikacije implicira da dobro diversifikovani entiteti ili oni koji su deo osiguravajuće grupe, će se u praksi suočiti sa nižim zahtevima za kapitalom nego pojedinačni solo entiteti koji su lošije diversifikovani. Iako je ovo u potpunosti usklađeno sa ekonomskim principima koji podupiru predlog regulative, i ne smanjuje zaštitu osiguranika, ona ipak može da deluje kao katalizator za već postojeći trend konsolidacije na tržištu osiguranja EU i poveća već postojeći pritisak konkurencije na mala i srednja osiguravajuća društva. Međutim, mnoga mala i srednja društva su specijalizovana osiguravajuća društva koja pažljivo osmatraju i upravljaju svojim rizicima, i ostvaruju veliku korist time što su bliski sa svojim klijentima. Tamo gde je ovo slučaj, ove prirodne prednosti će biti u potpunosti prepoznate i rezultiraće nižim zahtevima za kapitalom za ova preduzeća. Takođe, veoma mali osiguravači će nastaviti da budu izuzeta od Solventnosti II.

Opasnosti od ne praćenja pristupa baziranog na riziku – ukoliko Solventnost II ne proizvede kao rezultat zahtev prema osiguravaču da drži kapital u skladu sa ekonomskim troškovima rizika sa kojima se suočava, može se podriti efektivnost i efikasnost Solventnosti II. Ovo posebno može povećati verovatnoću i jačinu nekih potencijalno kratkoročnih propratnih efekata opisanih gore.

Ono što je značajno za razvoj osiguranja u Srbiji, je činjenica, da ulazak stranog kapitala na domaće tržište osiguranja utiče na razvoj i unapređenje poslovanja celokupnog sektora osiguranja, kroz unapređenje korporativnog upravljanja, povećanje transparentnosti, veću

konkurenciju i uvođenje novih proizvoda. Međutim, regulatorni okviri daleko zaostaju od onih koji se sprovode na tržištu EU. S obzirom da Srbija teži priključivanju članicama EU, ona će morati u doglednom periodu prilagoditi svoje regulatorne okvire evropskim.

Postoji nekoliko faktora u Srbiji koji stimulatивно deluju na osiguravajuće kompanije da i pre roka usvoje procedure koje donosi Solventnost II:

Pritisci konkurencije: do skoro je na domaćem tržištu osiguranja postojala monopolska dominacija dva osiguravača. Otvaranje tržišta i pojava privatnih i inostranih kompanija promenila je situaciju, tako da domaće osiguravajuće kompanije, da bi opstale na tržištu, u uslovima povećane konkurencije moraju da usvoje pravila tržišnog načina poslovanja.

Nestabilnost uslova za investiranje: niske kamatne stope na investicije, privatizacija iz koje rezultira nestabilna cena akcija, su učinile današnje okruženje posebno nesigurnim za menadžere osiguravajućih kompanija. Solventnost II će omogućiti osiguravačima određena prilagođavanja potrebnog kapitala i time povećati njihovu fleksibilnost i mogućnost bržeg reagovanja na šanse i opasnosti.

Specijalizacija: otvaranje tržišta i pojava širokog spektra finansijskih instrumenata, kojima se ranije nije poslovalo na domaćem tržištu, stvara zahtev osiguravajućih kompanija za povećanom ekspertizom menadžera i specijalizovanim upravljanjem rizicima iz osiguranja i poslovanja osiguravajućih društava.

Promene u regulativama: Narodna banka Srbije u proces nadzora nad osiguravajućim kompanijama uvodi novi koncept nadzora kontrole zakonitosti poslovanja društava za osiguranje, koji je u potpunosti usaglašen sa međunarodno prihvaćenim principima i standardima supervizije osiguravajućih društava, a koji se bazira na proceni rizika kojima se osiguravajuća društva izlažu tokom svog poslovanja i načina upravljanja tim rizicima – Solventnost II.

Uvođenje principa poslovanja koje zastupa Solventnost II za srpska društva podrazumeva primenu potpuno novih znanja, metodologije, podataka i kalkulacija, što će potpuno promeniti bilans stanja osiguravajućeg društva sastavljen u skladu sa direktivom Solventnost II. Direktiva predviđa potpuno drugačije izračunvanje kapitala od aktuelnog metoda, tj. primenu standardne

formule regulisane na nivou Evropske unije, ili formiranje internog modela za izračunavanje adekvatnog kapitala.

Do sada osiguravajuća društva u Srbiji nisu bila pod pritiskom da primenjuju neki službeni okvir upravljanja rizicima, a Solventnost II nalaže korišćenje razrađenog okvira upravljanja rizicima na nivou cele organizacije. Ovo će dovesti do potpunog zaokreta u procesima, ljudima, znanju i informacionoj strukturi osiguravajućih društava kako bi se ostvarila pravilna organizacija i procesi, pravilne metode vrednovanja i postupke izveštavanja. Da bi se vrednovanje sredstava i obaveza, izračunavanje kapitala i na kraju uspostavljanje okvira za upravljanje rizicima odvijali nesmetano, potrebno je detaljno analizirati i unaprediti strukturu podataka, skladišta podataka i dostupne informacione sisteme i tehnologiju, što se može odraziti kao znatan pritisak na finansijske planove, ali će na kraju omogućiti stvaranje platforme za pravovremeno dobijanje pouzdanih i tačnih informacija, primerenih za pravilno odlučivanje

Sprovedene analize i njihovi rezultati dobijeni od osiguravača indikuju da je uvođenje novog režima solventnosti baziranog na riziku, najefektivniji i najefikasniji način za ispunjavanje generalnih ciljeva projekta Solventnost II. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da su pripreme srpskih osiguravača za dolazak novog režima Solventnosti na veoma niskom nivou, za razliku od osiguravača u EU. Mali procenat tržišta je dovoljno uznapredovao da razmišlja konkretno o strategijskom uticaju koji će imati regulativa, a još nijedno društvo koje posluje na teritoriji Srbije nije uznapredovao dovoljno da pokriva sva tri stuba koja propisuje regulativa Solventnost II. Zbog ovoga, postoji opravdana sumnja da će Srpsko tržište osiguranja uspeti da izvede usaglašavanje sa regulativom Solventnost II kada za to dođe vreme.

Većina tržišta prepoznaje koristi koje se mogu ostvariti implementacijom Solventnosti II, posebno u upravljanju informacijama za dnevne strateške odluke, kao i za odluke u vezi sa upravljanjem kapitalom i u ostvarivanju konkurentne prednosti. Međutim, kolike god da su predviđene poslovne koristi koje će doneti Solventnost II, kao rezultat uvođenja regulative Solventnost II očekuje se povećanje u troškovima poslovanja. Ovi troškovi su najviše locirani u infrastrukturi IT sektora i implementaciji samoprocene rizika i solventnosti. Upravljačko restrukturiranje se takođe smatra glavnim nosiocem troškova u implementaciji Solventnosti II. Angažovanje eksperata i edukacija zaposlenih su stavljeni kao sledeći trošak neophodan u

implementaciji Solventnosti II, kao i interno i eksterno izveštavanje i prihvatanje programa za upravljanje rizicima preduzeća ERM.

Veliki deo tržišta smatra da je glavni pokretač priprema za Solventnost II viši menadžment i upravni odbor. Sa druge strane, šire poslovne funkcije ne vezane za funkciju upravljanja rizikom i aktuarsku funkciju, još nisu u dovoljnoj meri uključene u proces.

Jedna od problematičnijih oblasti je jasnoća Direktive Solventnost II. Razvoj internog modela i izračunavanje adekvatnog kapitala preko standardne formule se kod svih osiguravača smatra kao izazov, što se povezuje upravo sa nedovoljnim razumevanjem direktive Solventnost II. Ovo je direktno povezano sa nedovoljnim poverenjem osiguravača u superviziju, tj. da je supervizija dorasla zadatku u odobravanju razvijenih internih modela. Ovo podrazumeva kako njihovu sposobnost da interni modeli postignu adekvatne standarde kvaliteta, tako i sposobnost supervizora da pregledaju i odobre ove modele. Ovo će se tek pokazati da li je istina u budućnosti, a činjenica je da je pred supervizijom jednako težak put kao i pred osiguravajućim društvima u implementaciji direktive Solventnost II.

Jedno je sigurno, da se kao posledica usvajanja evropske regulative Solventnost II očekuje potpuna reorganizacija celokupnog sektora osiguranja u Srbiji, a prihvatanje evropskih regulativa će se sigurno sprovesti na teži način nego što je slučaj sa tržištem EU, imajući u vidu veličinu i obim poslovanja srpskih osiguravajućih društava, kao i nespремnost supervizije osiguranja u usvajanju novog načina rada.

Osiguravajuća društva su ključna karika u lancu investicija koja omogućava kompanijama da finansiraju investicije i štedišama da obezbede prihode tokom svog života. Rad investicionog lanca je od ključne važnosti za efikasnu alokaciju kapitala u ekonomiji i prema tome poboljšanju produktivnosti i konkurentnosti.

Snažne zakonske regulative i supervizija osiguranja, koja upotpunjuje i podržava operacije tržišne discipline, su neophodne za uspostavljanje i održavanje stabilnog tržišta osiguranja. Međutim, u odsustvu efektivne tržišne discipline, celokupan teret eksterne kontrole pada na superviziju osiguranja, koja uglavnom ne raspolaže sa odgovarajućim kapacitetima sa kojima bi uspešno sprovela nadzor i kontrolu.

Paralelno jačanje regulativa i supervizije sa sporim i opreznim uvođenjem liberalnih mera je suštinsko za jačanje efikasnosti tržišta osiguranja. Liberalizacija tržišta osiguranja koja nije praćena razumnim prisustvom regulative i supervizije, može dovesti do haotične situacije na tržištu osiguranja. Ekonomije zemalja u tranziciji treba ovome da posvete posebnu pažnju u skladu sa svojom ekonomskom i finansijskom situacijom. Stabilnost sektora osiguranja je postignut, kada se uspostavi konkurentno, profesionalno i transparentno tržište u međunarodnom okruženju, u skladu sa razumnim principima i praksom koja generiše relevantne informacije i odgovarajući podsticaj.

Ono što karakteriše sve zemlje u tranziciji je nestabilno makroekonomsko okruženje, kao što je visoka stopa inflacije koja je rezultat velikih strukturalnih transformacija, ili je rezultat ozbiljnih ekonomskih poremećaja, koji upućuju na mnogo kritičnije probleme. Generalno, problemi počinju sa propustima menadžmenta u okviru osiguravajuće kompanije. Loša interna kontrola i moralni hazard, gde ne postoji supervizija menadžmenta, često dovode do propadanja institucije. Slabosti zakonskih regulativa, spajaju probleme nesigurnog menadžmenta i slabog upravljanja korporacijom.

Za stabilnost sistema osiguranja neophodno je postavljanje razumne makroekonomske i strukturalne politike, kako bi se izbegli ili ograničili ozbiljni poremećaji na tržištu. Bez ekonomske stabilnosti, kao okvira za stvaranje zdravog i normalnog razvoja osnovne finansijske i zakonske infrastrukture kao što je bankarstvo, kreditni i poreski sistemi, razvoj industrije, osiguranja neće biti postignuto. Takođe, za uspostavljanje i održavanje zdravog tržišta osiguranja, neophodna je podrška u vidu političkog i društvenog konsenzusa.

Nerazvijeno finansijsko tržište, takođe predstavlja ograničavajući faktor kompanijama za osiguranje. Ograničenja u alokaciji kapitala, koja nameće država i tržište, mogu da utiču na filozofiju upravljanja, ili profesionalnu procenu osiguravača, odnosno da ih ograniči da upravljaju aktivom i pasivom na način koji bi obezbedio maksimalnu rentabilnost uz istovremeno održavanje solventnosti. Obzirom da se osiguravajuće kompanije u razvijenim zemljama nalaze na drugom mestu po veličini ulaganja (i kod nas pretenduju ka tome u skoroj budućnosti), što znači da zauzimaju izuzetno značajno mesto među učesnicima na finansijskom tržištu,

poremećaji nastali u ovoj privrednoj grani bi imali izuzetno veliki uticaj i na funkcionisanje celokupnog finansijskog tržišta.

Kao i povećanje internacionalne konkurentnosti osiguravača, izjednačenje regulatornih zahteva sa ekonomskom stvarnošću će obezbediti bolju alokaciju kapitala na nivou preduzeća, celog sektora osiguranja i u okviru celokupne EU ekonomije. Ovo će rezultirati smanjenjem troškova u ceni kapitala za sektor osiguranja i takođe mogućnost za celokupnu EU ekonomiju preko uloge sektora osiguranja kao institucionalnog investitora. Efikasnija alokacija rizika i kapitala u okviru ekonomije će promovisati finansijsku stabilnost u srednjem i dugom roku.

Na osnovu svega možemo zaključiti da Solventnost II obezbeđujući sigurnost i stabilnost u poslovanju osiguravajućih kompanija istovremeno obezbeđuje i sigurnost i stabilnost finansijskog tržišta zemlje.

9. Literatura

1. Avdalović, V., Osiguranje, Beogradska Bankarska Akademija, Fakultet za bankarstvo, osiguranje i finansije, Beograd, 2007.
2. Avdalović, V., Marović, B., Osiguranje i upravljanje rizikom, 3. dopunjeno i izmenjeno izd. – Subotica: Birografika, 2005.
3. Avdalović, V., Principi osiguranja, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, 2007.
4. Avdalović, V., Menadžment rizika u osiguranju, Želind, Beograd 2000.
5. Avdalović, V., Čosić, Đ., Avdalović, S., Upravljanje rizikom u osiguranju, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, 2008.
6. Avdalović, V., Osiguranje i teorija rizika, Fakultet tehničkih nauka, Beogradska Bankarska Akademija, Fakultet za bankarstvo, osiguranje i finansije, 2006.
7. Association of British Insurers, “UK insurance: Key facts”, London, 2005
8. Barać, I. (2002), “Nadzor i kontrola društava za osiguranje”, www.bosna-re.com
9. Butler, C., Mastering Value at Risk, Financial Times, 1999.
10. Bernd, S., Liability Hedging and Portfolio Choice, Risk Books, 2005.
11. Babbel, D., Fabozzi, F., Effective and Ineffective Duration Measures for Life Insurers, (Eds.) Investment Management for Insurers, Pennsylvania, 1999.
12. Buhlmann, H., Mathematical method in risk theory, Springer – Verlag, Berlin, Heidelberg – New York, 1970.
13. Čolović, V., Osiguravajuća Društva (Zakonodavstvo Srbije, pravo EU, uporedno pravo), Institut za uporedno pravo, Beograd 2010., str 209.
14. Dermine, J., Bissada, Y., Asset & Liability Management, Prentice Hall, New Jersey, 2002.
15. Petrović, E., Denčić-Mihailov, K., (2007), Poslovne finansije - dugoročni aspekt finansijskih ulaganja, udžbenik, Ekonomski fakultet, Niš, str. 330
16. Petrović, E. (2002), Rizik i rentabilnost-ciljevi finansijskog upravljanja, monografija, Ekonomski fakultet, Niš, str. 154
17. Petrović, E. (1996), Investicione odluke u uslovima rizika, monografija, Ekonomski fakultet, Niš, str. 117
18. Esch L.: Asset and Risk Management, Wiley, West Sussex, 2005.
19. Diacon, S., C. O'Brien and A. Blake, “The Economic Value of General Insurance”, Association of British Insurers, March 2005

20. Dermine, J., Bissada, Y., *Asset & Liability Management*, Prentice Hall, New Jersey, 2002.
21. Erić Jović, M.,(2009), *Tržište osiguranja u Srbiji u uslovima globalne finansijske krize*, Zlatibor, 2009.
22. Esch L.: *Asset and Risk Management*, Wiley, West Sussex, 2005.
23. Fabozzi, F., *Investment Management*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 2000.
24. Fabris, N., “Centralno bankarstvo u teoriji i praksi”, Centralna banka Crne Gore, Podgorica 2006.
25. Holton, G., *Value at Risk: Theory and Practice*, Academic Press, 2003.
26. Kočović, J., (2003.), *Zbornik radova Privatizacija i perspektive osiguranja u zemljama u tranziciji*, Ekonomski fakultet, Beograd.
27. Kalinić, V., Avdalović, V., Avdalović, S., (2004), *Menadžment-marketing osiguranja*, Fakultet za uslužni biznis, Novi Sad, str.3.
28. Komelj J., Dolničar J., *Izazovi i mogućnosti u osiguranju i reosiguranju sa naglaskom na Solventnost II*, prezentacija, 18.susret osiguravača i reosiguravača SORS 2007., Sarajevo 2007., str. 51
29. Marrison, C., *The Fundamentals of Risk Measurement*, McGraw-Hill, New York, 2002.
30. Mercer Oliver Wyman, “Life at the end of the Tunnel”, February 2004a.
31. Mercer Oliver Wyman, “Going on the offensive”, June 2004b.
32. Ristić, Ž., (2003.), „Sektor osiguranja na finansijskom tržištu“, *Zbornik radova Privatizacija i perspektive osiguranja u zemljama u tranziciji*, Ekonomski fakultet, Beograd
33. Rejda, G. (2007) *Principles of Risk Management and Insurance*, International Edition, Pearson Education.
34. Ryan, S. (2007) *Financial Instruments and Institutions: Accounting and Disclosure Rules*, 2nd edition, New Jersey: John Wiley & Sons Inc.
35. Sterzynski, M. (2003), „Single Insurance Market”, *Belgian Actuarial Bulletin*.
www.insure.com
36. “Topics Geo Natural Catastrophes 2011: Analyses, Assessments, Positions”, Munich Re, March 2012.
37. Thompson, J., *Risk Based Supervision of the Insurance Companies*, World Bank, Februar 2006.
38. Van Deventer, K., Imai, M., Mesler, *Advanced Financial Risk Management*, Wiley, 2004.

39. Vaughan, T., The Implications of Solvency II for U.S. Insurance Regulation, Networks Financial Institute, Indiana State University, 2009-PB-03.

Radovi u časopisima:

1. Eling, Martin, Hato Schmeiser, and Joan T. Schmit, 2007. The Solvency II Process: Overview and Critical Analysis. *Risk Management and Insurance Review*. Spring, Issue 1, p. 69-85.
2. Buehler, K. S., V. D'Silva and G. Pritsch, "The business case for Basel II", The McKinsey Quarterly, 2004, Number 1
3. Borio, C. and K Tsatsaronis, "Accounting and Prudential Regulation – from uncomfortable bedfellows to perfect partners", Journal of Financial Stability
4. , 2004.
5. Jimmy Zou and George Stylianides, Getting Risk Management Right, The Survivors' Guide to Solvency II 2010, The Review in association with PwC.
6. Brian Purves and Julia Schüller, Standing Up To Market Scrutiny, The Survivors' Guide to Solvency II 2010, The Review in association with PwC
7. Achim Bauer and Lena Mörk, Taking Advantage Of Solvency II, The Survivors' Guide to Solvency II 2010, The Review in association with PwC
8. Jauković, L., Kaščelan, V., (2007), "Nova regulativa solventnosti osiguravajućih kompanija u EU – projekat Solventnost II", Montenegrin Journal Of Economics No 5a
9. Kaļiņina, D., Voronova, I., Risk Management Improvement under the Solvency II Framework, Economics and Business, 2013, str.29-36
10. T. PENTIKAINEN, Helsinki, On the Solvency of Insurance Companies, ASTIN Bulletin – The Journal of the International Actuarial Association, Volume 4, No 3– July 1967, 236-247.
11. Doris Kolassa, (01/2012) Financial Services: The Lamfalussy Process And The Development Of European Supervisory Authorities, http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_3.4.4.pdf, Januar 2013.

Izveštaji i working papers:

1. Bolton, M., Chamberlain, A., Clarkson, A., Frankland, R., Maddock, G., Tuley, J., and Veney, D., Solvency II Transition Working Party Report, October 2013,

<http://www.actuaries.org.uk/practice-areas/pages/actuarial-papers-subjects-related-solvency-ii>

2. Abdullah, M., Argyrou, M., Hanspal, N., and Orros, G., Embedding Solvency II into business as usual for general insurance – paper, GIRO Conference and Exhibition 2012
3. Eling, M., Diers, D., Linde, M., And Kraus, C., The Multi-Year Non-Life Insurance Risk, Working Papers On Risk Management And Insurance, No. 96 – November 2011
4. Verheugen, H., De Decker, J., Vorst, J., Internal Models: A Project Approach to Solvency II Compliance, Milliman White Paper, February 2009.
5. Eling, M., Holzmüller, I., An Overview And Comparison Of Risk-Based Capital Standards, Working Papers On Risk Management And Insurance No. 57, Jun 2008.
6. Cannizzo, L., and Vora, K. (2011), Impact of Solvency II on the Lloyd’s of London - Implications for the Management of Insurance Assets, Payden & Rygel Global Limited, Financial Services Authority, London, working paper
7. European Commission, White Paper on Financial Services Policy (2005-2010), December 2005b.
http://europa.eu.int/comm/internal_market/finances/docs/white_paper/white_paper_en.pdf
8. Federal Office of Private Insurance, “White Paper of the Swiss Solvency Test”, November 2004, Switzerland http://www.bpv.admin.ch/en/pdf/white_paper_sst.pdf
9. The Geneva Association, “Systemic Risk in Insurance: An analysis of insurance and financial stability” Special Report of The Geneva Association Systemic Risk Working Group, Mart 2010.
10. Sterzynski, M., Dhaene, J., „Solvency II: changes within the European single insurance market”, workpaper, april 2006.
11. Amended proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the taking up and pursuit of the business of insurance and reinsurance (Solvency II) COM(2008) 119 final http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/solvency/proposal_en.pdf
12. Alfon, I., Argimon, I. and Bascunana-Ambros, P., “What determines how much capital is held by UK banks and building societies?”, FSA Occasional Paper no. 22, July 2004.
13. CEA (2006) *Solvency II: Introductory guide*, Comité Européen des Assurances, Brussels, June 2006

14. CEIOPS' Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: Valuation of Assets and "Other Liabilities", Oktober 2009.
15. CEIOPS' Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: System of Governance (former Consultation Paper 33), October 2009.
16. CEIOPS, "Recommendations on the possible need for Amendments to the Insurance Groups Directive", October 2005a
http://www.ceiops.org/media/files/publications/standardsandmore/guidelines/recommendations_DOC0504.pdf
17. CEIOPS, Consultation Paper No.7 "Answers on the Second Wave of Calls for Advice in the Framework of the Solvency II Project", October 2005b
http://www.ceiops.org/media/files/consultations/consultationpapers/DOC07_05.pdf
18. CEIOPS Consultation Paper 14, "Draft Advice on sub-group supervision, diversification effects, cooperation with third countries and issues related to the MCR and SCR in a group context", July 2006
<http://www.ceiops.org/media/files/consultations/consultationpapers/CP14/CP14.pdf>
19. Comité Européen des Assurances, European Insurance in Figures, June 2006
<http://www.cea.assur.org/cea/download/publ/article243.pdf>
20. CEA (2006) Solvency II: Introductory guide
http://www.abi.org.uk/Display/File/Child/659/CEA_Guide_to_Solvency_II_tillinghast.pdf
21. CRO Forum, letter to financial Times, 11 July 2007
<http://www.croforum.org/news.ecp?linkje=/croforumlettertothft.ecp&inlog=>
22. Comité Européen des Assurances, 12 February 2008, Solvency II: FAQs on Group Supervision & Group Support Regime
23. Comité Européen des Assurances, 12 February 2008, Solvency II: How the Group Support Regime works in practice (Case Studies)
24. Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors (CEIOPS), "Report on possible need for amendments to the insurance groups directive",
25. Consultation Paper no. 6, 2005a Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors (CEIOPS), Answers to the European Commission on the first wave of calls for advice in the framework of solvency II project, June 2005b

26. Comité Européen des Assurances (CEA), Annual report 2004-05, Brussels, June 2005
Comité Européen des Assurances (CEA) and Mercer Oliver Wyman (MOW), Solvency
27. Assessment Models Compared – Essential groundwork for the Solvency 2 project, 2005.
28. Comité Européen des Assurances (CEA) and Chief Risk Officers Forum (CRO), “Solutions to major issues for Solvency II”, December 2005
29. CT2 Finance and Financial Reporting Core Technical for the 2008 Examinations, Faculty of Actuaries and Institute of Actuaries
30. Deloitte & Touche, “Report for the ABI on key correlation assumptions in ICA for life offices”, 2005
31. De Nederlandsche Bank “Financial Assessment Framework. Consultation Document”, October 2004,
http://www.dnb.nl/dnb/bin/doc/FTK%20Consultation%20Document%20English%20translation_tcm13-47968.pdf
32. Directive 98/78/EC on the supplementary supervision of insurance undertakings in an insurance group, October 1998 <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998L0078:EN:NOT>
33. Directive 2006/48/EC relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions (recast), June 2006
http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_177/l_17720060630en00010200.pdf
34. Directive 2002/87/EC on the supplementary supervision of credit institutions, insurance undertakings and investment firms in a financial conglomerate and amending Council Directives, December 2002
35. http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2003/l_035/l_03520030211en00010027.pdf
36. European Commission, (2007), Impact Assessment Report – Accompanying document to the Proposal for a Directive on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance Solvency II
37. Solvency II Internal Model Requirements, Deloitte, 2010.
38. Solvency II, Technical Provisions, Deloitte, April, 2006
39. Sigma No 3/2012: World Insurance in 2011.
40. SWISS Re – European Insurance Report 2012

41. Eling, M., Klein, R.W. and Schmit, J.T., (2009), Independent Policy Reports, Insurance Regulation in the United States and the European Union - A Comparison, The Independent Institute
42. EIOPA-DOC-12/362, Technical Specifications for the Solvency II valuation and Solvency Capital Requirements calculations (Part I), 18 October 2012.
43. European Commission, “The Application of the Lamfalussy Process to EU Securities Markets Legislation”, SEC(2004) 1459, November 2004.
http://europa.eu.int/comm/internal_market/securities/docs/lamfalussy/sec-2004-1459_en.pdf
44. European Commission, “Amended Framework for Consultation on Solvency II”, July 2005a.
[http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2506-04/framework-cons](http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2506-04/framework-cons_en.pdf)
45. _en.pdf
46. European Commission (2007) Impact Assessment Report – Accompanying document to the Proposal for a Directive on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance Solvency II
47. Executive Summary of the Impact Assessment accompanying document to the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the taking-up and pursuit of the business of insurance and reinsurance (Solvency II) - SEC (2007) 870
http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/solvency/impactassess/executivesummary_en.pdf
48. Final CEIOPS’ Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: Article 130, Calculation of the MCR, CEIOPS 2009
49. Federal Office of Private Insurance, Modelling of Groups and Group Effects
<http://www.bpv.admin.ch/themen/00506/00530/index.html?lang=en>
50. Financial services supervision: Chancellor’s 3 March letter to Ecofin colleagues covering ongoing
51. supervision, crisis management, and resolution http://www.hm-treasury.gov.uk/media/3/D/ukchxletter_ecofin030308.pdf
52. Financial Services Authority (FSA), “Enhanced capital requirements and individual capital assessments for non-life insurers”, Consultative Paper 190, July 2003a
53. Financial Services Authority (FSA), “Enhanced capital requirements and individual capital assessments for life insurers”, Consultative Paper 195, August 2003b

54. Financial Services Authority (FSA), “Integrated
55. Prudential Sourcebook for insurers”, Policy Statement 04/16, June 2004
56. Financial Services Authority (FSA), “Strengthening capital standards”, Consultative Paper 05/03, January 2005
57. KPMG/European Commission, Study into the methodologies to assess the overall financial position of an insurance undertaking from the perspective of prudential supervision, May 2002.
58. KPMG, Solvency II, A closer look at the evolving process transforming the global insurance industry, 2011, kpmg.com
59. Kuritzkes, A., T. Schuermann and S. M. Weiner, Risk Measurement, Risk Management and Capital Adequacy in Financial Conglomerates, Wharton Financial Institutions Centre, working paper no. 3, 2002.
60. Solventnost 2, Odbrojavanje do potpune primene, Deloitte, Avgust 2013.
61. "Službeni glasnik RS", br. 31/2005 i 21/2010.
62. Solvency II reporting: The three pillars, October 2012, J.P. Morgan Asset Management (Europe)
63. Strassner, M., Helfenstein, R., (2009): Solvency II Standard Formula: Consideration of non-life reinsurance, Swiss Re Focus report
64. Sharma, P, “Prudential Supervision of Insurance undertakings”, Conference of Insurance Supervisory Services of The Member States of the European Union, December 2002
http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/Solvency/Solvency2-conference-report_en.pdf
65. Swiss Re, Sigma No 2/2005, World Insurance in 2004 growing premiums and stronger balance sheets; statistical appendix, updated 2005
66. Treasury Analytics, Treasury Management, Investment Trading and Consulting Institute, Kansas 2006.
67. QIS5 results: Internal Models March 2011, Milliman Solvency II Update,
68. Milliman.
69. VanBeers, R., Elshof W. Evaluating The Solvency Capital Requirement Of Interest Rate Risk In Solvency II, October 2012 Milliman Research Report

70. Monitoring progress in EU prudential supervision, European financial Services Round Table report, September 2007 [http://www.efr.be/members/upload/publications/97338EFR-september2007%20\(final\).pdf](http://www.efr.be/members/upload/publications/97338EFR-september2007%20(final).pdf)
71. NBS, Sektor Osiguranja u Srbiji, Izveštaj za 2011. godinu, April 2012.
72. NBS, Sektor osiguranja u Srbiji, Izveštaj za treće tromesečje 2012. godine, Novembar 2012.
73. NBS, Sektor osiguranja u Srbiji – Izveštaj za III tromesečje 2013. godine
74. OECD, Workshop on Insurance and Private Pensions in the Baltic States – Prudent Person Approach, 2002.
75. OECD Insurance Statistics Yearbook, 1995-2004, OECD 2006.
76. PwC, Getting to grips with Pillar 3, www.pwc.com/insurance
77. Australian Prudential Regulation Authority, “A Statutory liability valuation standard for general insurers”, September 1999.
78. Australian Prudential Regulation Authority, “Prudential supervision of general insurance”, March 2001.
79. The Geneva Association, “Key Financial Stability Issues in Insurance”, July 2010.
80. GIMAR 2012 edition, IAIS, Oktobar 2012.
81. Glacy, A., Wilms, A., Life Insurance Accounting, Insurance Accounting and Systems Association, North Carolina, 2001.
82. Griffiths, H., Financial Investments, MC Graw Hill Book Company, London, 1990.
83. Global Insurance Market Report (GIMAR) 2012 Edition”, International Association of Insurance Supervisors, October 2012.
84. Global Insurance Review 2011 and Outlook 2012/3” Swiss Re, December 2011.
85. HM Treasury and Financial Services Authority (FSA), “Solvency II: a new framework for prudential regulation of insurance in the EU - a discussion paper” February 2006 http://www.hmtreasury.gov.uk/media/B13/C0/solvencyII_discussionpaper.pdf
86. HM Treasury, Financial Services Authority and Bank of England, “After the Financial Services Action Plan: A new strategic approach”, May 2004b
87. HM Treasury, Financial Services Authority and Bank of England, “After the Financial Services Action Plan: UK response to the reports of the four independent expert groups”, September 2004a

88. HM Treasury, "The UK financial services sector: rising to the challenges and opportunities of globalisation", March 2005a
89. HM Treasury, "A framework for Guarantee Schemes in the EU: "A discussion paper", October 2005b
90. HM Treasury, "Solvency II: a new framework for prudential regulation of insurance in the EU:A discussion paper", February 2006
91. HM Treasury, "Enhancing group supervision under Solvency II: A discussion paper", April 2008
92. HM Treasury, "Supervising insurance groups under Solvency II: A discussion paper", November 2006
93. Insurance Europe, European Insurance in Figures – Statistics No 46, January 2013
94. International Association of Insurance Supervisors, "Towards a common structure and common standards for the assessment of insurer Solvency. Cornerstones for the formulation of regulatory financial requirements", Draft, 11 February 2005.
95. IAIS (2002), „Principles on Capital Adequacy and Solvency", Tokyo, Januar.
96. IAIS (1997), „Principles of Insurance Supervision", Basel, Septembar.
97. International Accounting Standards Board, Insurance Contracts Phase II, Project Summary, 2006. http://www.iasb.org/uploaded_files/documents/16_18_webupdatejanuary06.doc
98. International Financial Services London (IFSL), Insurance, May 2004
99. International Financial Services London, "International Financial Markets in the UK", May 2005
100. Impact Assessment Report accompanying document to the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the taking-up and pursuit of the business of insurance and reinsurance (Solvency II) - SEC(2007) 871
http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/solvency/impactassess/finalreport_en.pdf
101. Ernst & Young - 2013 European insurance outlook, Challenges and opportunities abound.
102. Lloyd's - <http://www.lloyds.com/The-Market/Operating-at-Lloyds/Solvency-II/About/Solvency-I>
103. Lloyd's, March 2010, Solvency II Detailed guidance notes, Section 1 - System of governance

104. McCreevy, C, European Commissioner for Internal Market and Services, “Insurance Solvency: The way forward”, Public hearing on Solvency II, Brussels, June 2006
[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/06/399&format=HTML
&aged=0&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/06/399&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en)
105. Doris Kolassa, (01/2012) Financial Services: The Lamfalussy Process And The Development Of European Supervisory Authorities,
http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_3.4.4.pdf, Januar 2013.

10. Prilozi

Upitnik o spremnosti sektora osiguranja u Srbiji za implementaciju Evropske regulative Solventnost II

1. Koliko ste sigurni da će sektor osiguranja u Srbiji uspeti da izvede usaglašenost sa regulativom Solventnost II? (Upisati X u polje pored odgovora)

- nismo sigurni
  - veoma zabrinuti
  - zabrinuti
  - sigurni
  - veoma sigurni
  - bez odgovora

2. Da li mislite da ćete uspeti da prilagodite svoje poslovanje prema novom režimu pravovremeno? (Upisati X u polje pored odgovora)

- da
  - ne
  - nismo sigurni

i da li ste počeli sa pripremama za usvajanje regulative Solventnost II?

- nismo i ne planiramo dok za to ne dođe vreme
  - nismo ali imamo u planu u narednih godinu dana
  - jesmo, razmišljamo o strategijskom uticaju
  - jesmo, pokrивamo sva tri stuba
  - jesmo, pokrивamo samo određene delove

3. Po vašem mišljenju na koje od sledećih oblasti poslovanja vašeg društva će Solventnost II imati najveći strategijski uticaj? (U svakom redu upisati X u odgovarajuće polje)

Oblast	Ne	Da, pozitivan	Da, negativan	Nije razmatrana	Nemamo odgovor
Trenutni poslovni model					
Postojeća struktura društva					
Postojeća upravljačka struktura					
Način upravljanja kapitalom					
Način upravljanja i alociranja kapitala u poslovnoj jedinici					
Forme kapitala koje će se držati u poslovanju					
Upravljačke informacije koje će biti potrebne za donošenje strateških odluka					
Upravljačke informacije koje će biti potrebne za donošenje svakodnevnih odluka					
Izveštaji koji će se podnositi supervizorima					
Izveštaji koji se javno objavljuju					

4. Koji su vaši glavni ciljevi za implementaciju Solventnosti II? (Upisati X pored svakog odgovora za koji smatrate da se odnosi)

- Usaglašenost sa regulatornim zahtevima
- Reakcija na očekivanja akcionara i investitora
- Održavanje/unapređenje kreditnog rejtinga
- Unapređenje operativnih procesa
- Ostvarivanje konkurentske prednosti
- Mogućnost boljeg reagovanja na rizike
- Efikasno i efektivno korišćenje kapitala
- Unapređenje u procesu donošenja odluka
- Organizaciona racionalizacija
- Bolja profitabilnost (proizvoda i sveukupna profitabilnost)
- Drugo

5. Rangirajte po vašem mišljenju 3 faktora za koje mislite da su ključni za uspešnu implementaciju regulative Solventnost II

Faktor	I	II	III
Posvećenost upravnog odbora			
Posvećenost višeg menadžmenta			
Razumevanje regulative od strane upravnog odbora/višeg menadžmenta			
Mogućnosti i kvalitet internih resursa			
Budžet/kontrola troškova			
Upravljanje projektom			
Tehnologija			
Saradnja između različitih funkcija			
Kvalitet/dostupnost podataka			
Jasna uputstva od strane supervizora			
Drugo			

6. Koje su funkcije uključene (ili prema vašem mišljenju treba da budu uključene) u projekat Solventnost II i ko ih pokreće? (U svakom redu upisati X u odgovarajuće polje)

Funkcija	Uključeni ali nisu pokretači	Pokretači	Nisu uključeni
Upravni odbor			
Sektor Rizika			
Aktuari			
Finansije			
Interna revizija			
Eksterni izvori			

7. Ukoliko je vaše društvo deo grupe, kako ćete nastupiti prema projektu Solventnost II? (Upisati X pored odgovarajućeg odgovora)

- nastupićemo kao samostalan entitet, ceo posao ćemo samostalno odraditi
- koristićemo podršku naše roditeljske kompanije/grupe

8. Koliko ste sigurni da će vaši operativni procesi i alati biti adekvatni za ispunjavanje uslova iz Direktive? (Upisati X pored odgovarajućeg odgovora)

- nismo sigurni
- veoma zabrinuti
- zabrinuti
- sigurni
- veoma sigurni

9. Kao rezultat usvajanja regulative Solventnost II, da li predviđate da će vaša organizacija imati potrebu za nekom od navedenih radnji? Selektovati stavke na koje se odnosi.

- Uvođenje novih tehnika za ublažavanje rizika
- Reorganizacija/Restruktuiranje
- Realokacija
- Značajna promena investicione strategije
- Promena cena proizvoda
- Lansiranje novih proizvoda
- Redizajniranje postojećih proizvoda
- Promena u miksu proizvoda
- Još nije odlučeno
- Ništa od navedenog

10. Na koju od sledećih oblasti vaša organizacija mora biti najviše fokusirana radi usaglašavanja poslovanja sa regulativom Solventnost II? (odabrati pet)

- Planiranje implementacije
- Sistemi upravljanja rizikom
- Infrastruktura podataka i procesi upravljanja podacima
- Kvalitet podataka
- Merenje rizika
- Izvođenje, merenje
- Dokumentacija, ugradnja i korišćenje
- Izgradnja internih modela, ORSA (samoprocena rizika i solventnosti)
- Informacije za menadžment
- Kontrola okruženja, tehnologije

11. Da li se sprovodi edukacija zaposlenih o novom načinu rada koji će uvesti Direktiva i na koji način, postojeća znanja? (Upisati X u polje pored odgovora)

- ne
- da, kroz seminare
- interna edukacija

12. Identifikujte oblasti za koje mislite da će projekat Solventnost II zahtevati sopstvene resurse, resurse grupe ili eksterne resurse. (U svakom redu upisati X u odgovarajuće polje)

Oblast	Sopstveni resursi	Resursi grupe	Eksterni resursi	Nemamo odgovor
Tržišno vrednovanje obaveza iz osiguranja				
Rizik osiguranja				
Operativni rizik				
Kreditni rizik				
Tržišni rizik				
Interni model				
Redizajniranje poslovnih procesa (prema upravljačkim zahtevima)				
Okvir za upravljanje rizicima				
IT sistemi				
Prikupljanje podataka, kvalitet i drugo				
Tajming za implementaciju				
Samoprocena rizika i solventnosti (ORSA)				
Proces pregleda supervizije				
Dokumentacija				
Tržišna disciplina (izveštavanje i objavljivanje izveštaja prema Stubu 3)				
Internacionalna implementacija / aspekt grupe				
Dijalog/interakcija sa supervizorima				
Drugo				

13. Da li će nov način poslovanja promeniti način rada pojedinih sektora osiguravajućeg društva i u kojoj meri? (U svakom redu upisati X u odgovarajuće polje)

Sektor	Značajne promene	Umerene promene	Bez promena
Upravni odbor			
Sektor Rizika			
Aktuari			
Finansije			
Interna revizija			

14. U kojim sektorima će Solventnost II zahtevati angažovanje dodatnih stručnih kadrova? (U svakom redu upisati X u odgovarajuće polje)

	Interni kadrovi	Eksterni kadrovi
Rizici		
Aktuarstvo		
Finansije		
IT		
Drugi		

15. Solventnost II nalaže osiguravajućim društvima da analiziraju rizike sa kojima se suočavaju kroz celokupno poslovanje društva i da prema tome odrede odgovarajući nivo kapitala koji će držati. Da li će prema ovome vaše društvo uvesti nove tehnike za ublažavanje rizika u svoje poslovanje i da li ima plan uvođenja? (Upisati X u polje pored odgovora)

- neće se uvoditi nove tehnike
- hoće ali još uvek ne postoji plan uvođenja
- hoće i postoji plan uvođenja

16. Da li će pripreme za uvođenje regulative doneti vašoj kompaniji poslovne koristi i u kojoj meri? (Upisati X u polje pored odgovora)

- značajne opipljive poslovne koristi
- određene opipljive poslovne koristi
- neodređene opipljive poslovne koristi
- bez opipljivih poslovnih koristi osim usaglašavanja sa regulativom

17. Odaberite poslovne koristi koje mislite da će vaša kompanija ostvariti sa uvođenjem Direktive:

- bolje razumevanje sopstvenog poslovanja
- unapređeni okvir za upravljanje rizikom
- bolja alokacija kapitala
- bolje određivanje cena proizvoda
- bolje proizvodne strategije
- konkurentna prednost
- ništa od navedenog

18. Da li očekujete povećanje u troškovima poslovanja kao rezultat uvođenja regulative Solventnost II? (Upisati X u polje pored odgovora)

- da
- ne
- nismo sigurni

19. Gde su najviše locirani troškovi? (rangirati ih prema veličini brojevima I, II, III..)

- Angažovanje eksperata/edukacija zaposlenih
  - Upravljačko restrukturiranje
  - Razvoj internog modela
  - Implementacija samoprocene rizika i solventnosti (ORSA)
  - Prihvatanje programa za upravljanje rizicima preduzeća (ERM)
  - Interno i eksterno izveštavanje
  - Infrastruktura IT sektora
  - Opšte promene u menadžmentu
  - Drugo

20. Prema vašem mišljenju koji model za izračunavanje zahtevanog solventnog kapitala najviše odgovara vašoj organizaciji? (Upisati X u polje pored odgovora)

- puni interni model
  - delimični interni model
  - standardna formula

21. Prema vašem mišljenju, u kom delu će odabrani pristup najviše doneti koristi? (U svakom redu upisati X u odgovarajuće polje)

Oblast	Bez koristi	Značajnu korist	Visoku korist	Veoma visoku korist	Bez odgovora
Smanjenje kapitalnih zahteva/kapitalni podsticaji					
Bolji balans rizika, kapitala i povraćaja					
Unapređeno upravljanje kapitala					
Efikasniji menadžment rizika					
Interakcija sa rejting agencijama					
Pristupačnost podacima					
Druge oblasti					

22. Prema vašem mišljenju koji su izazovi u implementaciji željenog modela? (U svakom redu upisati X u odgovarajuće polje)

Oblast	Nema izazova	Značajni	Veoma značajni	Bez odgovora
Angažovanje upravnog odbora				
Redizajniranje poslovnog procesa				
Troškovi usaglašavanja				
Interna revizija				
Nedovoljno poznavanje/ razumevanje direktive Solventnost II				
Upravljanje rizikom – integracija i ugradnja				
Aktuarski sektor – standardna formula				
Aktuarski sektor – interni model – ocena, iztgradnja i implementacija				
Finansije – modelovanje kapitala				
Finansije – objavljivanje podataka				
IT sistemi – razvoj sistema, sveobuhvatnost podataka				
Osiguranje – upravljanje rizicima, riziko bazirane cene				
Razvoj novih struktura proizvoda prema novom regulatornom režimu				

23. Ukoliko ste se odlučili za potpuni ili delimični interni model, prema vašoj proceni koliko će vremena biti potrebno za njegovu izgradnju? (Upisati X u polje pored odgovora)

- 3 meseca
  - 6 meseci
  - godinu dana
  - preko godine dana

24. Za izgradnju internog modela je potrebno ispuniti određene uslove. Čekirati odgovarajuće polje pored definisanog uslova u zavisnosti od njegove trenutne ispunjenosti.

Uslov	Neispunjen	Na putu	Ispunjen
Angažovanje i sticanje unutrašnje podrške			
Odluka da li razvijati centralizovan ili decentralizovan interni model			
Razumni apetit za rizikom (Koherentan okvir rizika)			
Adekvatni sistemi i procesi za demonstraciju upotrebe internog modela			
Primena proporcionalnosti – pristup korišćen u internom modelu mora biti proporcionalan veličini, kompleksnosti i riziku organizacije			
Automatizacija sistema i unapređenje procesa i resursa radi obezbeđenja kvaliteta i sigurnosti podataka internog modela			
Komuniciranje sa akcionarima o ostvarenom kvalitetu			

25. Koliko ste sigurni da će nadzorni organi – supervizija raspolagati sa dovoljno resursa da sprovede proces validacije i odobravanja svih internih modela koje želite da koristite kada zaživi Solventnost II? (Upisati X u polje pored odgovora)

- Veoma sigurni
- Prilično sigurni
- Niti jesmo/niti nismo
- Nismo sigurni
- Uopšte nismo sigurni

26. Koliko ste sigurni da je vaš trenutni upravljački okvir rada u saglasnosti sa regulativom Solventnost II? (U svakom redu upisati X u odgovarajuće polje)

Funkcija	Veoma sigurni	Prilično sigurni	Niti jesmo/niti nismo	Nismo baš sigurni	Uopšte nismo sigurni
Transparentnost u komunikaciji					
Interakcija između različitih kontrolnih funkcija					
Funkcija usaglašavanja					
Okvir rada interne kontrole					
Aktuarska funkcija					
Funkcija za upravljanje rizikom					
Organizaciona struktura					
Interakcija višeg menadžmenta sa ključnim kontrolnim funkcijama					
Funkcija kontrole upravnog odbora					

27. Koji su ključni izazovi u prikupljanju i upravljanju podacima? (U svakom redu upisati X u odgovarajuće polje)

	Kritični	Veoma visoki	Visoki	Bez odgovora
Loš kvalitet podataka				
Nedostatak istorijskih podataka				
Nedostatak zajedničke terminologije				
Nedovoljno dokumentovanih procedura za upravljanje podacima				
Drugo				

28. Na koji način ćete obezbediti kvalitet podataka? (Upisati X u polje pored odgovora)

- Implementacijom novog softvera
  - Korišćenjem postojećeg softvera
  - Uvešćemo nov način procene kvaliteta podataka
  - Koristićemo postojeći način procene kvaliteta podataka
  - Ručna procena
  - Drugo

29. Koji su za vašu kompaniju najteži zahtevi pod Stubom 3? (Upisati X u polje pored odgovora)

- Godišnji templejti kvantitativnog izveštavanja (QRT)
  - Kvartalni QRT
  - Redovni izveštaji supervizoru (RSR)
  - Izveštaj o solventnosti i finansijskom stanju (SFCR)
  - Drugo

30. Da li će vas Solventnost II odvesti u pravcu spajanja i akvizicija? (Upisati X u polje pored odgovora)

- Ne
  - Verovatno – uzeli bi u razmatranje ukoliko se pojavi prava prilika
  - Da – aktivno smo u potrazi za prilikama spajanja i akvizicije
  - Bez odgovora

Biografija kandidata

Mirjana Ilić je rođena 24.03.1980. godine u Novom Sadu gde je sa odličnim uspehom završila osnovnu školu i gimnaziju. Osnovne studije Ekonomskog fakulteta u Beogradu, smer: bankarstvo, finansije i osiguranje, upisala je školske 1998/99. godine, a diplomirala u novembru 2002. godine. Iste godine je upisala poslediplomske studije, smer: Aktuarstvo, na Ekonomskom fakultetu u Beogradu. Magistarsku tezu pod nazivom “Upravljanje aktivom osiguravajućih kompanija i uticaj na finansijsku stabilnost zemlje” pod vođstvom mentora dr Nikole Fabrisa, je odbranila 16.07.2008. godine. U decembru 2008. godine joj je prihvaćena tema za doktorsku disertaciju pod nazivom “Uticaj rizika osiguranja na rizike osiguravajućeg društva“ na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu, pod vođstvom mentora dr Ilije Čosića, koju je i odbranila 22.09.2010. godine.

Još u toku studiranja je počela da radi u novosadskoj filijali Kapital banke, AD Beograd, gde je nastavila da radi i godinu dana nakon osnovnih studija. Od aprila 2004. godine do septembra 2005. godine, je radila u Republičkoj direkciji za puteve kao stručni saradnik za investicije na projektu Svetske banke – Projekat rehabilitacije transporta. Od 2005. zaposlena je na Visokoj turističkoj školi strukovnih studija u Beogradu kao stručni saradnik za ekonomsku grupu predmeta. 2009. godine je u istoj školi izabrana za predavača za uže naučne oblasti Računovodstvo i finansije i Ekonomija. Objavila je više naučnih i stručnih radova i učestvovala na međunarodnim konferencijama.